

Glasnik

Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini

ISSN 1512-6609

1-2

Sarajevo

januar-februar 2025.

VOL. LXXXVII • Str. 1-214

U ovom broju pišu:

Fikret Pašanović • Almir Fatić • Muhamed Šarić
• Dženan Hasić • Amra Čengić

| Sadržaj

7-8	RIJEČ UREDNIKA
Ulazak na džennetska vrata
Mustafa Prljača
9-12	HUTBA
Ramazanski uzlet
Fikret Pašanović
13-34	TEFSIR
Sura El-Hākka: neizbježnost Dana sudnjega
Almir Fatić
35-48	ISLAMSKJE TEME
Moć u Kur'anu i problemi njenog razumijevanja
kod muslimanskih društava
Muhamed Šarić
49-62	Dova kroz prizmu časnog Kur'ana
Dženan Hasić
63-78	AKTUELNE TEME
Online dating aplikacije za upoznavanje budućeg supružnika u islamu
Amra Čengić

SLUŽBENI DIO

81-190

Aktivnosti Sabora

191-214

Aktivnosti Ustavnog suda

| فهرست

كلمة المحرر	
ابواب الجنة	٨-٧
مصطفى برلياتشا	
خطبة الجمعة	
انطلاقة رمضان	١٢-٩
فكرت باشانوفيتش	
موضوعات تفسيرية	
سورة الحاقة: حتمية يوم القيامة	٣٤-١٣
آلмир فاتيتش	
موضوعات إسلامية	
القوة في القرآن الكريم ومسألة فهمها في المجتمعات المسلمة	٤٨-٣٥
محمد شاريتش	
الدعاء في منظور القرآن الكريم	٦٢-٤٩
جنان حاسيتش	
موضوعات راهنة	
تطبيقات المواعدة عبر الإنترنت لغرض التعرف على زوج مقبل في الإسلام	٧٨-٦٣
أمرا تشنغيتش	
رسميات	
نشاطات المجلس الاعلى	١٩٠-٨١
نشاطات المحكمة الدستورية	٢١٤-١٩١

| Contents

7-8	WORD OF THE EDITOR Entering the Gates of Heaven Mustafa Prljaca
9-12	KHUDBA Ramadan ascent Fikret Pasanovic
13-34	TAFSIR Surah Al-Hâkkah: The Inevitability of the Day of Judgment Almir Fatic
35-48	ISLAMIC THEMES Power in the Qur'an and Problems of Its Understanding in Muslim Societies Muhammed Saric
49-62	Du'a through the Prism of the Noble Qur'an Dzenan Hasic
63-78	CURRENT THEMES Online Dating Apps for Meeting a Future Spouse in Islam Amra Cengic

THE OFFICIAL PART

81-190

The Activities of Sabor

191-214

Activities of the Constitutional Court

RIJEČ UREDNIKA

ULAZAK NA DŽENNETSKA VRATA

Budući da se vrijednost svakog dobrog djela, ili čina, u Ramazanu znatno uvećava, to pruža priliku svakome da nadoknadi propušteno i da stekne nove vrijednosti. "Jedno Subhanallah je sadaka! Jedno Elhamdu lillah je sadaka! Jedno Allahu ekber je sadaka!", rekao je Poslanik, a.s. Tako je Bog Dragi svakom dao šansu i priliku da zaradi nagradu kod Njega – ako nagradu ne može zaraditi upotrebom imetka, može korištenjem vremena i zalaganjem u zikru, dovi i lijepim postupanjem prema drugome.

Ušli smo u ramazansko sveto vrijeme kad je sve drugačije. S postom se, kako nam to govore predaje, otvaraju dženetska, a zatvaraju džehe-nemska vrata i sputavaju se šejtani. Džennet, kako nas uči tradicija ima osam vrata, od kojih su jedna namijenjena samo za postače. Onih, pak, vrata koja vode prema Džennetu ima mnogo, tako da se ni izbrojiti ne mogu. Postoji ogromno mnoštvo strogih, manje strogih, pohvalnih, preporučenih itd., radnji koje je Dragi Bog propisao, koje je Poslanik, a.s., ustanovio i koje podržava generalna orijentacija islama svojim glavnim tokovima.

Post po svojoj prirodi, ali i svojim nalozima, prodire i do najsićušnijih dijelova čovjekovog bića i to biće nuka i usmjerava prema vratima kroz koja se ulazi u razne predjele dobra. Ta vrata - to je sve ono što je po vjeri dobro i preporučeno: izbjegavanje svega ružnog i zabranjenog, zatim izvršavanje svega strogo naređenog, a potom i čitavog spektra onog što je drago Allahu i za šta je rekao da će nagraditi onog ko ga bude činio.

Budući da se vrijednost svakog dobrog djela, ili čina, u Ramazanu znatno uvećava, to pruža priliku svakome da nadoknadi propušteno i da stekne nove vrijednosti. "Jedno Subhanallah je sadaka! Jedno Elhamdu lillah je sadaka!

Jedno Allahu ekber je sadaka!”, rekao je Poslanik, a.s. Tako je Bog Dragi svakom dao šansu i priliku da zaradi nagradu kod Njega – ako nagradu ne može zaraditi upotrebom imetka, može korištenjem vremena i zalaganjem u zikru, dovi i lijepim postupanjem prema drugome.

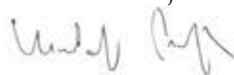
Zato bi svaki pojedinac trebao ući na što veći broj vrata koja prema Džennetu vode: učiniti što više dobrih djela u mjesecu posta i time postići Allahovo zadovoljstvo i oprost grijeha, ali i iskusiti unutrašnjost tih propisa. Naime, tek s primjenom onoga što je Bogu drago, a u čemu je Njegova milost, čovjek otkriva sve ljepote toga, osjeća njegov unutrašnji dah i shvaća razlog njegove propisanosti, ili preporučenosti. Samo ono što se primijeni izražava se u stvarnosti života i oslobađa svoj miris – kao bočica mirisa kad se otvori.

Eto, zato Ramazan miriše onako lijepo i zato je ramazanski ambijent onako ugodan i lijep. Zbog tog oslobođenog mirisa. Zato je Poslanik, a.s., rekao: “Kad bi moj umet znao kakvo sve dobro donosi Ramazan, poželio bi da Ramazan traje čitavu godinu!”

Post sadrži i notu šutnje, suzdržavanja od govora. Hazreti Merjema u Kur’anu govori: “Ja sam se zavjetovala Milostivom da ću postiti, i danas ni s kim neću govoriti.” (Merjem, 26) U drevnom vjerazakonu šutnja u postu je, izgleda, bila propisana, ili se barem morala svesti na minimum. Jer u postu tijelo treba da zašuti, a da govori duša.

U ovom broju *Glasnika* donosimo radove koji osvjetljavaju unutrašnjost nekoliko kur’anskih činjenica, a svaka spoznaja u islamu ima efekat primijenjenog propisa. Zato su znanje i primjena nerazdvojni i komplementarni. Pa, saznamo ono što trebamo saznati, i primijenimo to što smo saznali. Time ćemo dospjeti do izotvaranih džennetskih vrata.

Mustafa Prljača

HUTBA

RAMAZANSKI UZLET

Kada nam Uzvišeni Allah govori o postu i ramazanu u suri Bekare, onda suptilno zacrtava koja su to postignuća koja se od nas očekuju, koristeći riječ „le'alle“, koja označava priželjkivanje, očekivanje. Tako nam je post propisan لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ „kako bi bili bogobojažni, potpuno svjesni Allaha, dž.

**FIKRET-EF.
PAŠANOVIĆ**

Imam
Jordanske
džamije u
Sarajevu

D

raga i poštovana braćo!

U životu svakog od nas smjenjuju se periodi imanskog uzleta, u kojima i naša djela, kojima potvrđujemo taj iman, postaju intenzivnija po kvantitetu i kvalitetu, sa periodima za koje mislimo da nismo na traženom nivou. To se događalo i najboljoj generaciji, ashabima. I zabrinjavalo ih je kao može bitni pokazatelj licemjerja. Stoga su se požalili Allahovom Poslaniku, a.s., a on ih je, kako to samo on zna, utješio i ohrabrio, rekavši da je normalno da postoje ti različiti trenuci.

Uzvišeni Stvoritelj, koji najbolje poznaje svoja stvorenja, stoga je u vremenu razasuo periode u kojima se ljudska djela vrednuju više nego u drugima, kako bi nas podstakao da ih iskoristimo i tako nadoknadimo manjak poleta u nekim drugim. Takvi periodi postoje u toku dana, sedmice, mjeseca, godine, pa i ukupnog čovjekovog

života. I treba ih iskoristiti, jer je svaki od njih nepovratan i niko nam ne garantira da ćemo dočekati sličan onome koji je prošao, a mi ga nismo iskoristili.

Muhammed, a.s., nam o tome u jednom hadisu veli:

إِنَّ لِرَبِّكُمْ فِي أَيَّامٍ دَهْرَكُمْ
نَفَحَاتٍ فَتَعَرَّضُوا لَهَا لَعَلَّ
أَحَدَكُمْ أَنْ يَصِيبَهُ مِنْهَا نَفْحَةٌ
لَا يَشْقَى بَعْدَهَا أَبَدًا

„Vaš Gospodar u danima vašeg vremena ima svoje daške, povjetarce, pa im se izložite! Možda nekoga od vas

zahvati takav dašak i povjetarac nakon kojeg nikada neće biti nesretan!“

Ovaj hadis je po smislu saglasan sa onim ajetima i hadisima koji nam govore o blagoslovljenim vremenima i pozivaju nas da ih iskoristimo.

Jedan od tih perioda jeste i muba- rek tromjesečje koje kulminira mjese- com ramazanom, mjesecom objave Kur’ana, islamskog posta i svekolikog dobra.

Stoga je Allahov Poslanik asha- be obveseljavao njegovim dolaskom, skrećući im pažnju na njegov značaj i na sve one prilike koje nam nudi, u

isto vrijeme upozoravajući da su prikraćeni oni koji ih ne iskoriste. Sjetimo se da nam u jednom hadisu kaže da je na gubitku onaj ko dočeka i isprati ramazan a ne budu mu oprošteni grijesi, to jest ne potruži se, čineći dobra djela, kajući se i moleći za oprost da taj oprost i zasluži.

Kada nam Uzvišeni Allah govori o

postu i ramazanu u suri Bekare, onda subtilno zacrtava koja su to postignuća koja se od nas očekuju, koristeći riječ „le’alle“, koja označava priželjkivanje, očekivanje. Tako nam je post propisan

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ „kako bi bili bogobojazni, potpuno svjesni Allaha, dž. š.“
Želeći da nam olakša, a ne oteža, On želi da ispostimo propisani broj dana لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ „kako bi bili zahvalni,“ kako bi pokazali zahvalnost na blagodatima u kojima stalno uživamo, a od kojih su nam samo neke uskraćene u toku posta i to samo od zore do zalaska sunca, od sehura do iftara. Musliman stalno treba biti svjestan Allahove blizine. On uslišava dove onih koji Ga mole, ali i oni se trebaju odazvati Njemu i vjerovati u Njega, لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ „kako bi bili na pravom putu.“

„Vaš Gospodar u danima vašeg vremena ima svoje daške, povjetarce, pa im se izložite! Možda nekoga od vas zahvati takav dašak i povjetarac nakon kojeg nikada neće biti nesretan!“

Draga braćo!

Ispunimo li ovo troje, mubarek ramazan će za nas biti plodonosan. Uzvišeni nam daje tu priliku, neko me je ona uskraćena, a to puno znači! Iskoristimo je!

U jednom hadisu, jedan ashab priča o dvojici ljudi koji su zajedno došli Poslaniku i prihvatili islam, a poslije učestvovali u borbi. Jedan

od njih je poginuo u nekoj borbi, a drugi je živio još godinu dana. Prenosilac kaže da ih je sanjao i vidio kako ovaj drugi ulazi u džennet prije prvog. Pričao je to ashabima, pa su se čudili. To je doprlo i do Muhammeda, a.s., pa im je rekao da se ne trebaju čuditi, jer, kako kaže: „Zar ovaj nije

ostao nakon njega (na životu) godinu dana?...I dočekaio ramazan i postio ga?...I za godinu učinio toliko i toliko sedždi (klanjao namaza)?...“

Nakon ramazanskog uzleta i poleta, za očekivati je da nastupe i drugačiji trenuci, ali treba nastojati da nikada ne dođe do zastoja, do potpunog klonuća i malaksalosti, do ravne crte na EKG našeg imana i njegovog praktičnog potvrđivanja.

Neka nas Uzvišeni Allah podrži na pravom putu i dā nam svako dobro na oba svijeta!

Sura El-Hākka: neizbježnost Dana sudnjega

ALMIR FATIĆ

redovni profesor tefsirskih predmeta na fakultetu
islamskih nauka univerziteta u sarajevu
almir.fatic@fin.unsa.ba

Sažetak: U radu, metodom ajet po ajet, autor tumači 69. kur'ansku suru El-Hākka, koja ima 52 ajeta. Objavljena je u Mekki, i to kao jedna od najranijih sura, kada je bilo započelo suprotstavljanje Muhammedu, a.s., ali ono još nije bilo poprimilo nasilnički karakter. Glavna tema ove sure, kako sugerira njezin naziv, jeste neminovnost ili istinitost (hakk) Sudnjega dana, Dana koji će se neizbježno dogoditi, a što, onda, podrazumijeva Proživljenje i Sudeње. Ova tema eksplicira se kroz sljedeće tematske cjeline: 1. propast drevnih naroda na ovome svijetu zbog njihovog poricanja i odbijanja Božijih poslanika; 2. događaji koji će uslijediti prilikom prvog puhanja u Rog; 2. nagrada vjernicima na ahiretu; 3. kazna poricateljima Istine na ahiretu; 4. potvrđivanje da je Kur'an istinska Objava od Svevišnjeg Njegovom Poslaniku.

Ključne riječi: El-Hākka, 69. kur'anska sura, tefsir, Sudnji dan, Proživljenje, Sudeње, Kur'an

UVOD

E

l-Hākka (الْحَاقَّةُ) je 69. kur'anska sura koja ima 52 ajeta. Ime je dobila po riječi *el-hākka* kojom otpočinje i koja je i njezin prvi ajet. Objavljena je u Mekki, i to kao jedna od najranijih sura, kada je bilo započelo suprotstavljanje Muhammedu, a.s., ali ono još nije bilo poprimilo nasilnički karakter. U predanju kojeg bilježi imam Ahmed stoje sljedeće riječi hazreti Omera: "Prije nego što sam prihvatio islam, jednog dana sam izašao iz svoje kuće s namjerom da izazovem nevolje Poslaniku, ali je on ušao u Mesdžidul-harām prije mene. Kada sam stigao, stao sam iza njega i čuo da uči suru El-Hākka. Dok je učio Kur'an, divio sam se njegovom ustrojstvu. Onda sam pomislio da on mora biti pjesnik kao što su to Kurejšije kazali. Upravo u tom trenutku je izgovorio riječi: *'Ovo je riječ izaslanika plemenitog: to nije riječ pjesnika.'* Rekao sam sebi: on onda mora biti prorica-telj. Zatim je recitirao: *'Niti je to riječ prorica-telja: malo je onih koji razmišljaju. To je Objava Gospodara svjetova...* – pa do kraja sure. Kada sam čuo ove ajete, islam je duboko ušao u moje srce."¹ Ovo pokazuje da je sura El-Hākka objavljena prije Omerova primanja islama.

Sura El-Hākka
daje jedan od
najupečatljivijih
odlomaka o
Sudnjem danu u
Kur'anu. Njezin
stil je izuzetno
oštar u tom smislu
i upozoravajući
je, no spominju
se i nagrade za
istinske vjernike u
Džennetu.

Glavna tema ove sure, kako sugerira njezin naziv, jeste neminovnost ili istinitost (*hakk*) Sudnjega dana, Dana koji će se neizbježno dogoditi, a što, onda, podrazumijeva Proživljenje i Suđenje. Ova tema eksplicira se kroz sljedeće tematske cjeline: 1. propast drevnih naroda na ovome svijetu zbog njihovog poricanja i odbijanja Božijih poslanika (1–12); 2. događaji koji će uslijediti prilikom prvog puhanja u Rog (13–18); 2. nagrada vjernicima na ahiretu (19–24); 3. kazna poricateljima Istine na

1 Ibn Katīr, *Tafsīr al-Qur'ān al-'aẓīm*, 4/535.

ahiretu (25–37); 4. potvrđivanje da je Kur'an istinska Objava Svevišnjeg Njegovom poslaniku (38–52).²

Povezanost sa surama El-Mulk i El-Kalem

Sura El-Hākka značenjski je povezana sa surama koje joj prethode u mushafskom rasporedu, a to su sure El-Mulk i El-Kalem, koje su također rane mekanske sure. Naime, sura El-Mulk govori o ajetima, znakovima Svevišnjeg Allaha; sura El-Kalem govori o poslaniku Muhammedu, a.s., dok sura El-Hākka detaljnije govori o Sudnjem danu i ahiretu. Sura El-Hākka daje jedan od najupečatljivijih odlomaka o Sudnjem danu u Kur'anu. Njezin stil je izuzetno oštar u tom smislu i upozoravajući je, no spominju se i nagrade za istinske vjernike u Džennetu.

Kao još jedan aspekt kontekstualne povezanosti sure El-Hākka sa surom El-Kalem jeste taj što se u suri El-Kalem ukratko spominju dvije grupe ljudi: ljudi Dženneta (38) i ljudi koji neće moći učiniti sedždu Svevišnjem Allahu (42), dok se u suri El-Hākka, također, govori o dvije grupe ljudi: oni koji svoje knjige primaju u desnu ruku (dobri) i oni koji knjige svojih djela primaju u lijevu ruku (loši). Nadalje, kraj sure El-Kalem govori o poricateljima Istine, a o njima se govori i na početku sure El-Hākka; u suri El-Kalem o Sudnjem danu govori se koncizno, dok se u El-Hākka govori detaljnije.³

1. EL-HĀKKAH (الْحَاقَّةُ)

Istiniti čas! – Riječ *el-hākka* (الْحَاقَّةُ) označava *neizbježnu stvarnost* ili *istinu*; derivira se iz riječi *hakk* (حَق) – *istina*, a kojom se implicira nešto stabilno, snažno, čvrsto uspostavljeno, odnosno iz glagola *حَقَّ حَقٌّ* – *b. istinit, siguran, utvrđen, ustanovljen; b. tačan, prav, ispravan; b. neophodan, nužan, neizbježan*;⁴ jedno od Božijih lijepih imena jest El-Hakk, tj. Istiniti, Apsolutni; antonim od *hakk* je *batil* (باطل) – *nešto neutemeljeno*. Ovdje je riječi *hakk* pridodato jedno *ta* (tzv. okruglo *ta*), što sugerira da je u pitanju događaj, tj. Sudnji dan. Riječ je, dakle, o događaju koji je istina (*hakk*),⁵ koji će neminovno uslijediti i sve obuhvatiti, i oko toga nema nikakve sumnje. Upotreba ove riječi, tj. riječi *el-hākka* za Sudnji dan ukazuje na to da su ljudi poricali njegovo događanje i ovim kao da im je

2 Usp. Aš-Šabūnī, *Šafi'a tī-tafāsīr*, 3/433–434; Halīl, *Awwal marratan atadabbar al-Qur'ān*, 253.

3 Usp. As-Suyūṭī, *Asrār tartīb al-Qur'ān*, 146; Ibn 'Ağība, *Al-Baḥr al-madīd*, 8/120.

4 Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, 360.

5 Al-Kisā'ī kaže da *Al-Ḥāqqa* znači *Yawm al-ḥaqq* – Dan istiniti / Dan istine (Al-Bağawī, *Ma'ālim at-Tanzīl*, 8/207).

rečeno: Ono što poričete je neizbježno; vaše poricanje neće spriječiti da se to dogodi!

2. MEL-HĀKKAH (مَا الْحَاقَّةُ)

Šta je Istiniti čas?! – Ovaj ajet jeste retoričko pitanje sastavljeno od subjekta *mā* – مَا (koje je upitno – *istifhām*) i njegova predikata *el-hāḱkah*. Ovim se skreće pažnja na veličinu tog neminovnog događaja, a čime se pobuđuje čuđenje i strah, ali i to da slušaoci shvate važnost toga te da obrate pažnju na ono što slijedi.

3. VE MĀ EDRĀKE MEL-HĀKKAH (وَمَا أَذْرَاكَ مَا الْحَاقَّةُ)

A znaš li ti šta je Istiniti čas? – Ovim se sugerira da je u pitanju nešto toliko strašno i golemo da to niko nije u stanju ni zamisliti. Veličina tog događaja izmiče ljudskoj recepciji. Sintagma *Ve mā edrāke* (وَمَا أَذْرَاكَ) u Kur'anu se upotrebljava: a) za nešto što ima izuzetnu vrijednosti, kao što je to Lejletul-kadr, a što prevazilazi ljudski razum; b) za stvari koje se tiču onoga svijeta.⁶ U Kur'anu se, pored *ve mā edrāke*, koristi i sintagma *ve mā udriḱe* (وَمَا أَذْرِيكَ),⁷ u sadašnjem vremenu. U ovom drugom slučaju obično se poslije ne navodi odgovor; riječ je o nečemu što je poznato samo Svevišnjem Allahu, dok se u slučaju *ve mā edrāke* obično odgovor navodi.

4. KEZZEBET SEMŪDU VE 'ĀDUN BIL-KĀRI'AH (كَذَّبَتْ ثَمُودُ وَعَادٌ بِأَنْقَارِعَ)

Poricali su svjesno Semud i Ad Smak svijeta – Glagol *kezzebe* (كَذَّبَ) znači *svjesno poricanje Istine*. *Semūd* (ثَمُودُ) je drevno pleme ili narod kome je poslan poslanik Sālih, a.s., a živjelo je negdje između Hidžāza i Šāma (Sirije i okolnih regija), u jugoistočnom dijelu Medjena, koji je istočno od Akabskog zaljeva. Njihove velike nastambe, isklesane u kamenu ili stijenama, sačuvane su do danas.⁸ Pleme *Semūd* je bilo moćno i vjerovatno je bilo prvo pleme u historiji koje je svoje nastambe urezivalo ili isklesavalo u veliko kamenje ili stijene. Ljudi tog plemena porekli su poslanstvo Sāliha, a.s., i prešli svaku mjeru u grijehu, a prema čudu (mu'džizi) koje im je predočio njihov poslanik, tj. *devi iz stijene* ponijeli su se krajnje nekorektno, jer su je, i pored upozorenja, zaklali i time izazvali svoje stradanje (v. El-E'arāf, 77; Hūd, 65; Eš-Šems, 11–15).⁹

6 Bint aš-Šaṭi', *At-Taḱsīr al-bayānī*, 1/176. – Ova sintagma spominje se 13 puta u Kur'anu.

7 Spominje se tri puta u Kur'anu: Al-Aḱzāb, 63; Aš-Šūrā, 17 i 'Abasa, 3.

8 V. Abu Khalil, *Atlas Kur'ana*, 37.

9 V. više: Abu Khalil, *Atlas Kur'ana*, 31–37; Ibn Kesir, *Kazivanja o vjerovjesnicima*, 106–118; Hadžić

Ad (عَادٌ) je drevno pleme ili narod, koji se u historiji Arabije naziva Ād ūlā, a tako ga i Kur'an oslovljava (v. En-Nedžm, 50).¹⁰ Taj drevni Ād zove se još i Ād Irem, zato što je poticao od Irema, sina Semovog, sina Nuha, a.s.,¹¹ tj. treća ili četvrta generacija nakon Nuha, a.s.¹² Pravili su visoke zgrade (dvorce, palače) sa stupovima (v. Eš-Šu'arā', 149). Također, bili su visokog rasta i veoma snažni, što je odvrćalo od njih njihove potencijalne neprijatelje (usp. El-E'arāf, 69). Često bi se zbog toga oholili postavljajući pitanje da li ima iko jači od njih (v. Fussilet, 15). Allah, dž.š., poslao im je poslanika Hūda, a.s., kojeg su oni odbacili pa ih je Svevišnji kaznio onako kako ih je kaznio (što ćemo saznati u nastavku sure: 6–10).

Inače, ljudi iz Āda i Semūda često spominju Kur'an. Bili su dobro poznati drevnim Arabljanima jer su oni živjeli u blizini njihovih ruševina ili ostataka. Oba naroda porekli su svoje poslanike kao i Sudnji dan, i onda su bili uništeni, o čemu se govori u nastavku ove sure. Iz njihove sudbine učimo da narod koji porekne onaj svijet i polaganje računa neminovno se moralno iskvari u tolikoj mjeri da ga snađe Božija kazna koja ga potpuno uništi i eliminira s ovoga svijeta.

Riječ *el-kāri'ah* (الْقَارِعَةُ) derivira se iz riječ *el-kar'* (الْقَرْع) koja znači *kucanje, blupanje, udaranje, zvonjenje*.¹³ Također, riječ *el-kāri'a* koristi se i za *iznenadnu veliku nesreću, katastrofu ili veliku nevolju* (v. Er-Ra'd, 31). Lingvistički, *kar'* je udaranje jedne stvari o drugu stvar pri čemu se stvara velika buka koja izaziva strah. Značenje straha ovdje je krucijalno, jer ukoliko ono izostane, onda se neka pojava ne može označiti pojmom *kar'*.¹⁴ I upravo riječju *el-kāri'a* opisuje se strahota Smaka svijeta koji će ljude iznenaditi, prestrašiti, šokirati, baš poput kucaanja usred noći koje iznenada probudi i uplaši. Zato se u kometatrima Kur'ana ističe da je Smak svijeta nazvan *El-Kāri'a* jer će on svojim strahotama "silno zablupati na ljudska srca".¹⁵

(pr.), *Sa Božijim poslanicima i vjesnicima*, 56–58.

10 Narod 'Ad, koji je uništen, poznat je kao *prvi narod 'Ad*; *drugi narod 'Ad* su stanovnici Jemena iz reda Kahtana, Sabe i njihovih potomaka. Međutim, također se kaže da *drugi narod Ad* nije niko drugi nego narod Semud (Abu Khalil, *Atlas Kur'ana*, 30).

11 Ibn al-Ġawzī, *Zād al-masīr*, 8/145; Aš-Šawkānī, *Faṭḥ al-Qadīr*, 1618; Abu Khalil, *Atlas Kur'ana*, 134.

12 Narod Ād, kome je bio poslan Hūd, a.s., živio je u području pješčanih dina na južnom dijelu Arabijskog poluotoka. Obožavali su više idola (Abu Khalil, *Atlas Kur'ana*, 29).

13 V. šire: Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, 1185–1186.

14 Šire v. Fatić, *Tefsīr kur'anskih sura: Ez-Zilzāl-En-Nās*, 90–91.

15 Ar-Rāzī, *Mafātīḥ al-gayb*, 31/71; Ibn 'Aṭīyya, *Al-Muḥarrar al-waḡīz*, 5/516; Aš-Šawkānī, *Faṭḥ al-Qadīr*, 1649; Aš-Šābūnī, *Šafwa at-tafāsīr*, 3/595.

5. FE EMMĀ SEMŪDU FE UHLIKŪ BIT-TĀGIJEH (فَإِمَّا نَمُودُ فَأَهْلِكُوا بِالطَّاغِيَةِ)

Što se tiče Semuda, on je uništen glasom strahovitim – Riječ *et-tāgijeh* (الطَّاغِيَةِ) može označavati a) *strahoviti glas* ili *ogromnu eksploziju* i b) *pobunu*. Shodno tome, ajet možemo razumjeti na dva načina: Semūd je uništen ogromnom eksplozijom, odnosno Semūd je uništen zbog pobune. Zapravo, u kur'anskom Tekstu uništenje Semūda opisuje se na tri načina: 1. velikim zemljotresom (*er-redžfe* – الرَّجْفَةُ) (El-E'arāf, 78); 2. strahovitim glasom ili ogromnom eksplozijom (*es-sajba* – الصَّيْحَةُ) (Hūd, 67) i 3. ponižavajućom kaznom munje (*sa'ikatul-azābil-hūn* – صَاعِقَةُ الْعَذَابِ الْهُونِ) (Fussilet, 17). Ovdje se radi o tri aspekta istog uništenja.¹⁶

6. VE EMMA 'ĀDUN FE UHLIKŪ BI RĪHIN SARSARIN 'ĀTIJEH (وَأَمَّا عَادٌ فَأَهْلِكُوا بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ)

Ad je uništen vjetrom ledenim, silovitim – *Uhlikū* (أَهْلِكُوا) je pasivna forma glagola *ehleke* (أَهْلَكَ) – *uništiti*. Vjetar (*rīh* – رِيح) bio je izuzetno hladan i stalno je puhao, i bio je jak sa zastrašujućim zvukom (*sarsar* – صَرْصَر); prekoračio je sve granice (*ātijeh* – عَاتِيَةٍ). Ibn Abbās je rekao: “Allah nikada ne šalje vjetar ili vodu osim s [preciznom] mjerom, izuzev na dan kada su ljudi Nuha i Ada bili kažnjeni.”¹⁷ Sljedeći ajet nastavlja objašnjavati taj razorni vjetar:

7. SEHHAREHĀ 'ALEJHIM SEB'A LEJĀLIN VE SEMĀNIJETE EJJĀMIN HUSŪMEN FE TEREL-KAVME FĪHĀ SAR'Ā KEENNEHUM E'ADŽĀZU NAHLIN HĀVIJEH (صَحْرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَانِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومًا فَتَرَى الْقَوْمَ فِيهَا) ضَرْعًا كَانَهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ)

Kome je *On* vlast nad njima prepustio uzastopnih sedam noći i osam dana pa si vidio ljude u njima povaljane kao datulina šuplja debla – *Sehbare* (صَحْرَ) znači *potčiniti, podložiti, podvlastiti, podjarmiti*.¹⁸ Vjetar je bio toliko jak da je čupao njihove domove. Sve se to dogodilo po Božijoj naredbi, jer je *On* taj koji vjetrom upravlja i usmjerava ga kamo hoće. I ovaj strašni vjetar trajao je bez prestanka, uzastopno (*busūmen* – متتابعة متواليه = حُسُومًا) *sedam noći i osam dana* (سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَانِيَةَ أَيَّامٍ). Jačinu tog vjetra možemo približno sagledati u kontekstu npr. tornađa, koji napravi ogromnu štetu za samo nekoliko minuta, a kakvu tek štetu može napraviti u trajanju od nekoliko dana! Ajet nam još predočava i posljedi-

16 Usp. Aṭ-Ṭabarī, *Ġāmi' al-bayān*, 10/8171; Al-Māwardī, *An-Nukat wa al-'uyūn*, 6/76; Ar-Rāzī, *Maṣāṭiḥ al-ġayb*, 30/103; Ibn al-Gawzī, *Zād al-masīr*, 8/47.

17 Aṭ-Ṭabarī, *Ġāmi' al-bayān* 10/8172; Al-Māwardī, *An-Nukat wa al-'uyūn*, 6/79; Al-Qurtubī, *Al-Ġāmi' li abkām al-Qur'ān*, 18/248.

18 Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, 730.

cu koju je vjetar donio: svi ljudi su ubijeni (*sar'ā* صَرَعَى = *helkā* هَلَكِي; *mevtā* موتي; jed. *sarī* صَرِيع) i njihova tijela su posvuda razbacana. Izgledala su poput komada drveća koja leže povaljana uokolo. Svevišnji ih je uporedio s deblima (= *ʿaǧāz* أَعْجَاز; jed. *adǧz* عَجَز) palmi (*nahl* – نَخْل) koja su šuplja (*ḫawīya* = خَالِيَة), jer su bili visoki i imali ogromna tijela.¹⁹ U suri El-Kamer kaže se: كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ مُنْقَعِرٍ *kao da su plamina stabla iščupana*.

8. FE HEL TERĀ LEHUM MIN BĀKIJEH (فَهَلْ تَرَى لَهُمْ مِنْ بَاقِيَةٍ)

I vidiš li da je iko od njih ostao? – tj. da li vidiš ili da li vidite da je neko među njima ostao (*bākijeh* بَاقِيَة) nakon te kazne? Retoričko pitanje kojim se izražava negacija, tj. niko od njih nije ostao.

9. VE DŽĀ'E FIR'AVNU VE MEN KABLEHU VEL-MU'TEFIKĀTU BIL-HĀTI'EH (وَجَاءَ فِرْعَوْنُ وَمَنْ قَبْلَهُ وَالْمُؤْتَفِكَاتُ بِالْخَاطِئَةِ)

A došli su Faraon, i oni prije njega, i Izvrnuta naselja s grijesima – Pored Semuda i Ada bilo je i drugih naroda koji su se prepustili grijesima, nisu vjerovali i bili nepravedni. Ovdje se navode oni koji su došli poslije njih: 1. Faraon, koji je za sebe tvrdio da je bog, ubijao ljude po svom nahođenju, i kome je poslan poslanik Musa, a.s.; 2. narod *prije njega* – za koje komentatori pretpostavljaju da se radi o Šu'ajbovom narodu; 3. “Ljudi izvrnutih naselja” (*el-mu'tefikāt* – الْمُؤْتَفِكَاتُ; jed. *el-mu'tefike* – الْمُؤْتَفِكَة = المنقلبة), a to je narod Luta, a.s., koji se upustio u homoseksualizam i koji je uništen tako što je grad prevrnut na njih: فَجَعَلْنَا عَلَيْهِهَا سَافِلَهَا *Mi smo ih okrenuli naopačke* (Hūd, 82; El-Hidžr, 74). *El-Hāti'eh* (الْخَاطِئَةِ) je particip aktivni glagola *hati'e* (حَطَى) – *pogrješiti*, (*z*)*griješiti*.²⁰

10. FE 'ASAV RESŪLE RABBIHIM FE EHAZEHEM AHZETEN RĀBIJEH (فَفَعَصُوا رِسُولَ رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمُ أَخَذَةً رَابِيَةً)

Pa su bili neposlušni poslaniku Gospodara njihovog te ih je On kaznio kaznom žestokom – *Asā* (عَصَى) znači *ne poslušati, odbiti*, iako onaj ko to odbija zna da je to nešto dobro za njega. Nijedan od gore spomenutih naroda nije poslušao poslanika (*resūl* – رِسُول) njihova Gospodara, pa ih je On, Svevišnji, “kaznio kaznom žestokom” (*fe ehazehum ahzeten rābijeh* - فَأَخَذَهُمُ أَخَذَةً رَابِيَةً). Ibn Abbās veli

19 Usp. Ibn Kaṭīr, *Tafsīr al-Qur'ān al-'aẓīm*, 4/529; Aṣ-Ṣābūnī, *Ṣafwa at-tafsīr*, 3/435; Al-Maydānī, *Ma'āriḡ at-tafakkur*, 14/653.

20 Usp. Al-Māwardī, *An-Nukat wa al-uyūn*, 6/78; Al-Qurṭubī, *Al-Ġāmi' li aḥkām al-Qur'ān*, 18/252; Al-Baġawī, *Ma'ālim at-Tanzil*, 8/208.

da *rābījeh* – رَابِيَّة znači *šedīde* (žestoka).²¹ Dobili su tako oštre kazne, jer su i njihovi zločini bili veliki, koje su ih jednostavno uništile.

11. INNĀ LEMMĀ TAGAL-MĀ'U HAMELNĀKUM FI L-DŽĀRIJEH (إِنَّا لَمَّا طَغَى الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ)

Zaista smo vas Mi, kada je sve preplavila voda, nosili u lađi. Glagol *tagā* (طَغَى), između ostalog, znači i *nabujati*, (iz, pre)razliti se, poplaviti /rijeka/, uzburkati se /more/.²² Ovo se odnosi na uništenje naroda Nūha, a.s., koji je uništen sveopćim potopom (*tūfān*), a spašeni su samo vjernici koji su bili na Nūhovoju, a.s. lađi. Koristi se zamjenica *vas* (u: *hamelnākum* /حَمَلْنَاكُمْ *nosili vas*) jer sav ljudski rod koji danas postoji potekao je od onih koji su ukrcani na Nūhovu, a.s., lađu.²³ *El-Džārije* (الْجَارِيَةِ) je *lađa* (*es-sefīne*).

12. LI NEDŽ'ALEHĀ LEKUM TEZKIRETEN VE TE'İJEHĀ UZUNUN VĀ'İJEH (لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِيَهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ)

Da vam je učinimo podsjetnikom i da to razumi uho koje shvata – *Tezkire* (تَذْكِرَةٌ - infinitiv glagola *zekkere* – ذَكَرَ *podsjećati druge*) jeste *podsjetnik*; *uzunun vā'ijeh* (أُذُنٌ وَاعِيَةٌ) – *uho koje shvata i pamti ono što čuje*; veli se da je to *uho koje shvata i razumijeva znanje* te po njemu postupa; na arapskom se kaže: *Ve'ā fulānu l-emr* وعي فلان الأمر – *Suštinski je spoznao tu stvar*, kao i: *Ve'ā fulānul-badīs* وعي فلان الحديث *Zapamtio je, shvatio i prihvatio taj govor*. Prenosi se i da je Allahov Poslanik, a.s., rekao Aliji b. Ebī Tālibu: “Molio sam Allaha da to uho učini tvojim, o, Ali”, a Alija je rekao: “Nakon toga više nikad ništa nisam zaboravio od onoga što bih čuo!”²⁴ Zamahšeri kaže da je ta sintagma došla u jednini i bez određenog člana kako bi se ukazalo na to da ima malo onih ljudi koji ispravno shvataju.²⁵ Ovaj ajet može se dvostruko shvatiti: a) lađa je poslana kao podsjetnik i pouka na Božiju moć da uništi poricatelje Istine, a spasi vjernike; b) svi ljudi poslije potopa mogu zapamtiti upozorenje i imati koristi od toga kada čuju šta se

21 V. Al-Baḡawī, *Ma'ālim at-Tanzīl*, 8/208. Riječ *rābiya* (رَابِيَّة) derivira se iz glagola *rabā* (رَبَا) – *povećati se, umnožiti se, narasti*, “što znači da je kazna njima bila uvećana u odnosu na druge poricatelje Istine, kao što su i njihova djela bila više ogavna u odnosu na djela drugih” (Ar-Rāzī, *Maḡātib al-ḡayb*, 30/106); otuda i riječ *ar-ribā* (الرِبَا), jer se uzima više nego što se daje.

22 Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, 880.

23 V. Aṭ-Ṭabarī, *Ġāmi' al-bayān*, 10/8178; Ibn al-Ġawzī, *Zād al-masīr*, 8/48; Al-Maydānī, *Ma'āriḡ at-tafakkur*, 14/654.

24 V. Ar-Rāzī, *Maḡātib al-ḡayb*, 30/107; Ibn 'Aṭīyya, *Al-Muḡarrar al-waḡīz*, 5/358; Ibn Džuzejj, *Olakšani komentar Kur'ana*, 6/207.

25 Az-Zamahšarī, *Tafsīr al-Kaššāf*, 1135.

dogodilo onima u vrijeme potopa. Svi ljudi nakon potopa su ga, na neki način, preživjeli i kao da su na taj dan spašeni.

13. FE IZĀ NUFİHA FIS-SŪRI NEFHATUN VĀHIDEH (فِيَاذًا نَفْحٌ فِي الصُّورِ نَفْحَةً وَاحِدَةً)

A kada se puhne u Rog samo jednom – *Nufiha* (نَفْحٌ) je pasivna forma glagola *nefēha* (نَفَحَ) – *puhnuti*; *nefhatun* (نَفْحَةٌ) – *puhanje, duhanje*. *Sūr* (الصُّور) – spominje se na deset mjesta u Kur'anu) jeste *Rog* (*karn* – قرن) u koji se puše, odnosno u koji će se puhati. Ovo *nefhatun vāhideh* (نَفْحَةً وَاحِدَةً), prema jednim mufessirima, odnosi se na *drugo puhanje*, dok drugi smatraju da se odnosi na *prvo puhanje* od kojeg će sve živo pomrijeti, što je izglednije.²⁶ Melek kome je dodijeljena ta uloga obično se naziva Israfil, iako se “poimenočno ne navodi u autentičnom hadisu već u hadisu kojeg je ulema okarakterisala slabim”.²⁷

14. VE HUMILETIL-ERDU VEL-DŽIBĀLU FE DUKKETĀ DEKKETEN VĀHIDEH (وَوَحِمِلَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً)

I Zemlja i planine budu podignute i zdrobljene jednim udarcem – *Humile* je pasiv glagola *hamele, jahmilu* (حَمَلَ) – *nositi, prtiti, prenijeti*; *el-erd* (الأَرْض) – *zemlja*; *el-džibāl* (الْجِبَال) – *planine* (jed. *el-džebel* – الجبل); *dukketā* (دُكَّتَا) – pasivna forma glagola *dekka* (دَكَ), koji ima široko značenje: *srušiti, oboriti, srušiti sa zemljom, utabati, nabiti, zaravnati, zasuti, zatrpali (bunar), napuniti, nabiti (pušku), uništiti, razvaliti, razoriti, opustošiti, istucati, zdrobiti, smrviti* itd.²⁸ Ajet predočava sliku Zemlje i planina koje se podižu i razbijaju jedna od drugu, što će dovesti do toga da se planine pretvore u prah (usp. El-Fedžr, 21), a Zemlja poravna. I jedno drobljenje će biti dovoljno da se sve planine zdrobe.²⁹

26 Usp. Ibn 'Atiyya, *Al-Muḥarrar al-waḡīz*, 5/358; Ibn al-Ġawzī, *Zād al-masīr*, 8/48; Al-Qurṭubī, *Al-Ġāmi' li aḥkām al-Qur'an*, 18/253; As-Šābūnī, *Šafwa at-taḥāsīr*, 3/436. Prilikom čitanja sljedećih ajeta treba imati na umu da su na nekim mjestima u Kur'anu tri stadija proživljenja, koja će se dešavati jedan za drugim u različito vrijeme, posebno spomenuta, a na drugim mjestima su sva tri spomenuta kao jedan događaj. Naprimjer, u suri An-Naml (87) spominje se prvo puhanje u Rog, kada će svi odjednom biti pogođeni užasom. U to vrijeme oni će svjedočiti općoj zbrci i narušavanju poretka u svemiru, kako je opisano u Al-Haġġ (1–2), Yā Sīn (49–50) i At-Takwīr (1–6). U suri Az-Zumar (67–70) spominje se drugo i treće puhanje u Rog. Prilikom drugog puhanja, svi će pasti mrtvi, a kada se puhne po treći put, svi mrtvi ljudi će se vratiti u život i pojaviti pred Allahom. U Tā-hā (102–112), Al-Anbiyā' (101–103), Yā-sīn (51–53) i Qāf (20–22), spominje se samo treće puhanje. Ali ovdje, i na mnogim drugim mjestima u Kur'anu, svi događaji Proživljenja, od prvog puhanja do ulaska ljudi u Džennet i Džehennem, opisani su kao jedan događaj (Maududi, *Taḥīm al-Qur'an*, <http://www.englishtafsir.com/Quran/77/index.html>; pristupljeno: 21. 7. 2023.).

27 Al-Maydānī, *Ma'āriḡ at-taḥakkur*, 14/656.

28 Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, 380, 450.

29 Usp. Aṭ-Ṭabarī, *Ġāmi' al-bayān*, 10/8180; Ibn al-Ġawzī, *Zād al-masīr*, 8/48–49; Al-Qurṭubī, *Al-Ġāmi'*

15. FE JEVME'IZIN VEKA'ATIL-VĀKĪ'AH (فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ)

Toga dana će se dogoditi Neizbježni događaj – Neizbježni događaj (el-vāki'a - الْوَاقِعَةُ) je Smak svijeta, i kada se on desi, dogodit će se i Proživljenje, tako da el-vāki'a podrazumijeva i jedno i drugo.

16. VE N-ŠEKKATIS-SEMĀ'U FE HIJE JEVME'IZIN VĀHIJEH (وَأَنشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ)

Rastrgat će se nebo, pa će ono toga dana biti krhko – Inšekkat (أَنشَقَّتْ) je glagol koji znači: biti rascijepljen, razdvojen; rascijepiti se, razdvojiti se, naprsnuti, napuknuti; derivira se iz riječi šekk (شَقَّ) – pukotina, praznina, otvor, parotina, brazda.³⁰ Nebo, koje je sada iznad nas, na Kijametski dan bit će toliko rastrgano i rascijepjeno da se nikada više neće vratiti u stanje u kojem je bilo, a da bi nebo postalo takvim mora se dogoditi nešto golemo.³¹ Es-Semā' (السَّمَاءُ) je sve ono što je iznad nas, nebo, prostor; vāhijeh (وَاهِيَةٌ) znači da'ife (ضعيفة) – slabo, krhko, od glagola vehā (وَهِيَ) – b. slab, krhak.

17. VEL-MELEKU 'ALĀ ERDŽĀ'IHĀ VE JAHMILU ARŠE RABBIKE (وَالْمَلَكُ عَلَى أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ) FEVKAHUM JEVME'IZIN SEMĀNIJEH (فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ)

A melec na krajevima njegovim; a nosit će Arš Gospodara tvoga, iznad njih, tog dana osmerica – Erdžā' (أَرْجَاءُ jed. redžā' رجاء) znači enhā' (أَنْحَاءُ) – kraj, strana; Arš (الْعَرْشُ) je Božiji tron (od 'areše – ja'sīru [عرش يعشُر] – izgraditi drveni krov). Kada na Sudnjem danu nebo postane raspuknuto i krhko, na njegovim krajevima stajat će melec, što znači da će nastupiti nova stvarnost. Riječ melek navedena je ovdje u jednini, a ima značenje množine: melā'ike. Određenost riječi el-melek (الْمَلِكُ) ukazuje da će stajati svi melec. Ibn Abbās veli: "Misli se na osam melekanskih safova, čiji broj nije poznat!" Drugi vele: "Osam meleka čije će glave biti ispod Arša, a noge ispod Sedme zemlje." A ovo mišljenje potvrđuju i riječi Allahovog Poslanika, a.s.: "Njih je danas četverica, a kada nastupi Sudnji dan, Allah će ih pojačati sa još četvericom!" Ovako ovaj ajet komentira većina klasičnih komentatora Kur'ana.³²

li alpkām al-Qur'an, 18/253.

30 Muftić, *Anapsko-bosanski rječnik*, 864.

31 U suri Al-Furqān (25) čitamo: وَالْمَلَائِكَةُ تَنْزِيلًا A na Dan kada se rastrga nebo oblaci i melec se sigurno spuste. Nebo će se tada rastrgati i iz njega će se pojaviti bijeli tanki oblaci – gamām (الْغَمَامُ) i melec. U suri Ar-Rahmān (37) kaže se: فَإِذَا انشَقَّتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ Kada se nebo rastrga i postane crveno kao koža.

32 V. Ibn al-Gawzī, *Zād al-masīr*, 8/49; Ibn Katīr, *Tafsīr al-Qur'an al-a'zim*, 4/531-532; Ibn Džuzejj, *Olakšani komentar Kur'ana*, 6/208.

Mevdūdī, pak, smatra da je ovo “dvosmislen ajet čije je značenje teško odrediti”. Prema njemu, “ne možemo niti znati šta je Arš niti možemo razumjeti kakva će biti priroda osam meleka koji će ga podržavati na Dan proživljenja”. Nadalje, Mevdūdī s pravom veli da je “nezamislivo da bi Svevišnji Allah sjedio na Aršu i da bi ga osam meleka nosilo zajedno s Njim”. Ajet, napominje on, i ne kaže da bi Allah u to vrijeme sjedio na Aršu. Na kraju svoje elaboracije, Mevdūdī smatra da je ovdje u pitanju prikazivanje ideje o “vladavini i suverenitetu Svevišnjeg Allaha” na način “svjetovnog kraljevstva”. Isti se izrazi koriste i za uobičajeno kraljevstvo “kako bi nam se omogućilo da razumijemo stvari koje se odnose na suverenitet u univerzumu u izvjesnoj mjeri samo pomoću ove scene i termina. Sve ovo ima za cilj da donese pravu Istinu unutar ljudskog razumijevanja; stoga nije ispravno shvatiti to doslovno”.³³

18. JEVEME'IZIN TU'REDŪNE LĀ TAHFĀ MINKUM HĀFIJEH (يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ)

Tog Dana ćete izloženi biti, a nijedna tajna vaša neće ostati skrivena – Toga Dana sve će biti predočeno o svakome i ništa Njemu neće biti skriveno (خَافِيَةٌ). *Izlaganje* (ard) je proživljenje ili polaganje računa. Nakon izlaganja, ljudi će biti podijeljeni u dvije kategorije: sretne i nesretne. Hazreti Omer bi govori: “Svodite račune sami sa sobom prije nego što vam se bude svodio račun; preispitujte sami sebe prije nego budete ispitivani, bit će vam lakši računi sutra ako se danas sami sa sobom obračunate i uljepšate *najveće suđenje i ispitivanje na Dan kada nijedna vaša tajna neće biti skrivena!*”³⁴

19. FE EMMĀ MEN ŪTIJE KITĀBEHU BI JEMĪNIHI FE JEKŪLU HĀ'UMU K-REŪ KITĀBIJEH (فَمَا مِنْ آتٍ كِتَابَهُ يَمِينُهُ فَيَقُولُ هَؤُلَاءِ أَمْرُهُمْ كِتَابِيهِ)

Onaj kome se da knjiga njegova u desnu ruku, reći će: “Dodite, čitajte knjigu moju!” – Fe je ovdje čestica rastavljanja; glagol *ūtije* (أُوتِيَ) kome se da je u formi prošlog vremena, koji se koristi za izvjesnost nečega; *jemīn* (يَمِين) je *desna ruka*;

33 Maududi, *Tafhim al-Qur'an*, <http://www.englishsirs.com/Quran/77/index.html>. – No, mnogo prije Mawdūdija, mufessir Ar-Rāzī ukazao je da ovaj ajet iziskuje tumačenje (ta'wīl), pa je ponudio sljedeće razumijevanje: “Razlog ovakvog govora jeste da se Svevišnji obraća ljudima na način na koji oni razumiju; tako je On, Svevišnji, za Sebe stvorio Kuću koju ljudi obilaze, a ne da On u njoj prebiva, a u jednom ćošku te kuće dao je Kamen, koji je Njegova desnica na Zemlji budući da ljudi, kad iskazuju poštovanje svojim vođama, ljube ih u njihove desne ruke; također je ljudima dao čuvare, ne zbog toga što je moguće da On zaboravlja, već što je to uobičajeno među njima, naime: kada vladar želi da mu namjesnici polože račune, on sjedne ispred njih na prijestolje i postavi oko sebe pomoćnike; tako će i Svevišnji Allah narediti da se postavi Arš koji će biti okružen melecima, ne radi toga da On sjedne na njega ili što On ima potrebu za njime, već slično primjeru Njegove kuće i obilaska oko nje” (*Maḡātib al-ġayb*, 30/111).

34 Ibn Kaṭīr, *Tafsīr al-Qur'ān al-'aẓīm*, 4/532; Ibn al-Ġawzī, *Zād al-masīr*, 8/49.

također, tom riječju se izražava *moć* i *sporazum oko nečega*.³⁵ Ibn Atijje veli da izraz *hā'um* (هَؤُم) znači: *Dodite!*, a Zamahšerī: *Uzmite!*³⁶ *Eh* (tj. *el-hā'u lis-sekt*) na kraju u riječi *kitābijeh* (كِتَابِيَه), kao i u riječima koje će se navesti u nastavku: *hisābijeh*, *mālījeh* i *sultānijeh* sugerira, s jedne strane, da se na njima pravi pauza, a, s druge strane, one se naglašavaju.³⁷

Oni kojima njihove knjige ili zapisi njihovih djela budu dati u desne ruku, oni će biti radosni, veseli i tražit će od drugih da pročitaju njihove knjige, jer su dokaz njihova spasa. U suri El-Inšikāk se kaže: وَيَقْلِبُ إِلَىٰ أَهْلِهِ مَسْرُورًا *I vratit će se svojoj porodici radostan* (9). Sâmo davanje knjige u desnu ruku indicija je da je račun dotične osobe jasan i uspješan. Stavljanjem knjige u njegovu desnu ruku čovjek vjernik će znati da je *stvar gotova*, tj. odata mu je počast, radosna vijest i obećanje ulaska u Džennet.

Na mnogim mjestima u Kur'anu izričito se navodi da svakom čovjeku odmah nakon smrti postaje jasno da li ulazi u onaj svijet u blagoslovljenom ili jadnom stanju. Od trenutka smrti do ponovnog proživljenja, dobri se tretira kao gost, uzvanik, a grešnik kao krivac. Proživljenje i stanje dobre osobe potpuno je različito od proživljenja i stanja nevjernika, licemjera i grješnika (v. El-Enfāl, 50; En-Nahl, 28-32; El-Isrā', 97; Tā-hā, 102–103, 124–126; El-Enbijā', 1-3; El-Furkân: 24; En-Neml, 89; Sebe', 51; Jā-sîn, 26-27; El-Mu'min, 45–46; Muḥammed, 27; Kāf, 19-23).³⁸

20. INNĪ ZANENTU ENNĪ MULĀKIN HISĀBIJEH (إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مَلَاقٍ حِسَابِيَه)

Zaista sam ja čvrsto vjerovao da ću polagati račun svoj! – Ovaj pojedinac je bio siguran (*zanentu* ظَنْتُ = *ejkantu* أَيْقَنْتُ) u dolazak ovoga Dana pa se za njega pripremao. A to znači da je živio život s vjerovanjem da će se jednoga dana pojaviti pred Svevišnjim Bogom i pred Njim polagati račun. Dahhāk kaže da svako *zann* u Kur'anu u odnosu na vjernika znači *jekīn* (sigurnost), dok u odnosu na nevjernika znači *šekk* (sumnju).³⁹

35 V. Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, 1953.

36 Ibn 'Aṭiyya, *Al-Muḥarrar al-waḡiḡ*, 5/360; Az-Zamahšarī, *Tafsīr al-Kaššāf*, 1136. – Al-Zagḡaḡ veli: "*Hā'um* (هَؤُم) je imperativ za množinu, a znači isto što i *hākum* (هَآكُم) *evo vam, evo ga, dodite, uzmite*; u jednini glasi *hā yā raḡul*; u dvojini: *hā'umā yā raḡulāni*; a u množini: *hā'um yā raḡāl*" (Ibn al-Ġawzī, *Zād al-masīr*, 8/49).

37 V. Al-Māwardī, *An-Nukat wa al-'uyūn*, 6/218; Ar-Rāzī, *Mafātīḡ al-ḡayb*, 30/111.

38 Maududi, *Tafhīm al-Qur'an*, <http://www.englishtafsir.com/Quran/77/index.html>.

39 Al-Māwardī, *An-Nukat wa al-'uyūn*, 6/83; Al-Qurṭubī, *al-Ġāmi' li aḥkām al-Qur'an*, 18/259.

21. FE HUVE FĪ 'IŠETIN RĀDIJEH (فَهُوَ فِي عَيْشَةٍ رَاضِيَةٍ)

I on će biti u životu zadovoljnom – Sintagma *'išetin rādiyeḥ* (عَيْشَةٍ رَاضِيَةٍ) – *zadovoljstvom ispunjen, ugodan, prijatan život u Džennetu* – spominje se još u suri El-Kāri'a, sedma riječ *'iše* (عَيْشَةٍ), koja se derivira iz *'ajš* (عَيْشٍ), označava život “bez brige”, u kojem nema nikakvih problema niti teškoća. I riječ *hajāt* (حَيَاة) također označava život, ali život s brigama, problemima i teškoćama.⁴⁰ Ukratko, *'iše* u sebi sabire sve dženetske blagodati. Riječ *rādiye* (رَاضِيَةٍ) označava *onoga ko je zadovoljan*. Kaže se *zāt ridā* – život ispunjen zadovoljstvom. Sintagmom *'išetin rādiye* opisuje se život pun zadovoljstva i radosti, “u kome nema smrti, siromaštva, bolesti, straha”.⁴¹ To je život u dobru i zadovoljstvu.

22. FĪ DŽENNETIN 'ĀLIJEH (فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ)

U Džennetu visokom – Riječ *džennet* (جَنَّة) u osnovi označava *bujni vrt* s voćem, s cvijećem, s drvećem i sa zelenilom. Pored zadovoljstva, vjernici imaju i blagodat boravka u visokim vrtovima Dženneta; bit će na uzvišenom mjestu i rang. Na ovom svijetu najbolji pogled na panoramu grada ili pejzaža pružaju vidikovci s vrha brda, planina ili zgrada. U hotelima su skuplje sobe koje imaju bolje pogled, npr. na more ili okean, kao što su i skuplje nekretnine (kuće, stanovi...) koje se nalaze na uzvišenjima ili uzdignutim mjestima (*'āliyeḥ* = مرتفعة - *'āliyeḥ*). Identično je i u El-Gāšije, 7.

23. KUTŪFUHĀ DĀNIJEH (قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ)

Čiji će plodovi biti blizu – *Kutūf* (قُطُوف) su *plodovi* (jed. *kitf* – قُطْف); tako su nazvani jer se *beru* (gl. *katafe* قَطَفَ *brati, trgati; katf* قُطِفَ *branje, berba*).⁴² *Dāniyeḥ* (دَانِيَةٌ) znači *karibe* (قَرِيبَة) – *blizu*. Džennetski plodovi će biti blizu onome ko ih hoće ubrati i jesti. U kojem god stanju bili, njima će plodovi biti nadohvat ruke, svejedno da li stajali, sjedili ili ležali. Oni će im biti pri ruci i neće se morati potruditi da ih uberu. Ibn Abbās je rekao: “Kad god neko poželi da jede dženetske plodove, grane se spuštaju tako da može ubrati voće koje želi” (قال ابن عباس: إِذَا هَمَّ أَنْ يَتَنَاوَلَ مِنْ ثَمَرِهَا تَدَلَّتْ إِلَيْهِ حَتَّى يَتَنَاوَلَ مَا يَرِيدُ).⁴³

40 https://archive.org/stream/SurahAlQariah-MiracleDreamTafseer-Nouman_AliKhan/SurahAlQariah_MiracleDreamTafseer_NoumanAliKhan_djvu.txt (pristupljeno: 14. 1. 2020.).

41 As-Samarqandī, *Baḥr al-'ulūm*, 3/505.

42 Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, 1402.

43 Ibn al-Ġawzī, *Zād al-masīr*, 8/87; Aṣ-Ṣābūnī, *Ṣafwa at-tafāsīr*, 3/494.

24. KULŪ VEŠ-REBŪ HENĪ'EN BIMĀ ESLEFTUM FIL-EJJĀMIL-HĀLIJEH (كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ)

“Jedite i pijte, bez ikakve muke, zbog onoga što ste činili u danima minulim!” – Henī'en (هَنِيئًا) znači *labko, bez truda i muke; eslefe* (أَسْلَفَ) – *ranije učiniti, pripremiti; el-hālijeh* (الْخَالِيَةِ) – *prošli, minuli (el-mādije)*.⁴⁴ Plodovi rada vjernika na dunjaluku sad će im biti dati; ništa ih neće uznemiravati, niti im smetati; imat će sve ono što budu poželjeli.

25. VE EMMĀ MEN ŪTIJE KITĀBEHU BI ŠIMĀLIHI FE JEKŪLU JĀ LEJTENĪ LEM ŪTE KITĀBIJEH (وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوتِ كِتَابِيَةَ)

A onaj kome se da knjiga u lijevu ruku, reći će: “Kamo sreće da mi ni data nije knjiga moja” – Dok se u suri El-Inšikak (10) kaže da će se knjiga dati “iza leđa” (*verā'e zabrih* - وَرَاءَ ظَهْرِهِ), ovdje se kaže da će se knjiga dati u lijevu ruku (*bi šimālihi*). Kao da se hoće kazati da onaj koji primi knjigu u lijevu ruku, on će je odmah sakrati *iza leđa* kako drugi ne bi vidjeli šta je primio. Frazom *lajtenī* (جَآ لَئْتَنِي) izražava se tuga, nijemost, stanje kada ostanete “bez riječi”; samo možete uzdahnuti ili vrištati. U bosanskom *jā lejtenī* približno prevodimo “kamo sreće”, “da sam...”

26. VE LEM EDRI MĀ HISĀBIJEH (وَلَمْ أَدرِ مَا حِسَابِيَهُ)

27. JĀ LEJTEHĀ KĀNETI L-KĀDIJEH (يَا لَيْتَهَا كَانَتْ الْقَاضِيَةَ)

I da ni saznao nisam za obračun svoj! / Kamo sreće da me je smrt dokrajčila – Kada onaj kome njegova knjiga bude data u lijevu ruku vidi kaznu i patnju koja ga čeka, on će poželjeti da bude zaboravljen, da nije ni proživljen pa da ne bude pozvan na odgovornost i polaganje računa (*hisābijeh* - حِسَابِيَهُ). Također, poželjet će da je smrt na dunjaluku potpuni kraj (*el-kādijeh* - الْقَاضِيَةُ = الموتة). *El-Kādijeh* (القَاضِيَةُ) je, kako kaže Begavī, “smrt nakon koje nema života”.⁴⁵

28. MĀ AGNĀ 'ANNĪ MĀLIJEH (مَا أَغْنَىٰ عَنِّي مَالِيَةُ)

29. HELEKE 'ANNĪ SULTĀNIJEH (هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيَةُ)

Nije mi od koristi imetak moj, / propala je moć moja! – Tada će shvatiti da ga njegovo bogatstvo (*mālijeh* - مَالِيَةُ) ne može izvuci iz te situacije te da ni na koji način ne može izbjeći Božiju kaznu. Čestica *mā* (u: *mā agnā* - مَا أَغْنَىٰ) može imati i upitno značenje u smislu: Šta mi koristi bogatstvo moje?! Riječ *sultān*

⁴⁴ V. Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, 464, 768, 1843.

⁴⁵ Al-Bağawī, *Ma'ālim at-Tanzil*, 8/212; usp. Aṭ-Ṭabarī, *Ġāmi' al-bayān*, 10/8187; Ar-Rāzī, *Mafātih al-ğayb*, 30/113.

–سُلْطَان– (ovdje u formi: سُلْطَانِيَّةٌ) može označavati *argument, moć i autoritet*. Shodno tome 29. ajet možemo razumjeti u ovim značenjima: “Propao je moj argument!” (tj. bilo koji argument da sada iznese ne bi koristio); “Propala je moć moja!” (tj. nema više one moći kojom sam se ponosio na dunjaluku); “Propao je moj autoritet!” (tj. sada mi on nimalo ne koristi).⁴⁶

30. HUZŪHU FE GULLŪH (حُذُوهُ فَعُلوُهُ)

31. SUMMEL-DŽEHĪME SALLŪH (ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلَّوهُ)

32. SUMME FĪ SILSILETIN SEB'ŪNE ZIRĀ'AN FE S-LUKŪH (ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ)

Držite ga i u okove okujte! / Zatim ga u vatri užarenoj pržite! / A onda ga u lanac sedamdeset lakata dug vežite – Ovo će biti rečeno, tj. naređeno melecima zaduženim za kažnjavanje. *Salluh* (صَلَّوهُ) je imperativ glagola *salije* (صَلَّى ili اسلَا أصلا ili صَلَا) koji se posebno koristi za *ono što padne ili se baci u vatru i spali se u njoj*; *gulluh* (عُلَّوهُ) je imperativ glagola *galle* (عَلَّ) – *staviti u okov (na ruke, oko vrata)*; *gull* (عَلَّ) – *vratni okov, lisičine*;⁴⁷ *Džehīm* (الْجَحِيمَ) označava *veliku, žestoku (džebenemsku) vatru*. Derivirana je iz riječi *džuhm* kojom se označava pogled lava u trenutku kada se sprema baciti na svoj plijen. Taj pogled životinju toliko uplaši da se ona ne može maknuti s mjesta, prosto se okameni pa zaboravi i bježati.⁴⁸ *Silsile* (سِلْسِلَةٍ) *selāsil* (سَلَاسِلَ) su *okovi (kujūd)* kojima se uzapćuju noge; *zer'* (ذَرْعٌ) – *dužina mjerena laktom*; *zirā'* (ذِرَاعٌ) – *podlaktica, mišica, lakat, aršin*.⁴⁹ Više je mišljenja o tome na koji lakat se misli: na poznati lakat, na lakat meleka ili na lakat koji ima dužinu od sedamdeset hvata, a svaki hvat je dug koliko je razdaljina između Mekke i Kufe. Hasan el-Basrī je lijepo rekao: “Samo Allah zna o kakvom se laktu ovdje radi!” Još treba reći i da pod brojem sedamdeset Arapi ne podrazumijevaju određenu cifru, nego mnoštvo. Moguće je da ovakav sindžir čeka svakog stanovnika Vatre ili će ih jedan lanac sve povezati, a što smatra Sa'lebi.⁵⁰

46 Usp. Al-Bağawī, *Ma'ālim at-Tanzīl*, 8/212; Al-Maydānī, *Ma'āriğ at-tafakkur*, 14/661.

47 Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, 940–941, 1234.

48 <https://www.scribd.com/document/33405090/SurahTakathur-MiracleDreamTafseer-NoumanAliKhan> (28. 5. 2019.).

49 Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, 551.

50 V. Ibn 'Atīyya, *Al-Muḥarrar al-wağīz*, 5/361; Ibn al-Ğawzī, *Zād al-masīr*, 8/50; Al-Bağawī, *Ma'ālim at-Tanzīl*, 8/213; Ibn Džuzejj, *Olakšani komentar Kur'ana*, 6/211.

33. INNEHU KĀNE LĀ JU'MINU BILLĀHIL-'AZĪM (إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ)

34. VE LĀ JEHUDDU 'ALĀ TA'AMI L-MISKĪN (وَلَا يَحْضُ عَلَى طَعَامِ الْمُسْكِينِ)

Zaista on nije vjerovao u Allaha Najvećeg, / i nije poticao da se nahrani nevoljnik – Ovdje se sada objašnjava zašto se takvoj osobi daje tako bolna kazna; navedena su dva razloga: nevjerovanje u Svevišnjeg Allaha i škrtost. Ovaj drugi ajet aludira na veliku vrijednost sadake i udjeljivanja hrane.⁵¹ Glagol *يَحْضُ*, s prijedlogom *عَلَى*, ima sljedeća značenja: *potaknuti, navratiti, nagovoriti, natjerati na*.⁵² U ovom ajetu on ima značenja: 1. (osoba o kojoj je riječ) ne podstiče samoga sebe da nahrani nevoljnika, kad je to u mogućnosti i 2. ne podstiče druge oko sebe na taj čin – zato što ne vjeruje u nagradu za takvo djelo, odnosno Sudnji dan. Identično je kazano i u El-Mā'ūn, 3. Sintagma *طَعَامِ الْمُسْكِينِ* (dosl. *hrana nevoljnika*) je čista forma aneksije ili genitivne veze (*idāfa mahda*) koja, kako primjećuje Rāzī, “ukazuje na to da je ta hrana hakk ili pravo nevoljnika, i ta osoba kao da sprječava nevoljniku njegovo pravo, što ukazuje na vrhunac njegove škrtosti, grubosti njegova srca i niskost njegovog karaktera”.⁵³ Riječ *miskīn* (الْمُسْكِينِ) u Kur'anu se navodi osam puta,⁵⁴ a označava “osobu koja ne posjeduje nikakvu imovinu. Ona je u lošijem stanju od siromaha (fekir)”.⁵⁵

35. FE LEJSE LEHUL-JEVME HĀHUNĀ HAMĪM (فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هَاهُنَا حَمِيمٌ)

36. VE LĀ TA'ĀMUN ILLĀ MIN GISLĪN (وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ غِسْلِينَ)

37. LĀ JE'KULUHU ILLEL-HĀTI'ŪN (لَا يَأْكُلُهُ إِلَّا الْخَاطِئُونَ)

Zato on danas ovdje nema prisna prijatelja, / ni drugog jela osim splaćina, / koje će jesti samo oni koji su namjerno griješili – *Hamīm* (حَمِيمٌ) je *veoma odani, iskreni, bliski prijatelj*; *hamīm* je, također, i *vrela, kipuća voda* (v. En-Nebe', 25). Dakle, toga Dana on tu neće imati odanog prijatelja koji bi ga mogao zaštititi od kazne. *Tā'ām* (طَعَامٌ) je *hrana*, i to ona koja je pogodna za ljudska bića; takvu hranu oni u Vatri neće imati! U Kur'anu se spominju tri vrste hrane u džehennemskoj vatri: jedna je (pored *dari'a* ذَرِيعٍ i *zekkūma* زَقُومٍ) i *gislīn* (غِسْلِينَ) – *splaćine*, tj. gnoj koji curi i kapa iz ljudi u Vatri.⁵⁶ Mufessiri su objasnili da su to različite vrste hrane za različite vrste nevjernika: nekim će biti dati *dari'*, nekima

51 Usp. Ibn Džuzejj, *Olakšani komentar Kur'ana*, 6/212.

52 Muftić, *Anapsko-bosanski rječnik*, 306.

53 Ar-Rāzī, *Mafātih al-ğayb*, 32/111.

54 V. 'Abd al-Bāqī, *Al-Mu'ğam al-mufabnas*, 434–435.

55 Tuhmaz, *Hanefijski fikb*, knjiga 1, 456.

56 Jezikoslovci vele da je *gislīn* sve ono što teče sa udova kada se sapiru i kupaju (*gaselet*), pa je izraz *gislīn* deriviran iz *gasl*.

zekkūm, a nekima *gislīn*.⁵⁷ *Gislīn* će jesti samo *el-hātī'ūn* (الْحَاطِثُونَ), tj. oni koji su namjerno činili grijeha, tako da su zaslužili primjerenu kaznu. *El-Hātī'ūn* (الْحَاطِثُونَ) je množina od *el-hātī'* (الْحَاطِثِ), a to je onaj koji namjerno/svjesno radi suprotno ispravnosti, dok je *muhtī'* onaj koji griješi nenamjerno.⁵⁸

38. FE LĀ UKSIMU BIMĀ TUBSIRŪN (فَلَا أَقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ)

39. VE MĀ LĀ TUBSIRŪN (وَمَا لَا تُبْصِرُونَ)

Kunem se onim što svi vidite, / i onim što ne vidite – Zakletvom *Fe lā uksimu* (فَلَا أَقْسِمُ) *Kunem se* odbacuju se sve tvrdnje poricatelja Istine o Kur'anu, poslaniku Muhammedu, a.s., o Proživljenju itd. Pod *onim što svi vidite* (*bimā tubsirūn* – بِمَا تُبْصِرُونَ) podrazumijeva se uništenje prethodnih naroda koje su Arabljeni mogli vidjeti svojim očima, a može se podrazumijevati i Muhammed, a.s., i njegovo ponašanje koje su mogli vidjeti. Pod *onim što ne vidite* (*ve mā lā tubsirūn* – وَمَا لَا تُبْصِرُونَ) misli se na Sudnji dan, kao i na sve ono što je nevidljivo: Svevišnji Allah, melec, Džennet, Džehennem itd.⁵⁹

57 V. Az-Zamahšarī, *Tafsīr al-Kaššāf*, 1197; Ibn 'Aṭiyya, *Al-Muḥarrar al-waḡīz*, 5/473; Al-Baydāwī, *Anwār al-Tanzīl*, 3/527; Aṣ-Šābūnī, *Šafwa at-tafāsīr*, 3/552.

58 Usp. Ibn Džuzejj, *Olakšani komentar Kur'ana*, 6/211; Al-Maydānī, *Ma'āriḡ at-tafakkur*, 14/661.

59 Neko je rekao: *onim što svi vidite* jeste ono što je na Zemlji, a *onim što ne vidite* jeste ono što je u njezinoj utrobi; također je rečeno: *onim što svi vidite* jesu tijela, *onim što ne vidite* jesu duše; zatim: *onim što svi vidite* jesu ljudi, *onim što ne vidite* jesu melec i džini (Al-Baḡawī, *Ma'ālim at-Tanzīl*, 8/214). – “Ono što je bilo vidljivo ljudima jeste: 1. Riječ Kur'ana prezentirala je osoba koja kao plemenita nije bila skrivena ni od koga u društvu Mekke. Svi su znali da je on najbolji čovjek svog naroda po ponašanju. Nije se moglo očekivati od takvog čovjeka da će izmisliti laž i pripisati je Allahu, Gospodaru svjetova; 2. oni su također jasno vidjeli da on nije imao sebičan motiv da tu Riječ iznosi pred narodom, već je radije žrtvovao sve svoje lične interese za nju: ostavio je svoj posao, napustio svaku lahkoću i udobnost, bio je proklinjan i zlostavljan od strane istih ljudi koji su mu iskazivali najveće poštovanje i koji su učinili da čak i njegova porodica i djeca budu podvrgnuti ovim agonijama, osim njega samog. Osoba koja ima sebične motive ne bi se mogla podvrgnuti takvim nevoljama; 3. također su mogli vidjeti da su životi ljudi u njihovom vlastitom društvu, koji su povjerovali u njega, doživjeli iznenadnu transformaciju. Nije poznato da je riječ ijednog pjesnika ili gatar donijela takvu moralnu promjenu u narodu da bi njegov sljedbenik postao spreman da se suoči sa svakom teškoćom i izdrži svaki progon radi njega; 4. nisu bili nesvesni jezika poezije i dikcije gatar. Osim tvrdoglavih nevjernika, niko nije mogao reći da je jezik Kur'ana jezik poezije ili čarobnjaštva; 5. niko u cijeloj Arabiji nije bio toliko elokventan u govoru da bi se njegova riječ mogla uskladiti s Kur'anom, a da ne govorimo o tome da se izjednači, čak ni rječitost najvećeg pjesnika nije se mogla ni približiti kur'anskoj; 6. nikome od njih također nije bilo skriveno da je jezik koji je koristio i sâm Muhammed, a.s., po svojoj književnoj ljepoti i vrijednostima bio veoma različit od jezika Kur'ana. Nijedna osoba koja govori arapski ne bi mogla, nakon što je čula vlastiti govor Poslanika, a.s., i Kur'an, reći da oboje potječu od jedne te iste osobe; 7. stanovnici Mekke nikada nisu čuli čak ni dan prije nego što je Muhammed, a.s., obznanio pravo na vjerovjesništvo ništa u vezi s temama od kojih se Kur'an sastoji, niti su znali da on ima sredstva za dobijanje tog znanja i informacija. Zato čak i ako su njegovi protivnici tvrdili da je on odnekud tajno dobio tu informaciju, niko u Mekki nije bio spreman povjerovati u to; 8. mogli su vidjeti i divnu radionicu postojanja, od zemlje do nebesa, koja je funkcionirala pred njihovim očima, i u kojoj su mogli vidjeti vrhovni, mudri zakon i sveprožimajući poredak i sistem na djelu. U njemu nisu mogli vidjeti nikakav znak i dokaz mnogoboštva i poricanja ahireta, koji su Arapi usvojili kao svoju vjeru,

40. INNEHU LE KAVLU RESŪLIN KERĪM (إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ)

Zaista je on govor poslanika plemenitog – Pod zamjenicom *on* misli se na Kur'an. Ovaj ajet je odgovor na prethodna dva ajeta, tj. odgovor na zakletvu (*dževābul-kasem*). Za Kur'an se kaže da je *kavl* (govor, kazivanje, riječ/i – قَوْلٌ) jer se on prenosi preko *poslanika plemenitog* (*resūlin kerīm* – رَسُولٍ كَرِيمٍ), a što se može odnositi na meleka Džibrila ili na Muhammeda, a.s. (u Et-Tekvīr, 19, i En-Nedžm, 5-10, odnosi se na Džibrila). Otuda se u hadiskim predajama kaže *kāle Resulullāh* (rekao je Allahov Poslanik, a.s.). Za razliku od *kavla*, *kelām* (كَلَامٌ) predstavlja *direktni govor*, govor povezan s izvorom, npr. *حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ* da bi saslušao Allahove riječi (Et-Tevbe, 6). Kur'an nije *kelām* (govor) meleka Džibrila već njegov *kavl* koga prenosi od Svevišnjeg Allaha. Džibril taj govor nije izmislio, on ga je čuo od Svevišnjeg i prenio Muhammedu, a.s. I on je u tom smislu *resūl* (رَسُولٌ) – poslanik koji prenosi Poruku, i to izaslanik koji je *kerīm* (كَرِيمٌ) – plemenit.⁶⁰

41. VE MĀ HUVE BI KAVLI ŠĀ'IRIN KALĪLEN MĀ TU'MINŪN (وَمَا هُوَ بِقَوْلٍ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَا تُؤْمِنُونَ)

42. VE LĀ BI KAVLI KĀHININ KALĪLEN MA TEZEKKERŪN (وَلَا بِقَوْلٍ كَاهِنٍ قَلِيلًا مَا تَذْكُرُونَ)

43. TENZĪLUN MIN RABBIL-'ĀLEMĪN (تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ)

A nije govor nikakva pjesnika! Vi nikako ne vjerujete! / I nisu riječi nikakva gatar! Vi se nikako ne prisjećate! / Objava je on od Gospodara sujeta – Ovdje se, u 41. ajetu, koristi intenzivniji oblik negacije s *mā*, a zajedno sa *bi* (بِ) (u: *bi kavli*) ta negacija se još više naglašava. *Šā'ir* (شَاعِرٍ) je *pjesnik*. Kur'an, znači, nije *kavl*, govor pjesnika jer on nije poezija, niti mumlanje gatar (*kāhin* - كَاهِنٍ). Ovim se odgovara na optužbe poricatelja Istine u vezi s Kur'anom. Naime, njihovi argumenti su bili da je to govor ili pjesnika ili gatar, jer su im te dvije vrste govora bile poznate.

Tenzīl (تَنْزِيلٌ) je *Objava*, što je, ujedno, i jedno od imena za Kur'an.

Sintagme *kalīlen mā tu'minūn* (قَلِيلًا مَا تُؤْمِنُونَ) i *kalīlen ma tezekkerūn* (قَلِيلًا مَا تَذْكُرُونَ), pored toga što znače: "Kako malo vjerujete!" i "Kako se malo prisjećate!" (glagol *tezekkerūn* u sebi nosi značenja napora i trud da se nečega sjetimo), mogu značiti i: "Vi nikako ne vjerujete!" i "Vi se nikako ne prisjećate".

ali je bilo znakova i dokaza o postojanju Jednog Boga i istinitosti ahireta koju je Kur'an predstavljao. Sve ovo su mogli vidjeti, a ono što nisu vidjeli jeste Svevišnji Allah Koji je jedini Stvoritelj i Gospodar i Vladar ovog univerzuma, svi ostali su samo stvorenja; niko osim Njega nije Bog!" (Maududi, *Tafhim al-Qur'an*, <http://www.englishtafsir.com/Quran/77/index.html>).

60 Usp. Al-Māwardī, *An-Nukat wa al-uyūn*, 6/218; Ibn 'Aṭīyya, *Al-Muḥarrar al-waḡīz*, 5/444; Al-Qurṭubī, *Al-Ġāmi' li abkām al-Qur'ān*, 18/263.

Zamahšerī kaže da izraz *قَلِيلًا kalīlen* (tj. malo) u ova dva ajeta ima značenje nepostojanja, tj. vi nikako ne vjerujete i vi se nikako ne prisjećate!⁶¹

44. VE LEV TEKAVVELE 'ALEJNĀ BA'DAL-EKĀVĪL

(وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضُ الْأَقَاوِيلِ)

45. LE EHAZNĀ MINHU BIL-JEMĪN (لَاخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ)

46. SUMME LE KAT'ANĀ MINHUL-VETĪN (ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ)

A da je on iznosio o Nama kojekakve riječi, / Mi bismo ga sigurno uhvatili za desnicu, / a onda mu presjekli srčanu arteriju – Tekavvele (تَقَوَّلَ – s prijedlogom 'ala) znači *lagati na, širiti glasine* o⁶² (u suri Et-Tūr, 33, kaže se: *أَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُ* *Zar oni ga govore: Izmišlja ga*); *el-ekāvīl* (الْأَقَاوِيل) je množina od *kavl* (قول) – *govor, riječi*. Da je Muhammed, a.s., dodao nešto Kur'anu od sebe, Svevišnji bi ga kaznio i odmah usmrtio, tako što bi mu odsjekao aortu, srčanu arteriju (*el-vetīn* – الْوَتِينَ; lat. *arteria maxima*). Ovo je vrlo zastrašujuća slika o tome šta bi se dogodilo poslaniku Muhammedu, a.s. Prema tome, Poslanik, a.s., nema nikakav autoritet da izvrši bilo kakvu promjenu u Objavi.

47. FE MĀ MINKUM MIN EHADIN 'ANHU HĀDŽIZIN

(فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ)

48. VE INNEHU LE TEZKIRETUN LIL-MUTTEKĪN (وَإِنَّهُ لَتَذِكْرَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ)

49. VE INNĀ LE NA'LEMU ENNE MINKUM MUKEZZIBĪN

(وَإِنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنْكُمْ مُكَذِّبِينَ)

*I niko ga između vas ne bi mogao od toga odbraniti! / A zaista je on Podsjećanje bogobojaznim! / A Mi sigurno znamo da će neki od vas ustrajati u poricanju – Niko Svevišnjeg Allaha ne bi mogao spriječiti da to učini “da je on iznosio o Nama kojekakve riječi”. Kur'an je Podsjetnik (تَذِكْرَةٌ – od *zikr*/ ذِكْر *sjećanje*) za one koji su bogobojazni, tj. koji se pridržavaju Njegovih naredbi i klone Njegovih zabrana. Kur'an je podsjetnik, i to vrlo moćan, zapravo, najviši vid podsjećanja ili najveći podsjetnik. Kur'an jeste upravo to jer on privlači ljudsku *fitru*, tj. prirodnu sklonost i težnju čovjeka njegovom Stvoritelju i Gospodaru (usp. El-E'arāf, 172). No, s druge strane, uvijek će biti onih koji će ustrajati u poricanju (*mukezzibīn* – مُكَذِّبِينَ) uprkos jasnoći njegovih dokaza.*

61 Az-Zamahšarī, *Tafsīr al-Kaššāf*, 1137; usp. Ibn al-Ğawzī, *Zād al-masīr*, 8/51; Al-Ğağawī, *Ma'ālim at-Tanzīl*, 8/214.

62 Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, 1442.

50. VE INNEHU LE HASRETUN 'ALEL-KĀFIRĪN (وَإِنَّهُ لَحَسْرَةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ)

51. VE INNEHU LE HAKKUL-JEKĪN (وَإِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ)

52. FE SEBBIH BI-SMI RABBIKEL-'AZĪM (فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ)

I zaista će on biti uzrok jadu nevjernika! / A zaista je on Istina sama! / Pa ti slavi ime Gospodara tvoga, Najvećeg! – Poricatelji Istine među Kurejšijama zažalit će na Sudnjem danu kada vide nagradu vjernika i njihovu sreću u Džennetu. Za-pravo, svako ko odbaci ovaj Kur'an na kraju će zažaliti i gorko se kajati! *Hasre* (حَسْرَةٌ) je velika tuga s kajanjem za onim što je prošlo.⁶³

Kur'an je Prava istina, Apsolutna istina (*hakkul-jekīn* (حَقُّ الْيَقِينِ)) jer je od Svevišnjeg Allaha. Riječ *hakk* (حَقُّ) u Kur'anu ima veoma široko semantičko polje; u zavisnosti od konteksta, ona može označavati, npr. Svevišnjeg Allaha (*El-Hakk*/Istinski, kao jedno od Allahovih lijepih imena), Kur'an, islam, pravdu, tevhid, imetak, obavezu, objašnjenje itd.⁶⁴ Riječju *jekīn* (الْيَقِينِ) označava se pre-stanak sumnje i neizvjesnosti. Drugim riječima, njome se označava sigurnost i znanje.⁶⁵ *Jekīn* se dijeli na '*ilmul-jekīn*, '*ajnul-jekīn* i *hakkul-jekīn*, među kojima postoje određene razlike. '*Ilmul-jekīn* je pouzdano ili sigurno znanje o nečemu. '*Ajnul-jekīn* je sigurnost utemeljena na viđenju, a *hakkul-jekīn* sigurna, sušt(in-sk)a istina. Čovjeku su na ovome svijetu dostupne dvije vrste *jekīna*: '*il-mul-jekīn*, kojeg može steći na temelju Kur'ana, sunneta, promišljanja o sebi i svijetu koji ga okružuje, i *hakkul-jekīn* – *sama istina*.

Sebbih je imperativ glagola *sebbeha* (سَبَّحَ) – *pustiti da pliva*, što je blisko pojmu plutanja; *sibāha* (سَبَّاحَةٌ) je *plivanje*; također *sebbeha* znači i govoriti: Slava Bogu, Hvala Bogu.⁶⁶

TEFSIRSKE POENTE

1. Sudnji dan je istina (*hakk*) koja će neminovno uslijediti i sve obuhvatiti;
2. onaj ko poretke Sudnji dan i polaganje računa neminovno se moralno (is)kviri;
3. kad se dogodi Smak svijeta, dogodit će se i Proživljenje;

63 Usp. Aḡ-Ṭabarī, *Ġāmi' al-bayān*, 10/8194; Al-Māwardī, *An-Nukat wa al-'uyūn*, 6/87; Al-Maydānī, *Ma'āriḡ at-tafakkur*, 14/669.

64 V. šire u: Fatić, *Kur'anski semantički kontekst*, 267–270.

65 Ili: uvjerenost, pouzdanje, ubijedenost, izvjesnost, čvrsto uvjerenje (Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, 1686).

66 Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, 622.

4. potrebno je svoditi račune sam sa sobom prije nego što dođe Dan konačnog obračuna;
5. nevjerovanje u Svevišnjeg Allaha i škrtost razlozi su bolne kazne na onome svijetu;
6. Kur'an nije govor ni pjesnika ni gatara, već Objava Svevišnjeg Allaha.

LITERATURA

- ‘Abd al-Bāqī, Muḥammad Fu‘ād, *Al-Mu‘ḡam al-mufabhras li alfāẓ al-Qur‘ān al-karīm*, Dār al-hadīṭ, Kairo, 1996.
- Abu Khalil, Shawqī, *Atlas Kur‘ana*, grupa prevodilaca, Libris, Sarajevo, 2008.
- Al-Baġawī, al-Ḥusayn, *Ma‘ālim at-Tanzīl*, Dār ṭayiba, Riyāḍ, 1989.
- Bint aš-Šāṭi‘, *At-Tafsīr al-bayānī li al-Qur‘ān al-karīm*, Dār al-ma‘ārif, Kairo, 2017.
- Fatić, Almir, *Kur‘anski semantički kontekst*, El-Kalem, Sarajevo, 2014.
- Hadžić, Mehmedalija (priredio), *Sa Božijim poslanicima i vjesnicima*, Dobra knjiga, Sarajevo, 2020.
- Ḥalīl, ‘Ādil Muḥammad, *Awwal marratan atadabbar al-Qur‘ān*, IAS, Kuwayt, 2017.
- Ibn ‘Ağība, al-Ḥasanī, *Al-Baḥr al-madīd*, Dār al-kutub al-‘ilmiyya, Beirut, 2005.
- Ibn ‘Atīyya, al-Andalusī, *Al-Muḥarrar al-wağīz fī tafsīr Kitāb al-‘azīz*, Dār al-kutub al-‘ilmiyya, Beirut, 2001.
- Ibn al-Ġawzī, Abū al-Faraġ, *Zād al-masīr fī ‘ilm at-tafsīr*, Dār al-fikr, Beirut, 2009.
- Ibn Džuzejj, *Olakšani komentar Kur‘ana*, prev. N. Ćeman, Libris, Sarajevo, 2014.
- Ibn Kaṭīr, *Tafsīr al-Qur‘ān al-‘azīm*, Ġam‘iyya iḥyā’ at-turāt al-islāmī, Kuwayt, 1996.
- Ibn Kesir, Hafiz, *Kazivanja o vjerovjesnicima*, prev. A. Adilović, Ilum, Bužim, 2017.
- Al-Qurṭubī, Abū ‘Abdullāh, *Al-Ġāmi‘ li aḥkām al-Qur‘ān*, Dār al-hadīṭ, Kairo, 1996.
- Al-Maydānī, ‘Abd ar-Raḥmān Ḥabannaka, *Ma‘āriğ at-tafakkur wa daqā’iq at-tadabbur*, Dār al-qalam, Bayrūt, 2000.
- Maududi, Sayyid Abul Ala, *Tafhim al-Qur‘an - The Meaning of the Qur‘an*, <http://www.englishtafsir.com/Quran/71/index.html>.
- Al-Māwardī, Abū al-Ḥasan, *An-Nukat wa al-‘uyūn*, Dār al-kutub al-‘ilmiyya, Beirut, 2012.
- Muṭić, Teufik, *Arapsko-bosanski rječnik*, El-Kalem, Sarajevo, 1997.
- Ar-Rāzī, al-Faḥr, *Mafātiḥ al-ğayb*, Dār al-fikr, Beirut, 1981.
- Aš-Šabūnī, Muḥammad ‘Alī, *Šafwa at-tafāsīr*, Dār al-Qur‘ān al-karīm, Beirut, 1981.
- As-Samarqandī, Abū Layṭ, *Baḥr al-‘ulūm*, Dār al-kutub al-‘ilmiyya, Beirut, 1993.
- As-Suyūṭī, Ġalal ad-Dīn, *Asrār tartīb al-Qur‘ān*, Dār al-faḍila, Kairo, s.a.
- Aš-Šawkānī, Muḥammad b. ‘Alī, *Faṭḥ al-Qadīr*, Dār al-ma‘rifa, Beirut, 2007.
- Aṭ-Ṭabarī, Ibn Ġarīr, *Ġāmi‘ al-bayān ‘an tāwīl āyi al-Qur‘ān*, Dār as-salām, Cairo, 2007.
- Tuhmaz, Abdulhamid Mahmud, *Hanefijski fikh*, knjiga 1, Sarajevo, 2002.
- Az-Zamahšarī, *Tafsīr al-Kaššāf*, Dār al-ma‘rifa, Beirut, 2005.

آلمير فاتيتش

Almir Fatic

سورة الحاقة: حتمية يوم القيامة

Surah Al-Hākkah:

The Inevitability of the Day of Judgment

ملخص: تمثل هذه المقالة شرحاً - آية فآية - لسورة الحاقة وهي التاسعة والستون من سور القرآن الكريم، وآياتها ٥٢ آية. وفقاً لما يشير إليه اسم السورة ذاته فإن الموضوع الرئيسي لها حتمية يوم القيامة وحقه. يوم القيامة واقع لا شك فيه ومعناه البعث والحساب. وقد تم شرح هذه المسألة من خلال الموضوعات التالية: هلاك الأقوام القديمة في الحياة الدنيا لكفرهم وتكذيبهم للأنبياء والمرسلين، الوقائع التي ستقع بعد النفخ الأول في الصور، جزاء حسن للمؤمنين وعقاب شديد للكافرين في الآخرة، تأكيد كون القرآن تنزيلاً حقيقياً من رب العالمين على رسوله.

Summary: In this paper, using the verse-by-verse method, the author interprets the 69th Qur'anic Surah El-Hākkah, which contains 52 verses. The main theme of this surah, as its title suggests, is the inevitability or truthfulness (*hakk*) of the Day of Judgment, the Day that will inevitably occur, and which, then, implies Resurrection and Judgment. This topic is explained through the following thematic units: 1. The destruction of the ancient peoples in this world due to their denial and rejection of God's messengers; 2. The events that will follow during the first blowing of the Horn; 3. Reward for believers in the Hereafter; 4. Punishment for the deniers of the Truth in the Hereafter and 5. Confirmation that the Qur'an is a true Revelation from the Most High to His Messenger.

Moć u Kur'anu i problemi njenog razumijevanja kod muslimanskih društava

MUHAMED ŠARIĆ

magistar islamskih nauka
saricm201@gmail.com

Sažetak: Ovaj rad se bavi pojmom moći quwet kao vrstom Božije blagodati uključujući njenu duhovnu, društvenu i fizičku dimenziju. Rad se bavi i analizom teksta Kur'ana u kojemu je sadržan pojam moć te njegovom kratkom hermeneutikom. Definirat će se pojam moći i identifikovati probleme njenog razumijevanja u sekularnom društvenom ambijentu. Pokušalo se kroz presjek historijskog toka muslimanskih društava naći tačku u kojoj je došlo do promjene u percepciji pojma moći. Nastojalo se deskribovati taj prelomni trenutak koji je bio ključan, kao i njegovim implikacijama u teološkom razumijevanju moći kod muslimana. Također, ovaj rad pokušava kontekstualizirati probleme o pravilnom razumijevanju pojma moć u kontekstu bosanskohercegovačkog društva i muslimana.

Ključne riječi: moć, nadmoć, nemoć, muslimanska društva, sekularna država.

UVOD

Stvaranjem svijeta Uzvišeni je čovjeku namijenio krunsku ulogu namjesnika *halife* na Zemlji. Kako bi čovjek pravilno upravljao na Zemlji potrebno je da ima moć. Uzvišeni je za to čovjeku, u njegovom biću, usadio neiscrpnu želju za moći i vlašću. Tek u potpunoj čovjekovoj slobodi i vlašću/moći moguće je ocijeniti njegovu prirodu. Neki će za određene religije kazati da su religija ljubavi, za druge drugo, a za islam da je to religija pravde.

Pojmovi pravda i sloboda su u uzajamnoj vezi. Nepravedno je suditi ljudske postupke koji su počinjeni u nedostatku slobode. Kao što je besmislena sloboda bez pravde jer je onda riječ o anarhiji ili dominaciji moćnika. Zapadni svijet govori o slobodi kao svojoj dominantnoj vrijednosti a poznato je da pravda neće biti primijenjena u istoj mjeri na moćne i nemoćne, bogate i siromašne. Na drugoj strani iako je islam vjera pravde, poznato je da danas velikim dijelom islamska društva karakterizira nesloboda.

Oba ova pojma su u izuzetnoj korelaciji sa pojmom moći. Moć je ono što povezuje i razlučuje slobodu i pravdu. Ovaj rad će, koliko prostor dozvoljava, govoriti o moći i njenim implikacijama na personalnom i kolektivnom polju čovjeka. Tekstualnom analizom napraviti će se osvrt na pojam moći u tekstu Kur'ana i kratkom hermeneutikom teksta koji govori o moći. Pokušat će se kontekstualizirati fenomen moći u današnjim prilikama muslimana i nastojati otkriti uzroke koji su doveli do nemoći muslimanskog svijeta kakvu vidimo danas. Također će se navesti probleme u pristupu razumijevanja moći koji neminovno dovode i do problema u interpretaciji i razumijevanju vjere islama.

DEFINICIJA MOĆI

Pojam *quwat* izveden iz arapske trilitere q-w-y a znači: snaga, jačina, sila, moć, energija, sposobnost, vještina, potencijal, vlast.¹

Moć je u politologiji i sociologiji, mogućnost pojedinaca i skupina da nametnu svoju volju drugima; sposobnost proizvođenja promjena u društvenom životu. Moć je razgovorno istoznačnica za vlast, autoritet, utjecaj, snagu.

Prema definiciji M. Webera moć je vjerojatnost provedbe svoje volje u nekoj društvenom odnosu i unatoč otporu drugih, bez obzira na čem se ta vjerojatnost temelji.

1 Teufik Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, El-Kalem, Sarajevo, 1997., str. 1252.

M. Foucault definira moć kao kompleksno strateško stanje u određenome društvu; ona je sveprisutna, raspoređena po tzv. ognjištima moći: obiteljima, školama, bolnicama, poduzećima i vojarnama.²

U svim društvima moć se temelji na izvanrednim sposobnostima pojedinaca, raspolaganju ekonomskim bogatstvom, brojnosti neke skupine i njezinoj superiornoj organizaciji. Ostvaruje se u različitim oblicima, od gole prisile do suptilnoga psihološkog utjecaja. Moć se može tipizirati ovisno o osnovi na kojoj počiva, pa se shodno tomu raspolaze li nositelj moći sredstvima prisile, nagradnim fondom, stručnim znanjima ili harizmatiskim svojstvima mogu razlikovati prisilna, nagradna, stručna i referentna moć (u kojoj se subjekti moći poistovjećuju s njezinim nositeljem: vođom, mesijom i sl.).³

VRSTE MOĆI

Sve ono što predstavlja određenu vrijednost i snagu koja može utjecati na promišljanje i djelovanje ljudi može se nazvati nekom vrstom moći: vojska, znanje, mediji, geografski položaj, rudna bogatstva, broj populacije, kulturna tradicija, duhovne institucije, saveznici... Pa tako se može govoriti o dvije vrste moći: tvrda i mehka moć. One se dodatno mogu dijeliti na: fizičku, vojnu, političku, ekonomsko-finansijsku, moć religije i duhovnu moć, kulturnu, medijsku moć, moć znanja, moć autoriteta...

Sinonimne riječi za moć su: sila, snaga, vlast, utjecaj... Iako najčešće sinonimna riječ koja se koristi uz pojam moći je vlast, ipak je to samo jedna vrsta moći – jer neko može imati vlast (na nekom području) a da je suštinski nemoćan, što je, ustvari, privid moći...

MOĆ U KUR'ANSKOM TEKSTU

Pojam moć *quwet* u Kur'anu je spomenuta preko dvadeset (26) puta. Još neki termini koji u arapskom označavaju moć su *'izet*,⁴ *galīz*, *b'ēsun*, *mulk*, *šidet*, *iqdām*, *tezāzum*, *tešedud*, *beštat*, *sulṭat*.... Riječi suprotnog značenja su: *ḍ'af*,⁵ *wehn*, *emet*, *iskal*, *inqiyād*...

Allah je Moćni *Aziz*, *Qadir*, *Qawiyy* On želi da i čovjek kao Njegov namjesnik *ḥalifa* bude snažan/moćan. U kur'anskom tekstu Uzvišeni od vjernika

² Hrvatska enciklopedija, pristupljeno 28.09.2024

³ Hrvatska enciklopedija, pristupljeno 28.09.2024.

⁴ Junus, 65., ...Uistinu, sva moć pripada Allahu...

⁵ Er-Rum, 54., Allah je Taj Koji vas nejakim stvarima, i onda vam, poslije nejakosti, snagu daje...

Danas su prisutne
 prakse gdje
 političke vođe,
 koji nemaju
 mnogo veze sa
 suštinskom vjerom,
 u priskrblijanju
 vlasti pribjegavaju
 vjerskim narativima
 i simbolima
 onda kada žele
 legitimizirati nasilje
 ili demonizirati
 protivnike, što
 predstavlja
 zloupotrebu moći
 religije.

traži udruživanje moći, i rad na priskrblijanju moći,⁶ kako bi se odvratili neprijatelji (vjernika) da realiziraju svoje zle ciljeve. Ti ciljevi su vrlo često latentni i vjernici nisu sposobni da ih razumiju: *...vi ih ne poznajete, Allah ih zna...* Allah zna prirodu čovjeka i upozorava vjernike šta bi ih moglo zadesiti ako ostanu pasivni i nemoćni. Udruživanje moći ili snage koju je Gospodar dao najbolje je označeno u suri Kehf, u kojoj Zul-Karnejn traži da njegov narod i on udruže svoje snage/moći kako bi se zaštitili od neprijatelja.⁷

U tekstu Kur'ana upućuje se vjernike da je izvor svake snage i moći Allah, kako vjernici ne bi bili u iskušenjima da snagu traže kod nevjernika.⁸

Kao posebnu snagu kur'anski tekst spominje duhovno jedinstvo vjernika predanih Uzvišenom i poslušnih Plemenitom Poslaniku.⁹

Uzvišeni upozorava da su svađe i konflikti ono što uništava moć zajednice vjernika.¹⁰

U tekstu još nalazimo upozorenje da čovjek iskoristi snagu prije nego što ona nestane a ostane odgovornost za nju.¹¹

6 El-Enfal, 60., *"I protiv njih pripremite koliko god možete snage i konja za boj, da biste time zaplašili Allahove i vaše neprijatelje, i druge osim njih – vi ih ne poznajete, Allah ih zna. Sve što na Allahovom putu potrošite nadoknađeno će vam biti, neće vam se nepravda učiniti."*

7 El-Kehf, 95., *"...Nego, samo vi pomozite meni što više možete, i ja ću između vas i njih zid podići."*

8 En-Nisa, 139., *...koji prijateljuju sa nevjernicima, a ne s vjernicima! Zar kod njih traže snagu, a sva snaga pripada samo Allahu?*

9 El-Munafikun, 8., *...A snaga je u Allaha i Poslanika Njegova i u vjernika, ali licemjeri neće da znaju.*

10 El-Enfal, 46., *...a nemojte se svadati, jer ćete oslabjeti i bez duha ćete ostati...*

11 Et-Tariq, 10., *kada čovjek ni snage ni branioca neće imati.*

Uzvišeni ljudima i narodima daje moć kako bi ih iskušao i On kontroliše moć kako ne bi nastao nered na Zemlji.¹²

Analizom kuranskog teksta uočljivo je da završeci ajeta u kojima se spominju Allahova imena Moćni/Silni *Qawiyy/Aziz* gotovo uvijek uz ta lijepa Allahova imena slijedi i Mudri *Hakim*, što sugerije da je Allahova sila i moć kontrolisana Njegovom mudrošću a iz mudrosti proizlaze najbolje odluke. Odnosno da Allah svojom silom i moći mudro uspostavlja red i poredak u kosmosu. Na tragu ovog tumačenja može se potvrditi da samo snažna/moćna društva i države mogu poduzimati mudre i razumne odluke a nemoćna društva i zajednice gotovo po pravilu u očaju i nemoći poduzimaju neracionalne i nepromišljene odluke i najčešće suprotne univerzalnim moralnim i etičkim postulatima.

Na osnovu analize konstitutivnih izvora islama može se kazati težnja za moći opravdana je samo ukoliko ima za cilj ostvarenje mira, slobodnog i pravednog društva i ako donosi dobrobiti za sve ljude, prirodno okruženje te biljni i životinjski svijet.

PROBLEMI U TEOLOŠKOM RAZUMIJEVANJU MOĆI KOD MUSLIMANA

Moć predstavlja vrstu Božije blagodati kao što je zdravlje, život, znanje, vlast, brojnost populacije, vojska, ekonomska snaga, prirodna bogatstva, autoritet... Uvjerenje da je moć loša je mit o moći. Odbacivati bilo koju vrstu moći koju je čovjek primio od Uzvišenog znači odricati se blagodati, a neprihvatljivo je na osnovu uputa iz glavnih izvora vjere.¹³ Odricati se moći znači ne razumijevati pojam moći i biti nezahvalan na toj Allahovoj blagodati koja će zbog nezahvalnosti biti oduzeta.¹⁴ Zašto se odricati moći? Plemeniti Poslanik je pohvalno govorio o moći/snazi, tj. da je Allahu draži snažan (moćan) vjernik od istog koji je slab.¹⁵

Uzvišeni je mudro satakao svijet ravnomjernom raspodjelom moći i stoga Allah i jeste Pravedni. Ta ravnoteža moći od strane Mudrog je data na način da je moć vladara ovisna o moći vojnika, seljaka, sveštenika, učenjaka... Politička moć/vlast je ovisna, između ostalog, i o moći duhovnog autoriteta, a moć autoriteta ovisna je o dosljednosti znanju i korelaciji riječi i djela.

12 Eš-Šura, 27., ...oni bi se na Zemlji osilili, ali On je daje s mjerom, onoliko koliko hoće...

13 El-A'raf, 32., Reci: "Ko je zabranio Allahove ukrase, koje je On za robove Svoje stvorio...", Ez-Zumer, 7.

14 Alu Imran, 140., Et-Tevba, 39., Ako ne budete u boj išli, On će vas na nesnosne muke staviti i drugim će vas narodom zamijeniti, a vi Mu nećete nimalo nauditi...

15 Sahihu-Muslim broj 2664.

Historijska građa ukazuje da su zajednice i društva koja su uspjela udružiti sve moći jednog društva, u okruženju slobode i pravde, bila uspješna i snažna društva. Ona društva koja su svojom političkom moći, odnosno vlašću gušila druge moći (moć znanja, medija, kulturnu moć, moć naroda, moć duhovnog autoriteta i institucija...) vrlo brzo su svjedočila da su bespomoćna u vremenima koja slijede.¹⁶

Danas su prisutne prakse gdje političke vođe, koji nemaju mnogo veze sa suštinskom vjerom, u priskrblijanju vlasti pribjegavaju vjerskim narativima i simbolima onda kada žele legitimizirati nasilje ili demonizirati protivnike, što predstavlja zloupotrebu moći religije.

DRUŠTVENO-POLITIČKE REFLEKSIJE NA TEOLOŠKO RAZUMIJEVANJE MOĆI

Pad Bagdada - prijestolnice Abasijskog hilafeta, događaj je iz povijesti koji bi se mogao uzeti kao ključan, u kojemu je došlo do preokreta u poimanju ljudske moći kod muslimanskih društava. Iako je bio fizički razoran, jer je srušio najmoćniju muslimansku vlast tog doba - Abasije, on je mnogo snažnije ostavio ožiljke na muslimanskom umu u razumijevanju i interpretaciji islamskog učenja.

Historiografski izvori ukazuju da su sve do pada Bagdada, prijestolnice Abasijskog hilafeta, muslimani imali snažan instinkt za snagom/moći i razvijanjem znanja i vještina koje će im priskrbiti moć. U tom smislu razvili su mnoge znanstvene discipline koje su im u tome pomagale. Muslimanska društva do tog perioda su pravilno razumijevala potencijal ljudske moći i odgovorno i uspješno pristupala izazovima svoga vremena.

Provalom Mongola u Bagdad i rušenjem abasijske vlasti i moći nastao je jedan pogubni fenomen u psihi muslimana koji je posebno ostavio traga u razumijevanju i interpretiranju islamskog učenja. To je dovelo do razumijevanja i tumačenja vjere sa dominantnom eshatološkom dimenzijom, tj. da je pad tako moćnog hilafeta - kraj svijeta, *yewm al-qiyamah*, a ne trenutna nemoć muslimanskog društva. Od tog perioda javlja se rascjepkanost muslimanskih društava kroz razne oblike vjerskog učenja. Blještavilo abasijske prijestolnice je bilo prividna moć, nastala debalansom duhovne, vladarske i moći naroda, koja se srušila pred realnom silom/moći tog doba.

16 Kraj 20. i početak 21. stoljeća je pokazao kako su se naizgled vojno i ekonomski moćne države (Irak) u kojima su bili diktatorski režimi vrlo brzo srušile pred prvim izazovom i pokazale nemoć ili nepovezanost tih moći.

Kriza hilafeta u islamskom svijetu nije bila jedna čisto politička kriza već je za sobom povlačila religijsko-teološke posljedice. Teško je i gotovo nemoguće odvojiti društveno-političke događaje a da oni nemaju teološko-vjerske konotacije u razumijevanju i interpretiranju vjere.¹⁷

I danas se može svjedočiti da nepravda, nasilja i neprijateljstva koja se vrše nad muslimanskim svijetom od Bosne, Čečenije, Kosova, Palestine, Iraka... kod muslimana se zaodijevaju u eshatološko tumačenje vjere o kraju svijeta. Nemoć da se ulože naponi u rješavanju problema muslimanskih društava opravdava se time da će Allah izravno kazniti neprijatelje i nasilnike, ili još nemoćniji pristup da će Allah na Sudnjem danu kazniti nasilnike. To snažno govori o nemoći muslimana skrivenih pod plaštom determinizma. Važno je znati da Uzvišeni realizaciju svoje volje provodi preko čovjeka, a vrlo rijetko izravno kroz *mujize*.¹⁸ Taj pogrešan pristup iskušenjima iz 13. stoljeća je duboko u umu muslimanskih društava, i traje punih 766 godina, tačno polovinu vremena otkad je došla Objava Plemenitom Poslaniku.

Kako je došlo do tako snažnog pasivističkog fenomena u tumačenju vjere islama koja personificira život i snagu/moć? Muslimanska društva u nemoći pred problemima ne uspijevaju preuzeti odgovornost svoje uloge pa je za svaki temporalni problem aplikabilno eshatološko tumačenje vjere i stvarnosti - jer ono ne obavezuje a abolira odgovornosti.

Analizom historijskih izvora stječe se dojam kao da muslimani nisu temeljito proučili taj događaj iz polovine 13. stoljeća i iz njega izvukli pouku, nego su se pasivizirali. Ono što je doprinijelo rušenju Bagdada 1258. godine¹⁹, dovodi i danas na početku 21. stoljeća do rušenja Gaze, Bagdada, Sarajeva, Groznog, Libanona. Moguće je primijetiti da su muslimanska društva danas konzumenti svega onoga što u negativnom smislu predstavlja moderni Zapad. Konzumerizam, brendizam, industrija igre i zabave, industrija sporta i kladionica našli su svoje čvrsto mjesto u muslimanskim društvima. Time muslimanska društva izravno daju moć neprijateljima koji ih tlače i uništavaju. Ono što efikasno slabi i ubija

17 Teroristički napad 11. septembra 2001. u SAD, koji ni u kojem pogledu nije predstavljao islam ni muslimane, nego terorizam skriven iza islamske simbolike, neminovno je odveo islamske učenjake u prenaplašavanje mirnodopske dimenzije islama zanemarujući važnost sile/moći kojom je jedino moguće ostvariti mir, pravdu i slobodu.

18 Et-Tevbe, 14., *Borite se protiv njih! Allah će ih rukama vašim kazniti i poniziti, a vas će protiv njih pomoći, i grudi vjernika zaliječiti. El-Bekare, 251., ...A da Allah ne suzbija ljude jedne drugima, na Zemlji bi, doista, nered nastao - ali Allah je dobar svim svjetovima.*

19 Uporedi, Madžid Arsan El-Kejlani, *Odgoj Salabuddinove generacije i povratak u Jerusalem*, Institut za društvena i religijska istraživanja, Tuzla, 2018.

snagu/moć muslimanskih zajednica je sebični način života i razmišljanja posvećenih hedonizmu. Takav način života je obilježio i konac abasijske vlasti deskribovan u čuvenom kazivanju iz Hiljadu i jedne noći.

Iz osnovnih vrela islama otkriva se uzročno-posljedični niz da bez ustrajnog truda i žrtvovanja nema snage i moći. A bez moći nema slobode, mira i sigurnosti svih ljudi, koji su upravo srž islama.

Bošnjaci danas
u nacionalnom
smislu i muslimani
u vjerskom mogu
poslužiti kao
dobar primjer
nepostojanja
saradnje i
povezanosti moći
koje imaju kao
društvo.

UZROCI SLABLJENJA MOĆI

Nemoć muslimanskog svijeta je složen problem u kojemu su se isprepleli mnogi uzročni ci. Moglo bi se kazati da je nedostatak i odsutnost islama u svim sferama života najsnažniji. Konstitutivni izvori islamskog učenja upućuju - osnovni uzroci gubitka moći jednog društva leže u nemoralnom načinu života.²⁰ Zanimljivo je napomenuti da u kur'anskom tekstu se nalazi govor o moći i nemoći koje su u uzročno-posljedičnoj vezi sa grijehom a da moć dolazi kao nagrada za pokajanje i slijeđenje moralno ispravnog puta. U drugim konstitutivnim vrelima islama se može naći kazivanje da će ljudski grijesi polučiti dvije vrste kazne: nedostatak kiše, i drugu da će

Allah nad muslimanima dati vlast/moć nepravednim i lošim vladarima.²¹ Povratak na put Moćnog kroz pokajanje

20 Et-Tevbe, 69., ...*Oni su jači od vas bili i više su blaga i djece imali i slatkim životom su živjeli, a i vi slatkim životom živite isto onako kao što su oni prije vas živjeli; i vi se upuštate u nevaljaštine kao što su se i oni upuštali. To su oni čija će djela biti poništena i na ovome i na onome svijetu; njima propast predstoji.*

21 El-En'am, 129., *Tako isto Mi prepuštamo vlast jednim silnicima nad drugima zbog onoga što su zaradili.* Ibn Asakir, "Ko pomogne silnika, Allah će učiniti da on njime zavlada.", El-Kuda'i u Musneduš-šihab, 1/336 i Dejlemi u Musnedil-firdevsu, "Kakvi vi budete, takvi će vam biti i vaši vladari."

i oprost vjernika biće nagrađeni blagoslovljenom kišom i snagom/moći (nad onom koju već imaju).²²

U kur'anskom tekstu se također uočava snažna poruka vjernicima da težnja za moći ne pređe granicu u kojoj bi prevelika i neobuzdana moć prerasla u nepravdu i nadmoć kao antonime moći.²³ Svaka vlast/moć teži da postane (nad) moć koja bi ugušila slobodu i pravdu, stoga je bitan balans svih vrsta moći jedne zajednice. Sloboda i pravda moći daju ispravan tok.

Iako danas, muslimanska društva svoj nezavidan društveno-politički položaj teže popraviti izvana - snažnim vođama, ona četo upadaju u zamku diktatorskih vladara. Osnovni izvori islama upućuju da je rješenje u duhovnoj i moralnoj obnovi muslimana na individualnoj i kolektivnoj razini. Ian Kershav govoreći o vladarima dvadesetog stoljeća ima savremenu pouku, a ona je da su društva, vjerovatno, najsretnija i najzdravija kad vođe najmanje znače.²⁴

MOĆ DUHOVNO-VJERSKIH INSTITUCIJA U AMBIJENTU SEKULARNE DRŽAVE

Moć vjere je snažna. Koliko god se kroz historiju vodila borba protiv vjere, ona je opstajala.²⁵ Kroz historiju vjera je bila na meti mnogih ideologija i oblika društvenih uređenja. Danas je vjera pod opsadom hibridnog sekularizma. Sekularnost je prvobitno pojam koji podrazumijeva odvojenost države od religije, ali istovremeno zaštitu religije od utjecaja države.²⁶ Islam nije samo obredoslovlje koje se odvija u vjerskim objektima, on je cjelokupan način života. Kako pomiriti ova dva naizgled oprečna koncepta u jednoj demokratskoj državi? Najranije razdoblje islamske povijesti važno je za sva područja islamskog života pa tako i za odnos prema državi i politici. U tom smislu bio bi aplikabilan primjer kada je Plemeniti Poslanik odbio ponudu Mekelija o vlasti, bogatstvu, ženama koje su mu nudili... u kojoj bi se odrekao misije islama. Odbio je i ponudu idolopoklonika o tome da Poslanik i muslimani jedan dan obožavaju boga idolopoklonika Mekke, a drugi dan Allaha, jer bi to neminovno značilo rušenje koncepta monoteističke vjere.²⁷

22 Hud, 52., "O narode moj, molite Gospodara svoga da vam oprost, i pokajte Mu se, a On će vam slati kišu obilnu, i daće vam još veću snagu, uz onu koju imate, i ne odlazite kao mnogobošci!"

23 El Kasas, 76.

24 Vidi više: Ian Kershaw, *Osobnost i moć - graditelji i razaretelji moderne Evrope*, Fraktura, Zagreb, 2024.

25 Vjera/religija je preživjela i prosvjetiteljstvo, marksizam, komunizam, kapitalizam, tehnokratizam jer vjera je prirodno stanje čovjeka.

26 Vidi više: Oliver Roy, *Sekularizam u suočavanju sa islamom*, CNS, El-Kalem, Sarajevo, 2012.

27 Povod objave sure El-Kafirun bio je događaj kada su mnogobošci iz Meke tražili od Plemenitog Poslanika

Današnji sekularizam je usmjeren protiv vjere i njenih vrijednosti, dolazi kao dio agende zapadnog koncepta društva i dublje zadire u temeljne stubove teološkog učenja islama, ali i drugih monoteističkih religija nego onaj u vrijeme komunizma jer današnji oblik sekularizma je gotovo svim njegovim obilježjima vrsta agresivne ideologije koja nastoji imati dominantnu ulogu da u sjeni neograničene slobode neutralizira svaku moć religije i duhovnog autoriteta.²⁸ Pojam sekularizma danas više implicira značenje agresivnog ateizma iako je prvobitno označavao kohabitaciju vjerskog i svjetovnog.²⁹

Zašto se sekularizam tako snažno bori protiv slobode religije u društvu? Jedan je mogući razlog, iako zagovornici sekularizma govore o slobodi oni se kriju iza slobode hraneći snažno stratifikaciju kapitalističkih elita i njihove moći nad "slobodnim robovima".³⁰ Sekularizam skriveno brani korporativno božanstvo - bogatstvo i novac, stoga i liči na ideološki radikalizam. Islam u Meki je počeo u borbi protiv svih vrsta stratifikacije, može se kazati da je i danas najžilaviji protivnik te stratifikacije, pa pretpostaviti je da stoga i jeste prva meta sekularista.

Moglo bi se reći da se radi više o težnji dominacije te nove sekularističke ideologije nad religijom nego o sekularnosti kakva je prvobitno bila zamišljena. Na tom putu im stoji teološko učenje o Istini i univerzalnim etničkim vrijednostima, kao i duhovno-vjerski autoriteti.

Islamska zajednica i njena (duhovna) moć u bosanskohercegovačkom društvenom kontekstu

Bošnjaci danas u nacionalnom smislu i muslimani u vjerskom mogu poslužiti kao dobar primjer nepostojanja saradnje i povezanosti moći koje imaju kao društvo.

Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini i njene institucije od njihovog osnivanja do danas dale su nemjerljiv doprinos bosanskohercegovačkom društvu i mirnom suživotu različitih etničkih i religijskih zajednica u različitim

da jedan dan obožavaju njihove bogove a drugi dan Boga Plemenitog Poslanika što je on i odbio jer bi time bila srušena vjera u jednog Boga...

28 Danas na Zapadu posebno u Sjevernoj Americi postoji inicijativa iz najviših krugova vlasti nekih cionističkih predstavnika o "protestantizaciji" islama - tj. postati apolitičan, "modernizirana"/sekularizirana i poslušna religija bez programa za promjenu statusa quo. Stoga ovaj hegemonistički sekularni diskurs nema toliko za cilj očistiti javnu sferu i politiku od religije koliko učiniti da se potonja uklopi u postojeći sistem i, ako je moguće, funkcionira kao izvor legitimacije za hegemonističke moći.

29 Usp. Markus Dressler and Arvind-Pal Mandair, *Secularism and Religion - Making*, Oxford: Oxford University Press, 2014.

30 U papinskim spisima Katolička crkva je označena kao jedan od krivaca za tako brzo širenje komunizma poslije 2. svjetskog rata a razlog je to što je prestala biti glas nejakih i potlačenih.

društveno-političkim uređenjima. Ipak, različiti centri političke moći od vremena Austro-Ugarske do danas su Islamsku zajednicu u BiH ograničavali devastirajući njene materijalne resurse, ali i sprečavali njeno bitnije društveno angažiranje i gušili njenu moć. Ne zna se šta je teže: da li moć autoriteta koji je imala Islamska zajednica u periodu komunističke vlasti, a nije imala potpunu slobodu da tu duhovnu moć koristi, ili danas kada Islamska zajednica, kao i druge monoteističke religijske zajednice u ovom neoliberalnom poimanju slobode, apstinira od svoje moći i susteže se da slobodno daje mišljenja i sudove o svim društveno-političkim problemima svojih vjernika, tj. ne koristi u potpunosti svoju moć.

Bojazan Islamske zajednice i njenih vjersko-duhovnih autoriteta od pogreške u društveno-političkoj procjeni je neopravdana. Čovjek griješi pa je moguće da to učini i Islamska zajednica i njeni vjersko-duhovni autoriteti. Opravdanija je bojaznost da se pravi greška ako bi se obični puk, u ovom veoma izazovnom vremenu, ostavio na milost i nemilost određenim moćima oličenim u neoliberalnim, antihumanim i antivjerskim konceptima koji sistemski ruše temelje vjere i duhovnog autoriteta nastojeći pobrisati univerzalne moralne vrijednosti.³¹

Postoji mogućnost da neiskorištena moć koju danas ima Islamska zajednica i duhovni autoriteti, preraste u nemoć a neki drugi koncepti zadobiju moć autoriteta koji bi kreirali stvarnost i potrebe društva shodno navikama stečenim u bezgraničnoj "slobodi" i moralnom relativizmu.³² Historiografska građa ukazuje da puk neće slijediti one koji imaju samo znanje koje ne polučuje realnu moć. Već od šezdesetih godina 20. stoljeća prisutan je fenomen religijske ravnodušnosti koji u najkraćem podrazumijeva da vjernici praktikuju vjerske obrede, ali da vjeru razumijevaju površno i pragmatično. Utilitarističko moralno opredjeljenje je i kod vjernika postalo glavna smjernica u njihovoj religioznosti.

Jedna široka zapadna agenda o neograničenoj "slobodi", a ustvari lažnoj slobodi, i u onome što je Uzvišeni ograničio mogla bi dovesti do potpuno drugačijeg poimanja svijeta te Istinu u potpunosti istisnuti. O tome se mogu naći i primjeri u glavnim vrelima islama, ali i drugih religija u kazivanjima o drevnim narodima.³³ Da li će svijet ipak shvatiti tu pogubnost neograničene slobode i

31 Alu Imran, 149., *O vjernici, ako se budete pokoravali onima koji ne vjeruju, vratiće vas stopama vašim i bićete izgubljeni*

32 Trend "slobode", koji atakuje na sve duhovne, etičke i religijske principe, borba je za ekonomsku moć opasniji je od komunizma jer nudi neograničenu "slobodu" iz koje je neminovno da izađe neobuzdana mračna strana ljudske prirode.

33 Muslim, "Allah neće uzeti znanje tako što će ga otrgnuti od ljudi, već će znanja nestati tako što će On

vratiti se vjerovanju i univerzalnim etičkim postulatima, drugo je pitanje.³⁴ Kur'anski tekst nudi neke odgovore. Oni upućuju da najčešće neće doći do otrežnjenja ili će to doći kasno. Primjetno je da je Musa, a.s., svoj narod spasio ropstva od Faraona, ali Lut nije narod spasio kazne zbog sodomije i kraha moralnih vrijednosti. Lut, a.s., zavapio je za moći koja bi mu pomogla da uspostavi red i spasi narod moralnog posrnuća, ali takvom društvu nije bilo spasa.³⁵

Islamska zajednica ne bi trebala ostati zarobljena u svojim institucijama, na način kakav priželjkuju agresivni sekularisti, nego koristiti ravnopravno slobodu u javnim i društveno-političkim diskursima jer upravo u njima se i začinje moć koja se prelijeva u sve sfere života. Masovni vazovi po salama i dvoranama nisu manifestacija vjerske slobode, iako na to liče, nego nesvjesno maskiranje sputanih vjerskih prava.

Bez stalnog, planskog i aktivnog društveno-političkog sudjelovanja duhovnih institucija društvo je u opasnosti da klizi u društveno devijantne pojave agresivni ateizam ili u vjerski radikalizam koji simbolično i izvanjski, a ne i suštinski, može imati poveznice sa vjerom.³⁶

Možda najbolja analiza prelaska moći u društvu je opisana u glasovitom djelu Ibn Halduna u kojemu se govori da oni koji zanemare značaj i vrijednost moći i ne bore se za nju dolaze skupine koje vape za njom i ona postaje moćno oružje u njihovim rukama.³⁷

Islamsko teološko učenje nije iluzija³⁸ ono je konkretan put ka dostizanju moći pojedinca i zajednice muslimana. Moć je sredstvo preko kojeg je jedino moguće da ideje i riječi postanu djela. Govor o vrijednostima vjere bez ostvarivanja moći je utopija.

uzeti učenjake. A kada ne ostavi više nijednog učenjaka, ljudi će sebi za vođe uzimati neznalice i te će neznalice biti pitane, pa će bez znanja davati odgovore. Tako će, bivajući i sami u zabludi i druge u zabludu odvesti."

34 Vidi više: Eric From, *Bjekstvo od slobode*. Naprijed, Zagreb, 1986., str. 100-145. Već danas se osjeća duhovna kriza proizašla iz pokušaja da se moralnost utemelji na korisnosti i računici a ne na istini pokazuju uzaludnim i suprotnim ljudskoj prirodi, te su prouzročili egoizam i moralni relativizam u čemu se čovjek osjeća bezvrijednim i usamljenim.

35 Hud, 81., "Ah, da ja samo imam moć" - reče on - "ili da se mogu osloniti na nekog snažnog!"

36 Radikalizam u islamskim društvima nije nastajao u okriljima vjerskih institucija, nego na margini društveno-političkih zbivanja i oskudnom znanju o vjeri.

37 Vidi više: Ibn Haldun, *Muqaddimah*, El-Kalem, Sarajevo, 2007.

38 Primjer islamskog pobožnjaka o Miradžu Plemenitog Poslanika kada je kazao da je on bio na Miradžu zatražio bi od Allaha, dž.š., da se ne vraća na zemlju. To je dobar primjer mističnog i realnog islamskog pogleda na svijet.

ZAKLJUČAK

Na kraju ovog rada dalo bi se zaključiti: moć je blagodat koju Uzvišeni daruje ljudima a ne teret. Allah, dž.š., pravedan je jer je svakome dao neku vrstu moći.

Muslimanska društva danas u kriznim situacijama ne nalaze način da nađu prenaplašenu eshatološku dimenziju u razumijevanju i tumačenju vjere koja je nastala kao posljedica pada abasijskog hilafeta u 13. stoljeću. Taj šok koji je ostavio trag u psihologiji muslimanskih društava ne dozvoljava slobodno i otvoreno razumijevanje vjere, nego predstavlja plašt determinizma kojim se opravdavaju svi neuspjesi i nemoći muslimanskog svijeta.

Muslimanski svijet ni mali dio svoje moći ne koristi kako bi bio aktivni sudionik svih ovosvjetskih i ovovremenih zbivanja, nego je više nemoćni i pasivni sudionik tih zbivanja a vrlo često žrtva nepravdi i nasilja.

Mir i pravdu mogu omogućiti samo uvezane moći jednog društva a vrlo često i uz potporu saveznika. Muslimanska društva imaju obavezu priskrbljivati moći sa kojima će težiti pozitivnom miru, slobodi i pravdi svih ljudi.

Sekularizam danas je okvir iza kojeg se krije neoliberalni-korporacijski materijalistički interesni milje i on ne ostavlja vjeru slobodnom, nego agresivno nameće svoju moć i "moralnost" bez mogućnosti dijaloga o prihvatljivom i neprihvatljivom, ispravnom i pogrešnom, dobru i zlu, iako bi on trebao biti rezultat religijskog uvjerenja i političkog kompromisa.

Uočljivo je da Islamska zajednica u BiH i njeni duhovni autoriteti ne koriste u potpunosti svoju moć u svim društveno-političkim prilikama, a to može dovesti do slabljenja moći njenog autoriteta i pojave radikalizma, kao izraza društveno političke marginalizacije Bošnjaka BiH, gdje bi neki ljudi "duhovne autoritete" mogli tražiti na alternativnim a vrlo opasnim mjestima i time dodatno slabiti moć zajednice muslimana u BiH.

محمد شاريث

Muhamed Saric

القوة في القرآن الكريم ومسألة فهمها في المجتمعات المسلمة

Power in the Qur'an and Problems of Its Understanding in Muslim Societies

ملخص: تتناول هذه المقالة مسألة القوة كنعمة من نعم الله سبحانه وتعالى بما فيها من الأبعاد الروحية والاجتماعية والمادية. ومما في المقالة أيضا تحليل النصوص القرآنية التي ورد فيها ذكر كلمة القوة مع التفسير القصير لها، كما فيها أيضا محاولة تأطير المشاكل الخاصة بالفهم الصحيح لعبارة القوة في سياق المجتمع البوسني والمسلمين.

Summary: This paper deals with the concept of power (quwet) as a type of God's grace, including its spiritual, social and physical dimensions. The paper deals with the analysis of the text of the Qur'an, which contains the concept of power, and its short hermeneutics. Also, the paper attempts to contextualize the problems of the correct understanding of the concept of power in the context of Bosnian society and Muslims.

Dova kroz prizmu časnog Kur'ana

DŽENAN HASIĆ

magistar islamske teologije i profesor arapskog i turskog jezika i književnosti
hasic.hasicdz@gmail.com

Sažetak: Uzvišeni Allah, Koji je objavio Časni Kur'an, u kojem je spomenuo sve što je potrebno čovjeku, spomenuo je i veliki broj dova. Činjenica da oko dvije stotine kur'anskih ajeta govori o dovi, kao i to da Kur'an počinje surom Fatihom, koja je po sebi dova, te da završava surom En-Nas, dovom zaštitnicom, jesu dovoljni razlozi da se obrati posebna pažanja na temu dove. U Časnom Kur'anu spominju se dove koje su upućivali poslanici, vjerovjesnici, pobožni i dobri robovi, vjernici i vjernice, meleki i šejtani, kao i dove koje će upućivati stanovnici dženneta i džehennema. Također se uočava da je dova inherentna ljudskome biću, čime se ukazuje da je to ljudska prirodna i psihološka potreba. Isto tako, kroz kur'anski tekst se dolazi do zaključka da upućivanje dove jednom uzvišenom i transcendentnom Biću, kojeg islam naziva Allahom, predstavlja prirodnu i urođenu potrebu čovjeka.

Ključne riječi: dova, molitva, Kur'an, ibadet

Od Allahove milosti prema Njegovim robovima jeste i to što ih je podučio kako da Mu se obraćaju i kako da Mu izlažu svoje potrebe. Jedan od načina obraćanja Njemu Uzvišenom jeste i upućivanje dove. Uzvišeni Allah, Koji je objavio Časni Kur'an, u kojem je spomenuo sve što je potrebno čovjeku, spomenuo je i veliki broj dova. Budući da je Časni Kur'an najbolji govor, najbolje dove jesu one koje su spomenute u njemu. Nakon tih dova dolaze dove Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Nesumnjivo, Stvoritelj ljudi je onaj koji najbolje poznaje ono što ljudima treba i načine na koje će postići dobro, mir i spas na oba svijeta, što i jeste cilj svakog vjernika. Dove spomenute u Časnom Kur'anu jesu Allahov dar ljudima i najbolji način preko kojeg Mu se mogu obratiti.

No, da li smo se pitali kakve se dove spominju u Časnom Kur'anu? Šta se tim dovama traži od Njega Uzvišenog? Da li se tim dovama traži samo dobro na ovome ili samo dobro na onome svijetu?

Ukoliko bismo uzeli i analizirali dove koje se spominju u Časnom Kur'anu, uočili bismo da je fokus u njima stavljen na traženje oprosta od Uzvišenog Allaha i postizanje visokih stepena na ahiretu. Zašto? Zato što dunjaluk kod Uzvišenog Allaha nema istinske vrijednosti i zato što je stvarni život, život na ahiretu! (Eš-Ša'ravi, 2017: 34)

U Časnom Kur'anu ukazuje se na to da je samo ahiretski život stvarni i istinski: Život na ovome svijetu nije ništa drugo do zabava i igra, a samo onaj svijet je – život, kad bi samo oni znali! (El-Ankebut, 64)

Ahiretski život je stvarni i istinski život zbog toga što je vječan i neprolazan; u njemu nema smrti. U tom životu nema tegoba, bolesti, umora, žurbe... (Eš-Ša'ravi, 2017: 35) Blagodati koje u tom životu postoje neće nikada nestati, one su vječne, trajne, savršene, nezamislive i neuporedive s ovim prolaznim i nesavršenim dunjalučkim. Zamislimo samo koliko su te blagodati lijepe i privlačne ako su već ove prolazne i nesavršene koje imamo na dunjaluku lijepe i privlačne!

Međutim unatoč tome što je ahiretski život stvarni i istinski, da li se vjernik podstiče na to da zanemari ovaj privremeni svijet, dunjaluk, i da Uzvišenom Allahu ne upućuje dove za dobro na njemu? Ne, nikako! Vjernik ne smije zanemariti ni ovaj svijet, na njemu se mora truditi, raditi i posmatrai ga kao mjesto pripreme za vječni svijet koji mu predstoji. Da je i dunjaluk bitan, ukazuju i zadaće koje je Gospodar čovjeku naredio da ih obavlja na dunjaluku – a od kojih je i ostavljanje potomstva da živi na Zemlji. U Kur'anu Časnom čovjek se upozorava da ne zaboravi svoj udio na ovome svijetu: *I nastoj da time što ti je Allah*

dao stekneš onaj svijet, a ne zaboravi ni svoj udio na ovom svijetu i čini drugima dobro, kao što je Allah tebi dobro učinio, i ne čini nered po Zemlji, jer Allah ne voli one koji nered čine. (El-Kasas, 77)

Iz ajeta vidimo da su dunjalučka dobra data kako bi čovjek mogao postići budući, vječni svijet; da se ne zaboravi udio na ovome svijetu, zato što je to mjesto pripreme za budući, vječni svijet; da se drugima čini dobro, zato što sam Allah drugima čini dobro; i naposljetku da se na Zemlji ne čini nered, jer Allah ne voli one koji nered čine. Kao da se, dakle, ukazuje na to da su dunjalučka dobra data kako bi čovjek njima drugima činio dobro, a ne da bi, zavevši se ovozemnim dobrima, izazivao nered i činio zlo, te kako bi se na taj način spremio za ugodan život na vječnom svijetu – ahiretu.

Uzvišeni Allah u Časnom Kur'anu kaže: *Ima ljudi koji govore: "Daj Ti nama, Gospodaru naš, na ovome svijetu!" Takvi na onom svijetu neće imati ništa. A ima i onih koji govore: "Gospodaru naš, daj nam dobro i na ovome i na drugome svijetu i sačuvaj nas od kazne paklene!"* (El-Bekare, 200-201) Oni koji traže samo ono što se tiče ovog svijeta, nemajući nikakve želje za budući svijet, oni traže samo ovosvjetske ugodnosti, kao što su imetak, tjelesni užici, dobar položaj i slično, a što nema nikakve važnosti na budućem svijetu. Oni koji traže dobro i na ovom i na budućem svijetu, ti traže čvrsto vjerovanje, zdravlje, sigurnost, hairli bračnog druga, čestito dijete, halal opskrbu, korisno znanje, dobar posao i sl. Što se tiče budućeg svijeta, mole ulazak u džennet, sačuvanost od strahota Sudnjeg dana, lahko polaganje računa, zaštitu od džehennema i sl. (Halilović, 2024a: 157)

U drugom ajetu sure El-Mulk, Uzvišeni Allah kaže: *Onaj Koji je dao smrt i život da bi iskušao koji od vas će bolje postupati.* Ukoliko pažljivo pogledamo, zapažamo da se smrt spominje prije života, premda ljudi prvo žive na dunjaluku pa tek onda umiru. Cilj je da se ukaže na to da su ljudi stvoreni za budući svijet, u koji stupaju preko smrti, te kako bi zbog toga hrlili činjenju dobrih djela, kao i da se naglasi da su ljudi stvoreni da bi činili dobro, koje je put postizanja sreće na vječnom svijetu – ahiretu. (El-Haseni, 2016: 232)

Međutim u ajetu koji smo prije prethodnog naveli, stoji: *"Gospodaru naš, daj nam dobro i na ovome i na drugome svijetu i sačuvaj nas od kazne paklene!"* Dakle, ne moli se prvo za dobro na ahiretu, već na dunjaluku, zato što vjernik treba moliti dobro na ovom svijetu jer je ono put postizanja Allahova zadovoljstva na budućem svijetu, mjestu stvarnog i istinskog života. (Et-Tusteri, 2016: 46)

DOVA U ČASNOM KUR'ANU

Termin “du’a’u”, koji se najčešće koristi za dovu, u Časnom Kur'anu se spominje 20 puta u oko 200 ajeta. Pored njega, termin da've (naveden je šest, a da'va četiri puta). Sve su to glagolske imenice/masdari od glagola “de'a-jed'u”, koji ima više značenja: zvati, dozivati, pozivati, blagosloviti, moliti se (Bogu) itd. S obzirom na to, leksičko značenje ovih termina je: zov, dozivanje, prizivanje, poziv, molitva, dova, molba, traženje, blagoslov i sl. (Adilović, 2023: 35; Gülle, 2004: 117)

Što se tiče izvedenica iz glagola “de'a-jed'u”, u Kur'anu su najčešće zastupljeni njegovi razni glagolski oblici (u raznim vremenima i različitim licima) - u više od 170 slučajeva, te imenski oblici (glagolska imenica i particip aktivni) u 36 slučajeva. To govori o velikoj zastupljenosti u Kur'anu riječi u kojima su navedene izvedenice iz glagola “de'a-jed'u”, odnosno to govori o dovi i upućivanju dove kao važnoj temi u Kur'anu. (Adilović, 2023: 35)

Što se tiče Časnog Kur'ana, u njemu su spomenute mnoge dove, kao što su dove poslanika i vjerovjesnika, dove meleka i šejtana, dove vjernika i vjernica, pa čak i zazivi nevjernika.

Kada je u pitanju termin “du'au” i njegove izvedenice, njihova upotreba u Časnom Kur'anu može se klasificirati na sljedeći način (Gülle, 2004: 117-118):

1. *Usmjeravanje Allahu i činjenje ibadeta: I, pored Allaha, ne moli se onome ko ti ne može ni koristiti ni nauditi, jer ako bi to uradio bio bi, uistinu, nevjernik.* (Junus, 106)

U istom značenju se javlja i u sljedećim ajetima: El-En'am, 56; El-Isra, 67; El-Hadždž, 62; Lukman, 30; Ez-Zumer, 38; El-Mu'min, 66, 74; Ez-Zuhruf, 86; El-Ahkaf, 4, 5; El-Džinn, 18.

2. *Traženje pomoći (isti'ane): “A ako sumnjate u ono što objavljujemo robu Svome, načinite vi jednu suru sličnu objavljenim njemu, a pozovite i božanstva vaša, osim Allaha, ako istinu govorite.”* (El-Bekare, 23)
3. *Dozivanje: Gospodar vaš je rekao: “Pozovite Me i zamolite, Ja ću vam se odazvati! Oni koji iz obolosti neće da Mi se klanjaju – ući će, sigurno, u Džehennem poniženi.”* (Gafir, 60)

U istom značenju javlja se i u sljedećim ajetima: Sad, 51; Fussilet, 49; Ed-Duhan, 55.

4. *Pozivanje: Onog Dana kad vas On pozove, i odazvaćete se, hvaleći Ga, i pomislićete da ste ostali samo malo vremena.* (El-Isra, 52)

5. *Slavljenje i hvaljenje Allaha: Molitva njihova biće u njima: "Hvaljen neka si, Allahu!", pozdrav njihov: "Mir vama!", a njihova posljednja molitva: "Tebe, Allaha, Gospodara svjetova, hvalimo!"* (Junus, 10)
6. *Oslovljavanje i dozivanje imenom: Ne smatrajte Poslanikov poziv upućen vama kao poziv koji vi jedni drugima upućujete.* (En-Nur, 63) Naime, neki su od ashaba Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, dozivali po imenu: "Muhammede!" ili "Muhammede, sine Abdullahov!", pa im je Uzvišeni Allah naredio da mu iskazuju puno poštovanje i dozivaju riječima "Vjerovjesniče!" ili "Allahov Poslaniče!" (Halilović, 2024b: 515).
7. *Iman (vjera): Reci: "Allah vam poklanja pažnju samo zbog vašega imana (du'a'ukum), a pošto ste vi poricali, neminovno vas čeka patnja."* (El-Furkan, 77)

DOVE POSLANIKA I VJEROVJESNIKA

U Časnom Kur'anu navode se dove raznih ljudi, poglavito poslanika i vjerovjesnika. U više od stotinu ajeta spominju se dove poslanika, vjerovjesnika i nekih drugih dobrih robova. U 21 ajetu se spominju dove Musaa, alejhis-selam; u 17 Ibrahima, alejhis-selam; u 16 Isaa, alejhis-selam; u 12 Nuha, alejhis-selam; u 9 Zekerije, alejhis-selam. Pored njihovih dova, spominju se dove Adema, alejhis-selam, Šuajba, alejhis-selam, Junusa, alejhis-selam, Jusufa, alejhis-selam,

Ejjuba, alejhis-selam, Luta, alejhis-selam, Sulejmana, alejhis-selam, Merjemine majke, faraonove supruge, faraonovih čarobnjaka, Talutovih vojnika, nevoljnika, meleka i nekih drugih pojedinaca i skupina. (Gülle, 2004: 118)

U Časnom Kur'anu poimenice se spominje 25 poslanika. Navode se dove njih jedanaesterice. Zapaža se da se najviše spominju dove Ibrahima, alejhis-selam. Samo dvojica od njih uputili su "bed-dovu" ili kletvu: Nuh i Musa, alejhis-selam. Zanimljivo je da se dove poslanika Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, ne spominju u tekstu Kur'ana. (Gülle, 2004: 119)

Dova prvog čovjeka i poslanika Adema, alejhis-selam, koji je sa svojom ženom izveden iz dženneta na Zemlju, sadrži molbu za oprost grijeha i dobijanje čestitog djeteta (El-A'raf, 23. i 189). Zapravo, prvo čemu je Uzvišeni Allah podučio Adema, alejhis-selam, na Zemlji bila je dova, i to dova pokajanja (Eš-Ša'ra-vi, 2017: 62). Nuh, alejhis-selam, koji je doživio mnoge neugodnosti u toku svoje misije koja je trajala 950 godina, upućivao je dovu Gospodaru da mu oprost, smiluje se i da ga nadahne da ne moli za ono o čemu nema znanja (Hud, 47), da ga iskrca na blagoslovljeno mjesto nakon potopa (El-Mu'minun, 29), da oprost njemu i njegovim roditeljima i da ne ostavi na Zemlji nijednog nevjernika (Nuh, 26-28). Ibrahim, alejhis-selam, između ostalog molio je da Meka bude sigurno mjesto, da njezino stanovništvo bude opskrbljeno, da mu Allah ukabuli trud koji je uložio pri podizanju zdanja Kabe, da njega, Ismaila i njihov porod učini Sebi odanim, da im primi obrede njihove i oprost grijeha te da stanovnicima tog mjesta pošalje poslanika koji će ih Knjizi i mudrosti podučiti i očistiti (El-Bekare, 126-129). Dove Ibrahima, alejhis-selam se spominju i u sljedećim ajetima: El-Bakare, 260; Ibrahim, 35, 37, 40, 41; Merjem, 48; Eš-Šu'ara', 83-87. Lut, alejhis-selam, molio je Allaha da mu pomogne protiv naroda grešničkog (El-Ankebut, 30). Jusuf, alejhis-selam, molio je Allaha da mu podari da umre kao musliman i da ga pridruži onima koji su dobri (Jusuf, 101). Šuajb, alejhis-selam, molio je Allaha da presudi njemu i njegovom narodu koji je odbijao prihvatiti njegovo poslanstvo i poruke (El-A'raf, 89). Musa, alejhis-selam, poslanik koji se spominje u oko 600 ajeta i samim tim poslanik o kojem Kur'an najviše govori, molio je Allaha da se smiluje njemu i njegovom bratu, da im oprost, da mu podari dobro i na ovom i na budućem svijetu (El-A'raf, 151-156), da mu se ukaže da Ga vidi (El-A'raf, 143). Sulejman, alejhis-selam, dovio je Allahu da ga učini Sebi zahvalnim na blagodatima, da mu omogući da zarad Njegova zadovoljstva čini dobra djela, da ga pridruži dobrim robovima (En-Neml, 19), da mu oprost i podari vlast koju nije nikom drugom podario (Sad, 35). Ejjub, alejhis-selam, molio je da mu poteškoće i iskušenje budu otklonjeni (El-Enbija,

83). Junus, alejhis-selam, upućivao je dovu da mu bude oprošteno (El-Enbija, 87). Zekerijja, alejhis-selam, dovio je da mu Allah podari čestitog potomka i da ga ne ostavlja samog (Alu Imran, 38; Merjem, 6; El-Enbija, 89). Isa, alejhis-selam, molio je Allaha da mu spusti trpezu s nebesa i da njega i njegove učenike nahrani (El-Maide, 114).

Što se tiče poslanika Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, sadržaj njegovih dova se ne spominje eksplicitno, već se spominju naredbe da upućuje Allahu dovu, način na koji će dovit, šta će tražiti dok dovi i tome sl. Štaviše, on je jedini poslanik kome je Allah dozvolio "mubahalu" ili prizivanje Njegova prokletstva (Alu Imran, 61). Naime, kada je delegacija iz Nedžrana došla da bi raspravljali o božanstvenosti Isaa, alejhis-selam, poslaniku Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, naređeno je da im ponudi da prizovu da prokletstvo snađe onoga koji od njih bude svjesno lagao. (Gülle, 2004: 121; Ibn Kesir, 2002: 211-212)

Što se tiče ajeta koji govore o dovi, a koji su u kontekstu poslanika Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, zapažamo da mu se u njima naređuje da traži utočišta kod Allaha od šejtana (El-A'raf, 200), da upućuje dovu za vjernike (Et-Tevbe, 103), da moli za povećanje znanja (Ta-Ha, 114), da traži zaštitu od šejtana (El-Mu'minun, 97-98), da moli za milost i oprost (El-Mu'minun, 118; El-Mu'min, 55).

DOVE VJERNIKA I VJERNICA

U Kur'anu je navedeno više dova koje su upućivali vjernici i vjernice, bez navođenja o kojim osobama se radi. To znači da su te dove univerzalne i da su dobar primjer ostalim vjernicima kako se trebaju obraćati Allahu. Jedna od tih dova je: *Gospodaru naš, daj nam dobro i na ovome i na onome svijetu, i sačuvaj nas patnje u vatri!* (Bekara, 201) U hadiskim predajama se navodi da je Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, najviše tu dovu učio. Na kraju sure El-Bekara navedena je druga, izuzetno značajna dova, jer se u hadisima navodi da su posljednji ajeti te sure objavljeni iz riznice ispod samog Arša. Ta dova u prijevodu glasi: "Gospodaru naš, ne kazni nas ako zaboravimo ili što nehotice učinimo! Gospodaru naš, ne tovari na nas breme kao što si ga tovario na one prije nas! Gospodaru naš, ne stavljaš nam u dužnost ono što ne možemo podnijeti, pobriši grijehe naše i oprosti nam, i smiluj se na nas. Ti si Gospodar naš, pa nam pomoz protiv naroda nevjerničkog!" (Adilović, 2023: 35)

U Kur'anu se spominje i dova vjernika za druge vjernike, a što ukazuje na značaj upućivanja dova za braću vjernike. U ajetu stoji: *Oni koji poslije njih dolaze – govore: "Gospodaru naš, oprosti nama i braći našoj koja su nas u vjeri*

pretekla i ne dopusti da u srcima našim bude imalo zlobe prema vjernicima; Gospodaru naš, ti si, zaista, dobar i milostiv!” (El-Hašr, 10)

Slične dove vjernika i vjernica spominju se i u sljedećim ajetima: El-Bekare, 250; Alu Imran, 8, 16, 53, 147, 191-192, 194; En-Nisa, 74; El-Maide, 3; El-Kehf, 10; El-Mu'minun, 109; El-Ahkaf, 16; Furkan, 65, 74.

DOVE MELEKA

U Kur'anu se spominje da meleki koji nose Arš uče dove. U ajetima u vezi s tim stoji: *Meleki koji drže Prijesto i oni koji su oko njega veličaju i hvale Gospodara svoga i vjeruju u Nj i mole se da budu oprosteni grijesi vjernicima: “Gospodaru naš, Ti sve obuhvaćaš milošću i znanjem; zato oprosti onima koji su se pokajali i koji slijede Tvoj put i sačuvaj ih patnje u vatri! Gospodaru naš, uvedi ih u edenske vrtove, koje si im obećao, i pretke njihove i žene njihove i potomstvo njihovo – one koji su bili dobri; Ti si, uistinu, silan i mudar. I poštedi ih kazne zbog ružnih djela, jer koga Ti toga dana poštediš kazne zbog ružnih djela – Ti si mu se smilovao, a to će, zaista, veliki uspjeh biti!”* (Gafir, 7-9)

Dova Imranove žene, faraonove žene i faraonovih sihirbaza

Supruga Imrana, po kojem je nazvana druga sura u Kur'anu, upućivala je dovu dok je bila noseća, za bebu u utrobi. To ukazuje na potrebu da noseće žene dove za bebe koje nose u svojim stomacima. U ajetu stoji: *Kada Imranova žena reče: “Gospodaru moj, ovo što je u trbuhu mome ja zavjetujem samo na službu Tebi, pa primi od mene, jer Ti, zaista, sve čuješ i znaš!”* (Alu Imran, 35)

Faraonova žena, koja je primjer ustrajnosti na Pravom putu bez obzira na okolnosti i koja je bila supruga najvatrenijeg neprijatelja vjere, upućivala je sljedeću dovu: *“Gospodaru moj, sagradi mi kod Sebe kuću u džennetu i spasi me od faraona i mučenja njegova, i izbavi me od naroda nepravednog!”* (Et-Tahrim, 11)

Sihirbazi koji su ugledali veličanstvenu mudžizu Musaa, alejhis-selam, uputili su sljedeću dovu: *“Gospodaru naš, daj nam snage da izdržimo i učini da kao vjernici umremo!”* (El-A'raf, 126)

DOVE DŽENNETLIJA

Stanovnici dženneta hvalit će Gospodara svoga i upućivati Mu dovu. U ajetu stoji: *Dova njihova biće u njima: “Hvaljen neka si, Allahu!”, pozdrav njihov: “Mir vama!”, a njihova posljednja dova: “Tebe, Allaha, Gospodara svjetova, hvalimo.”* (Junus, 10) Također će upućivati i sljedeću dovu: *“Gospodaru naš, učini potpunim svjetlo naše i oprosti nam jer Ti, doista, sve možeš.”* (Et-Tahrim, 8)

DOVA ONIH KOJI ĆE BITI NA BEDEMIMA

Između dženneta i džehennema će postojati bedemi na kojima će biti osobe čija dobra i loša djela budu podjednaka. Da su imali grijeh manje ili dobro djelo više, ušli bi u džennet. Oni će upućivati sljedeću dovu: *“Gospodaru naš, ne daj nam da budemo s narodom grešnim!”* (El-A'raf, 47)

Po tim bedemima nazvana je sedma kur'anska sura “El-A'raf” ili “Bedemi”. Tim se putem želi skrenuti pažnja na važnost činjenja dobrih djela, izbjegavanje loših i teškoću s kojom će se suočiti oni čija dobra i loša djela budu podjednaka. Vjernik treba izbjegavati sve grijeha jer ne zna u kojim od njih je Allahova srdžba i koji od njih može biti povod njegova ulaska u džehennem. Također, treba hrliti činjenju dobrih djela jer ne zna koje mu dobro djelo može omogućiti ulazak u džennet.

DOVA U SMRTNOM ČASU ONIH KOJI NISU ČINILI DOBRO

I od onoga čime vas Mi opskrbljujemo udjeljujte prije nego nekom od vas smrt dođe, pa da onda rekne: “Gospodaru moj, da me još samo kratko vrijeme zadržiš, pa da sadaku udjeljujem i da dobar budem!” (El-Munafikin, 10)

DOVA ŠEJTANA

Na nekoliko mjesta u Kur'anu se govori o Iblisu, koji je odbio da se pokloni Ademu, alejhis-selam. Kao razlog tome naveo je da je on bolji od Adema, alejhis-selam. Kada mu je Allah naredio da napusti džennet, zamolio ga je da mu dadne vremena do Sudnjeg dana, kako bi mogao zavoditi ljude, što mu je Allah prihvatio. (El-A'af, 14; El-Hidžr, 36; Sad, 79)

Kazivanje o Iblisu i Ademu, alejhis-selam, obiluje poukama za vjernike. Naime, Iblis je postao nesretan zbog sljedećih pet stvari: nije priznao grijeh, nije se pokajao zbog grijeha, nije korio sebe zbog grijeha, nije žurio s tevdom i izgubio je nadu u Allahovu milost. Međutim Adem, alejhis-selam, postao je sretan zbog sljedećih pet stvari: priznao je grijeh, pokajao se zbog grijeha, korio je sebe zbog grijeha, požurio je s činjenjem tevbe i nije izgubio nadu u Allahovu milost. (Eš-Ša'rani, 2020: 60-61)

Zazivanje kazne mušrika koji su se ismijavali s Objavom

A kad su oni rekli: “Bože, ako je ovo zbilja istina od Tebe, Ti pusti na nas kamenje s neba kao kišu ili nam pošalji patnju nesnosnu!” (El-Enfal, 32)

I govore: “Gospodaru naš, požuri, kazni nas, prije Dana u kojem će se račun polagati!” (Sad, 16)

DOVA NEVJERNIKA U SMRTNOM ČASU

Nevjernici će u smrtnom času zažaliti što su bili nevjernici i što nisu bili vjernici (El-Hidžr, 2) i molit će Allaha da ih vrati na dunjaluk. U ajetu stoji: *Kad nekome od njih smrt dođe, on uzvikne: "Gospodaru moj, povrati me da uradim kakvo dobro u onome što sam ostavio!"* (El-Mu'minun, 99-100)

DOVE I VAPAJI DŽEHENNEMLIJA

U Kur'anu Časnom se spominje da će džehennemlije upućivati dove Gospodaru da im olakša, da ih izvede iz Džehennema, da kazni one koji su ih zaveli i da ih prokune.

"Ulazite u džehennem s narodima, sa džinima i ljudima koji su prije vas bili i nestali!" – reći će On. I kad god neki narod uđe, proklinjat će onaj za kojim se u nevjerovanju poveo. A kad se svi u njemu iskupe, tada će običan puk reći o glavešinama svojim: *"Gospodaru naš, ovi su nas u zabludu odveli, zato im podaj dvostruku patnju u vatri!"* – *"Za sve će biti dvostruka!"* – reći će On – *"ali vi ne znate."* (El-A'raf, 38)

"Gospodaru naš, izbavi nas iz nje; ako bismo ponovo zlo radili, sami bismo sebi nepravdu učinili." (El-Mu'minun, 107)

"Gospodaru naš, podaj im dvostruku patnju i prokuni ih prokletstvom velikim!" (El-Ahzab, 68)

"Gospodaru naš" – reći će – *"udvostruči patnju u vatri onima koji su nam ovo priredili!"* (Sad, 61)

I oni koji će u vatri biti govoriće stražarima džehennemskim: "Zamolite Gospodara svoga da nam bar jedan dan patnju ublaži!" (Gafir, 49)

I nevjernici će reći: "Gospodaru naš, pokaži nam džine i ljude, one koji su nas zaveli, da ih stavimo pod noge naše, neka budu najdonji." (Fussilet, 29)

ODLIKE DOVE U ČASNOM KUR'ANU

Upućivanje dove Uzvišenom Allahu je obaveza čovjeka.

Kada se pogledaju ajeti u kojima se spominje upućivanje dove Uzvišenom Allahu i traženje od Njega, uočava se da su to imperativi. Dakle, čovjek je dužan moliti Uzvišenog Allaha, upućivati Mu dovu i tražiti od Njega. U ajetima stoji: *Dozivajte ponizno i u sebi Gospodara svoga, ne voli On one koji se previše glasno mole.* (El-A'raf, 55) *Allah ima najljepša imena i vi Ga zovite njima.* (El-A'raf, 180) *I spominji i dozivaj Gospodara svoga ujutro i navečer u sebi, ponizno i sa strahopoštovanjem i ne podižući jako glas, i ne budi bezbrižan.* (El-A'raf, 205) *Gospodar vaš je rekao: "Pozovite Me i zamolite, Ja ću vam se odazvati! Oni*

koji iz obolosti neće da Mi se klanjaju – ući će, sigurno, u džehennem poniženi.”
(Gafir, 60)

DOVA SE UPUĆUJE SAMO UZVIŠENOM ALLAHU

Dova se može upućivati samo Uzvišenom Allahu, a što se eksplicitno naglašava u ajetima. Isto tako, naglašava se da dove koje su upućene nekom drugom mimo Njemu neće biti od nikakve koristi. Iz samih ajeta koje ćemo spomenuti, da se zaključiti da je upućivanje dove samo Uzvišenom Allahu i nikome drugom zahtjev tevhida – faktora koji razdvaja sve ostale vjere i islam. U ajetima u vezi s tim stoji: *Reci: “Zar da se, pored Allaha, klanjamo onima koji nam ne mogu nikakvu korist pribaviti ni neku štetu otkloniti pa da budemo vraćeni stopama našim!”* (El-En'am, 71) *I, pored Allaha, ne moli se onome ko ti ne može ni koristiti ni nauditi, jer ako bi to uradio bio bi, uistinu, nevjernik.* (Junus, 106) *Ništa im nisu pomogla božanstva njihova kojima su se, a ne Allahu, molili, samo bi im propast njihovu povećala.* (Hud, 101) *Reci: “Meni je naredeno da se samo Allahu klanjam i da Njemu nikoga ravnim ne smatram; Njemu ja se molim i pozivam i Njemu se vraćam.”* (Er-Ra'd, 101)

U vezi s citiranim ajetima su i sljedeći: En-Nahl, 86; El-Isra, 110; El-Hadž- dž 12, 13; El-Furkan, 77; Eš-Šu'ara, 213; El-Kasas, 88; El-Mu'min, 60, 65; El-Džinn, 72/20.

DOVA JE UROĐENA POTREBA ČOVJEKA

Upućivanje dove jednom uzvišenom i transcendentnom Biću, kojeg islam naziva Allahom, predstavlja prirodnu i urođenu potrebu čovjeka. Pripadnici svih vjera obraćaju se svojim božanstvima s nadom da će ih čuti, olakšati im i primiti njihove molbe. (Gülle, 2004: 126)

Dova je iskonska potreba nesavršenih bića da se obraćaju Onome ko je savršen, ko sve zna i može, koji ih je stvorio, koji im daje život i ostale blagodati, te pred kojim će na Sudnjem danu račun polagati. Dova je prisutna u životu ljudi od prvog čovjeka, i bit će prisutna do kraja života na ovom svijetu. Također će biti i na budućem svijetu. (Adilović, 2023: 35)

U ajetima koji govore o tome da je dova nasušna potreba čovjeka jesu i sljedeći: *“Kada čovjeka snađe nevolja, on Nam se moli: ili ležeći, ili sjedeći, ili stojeći. A čim mu nevolju otklonimo, on nastavlja, kao da Nam se nije ni obraćao molbom zbog nevolje koja ga je bila zadesila. Tako se nevjernicima čini lijepim ono što rade.”* (Junus, 12) *On vam omogućava da kopnom i morem putujete. Pa kad ste u ladama i kad one uz blag povjetarac zaplove s putnicima, te se oni obraduju*

tome, naiđe silan vjetar i valovi navale na njih sa svih strana, i oni se uvjere da će nastradati, iskreno se mole Allahu: "Ako nas iz ovoga izbaviš, sigurno ćemo biti zahvalni!" (Junus, 22) Kad se u lađe ukrcaju, iskreno se mole Allahu, a kad ih On do kopna dovede, odjednom druge Njemu ravnim smatraju. (El-Ankebut, 65) A kad ljude nevolja snađe, oni se Gospodaru svome pokajnički obraćaju, a poslije, kad im On dâ da okuse milost Njegovu, odjednom neki od njih Gospodaru svome druge ravnim smatraju. (Er-Rum, 33) Kad čovjeka nevolja snađe, Gospodaru svome se moli, Njemu se obraća, a onda, pošto mu Allah milost svoju daruje, zaboravi Onoga Kome se prije molio, i druge Njemu jednakim smatra, da bi s puta Njegova na stranputicu odvodio." (Ez-Zumer, 8) Kad čovjeka kakva nevolja snađe, Nama se moli. (Ez-Zumer, 49)

ZAKLJUČAK

U Časnom Kur'anu se u nekih dvije stotine ajeta spominje dova. U nekim od njih se naređuje činjenje dove, u nekim se spominju dove koje su upućivali poslanici, vjerovjesnici, pobožni i dobri robovi, vjernici i vjernice, meleki i šejtani, kao i dove koje će upućivati stanovnici dženneta i džehennema. Također se spominje i činjenica da je dova inherentna ljudskome biću, čime se ukazuje da je to ljudska prirodna i psihološka potreba.

Činjenica da su dove upućivali Allahovi poslanici i vjerovjesnici, Njegova najbolja i najodabranija stvorenja, kao i činjenica da dove upućuju meleki i da će ih upućivati stanovnici dženneta ukazuje na veliku i iznimnu vrijednost dove.

Isto tako i činjenica da Kur'an započinje dovom, surom Fatihom, i da završava dovom, surom En-Nas, te da je sam Adem, alejhis-selam, prvi čovjek i poslanik na Zemlji bio podučen dovom za oprost, ukazuje na njenu posebnu vrijednost.

Iz ajeta o dovi izvodimo zaključak da se dova upućuje jedino Uzvišenom Allahu, da je nužno da se upućuje iz srca, tiho, ponizno i smireno. Savjetuje se da se prilikom upućivanja dove izbjegavaju graja, vikanje i pretjerivanje. Također, uviđa se da se u dovama koje su uključene u Časni Kur'an moli za oprost, milost, povećanje znanja, sreću na ovom i budućem svijetu, zaštitu od šejtana i džehennema, pridruživanje skupinama dobrih, blagoslov, čestito potomstvo, čistu opskrbu, Allahovu pomoć...

IZVORI I LITERATURA

- Kur'an s prevodom na bosanski jezik* (1991), preveo Besim Korkut, Medina, Kompleks Hadimu al-Haremejni aš-Šerifejni al-Melik Fahd.
- Adilović, Ahmed (2023), "Dova u Kur'anu", *Preporod*, 1227/01. 1. januar 2023, str. 34-35.
- Gülle, S. (2004), "Kur'an-i Kerim'de Dua Kavrimi", *Ekev Akademi Dergisi*, VIII/18.
- Halilović, Safvet (2024a), *Tefsir – Komentar Kur'ana Časnog*, sv. I, Zenica, Islamski pedagoški fakultet.
- Halilović, Safvet (2024b), *Tefsir – Komentar Kur'ana Časnog*, sv. II, Zenica, Islamski pedagoški fakultet.
- Haseni, Ibn Adžibe (2016), *El-Bahrul-medid*, sv. X, Istanbul, Semerkand.
- Ibn Kesir (2002), *Tefsir*, Sarajevo, Visoki saudijski komitet za pomoć BiH.
- Tusteri (el-), Sehl (2016), *Tefsir*, Fojnica, Štamparija Fojnica.
- Ša'ravi, M. Mutevelli (2017), *Tajne i koristi dove*, Bužim, Ilum.
- Ša'rani, Abdulvehhab (2020), *Upozorenje zavedenim*, Sarajevo, Semerkand.

جنان حاسيتش

Dzenan Hasic

الدعاء في منظور القرآن الكريم

Du'a through the Prism of the Noble Qur'an

ملخص: في القرآن الكريم أدعية وجهها إلى الله تعالى الأنبياء والمرسلون وغيرهم من عباد الله الصالحين والمؤمنون والمؤمنات والملائكة والشياطين كما فيها الأدعية التي سيوجهها أهل الجنة والجهنم. ومن الملحوظ أيضا أن الدعاء متأصل في الكائن البشري الأمر الذي يشير إلى أن ذلك حاجة من حاجات الإنسان الطبيعية والنفسية. والاستنتاج الذي يمكن التوصل إليه من خلال النص القرآني أيضا أن توجيه الدعاء إلى كائن متعال ماورائي يسمى في الإسلام الله يمثل حاجة بشرية طبيعية وفطرية.

Summary: The Holy Qur'an mentions the prayers that were sent by the messengers, the prophets, the pious and good servants, the men and women, the angels and the devils, as well as the prayers that will be sent by the inhabitants of Paradise and Hell. It is also observed that prayer is inherent to the human being, thus indicating that it is a human natural and psychological need. Likewise, through the Qur'anic text, one comes to the conclusion that referring to a sublime and transcendent being, whom Islam calls Allah, represents a natural and innate human need.

Online dating aplikacije za upoznavanje budućeg supružnika u islamu

DR. SCI. AMRA ČENGIĆ

cengicamra@hotmail.com
doktor sigurnosnih nauka

Sažetak: U današnjem modernom dobu, kada nemamo puno vremena za privatni život, izlaske, upoznavanja, druženja i odlaske na spojeve, mnogi odluče da svoju bolju polovicu potraže putem online dating aplikacija, odnosno aplikacija za upoznavanje budućeg partnera virtuelnim putem - internetom. Navedene aplikacije koriste trenutnu međusobnu udaljenost korisnika u realnom vremenu. Drugim riječima, korisnicima se prikazuju profili drugih korisnika koji se nalaze u zadanom radijusu udaljenosti. Sa porastom navedenih aplikacija proces je postao mnogo efikasniji omogućavajući korisnicima da traže potencijale partnere. Dok se neki plaše osoba koje se kriju iza profila na društvenim aplikacijama, jer te osobe mogu biti nasilnici i psihopate, te imati skrivene namjere, neke osobe se usude iskušati sreću pa je uspiju pronaći i krunisati brakom, dok pojedini imaju neugodna iskustva. Online dating aplikacije pomogle su hiljadama muslimanskih samaca/ica da pronađu svog odgovarajućeg partnera/icu i budućeg suprugu.

Ključne riječi: online dating, upoznavanje, muslimani, pronalazak partnera, brak.

UVOD

U *dajte neudate i ženite neoženjene, i čestite robove i robinje svoje; Ako su siromašni, Allah će im iz obilja Svoga dati. Allah je neizmjerljivo dobar i sve zna.* (En-Nur, 32)

Brak, kao temelj društvenog poretka i jedan od ključnih aspekata života muslimana, ima izuzetno religijsko, društveno i emocionalno značenje. U islamu, brak nije samo formalni ugovor između supružnika, već i ibadet (bogoslужenje) kroz koji muslimani ostvaruju svoje duhovne i društvene ciljeve. Kur'an i hadisi poslanika Muhammeda, a.s., snažno naglašavaju važnost braka kao sredstva očuvanja morala, jačanja porodičnih vrijednosti i ostvarivanja emocionalne stabilnosti.

U savremenom svijetu, način na koji ljudi stupaju u brak i pronalaze supružnike značajno se promijenio zbog tehnoloških inovacija i globalizacije. Online dating aplikacije postale su jedno od najpopularnijih sredstava za upoznavanje potencijalnih partnera. Platforme kao što su Muzmatch, Salams i Muslim dizajnirane su posebno za muslimane, pružajući im priliku da filtriraju potencijalne partnere prema vjerskim i kulturnim kriterijima. Ove aplikacije omogućavaju korisnicima širom svijeta da se povežu, čime olakšavaju proces traženja supružnika, naročito u manjinskim muslimanskim zajednicama ili među onima koji žive daleko od svojih tradicionalnih porodica i društvenih krugova.

Međutim upotreba online dating aplikacija unutar islamskog okvira nosi određene izazove. Islam postavlja stroge etičke smjernice u vezi s interakcijom između muškarca i žene, naglašavajući čestitost, skromnost i izbjegavanje fitne (iskušenja). Komunikacija putem ovih aplikacija može odstupiti od islamskih normi ako se koristi na neadekvatan način, posebno ako uključuje neformalno ili predugo dopisivanje koje može voditi neprikladnom ponašanju. Pored toga, postavljaju se pitanja privatnosti, sigurnosti podataka i utjecaja zapadnog koncepta zabavljanja, koji često nije u skladu s islamskim učenjima.

Ovaj rad ima za cilj istražiti kako online dating aplikacije mogu poslužiti kao sredstvo za pronalaženje budućeg supružnika u skladu s islamskim učenjem. Fokusirat ćemo se na analizu prednosti i izazova korištenja ovih aplikacija u muslimanskom kontekstu, s naglaskom na prilagođavanje tehnologije islamskim vrijednostima. U prvom dijelu rada bit će objašnjen koncept braka u islamu i njegova važnost, dok će drugi dio razmotriti prednosti i nedostatke online aplikacija. Na kraju će biti ponuđene smjernice i preporuke za etičku upotrebu ovih platformi u skladu s islamskim normama. Rastuća popularnost online aplikacija za upoznavanje među muslimanima otvara vrata diskusiji o

modernim tehnologijama i njihovom utjecaju na tradicionalne islamske vrijednosti. Prilagodba tih platformi islamskom kontekstu ne samo da omogućava očuvanje vjerskih principa već također može doprinijeti modernizaciji procesa upoznavanja, olakšavajući muslimanima širom svijeta da pronađu svog životnog partnera.

KONCEPT BRAKA U ISLAMU

Brak (nikah) u islamu je mnogo više od društvenog ugovora; on predstavlja čin ibadeta i osnovu za moralno, duhovno i društveno uređenje zajednice. Prema islamskom učenju, brak je sredstvo očuvanja čestitosti, stvaranja porodične stabilnosti i uspostavljanja zajedništva utemeljenog na ljubavi i međusobnom poštovanju.

Kur'an jasno ukazuje na značaj braka:

*I jedan od dokaza Njegovih je to što za vas, od vrste vaše, stvara supruge da se uz njih smirite, i što među vas uspostavlja ljubav i milost. To su, zaista, pouke za ljude koji razmišljaju.*¹

Ovaj ajet ističe tri ključna elementa braka: spokoj (sukun), ljubav (mawad-dah) i milost (rahmah), koji čine osnovu svakog bračnog odnosa. U islamskoj tradiciji, brak se posmatra kao način da se zadovolje ljudske potrebe u skladu sa šerijatskim normama, čime se izbjegavaju nedozvoljeni odnosi i osigurava čistoća duše i tijela.

ZNAČAJ BRAKA U ISLAMU

Brak se smatra Poslanikovim, a.s., sunnetom, a njegovo praktikovanje preporučeno je svakom muslimanu.

Poslanik Muhammed, a.s., rekao je: *Brak je moja praksa (sunnet). Onaj ko se kloni mog sunneta nije od mene.*²

Kroz brak, muslimani ne samo da zadovoljavaju emocionalne i fizičke potrebe već ispunjavaju i vjersku dužnost, jer brak štiti od grijeha i jača društvenu stabilnost.

Poslanik, a.s., također je naglasio: *O skupino mladića! Ko ima mogućnosti, neka se oženi, jer to bolje čuva pogled i osigurava čestitost.*³

1 Kur'an, sura Er-Rum, ajet 21.

2 Sahih el-Buhari, Knjiga o braku, hadis br. 5063.

3 Sahih Muslim, Knjiga o braku, hadis br. 1400.

OSNOVNI USLOVI BRAKA

U islamu, sklapanje braka zahtijeva ispunjenje određenih uslova kako bi bio valjan:

- Saglasnost obje strane: Brak mora biti zasnovan na slobodnoj volji supružnika. Poslanik, a.s., rekao je: *Ne može se žena udati bez njenog pristanka.*⁴
- Prisustvo walija (staratelja): Islamski zakon zahtijeva da žena ima staratelja koji daje saglasnost za brak, čime se osigurava njena zaštita i sigurnost.
- Mehri (vjenčani dar): Mehri je obavezni dar koji muž daje ženi kao znak poštovanja i sigurnosti, a Kur'an kaže: "I ženama dajte vjenčani dar njihov od srca dragog."⁵
- Javnost ugovora: Brak mora biti javan i poznat zajednici, čime se izbjegava sumnja i osigurava društvena legitimnost.

PRAVA I ODGOVORNOSTI SUPRUŽNIKA

Islam jasno definiše prava i obaveze supružnika kako bi osigurao harmoniju u braku.

Prava žene: Žena ima pravo na mehr, na finansijsku podršku (nafaka) od supruge, te na poštovanje i dostojanstvo u braku. Poslanik, a.s., rekao je: *Najbolji od vas su oni koji su najbolji prema svojim ženama.*⁶

Prava muškarca: Muškarac ima pravo na poštovanje i saradnju supruge u vođenju porodice, pod uvjetom da se pridržava islamskih normi i da ispunjava svoje obaveze prema porodici.

Uzajamne odgovornosti: Oba supružnika su dužna doprinositi bračnoj vezi kroz ljubav, podršku i međusobno razumijevanje.

Kur'an naglašava: *One imaju ista prava kao i dužnosti, prema zakonu.*⁷

CILJEVI BRAKA U ISLAMU

Osnovni ciljevi braka u islamu su sljedeći:

- Očuvanje čestitosti: Brak omogućava zadovoljenje prirodnih nagona na dozvoljen način i sprečava grijeh.

4 Sunan Ibn Madžah, Knjiga o braku, hadis br. 1873.

5 Kur'an, sura En-Nisa, ajet 4.

6 Sunan Tirmizi, Knjiga o braku, hadis br. 1162.

7 Kur'an, sura El-Bekare, ajet 228.

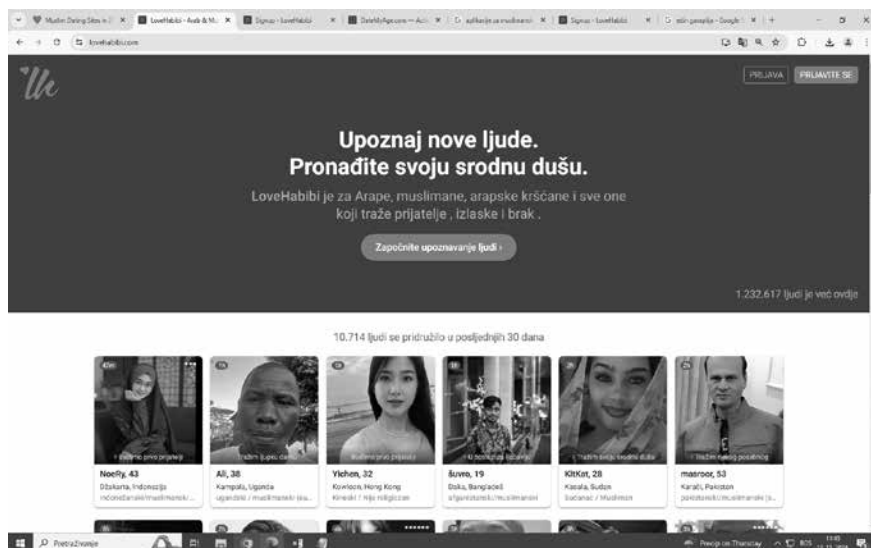
- Duhovni rast: Supružnici se pomažu u jačanju imana (vjere) i pridržavanju islamskih normi.
- Porodična stabilnost: Brak je osnova za stvaranje porodice, koja je ključna jedinica muslimanskog društva.
- Brak u islamu nije samo individualni izbor već i društvena odgovornost koja doprinosi općem dobru zajednice.

ONLINE DATING APLIKACIJE: PREDNOSTI I IZAZOVI U ISLAMSKOM KONTEKSTU

Online dating aplikacije predstavljaju savremeni alat za povezivanje ljudi, uključujući i muslimane, u potrazi za bračnim partnerima. U islamskom kontekstu, njihov potencijal i prihvatljivost zavise od toga da li i kako se mogu uklopiti u šerijatske norme i etičke standarde. Ovaj odjeljak analizira a najpopularnije muslimanske online dating stranice za upoznavanje te prednosti i izazove korišćenja ovih platformi u skladu s islamskim principima.

LOVE HABIBI ([HTTPS://WWW.LOVEHABIBI.COM/](https://www.lovehabibi.com/))

Love habibi (Slika 1.) je web stranica namijenjena za upoznavanje novih ljudi koji žele da pronađe svoju srodnu dušu. Namijenjena je *prvenstveno za Arape, muslimane, arapske kršćane i sve one koji traže prijatelje, izlaske, ali i brak*. Na zvaničnoj web-stranici navode da su pomogli hiljadama arapskih i muslimanskih

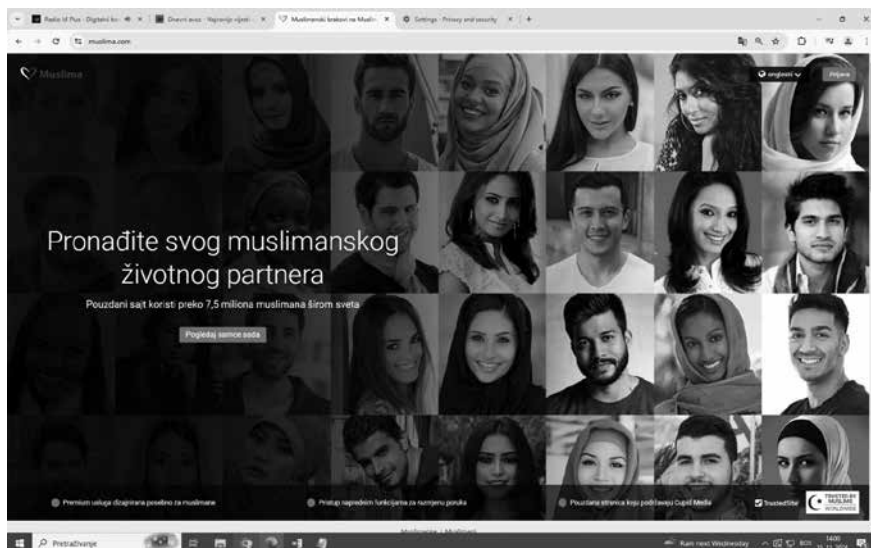
Slika 1. Love habibi (<https://www.lovehabibi.com/en/site/about> (12.11.2024.) godine.)

samaca širom svijeta da pronađu ljubav i nekoga s kim će podijeliti svoje živote. Kao jedna od vodećih arapskih i muslimanskih web-stranica za upoznavanje, posvećeni su pomaganju svojim članovima da pronađu najbolja moguća podudaranja. Postoji mnogo internet-stranica za upoznavanje, ali ono što *Love Habibi* čini jedinstvenim je naš isključivi fokus na Arape, muslimane i arapske kršćane koji traže nove prijatelje, izlaske i brakove, i koji bi također željeli da se pridržavaju svojih islamskih, kršćanskih ili drugih vrijednosti i vjerovanja.

Slogan im je *Ljubav ne poznaje granice i možete nam vjerovati da ćemo vam pomoći da pronađete svoju srodnu dušu, bez obzira gdje se nalazi na mapi. Prijavite se danas i počnite upoznavati nove ljude.*⁸ Za prijavu na web-stranicu traži se e-mail i password, ili da se prijavi putem facebooka.

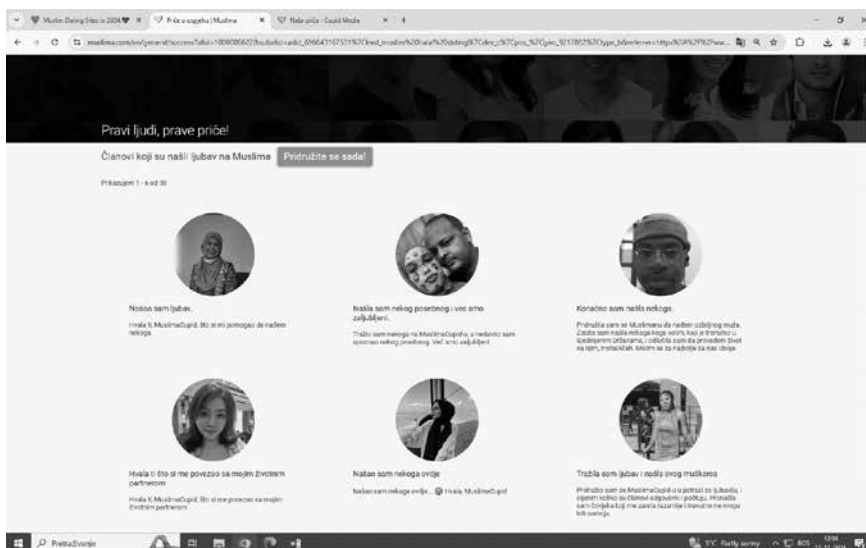
MUSLIMA ([HTTPS://WWW.MUSLIMA.COM](https://www.muslima.com))

Muslima (Slika 2.) je web stranica koja je pomogla hiljadama muslimanskih samaca da pronađu svog odgovarajućeg partnera. Kao jedna od vodećih islamskih bračnih stranica, brojčano su najveća i najpouzdanija web-stranica u svijetu. Ne postoji mnogo drugih stranica koje vam mogu ponuditi bazu podataka o članstvu od preko 7,5 miliona članova uz obećanje da će vas upoznati sa samcima i

Slika 2. Muslima (<https://www.muslima.com>.)

⁸ Vidi više na: <https://www.lovehabibi.com/en/site/about>.

Slika 3. Priče ljudi (<https://www.muslima.com>)

muslimankama širom svijeta. Kao prvo mjesto za muslimanske brakove, uspješno okupljaju samce iz cijelog svijeta. Od 2006. godine hiljade sretnih muškaraca i žena susrele su svoje srodne duše na *Muslimanu* i podijelili svoje priče s nama. U prilogu nalazi se *Slika 3.* koja govori o partnerima koji su pronašli svoju ljubav i sreću.

Njihov slogan je *Dozvolite nam da vam pomognemo da ispunite svoju vjeru i zaradite svoju nagradu od Allaha dž.š. Pridružite se sada.*

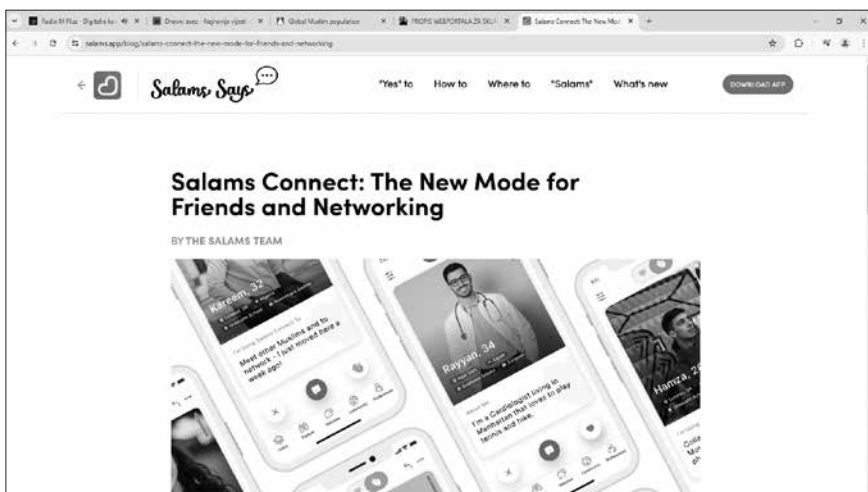
SALAMS SAYS ([HTTPS://WWW.SALAMS.APP/BLOG/SALAMS-CONNECT-THE-NEW-MODE-FOR-FRIENDS-AND-NETWORKING](https://www.salams.app/blog/salams-connect-the-new-mode-for-friends-and-networking))

Salams Connect⁹ (Slika 4.) postala je najbolje ocijenjena aplikacija namijenjena za upoznavanje, prijateljstvo i sklapanje brakova, koja je spojila više od 3,8 miliona muslimana **širom** svijeta. Kako navode na svojoj web-stranici, aplikacija je posvećena međusobnom povezivanju naprednih, pametnih, zabavnih i zanimljivih muslimana na halal način. Prvenstveno je namijenjena muslimanima u zemljama koje nemaju većinsko muslimansko stanovništvo, te im je tako teže sklopiti brak. Stoga su se kreatori fokusirali najviše na tržište u SAD-ama, Kanadi i u Ujedinjenom Kraljevstvu.

9 Vidi više na: [salams-connect-the-new-mode-for-friends-and-networking](https://www.salams-connect-the-new-mode-for-friends-and-networking).

Aplikacija je prvobitno bila pod nazivom *Minder*, koja je kreirana još 2015. godine, a nastala je po uzoru na aplikaciju Tinder. Međutim kreatori ove aplikacije shvatili su da im treba ime koje bolje odražava njihove vrijednosti. Tako su 2021. godine pokrenuli *Salams Connect*.

Prema podacima koje su objavili, ova aplikacija sada ima više od 3,8 miliona korisnika, a preko nje je sklopljeno više od 250.000 prijateljstava i oko 210.000 brakova u više od 100 zemalja. Budući da još uvijek funkcioniše na sličan princip kao ostale aplikacije za upoznavanje i ovdje postoje takozvani “match”, odnosno znak da su obje strane međusobno zainteresirane. Prema tome, *Salams Connect* broji više od dvije milijarde spojeva.¹⁰

Slika 4. Salams Says (<https://www.salams.app/blog/>)

MUZZ ([HTTPS://MUZZ.COM/EN-US/SOCIAL/](https://muzz.com/en-us/social/))

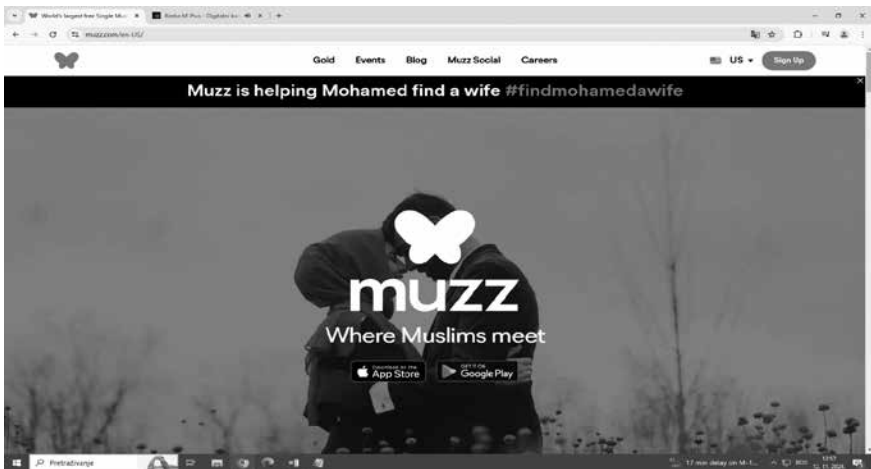
Muzz¹¹ (Slika 5.) je vodeća aplikacija za muslimanske brakove sa preko 12 miliona neoženjenih muslimana širom svijeta koji traže ljubav. Ima jedinstvene karakteristike koje drže islam u centru vaše potrage za muslimanskim supružnikom. Jedna od najpopularnijih karakteristika su vjerska alatka pomoću koje filtrirate muslimane u vašem području prema sektu, etničkoj pripadnosti, njihovim nivoima molitve i još mnogo toga. Ovo omogućava lakše povezivanje s

¹⁰ https://www.klix.ba/lifestyle/ljubav_i_veze/salams-connect-je-najbolje-ocijenjena-aplikacija-za-upoznavanje-medju-muslimanima/230328194 (12.11.2024. godine).

¹¹ Vidi više na: <https://muzz.com/en-US/>.

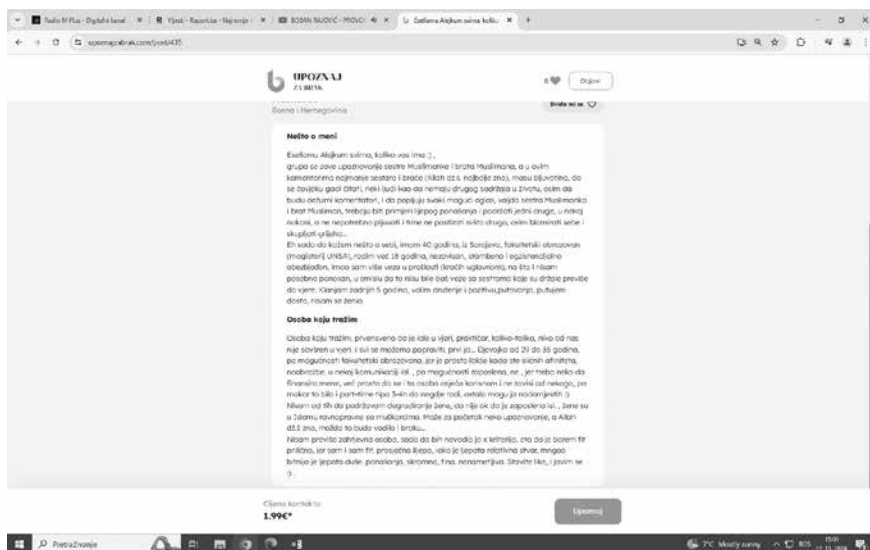
potencijalnim partnerima. Sa preko 250.000 uspješnih brakova, *Muzz* je najbrže rastuća aplikacija za muslimanske brakove koja nudi odličnu modernu alternativu upoznavanju budućeg partnera.

Postoji mnogo savjeta i trikova koji mogu pomoći u pronalaženju budućeg supružnika putem aplikacije za muslimanske brakove. Prvo, profil. Kada su u pitanju vaše profilne fotografije, jasne i nedavne vaše slike najbolje funkcioniraju. Pisanje biografije je još jedan važan korak, jer tu treba da izrazite koje kvalitete tražite od budućeg supružnika. *Muzz* također nudi ikone ličnosti za vaš profil. Jeste li gurman, filmofil ili sportski fanatik? Dodajte oznake **interesa i ličnosti** kako biste optimizirali svoje parove i pronašli partnera istomišljenika, tako da možete brže postići svoje bračne ciljeve! Na kraju, začinite svoje razgovore funkcijom **icebreakers**. Znamo da započinjanje razgovora može biti teško u aplikaciji za muslimanske brakove. Upravo zbog toga uvedeni su ledolomci na koje možete odgovoriti i prikazati ih na svom profilu kako biste ih vidjeli kako biste mogli odmah preći na teme koje vam najviše znače. S druge, na stranici *Upoznaj za brak*¹² iz BiH dvije osobe (muškarac i žena) dali su biografske podatke o sebi i profilu osobe koju nastoje da nađu. (Slika 6.)

Slika 5. Muzz

¹² Vidi više na: (<https://www.upoznajzabrak.com/post/435>).

Slika 6. Osobe koje traže srodnu dušu (<https://www.upoznajzabrak.com/post/435>)

PREDNOSTI I IZAZOVI KORIŠĆENJA ONLINE DATING APLIKACIJA ZA MUSLIMANE

Postoji četiri prednosti korišćenja online dating aplikacija za muslimane, i to:

1. Pristup širem krugu potencijalnih partnera

Online dating aplikacije omogućavaju muslimanima, posebno onima u manjinskim zajednicama ili ruralnim sredinama, da pronađu bračne partnere koji dijele slične vjerske vrijednosti. U svijetu globalizacije, ove aplikacije mogu povezati ljude iz različitih zemalja i kultura, čime proširuju mogućnosti za brak.¹³

2. Filtriranje prema islamskim preferencijama

Mnoge aplikacije specifično dizajnirane za muslimane, poput Muzmatch, Salams i Muslima, omogućavaju korisnicima da pretražuju partnere na osnovu islamskih kriterijuma, poput pridržavanja namaza, halal načina života, mezhbeba, i slično. Ove funkcije olakšavaju pronalaženje partnera koji dijele slične vrijednosti.

3. Anonimnost i sigurnost

Aplikacije često omogućavaju korisnicima da sakriju svoje lične podatke dok se ne ostvari poverenje u komunikaciji, što smanjuje rizik od zloupotrebe informacija.

13 Rahman, Tariq. "Muslims and Modernity: Navigating Technology and Tradition." *Journal of Islamic Studies*, 2022.

4. Brži proces komunikacije

Korisnici mogu brzo i efikasno razmjenjivati osnovne informacije o svojim interesima i ciljevima, čime se štedi vrijeme i povećava efikasnost u traženju bračnog partnera.¹⁴

S druge strane imamo i pet izazova sa kojima se susreću muslimani prilikom korišćenja online dating aplikacija:

1. Nepodudarnost s islamskim normama

Iako su neke aplikacije osmišljene da budu prilagođene muslimanskoj publici, mnoge generičke platforme ne poštuju islamske etičke principe. Naprimjer: Mogućnost neformalne ili preduge komunikacije između muškarca i žene može dovesti do fitne (iskušenja).

Fotografije i videosadržaji često favorizuju fizički izgled umjesto karaktera i vjerskih kvaliteta, što može odvratiti korisnike od islamskog fokusa na unutrašnje vrijednosti.¹⁵

2. Privatnost i zloupotreba podataka

Aplikacije koje prikupljaju lične informacije suočavaju se s rizikom hakovanja ili zloupotrebe podataka, što je u suprotnosti s islamskim učenjem o zaštiti časti (satr) i privatnosti.

Kur'an naglašava važnost očuvanja privatnosti:

“Ne istražujte tuđe tajne!” (Kur'an, 49, 12).¹⁶

3. Gubitak prisustva staratelja (wali)

Tradicionalni proces braka u islamu uključuje ulogu walija, koji pomaže u izboru partnera i osigurava poštovanje šerijatskih pravila. U mnogim aplikacijama ovaj element može biti zanemaren, što može dovesti do potencijalnih zloupotreba ili pogrešnih odluka.

4. Utjecaj zapadnog koncepta zabavljanja

Aplikacije mogu promovirati zapadni model upoznavanja koji uključuje duge periode zabavljanja prije braka, što nije u skladu s islamskim principima. Islam preporučuje da se proces upoznavanja odvija brzo, uz minimalnu mogućnost za fitnu, kako bi se očuvala čestitost obje strane.¹⁷

14 “The Role of Muslim-Specific Dating Apps in Modern Matrimony.” *Middle East Online Review*, 2021.

15 El-Ghazali, Abu Hamid. *Ihya Ulum al-Din*, Poglavlje o braku, 12. vijek.

16 Kur'an, sura El-Hudžurat, ajet 12.

17 Yasir Qadhi, “Fiqh of Love”, 2021.

5. Previše fokusiranja na spoljašnje karakteristike

Kultura "svajpovanja" na osnovu fotografija može obeshrabriti korisnike da se fokusiraju na dublje karakterne osobine, poput pobožnosti, poštovanja i integriteta, koje su ključne za islamski brak.

Navest ćemo i par preporuka za islamski okvir korišćenja online aplikacija:

- Namjera (nijet): Korisnici bi trebali jasno postaviti iskrenu namjeru traženja bračnog partnera u skladu s islamskim normama.
- Uključivanje walija: Aplikacije bi mogle ugraditi funkciju koja omogućava uključivanje walija u proces komunikacije, kako bi se osigurala islamska transparentnost.
- Filter za islamski sadržaj: Aplikacije treba da pruže mogućnosti filtriranja sadržaja koji nije u skladu s islamskim moralom.
- Zaštita podataka: Sigurnosne mjere moraju biti prioritet kako bi se zaštitila čast i privatnost korisnika. Ograničenje vremena interakcije: Komunikacija između muškarca i žene treba biti ograničena na suštinske informacije i ne smije prelaziti granice pristojnosti.¹⁸

MITOVI I ZABLUD E MUSLIMANSKOM UPOZNAVANJU

Istina je da uvijek postoje mnoge zablude oko bilo koje vrste upoznavanja, tako da postoji nekoliko stereotipa vezanih i za muslimanske izlaske. Većina njih ipak nije tačna, jer ih šire ljudi koji ne poznaju muslimanske samce. Evo glavnih mitova:

1. *Religiozni ljudi ne znaju da se zabavljaju.* Nije istina jer su to ljudi koji vole da se zabavljaju i zabavljaju se ako zabava nije protiv njihovih uvjerenja;
2. *Muslimanskim samcima nedostaje progresivnosti.* Kada se krećete po muslimanskim sajtovima za upoznavanje, upoznaćete se sa mnogim profesionalcima. Štaviše, postoje ambasadori rodne ravnopravnosti i feminizma, a to je dovoljno da dokaže da je stereotip neutemeljen;
3. *Muslimani ne poštuju žene.* Stvar je u tome što mnogi smatraju da žene nemaju pravo glasa u društvu i porodici, a njihova je odgovornost da se brinu o porodici. Međutim to se dešava na osnovu međusobnog razgovora i dogovora;

18 Rahman, Tariq. "The Ethics of Technology Use in Islam." *Journal of Islamic Ethics*, 2020.

4. *Muslimani očekuju da njihove žene budu pokorne, čiste i da budu dobre kuharice.* Ovo je nešto uobičajenije za starije generacije jer su mlađe generacije malo drugačije. Dakle, savremeni muslimanski muškarci cijene druge osobine žene, naprimjer, ono što je postigla, kako se ponaša, svoj posao itd.¹⁹

Kakvi god stereotipi vezani za muslimane da postoje, bili istiniti ili ne, postoji jedna stvar za koju svi tvrde da je u pravu, a koja može zagrijati srce čak i najsumnjivijeg pojedinca. Čitava muslimanska kultura je izgrađena na bezuvjetnoj i ogromnoj velikodušnosti. Ako komunicirate s ljudima na muslimanskim stranicama za upoznavanje, vidjet ćete da je njihovo gostoprimstvo neograničeno. Ako ste dobrodošli kao gost, bit će vam ponuđena široka ponuda hrane i pića te još mnogo toga. Još jedna sjajna stvar je što će s vama podijeliti puno vremena kako biste osjetili da su počastvovani što ste njihov gost. Zapravo, tako se porodice jednog para upoznaju, provode neko vrijeme zajedno i na kraju se smatraju rođacima. Dakle, sve granice kreiraju ljudi, tako da su iluzija i možete ih ukloniti lijepom riječju i osmijehom.²⁰

ZAKLJUČAK

Online dating aplikacije sve više postaju važan alat za povezivanje ljudi u savremenom društvu, uključujući muslimane koji traže buduće supružnike. Njihov rast i popularnost pružaju značajne mogućnosti za olakšavanje pronalaženja bračnog partnera, posebno u svijetu koji je postao globalno povezan i gdje tradicionalni oblici upoznavanja često nisu dostupni. Međutim, u islamskom kontekstu, upotreba ovih aplikacija zahtijeva pažljivo razmatranje kako bi se osiguralo da su u skladu s principima šerijata i islamske etike.

Islam pridaje veliku važnost braku kao instituciji koja štiti moral, čuva čestitost i doprinosi društvenoj stabilnosti. Proces traženja supružnika, prema islamskom učenju, treba biti u skladu s normama koje podrazumijevaju čistoću namjere (nijet), poštovanje skromnosti, zaštitu privatnosti i izbjegavanje fitne (iskušenja). U tom kontekstu, online aplikacije mogu biti korisne ako se pravilno koriste, ali istovremeno mogu predstavljati izazove zbog potencijalnog odstupanja od islamskih smjernica.

Kroz analizu prednosti i izazova online dating aplikacija, jasno je da ove platforme nude određene koristi, poput širenja socijalne mreže, filtriranja

19 <https://reviewmydates.com/hr/muslimanske-stranice-za-upoznavanje/> (12.11.2024.godine).

20 Ibid.

potencijalnih partnera prema islamskim vrijednostima i olakšavanja komunikacije između muslimana širom svijeta. Međutim izazovi poput gubitka prisustva staratelja (wali), mogućnosti zloupotrebe podataka, neformalnih i neprimjerenih interakcija te prevelikog naglaska na fizičkom izgledu ukazuju na potrebu prilagođavanja ovih aplikacija islamskim standardima.

Kako bi se osigurala njihova prihvatljivost u islamskom društvu, potrebno je:

- Promovisati aplikacije koje integrišu islamske vrijednosti, poput uključivanja staratelja (wali) u proces upoznavanja.
- Osigurati stroge mjere zaštite privatnosti i podataka korisnika.
- Ograničiti interakcije na formalne i ciljane komunikacije koje ne izlaze izvan granica šerijata.
- Pružiti edukaciju o ispravnom korištenju tehnologije i očuvanju islamskih vrijednosti tokom traženja bračnog partnera.

Korištenje online platformi za pronalazak supružnika ima potencijal da modernizuje i olakša proces sklapanja braka, posebno za muslimane u manjinskim zajednicama ili one koji žive daleko od tradicionalnih mreža podrške. Međutim ovo zahtijeva stalnu budnost i osiguranje da tehnologija ne zamijeni duhovne, moralne i društvene aspekte braka koji su ključni u islamu.

Zaključno, online dating aplikacije mogu biti koristan alat za muslimane u potrazi za bračnim partnerima, ali samo ako se koriste s oprezom i u okviru islamskih smjernica. Razvoj specifičnih aplikacija koje poštuju šerijatske principe može ponuditi savremeno, ali etički prihvatljivo rješenje za izazove modernog doba. Na taj način, tehnologija i islamske vrijednosti mogu koegzistirati, doprinoseći očuvanju moralnih i porodičnih normi u digitalnom svijetu.

LITERATURA

1. El-Ghazali, Abu Hamid. *Ihya Ulum al-Din*, Poglavlje o braku, 12. vijek.
2. Klix.ba. *Salams Connect*. Dostupno na: www.klix.ba/lifestyle/ljubav_i_veze/salams-connect-je-najbolje-ocijenjena-aplikacija-za-upoznavanje-medju-muslimanima/230328194 (28.03.2024. godine.)
3. LoveHabibi.com. *O nama*. Dostupno na: <https://www.lovehabibi.com/en/site/about>. (12.11.2024. godine.)
4. Muslima.com. *General success*. Dostupno na: https://www.muslima.com/en/general/success?afid=1000006622&subafid=adid_696643167531%7Ckwd_muslim%20halal%20dating%7Cdev_c%7Cpos_%7Cgeo_9217882%7Ctype_b&referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F&gclid=EAIaIQobChMIifaK2dDWiQMV45KDBx2NPy1aEAAYA-iAAEgJcTfD_BwE&ovchp=GG&ovcpn=adw_mus_srch_eu_new_gen_

- allg_en&ovcrn=muslim%20halal%20dating&ovag=Muslim%2BCore&ovm-
tc=b&ovraw=g&ovtac=control&ovcrt=696643167531&ovdec&ovlo-
c=9217882&ovtype=Search&ovext&gad_source=1 (12.11.2024. godine).
5. Muzz.com. *Navigating a Muslim Marriage App*. Dostupno na: <https://muzz.com/en-US/> (2024. godine).
6. Num.com. *Bolest društvenih mreža – stranice za upoznavanje muslimana*. Dostupno na: <https://www.n-um.com/bolest-drustvenih-mreza-stranice-za-upoznavanje-muslimana/> (2024. godine).
7. Rahman, T. (2020). *The Ethics of Technology Use in Islam*. Journal of Islamic Ethics.
8. Rahman, T. (2022). *Muslims and Modernity: Navigating Technology and Tradition*. Journal of Islamic Studies.
9. Reviewmydates.com. *Muslim dating sites for faithful love and marriage*. Dostupno na: <https://reviewmydates.com/hr/muslimanske-stranice-za-upoznavanje/> (12.11.2024. godine).
10. Sahih el-Buhari. *Knjiga o braku*, hadis br. 5063. Dostupno na: <https://www.scribd.com/document/98183284/Sahih-El-Buhari-kompletan>.
11. Sahih Muslim. *Knjiga o braku*, hadis br. 1400. Dostupno na: <https://sunnah.com/muslim/about>.
12. Salams says. *Salams Connect: The New Mode for Friends and Networking*
13. Sunan Ibn Madžah. *Knjiga o braku*, hadis br. 1873. Dostupno na: <https://el-asr.com/tekstovi/sunen-ibn-madze/>.
14. Sunan T. (2003). *Tirmizijin dzami'-sunen tirmizijina zbirka hadisa*. Zenica. Dostupno na: https://d1.islamhouse.com/data/bs/ih_books/chain/bs_Sunen_Tirmizi_crno_bijelo/bs_Sunen_Tirmizi_crno_bijelo_1.pdf.
15. The Role of Muslim-Specific Dating Apps in Modern Matrimony (2021). *Middle East Online Review*.
16. Upoznajzabrak.com. *Upoznaj za brak*. Dostupno na: <https://www.upoznajzabrak.com/post/435> (2024.godine).
17. Yasir Qadhi (2021). *Fiqh of Love*.

آمرا تشنغيتش

Amra Cengic

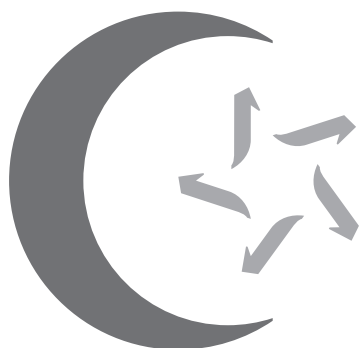
تطبيقات المواعدة عبر الإنترنت لغرض التعرف على زوج مقبل في الإسلام

Online Dating Apps for Meeting a Future Spouse in Islam

ملخص: في الزمن الحديث الحالي، والذي لا يترك لنا متسعاً من الوقت للحياة الشخصية والنزهات والتعارفات والخروج للمواعدة، يلجأ الكثيرون إلى أن يبحثوا عن أزواجهم المقبلة عن طريق تطبيقات المواعدة عبر الإنترنت. فقد ساعدت تطبيقات المواعدة عبر الإنترنت آلاف من عزاب المسلمين على أن يجدوا لأنفسهم شريكاً مناسباً وزوجاً مقبلاً.

Summary: In today's modern era, when we don't have much time for our private lives, going out, meeting people, socializing and going on dates, many people decide to look for their better half through online dating apps, or apps for meeting a future partner virtually - via the Internet. Online dating apps have helped thousands of Muslim singles find their suitable partner and future spouse.

Summary

Službeni dio

Ustavno-pravna komisija

Broj: 17-03-2-4388-3/24

Sarajevo, 27. džumade-l-uhra 1446. h.g

28. decembar 2024. godine

Na temelju člana 29. Poslovnika o radu Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Ustavno-pravna komisija Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na sjednici održanoj u Sarajevu dana 27. džumade-l-uhra 1446. god. po H., odnosno 28. decembra 2024. godine, donijela je:

ODLUKU

Član 1.

Utvrdjuje se prečišćeni tekst Pravilnika o organizaciji i radu Rijaseta.

Član 2.

Prečišćeni tekst Pravilnika o organizaciji i radu Rijaseta obuhvata: Pravilnik o organizaciji i radu Rijaseta broj: 67/14 od 25. oktobar 2014. godine, Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o organizaciji i radu Rijaseta broj: 03-2-51/19 od 24. augusta 2019. godine i Pravilnik o izmjenama Pravilnika o organizaciji i radu Rijaseta broj: 03-2-34/22 od 24. decembra 2022. godine.

Član 3.

Prečišćeni tekst Pravilnika o organizaciji i radu Rijaseta je sastavni dio ove odluke.

Član 4.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja.

Predsjednik Ustavno-pravne komisije
Safet Softić

P R A V I L N I K O ORGANIZACIJI I RADU RIJASETA

- prečišćeni tekst -

I OPĆE ODREDBE

Član 1.

Ovim Pravilnikom uređuje se pojam, sastav, nadležnosti, način rada i odlučivanja, unutarnja struktura i druga pitanja u vezi sa organizacijom i radom Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini(u daljem tekstu: Rijaset).

Član 2.

Rijaset je najviši izvršni organ za vjerske, obrazovne, ekonomske, finansijske, pravne, administrativne i druge poslove Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: Islamska zajednica).

Kao najviši izvršni organ za vjerske poslove Rijaset u svom radu slijedi maturijski akaid i primjenjuje hanefijski mezheb. Vodi računa da je poziv Islamske zajednice ispravno razumijevanje i življenje islama te osiguravanje uvjeta za prenošenje emaneta s ciljem da svi njezini pripadnici Islamske zajednice žive u skladu sa islamskim normama, a koji se ostvaruje promicanjem dobra i odvrćanjem od zla.

Član 3.

Rijaset izvršava odluke Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: Sabor Islamske zajednice) i Vijeća muftija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini te obavlja i druge poslove iz svoje nadležnosti u skladu sa Ustavom Islamske zajednice.

U obavljanju poslova iz stava 1. ovog člana Rijaset planira, utvrđuje, usmjerava i usklađuje ostvarivanje i provedbu ciljeva i programa, te u tu svrhu predlaže strategije, utvrđuje smjernice, donosi odluke, vrši nadzor i kontrolu njihove provedbe od strane svih organizacionih dijelova Islamske zajednice.

Član 4.

Rijaset ima svojstvo pravnog lica.

Sjedište Rijasetu je u Sarajevu.

Član 5.

Rijaset upravlja imovinom u vlasništvu Islamske zajednice.

Pojedine poslove upravljanja imovinom Islamske zajednice, Rijaset može prenijeti na niže organizacione jedinice Islamske zajednice.

Član 6.

Rijaseta koristi pečate i štambilje i to:

- pečat okruglog oblika promjera 4,5 cm u čijem krugu je na arapskom i bosanskom jeziku latiničnim pismom ispisano "Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, Rijaset - Sarajevo". U krugu pečata na desnoj strani nalazi se znak Islamske zajednice;
- štambilj pravougaonog oblika dužine 7 cm i širine 1,5 cm na kojem je ispisan tekst: "Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, Rijaset - Sarajevo";
- štambilj pravougaonog oblika, za protokoliranje akata, dužine 6 cm i širine 3 cm na kojem je ispisan tekst: "Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, Rijaset - Sarajevo", te oznake za broj, datum i broj priloga aktu koji se protokolira.

Član 7.

Rijaseta u službenoj komunikaciji koristi memorandum Rijaseta.

U zaglavlju memoranduma u lijevom uglu stoji znak Islamske zajednice.

II SASTAV RIJASETA

Član 8.

Rijaseta se organizira kroz uprave kao stručne, administrativno-upravne cjeline na čijem čelu se nalaze direktori uprava i druge organizacione jedinice na čijem čelu se nalaze rukovodioci organizacionih jedinica.

Rijaseta sačinjavaju direktori uprava, zamjenik reisu-l-uleme i reisu-l-ulema, koji je na čelu Rijaseta, te rukovodi i predsjedava Rijaseta.

Član 9.

Na čelu Rijaseta je reisu-l-ulema.

Na čelu uprava Rijaseta su direktori uprava.

Na čelu drugih organizacionih jedinica Rijaseta su rukovodioci jedinica.

Član 10.

Reisu-l-ulema je poglavar i vrhovni muftija Islamske zajednice.

Reisu-l-ulema je najviši vjerski autoritet Islamske zajednice, koji predstavlja jedinstvo dina i ummeta u Islamskoj zajednici u BiH.

Rijaseta rukovodi i zastupa ga reisu-l-ulema.

Reisu-l-ulema predstavlja, vodi i usmjerava rad Rijaseta, stara se o jedinstvenom djelovanju Rijaseta, usklađuje rad članova Rijaseta te organa i ustanova Islamske zajednice, potpisuje akte Rijaseta i stara se o njihovom izvršenju.

Reisu-l-ulema članovima Rijasetu izdaje obavezna uputstva i zaduženja u skladu sa strategijom, programom i politikom Rijasetu.

Član 11.

Reisu-l-ulema se bira u skladu s Ustavom Islamske zajednice i Pravilnikom o izboru reisu-l-uleme na mandat od sedam godina s mogućnošću izbora na još jedan mandat.

Reisu-l-ulema postaje rukovodilac Rijasetu izborom za reisu-l-ulemu.

Član 12.

Kancelarija reisu-l-uleme obavlja administrativno-stručne poslove za potrebe reisu-l-uleme u funkciji poglavara Islamske zajednice, vrhovnog muftije i rukovodioca Rijasetu, koji se odnose na: usklađivanje poslova i zadataka reisu-l-uleme, Vijeća muftija i Rijasetu.

Kancelarija obavlja i opće, tehničke, informatičke, prevodilačke, diplomatsko-protokolarnе i druge poslove za potrebe reisu-l-uleme, te iz djelokruga svoje nadležnosti obavlja poslove prema Saboru Islamske zajednice, Vijeću muftija, Rijasetu i Ustavnom sudu Islamske zajednice, neposredno sarađuje sa savjetnicima i savjetima reisu-l-uleme, savjetima drugih najviših organa Islamske zajednice, upravama i drugim organizacionim jedinicama Rijasetu, organima, ustanovama i slično. Obavlja komunikaciju sa medijima Islamske zajednice kao i medijima izvan Islamske zajednice za potrebe reisu-l-uleme i druge poslove po nalogu reisu-l-uleme.

Poslove iz prethodnog stava kancelarija obavlja i za potrebe zamjenika reisu-l-uleme.

Kancelarija reisu-l-uleme posebno sarađuje s nižim organizacionim dijelovima Islamske zajednice.

Član 13.

Zamjenika reisu-l-uleme i direktore uprava Rijasetu, na prijedlog reisu-l-uleme, imenuje Sabor Islamske zajednice.

Zamjenik reisu-l-uleme i direktori uprava nakon imenovanja a prije stupanja na dužnost polažu zakletvu pred Saborom Islamske zajednice.

Rukovodioce drugih organizacionih jedinica Rijasetu, na prijedlog reisu-l-uleme, imenuje Rijaset na mandat od četiri godine.

Mandat zamjenika reisu-l-uleme traje koliko i mandat reisu-l-uleme, uz mogućnost imenovanja na još jedan mandat.

Zamjenik reisu-l-uleme koordinira rad uprava Rijasetu i odgovoran je reisu-l-ulemi za izvršenje tih poslova.

Direktori uprava imenuju se na mandat od četiri godine s mogućnošću imenovanja na još jedan mandat.

Direktori uprava Rijaseta za svoj rad odgovaraju reisu-l-ulemi.

Direktori uprava su odgovorni za rad uprave na čijem su čelu.

Rukovodioci drugih organizacionih jedinica odgovorni su za rad organizacionih jedinica na čijem su čelu.

Član 14.

Reis-l-ulema i članovi Rijaseta mogu podnijeti ostavku prije isteka mandata. Reisu-l-ulema ostavku podnosi Saboru Islamske zajednice.

Kad reisu-l-ulema podnese ostavku, smatra se da su ostavku podnijeli svi članovi Rijaseta.

Članovi Rijaseta ostavku podnose reisu-l-ulemi.

Kada Sabor prihvati ostavku reisu-l-uleme ili reisu-l-ulemi prestane funkcija iz bilo kojih drugih razloga, osim kod isteka mandata reisu-l-uleme, članovi Rijaseta će obavljati poslove Rijaseta u tehničkom mandatu do imenovanja novog Rijaseta.

Ako reisu-l-ulema prihvati ostavku jednog člana Rijaseta, o tome obavještava Sabor Islamske zajednice te predlaže imenovanje novog člana Rijaseta na mandatni period razriješenog člana.

Postupak opoziva ili razrješenja dužnosti člana Rijaseta pokreće reisu-l-ulema.

Član 15.

Član Rijaseta može biti razriješen prije isteka mandata ako se utvrdi:

- da je njegov rad i ponašanje u suprotnosti sa islamskim normama,
- da ne izvršava obaveze funkcije na koju je izabran, odnosno imenovan,
- da radi suprotno propisima i odlukama organa Islamske zajednice,
- da je spriječen da obavlja dužnost člana Rijaseta.

Član 16.

Zamjenik reisu-l-uleme pomaže reisu-l-ulemi u radu, zamjenjuje reisu-l-ulemu u njegovoj odsutnosti i spriječenosti, koordinira rad uprava i drugih organizacionih jedinica Rijaseta, te u ime reisu-l-uleme nadzire rad muftijstava, odnosno mešihata i organa Islamske zajednice u dijaspori.

Direktor uprave rukovodi upravom.

Rukovodilac druge organizacione jedinice Rijaseta rukovodi organizacionom jedinicom na čijem je čelu.

III NADLEŽNOSTI RIJASETA, UPRAVA I DRUGIH ORGANIZACIONIH JEDINICA RIJASETA

Član 17.

RIJASET

Kao najviši izvršni organ Islamske zajednice, Rijaset obavlja sljedeće poslove:

- stara se o cjelokupnom vjerskom životu i ustavnoj utemeljenosti svih djelatnosti u Islamskoj zajednici na načelima Šerijata, a prema tumačenju hanefijskog mezheba,
- priprema strategiju, pravce razvoja i rada organa i ustanova Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini,
- izvršava odluke Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini te Vijeća muftija,
- predlaže Saboru Budžet i podnosi Završni račun,
- podnosi izvještaj o svome radu Saboru Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini,
- vrši nadzor nad radom izvršnih organa i ustanova u Islamskoj zajednici,
- usmjerava i nadzire rad mešihata i muftijstava,
- imenuje i razrješava upravne/školske odbore obrazovnih i drugih ustanova Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini,
- daje saglasnost na imenovanje i razrješenje dekana i direktora obrazovnih i drugih ustanova Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini,
- odobrava nastavne planove i programe vjerskih predmeta i udžbenike obrazovnih i odgojnih ustanova Islamske zajednice te programe i udžbenike za vjeronauku uz prethodno pribavljenu saglasnost Vijeća muftija,
- osigurava zaštitu vjerskih prava muslimana,
- donosi propise o službenoj nošnji i obilježjima vjerskih predstavnika i zaposlenika u Islamskoj zajednici,
- organizira i nadzire prikupljanje zekata i sadekatu-l-fitra te upravlja sredstvima Bejtu-l-mala,
- organizira i nadzire aktivnosti organizacije hadža,
- organizira i nadzire aktivnosti izvršavanja obaveze kurbana,
- uspostavlja i vodi jedinstven registar vakufa Islamske zajednice,
- provodi odluke o zamjeni vakufske imovine,
- uspostavlja i održava neposredne veze s drugim islamskim zajednicama u svijetu,

- izdaje rješenje o upisu i vodi registar islamskih odgojno-obrazovnih ustanova i drugih odgojno-obrazovnih ustanova Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini,
- odobrava osnivanje preduzeća čiji je osnivač Islamska zajednica i daje saglasnost za pristupanje drugim preduzećima,
- osniva fondove, urede, centre, agencije, preduzeća, institute i druge ustanove,
- potvrđuje izbor akademskog osoblja Fakulteta islamskih nauka i drugih visokoškolskih ustanova Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini,
- daje saglasnost za prijem nastavnog i odgajateljskog osoblja u odgojno-obrazovnim ustanovama Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini,
- uspostavlja i održava veze s drugim vjerskim zajednicama,
- usmjerava i nadzire rad organa Islamske zajednice u dijaspori,
- postavlja, premješta i razrješava službenike Rijaseta,
- stara se o urednom vođenju matičnih knjiga Islamske zajednice,
- rješava o sukobu nadležnosti uprava i drugih organizacionih jedinica Rijaseta, ustanova i organizacija čiji je osnivač Rijaset, te sukob nadležnosti između izvršnih organa nižih organizacionih djelova Islamske zajednice,
- vrši i druge poslove iz svoje nadležnosti i poslove koje mu u nadležnost stavi Sabor svojim odlukama.

Administrativne i tehničke poslove za potrebe održavanja sjednica Rijaseta te obavljanje drugih poslova vezanih za njih, vrši sekretar.

Član 18.

Rijaset kao izvršno-upravni organ Islamske zajednice organizira se u formi uprava i drugih organizacionih jedinica.

Uprave Rijaseta su :

1. Uprava za vjerske poslove,
2. Uprava za obrazovanje i nauku,
3. Uprava za ekonomske i finansijske poslove,
4. Uprava za pravne i administrativne poslove,
5. Uprava za vanjske poslove i dijasporu.

Druge organizacione jedinice Rijaseta su:

1. Ured za zekat,
2. Ured za hadž i umru,
3. Ured za društvenu brigu,
4. Izdavački centar El-Kalem,
5. Centar za obuku i kadrove.

Član 19.

UPRAVA ZA VJERSKE POSLOVE

Uprava za vjerske poslove obavlja upravne i druge stručne poslove Rijasetu u području vjerskog života Islamske zajednice, koji se odnose na:

a) imamet; hatabet; mektebsku nastavu; hifz Kur'ana; posebne programe: daru-l-Kur'an, daru-l-hadis; zekat; sadekatu-l-fitr; hadž; umru; kurban; džena-zu; ramazan; Bajrame; mubarek-noći; šerijatska vjenčanja; akiku; nadijevanje muslimanskih imena; sunetluk; obdaništa; programe za mlade; obuku odraslih; programe za žene; vjerske programe u oružanim snagama, policiji, zatvorima, bolnicama, kolektivnim boravcima; mevlude; tevhide; zikrove; vazove; predavanja; saradnju sa derviškim ustanovama/tarikatskim udruženjem; programe bošnjačkih dovišta; temelj; sljeme, useljenje; odnose sa džematom; članarinu; uvakufljavanje i razvijanje kulture uvakufljavanja; sadaku i sergiju; halal standarde; islamsko bračno savjetovanje; islamsko porodično savjetovanje; programe podrške jetimima; pripremu i realiziranje programa za osobe s posebnim potrebama; vjerske sadržaje u vjerskom turizmu i dr;

b) izradu strategija, planova i programa, projekata, izvještaja, te vođenje ovih aktivnosti na području Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini iz svoje nadležnosti; saradnju s nadležnom upravom na izradi sadržaja nastavnih planova, programa i udžbenika vjeronauke u javnim i privatnim školama;

c) inspekciju; nadzor; propisivanje sadržaja i organiziranje stručnih ispita za imame, hatibe, muallime i muallime u saradnji sa Centrom za obuku i kadrove; predlaganje imenovanja, raspoređivanja i razrješenja imama, hatiba, muallima i muallima, vaiza uz mišljenje Centra za obuku i kadrove; takmičarske, društvene i sportske programe za učesnike u obučavanju i projektima koje vodi Uprava;

d) provođenje propisa o pitanjima iz svoje nadležnosti; pripremanje i predlaganje propisa iz svoje nadležnosti; uspostavu baze podataka iz svoje nadležnosti; kategorizaciju i vođenje registara džemata i medžlisa; obavljanje i drugih poslova iz svoje nadležnosti.

Uprava za vjerske poslove vrši nadzor nad poslovima i radom Ureda za zekat, Agencije za certificiranje halal kvalitete i Centra za rehabilitaciju ovisnika o psihoaktivnim supstancama (CROPS), kao organizacionim jedinicama i ustanovama Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Član 20.

UPRAVA ZA OBRAZOVANJE I NAUKU

Uprava za obrazovanje i nauku obavlja upravne i druge stručne poslove Rijasetu u području obrazovanja, nauke i istraživanja koji se odnose na:

a) sistem i izradu nastavnih planova i programa obrazovanja u ustanovama Islamske zajednice: Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu i drugim fakultetima, Gazi Husrev-begovoj medresi i drugim medresama, bošnjačkim gimnazijama, islamskim gimnazijama i drugim školskim ustanovama; udžbenike vjerskih predmeta; standarde; normative; sistem osiguranja kvalitete; osiguravanje potrebnih uvjeta za rad u odgoju i obrazovanju; upravljanje ili učešće u upravljanju ovim odgojno-obrazovnim i naučnim ustanovama; planiranje; usklađivanje odgojno-obrazovnog sistema sa potrebama i opredjeljenjima Islamske zajednice;

b) Gazi Husrev-begovu biblioteku; druge biblioteke; institute; centre; muzeje; arhive; stalne izložbe; međunarodnu i međureligijsku saradnju iz područja svoje nadležnosti;

c) davanje mišljenja na strategije, planove, programe drugih uprava, institucija i organa Zajednice u vezi sa svojom djelatnosti;

d) certificiranje; prepoznavanje - nostrifikacije diploma; izradu i saradnju s drugim upravama na izradi nastavnih planova, programa i udžbenika vjeronauke u javnim i privatnim školama; nadzor nad radom vjeroučitelja; planove i programe predškolskog odgoja; izučavanja islamske kulture i tradicije; prikupljanje, čuvanje, konzervaciju, predstavljanje i razmjenu duhovne i materijalne islamske ostavštine; zaštitu spomenika islamske kulture; promicanje bosanskog jezika izvan Bosne i Hercegovine, islamske tradicije i običaja Bošnjaka; izradu projekata, studija, istraživanja; izdavaštvo; ostvarivanje saradnje s nadležnim obrazovnim vlastima i drugim odgojno-obrazovnim i naučnim ustanovama; obavljanje i drugih poslova iz svoje nadležnosti.

Uprava za obrazovanje i nauku vrši nadzor nad poslovima i radom Fakulteta islamskih nauka, drugih fakulteta, Gazi Husrev-begove medrese, drugih medresa, Prve bošnjačke gimnazije, islamskih gimnazija, Gazi Husrev-begove biblioteke, Biblioteke Behram-beg, drugih biblioteka, izdavačkog centra El-Kalem, Instituta za islamsku tradiciju Bošnjaka i Centra za dijalog - Vesatijja, kao ustanova i organizacionih jedinica Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Član 21.

UPRAVA ZA EKONOMSKE I FINANSIJSKE POSLOVE

Uprava za ekonomske i finansijske poslove obavlja upravne i druge stručne poslove Rijasetu u području ekonomije i finansija Islamske zajednice, koji se odnose na:

a) sistem ekonomskog poslovanja i ostvarivanja prihoda Islamske zajednice na sva tri nivoa; strategiju ekonomskog razvoja Islamske zajednice; planove i programe ekonomskih djelatnosti Islamske zajednice, izrade projekata samostalnog i udruženog privrednog djelovanja; investicije i ugovaranje investicijskih projekata; investicijsko i tekuće održavanje potreba na višem nivou Islamske zajednice;

b) hadž; umru; usmjeravanje, koordiniranje i nadziranje djelatnosti vezanih za vakufe; fondove: Pomoć povratničkim džematima, Pomoć penzioniranim imamima, stipendije, povratnike, fukara i mesakin; društvenokorisne projekte i projekte društvene brige; Bujut fond; druge fondove, agencije, urede, direkcije, organe i organizacije; humanitarne aktivnosti;

c) samostalno vođenje ili partnerstvo u bezinteresnim bankama, osiguravajućim društvima, poljoprivrednoj proizvodnji, prehrambenoj industriji, turizmu i vjerskom turizmu, trgovini, građevinarstvu, industriji; obavljanje drugih poslova iz svoje nadležnosti.

d) finansijsko-računovodstvene potrebe Islamske zajednice; budžet; fondove; sistem finansiranja na višem, srednjem i nižem nivou Islamske zajednice;

e) Saradnju u planiranju, organiziranje i provođenje prikupljanja sredstava zekata; sadekату-l-fitra; kurbana; članarine; Fond solidarnosti iz članarine; prilozi i sergije; donacije; kirije; rente; dividende; posebni prihodi; krediti; lizing;

f) finansijsko-računovodstvene potrebe Sabora Islamske zajednice, Vijeća muftija, kancelarije reisu-l-uleme, disciplinsko-pravosudnih organa Islamske zajednice i drugih organa i organizacija na najvišem nivou Islamske zajednice; sistem računovodstva na sva tri nivoa Islamske zajednice; internu reviziju.

g) izradu strategija, planova, programa, analiza, izvještaja, obrazaca, formula, instrukcija, uputstava; izradu završnih računa; izradu pravnih propisa iz svoje nadležnosti;

h) realiziranje propisa kurbana u ime onih pripadnika i članova Islamske zajednice koji joj to povjere; izradu strategije i planova realiziranja projekta kurbana Islamske zajednice te izvještaja i završnih računa; predlaganje cijene kurbana; ugovaranje uzgoja, nabavke, klanja, prerade i distribuiranja kurbana za potrebe institucija Islamske zajednice i potrebe drugih korisnika koje realizira Islamska zajednica, saradnju sa svim organima, ustanovama i institucijama Islamske za-

jednice u ovom području; saradnju sa svim ustanovama, organima, privrednim društvima na teritoriji nadležnosti Islamske zajednice i izvan u vezi s aktivnostima i zadacima Uprave, pregovaranje, potpisivanje i realiziranje sporazuma i ugovora; obavljanje i drugih poslova iz svoje nadležnosti.

Uprava za ekonomske i finansijske poslove vrši nadzor nad poslovima i radom Vakufske direkcije, Gazi Husrev-begovog vakufa, Ureda za društvenu brigu, vakufa, centara za stare, jetime i samohrane osobe te privrednih društava čiji je osnivač Rijaset Islamske zajednice.

Član 22.

UPRAVA ZA PRAVNE I ADMINISTRATIVNE POSLOVE

Uprava za pravne i administrativne poslove obavlja upravne i druge stručne poslove Rijasetu u području uprave, prava, kancelarijskog poslovanja, registara, zaposlenika i gradnje objekata Islamske zajednice, koji se odnose na:

a) sistem uprave na višem, srednjem i nižem nivou Islamske zajednice; uspostavu novih i reorganizaciju postojećih organa i organizacija; planiranje i razvoj organizacije i funkcioniranja Islamske zajednice,

b) usmjeravanje i nadziranje rada srednjeg i nižeg izvršnog nivoa Islamske zajednice; osiguravanje provođenja ovog pravilnika i drugih akata Islamske zajednice koji se odnose na nadležnosti Uprave, posebno procedura o postupanju i propisa o kancelarijskom poslovanju;

c) osiguravanje uvjeta za rad predstavničkih, pravosudnih i disciplinskih organa Islamske zajednice; saradnja sa Glavnom izbornom komisijom (skraćeno: GIK) prilikom provođenja izbora u Islamskoj zajednici; izrada pravnih akata koje donose najviši organi Islamske zajednice, osim Ustavnog suda; strukturu i rad disciplinskih organa i njihovo stručno usavršavanje te organa koji izvršavaju i prate prekršajne sankcije; pomilovanja;

d) izradu svih pravnih akata i dokumenata za Rijaset, reisu-l-ulemu te Vijeće muftija, obavljanje administrativnih i pravno-tehničkih poslova vezanih za sjednice Rijasetu;

e) izradu ili praćenje izrade sporazuma, memoranduma, ugovora, međudržavnih ili međunarodnih ugovora; predlaganje ili davanje mišljenja na akta o pristupanju konvencijama, deklaracijama, udruženjima - domaćim ili međunarodnim, islamskim, međureligijskim i drugim;

f) vođenje i nadziranje uspostave registara, matičnih knjiga, arhiva, vlasničkih dokumenata; restituciju; denacionalizaciju; zaštitu spomenika islamske kulture; zastupanje Zajednice pred sudovima, pravobranilaštvima i drugim organima pravosuđa i državnim organima;

g) predlaganje standarda u upravnom postupanju i uredskom poslovanju;
h) kadrove; personalne poslove; izradu rješenja, odluka, imenovanja, postavljenja u saradnji sa Centrom za obuku i kadrove; saradnju sa Udruženjem ilmijske;

i) urbanističko-građevinsku inspekciju; vođenje Jedinstvenog registra vakufa Islamske zajednice; imovinskopravne poslove i promet zemljišta i zgrada, osim poslova Vakufske direkcije; Gazi Husrev-begov vakuf i druge vakufe sa svojstvom pravnog lica; pravnu pomoć nižim nivoima organa i organizacija Islamske zajednice uključujući dijasporu; planiranje i razvoj građenja, obnove i rekonstrukcije objekata Islamske zajednice; davanje prethodne saglasnosti na urbanistička, arhitektonska i građevinska rješenja objekata Islamske zajednice; pružanje pomoći kod ugovaranja tih poslova i vršenje nadzora; izrada odnosno koordinacija izrade strategija, programa i projekata; informatizaciju djelatnosti Rijasetu i Islamske zajednice; trajno osiguravanje svih tehničkih i pratećih uvjeta za rad Sabora Islamske zajednice, reisu-l-uleme, Vijeća muftija i Rijasetu;

j) pitanja zaštite i sigurnosti; organiziranje servisnih poslova; obavljanje i drugih poslova iz svoje nadležnosti.

Član 23.

UPRAVA ZA VANJSKE POSLOVE I DIJASPORU

Uprava za vanjske poslove i dijasporu obavlja upravne i druge poslove Rijasetu na području odnosa s drugim vjerskim zajednicama, državnim i međunarodnim institucijama, drugim Islamskim zajednicama i predstavljanja Islamske zajednice, koji se odnose na:

a) saradnju sa Katoličkom crkvom u Bosni i Hercegovini, Srpskom pravoslavnom crkvom, Jevrejskom zajednicom u Bosni i Hercegovini te drugim vjerskim zajednicama u Bosni i Hercegovini;

b) saradnju s institucijama Bosne i Hercegovine, saradnju s parlamentarnim i drugim političkim strankama u Bosni i Hercegovini; saradnju s međunarodnim predstavnicima u Bosni i Hercegovini; saradnju s nevladinim organizacijama u Bosni i Hercegovini;

c) saradnju sa Katoličkom crkvom u Hrvatskoj i Sloveniji, drugim crkvama i vjerskim zajednicama, institucijama države Hrvatske i Slovenije, političkim strankama, nevladinim organizacijama i međunarodnim predstavnicima u tim dvjema zemljama; Srpskom pravoslavnom crkvom, drugim vjerskim zajednicama i crkvama, nevladinim organizacijama i državnim institucijama Srbije, političkim strankama; državnim institucijama, vjerskim i crkvenim te drugim

organizacijama i predstavništvima u državama gdje djeluje Islamska zajednica u dijaspori.

Mešihati, muftijstva i organi Islamske zajednice u dijaspori ostvaruju saradnju sa crkvama, vjerskim zajednicama, državnim organima, političkim subjektima, nevladinim organizacijama i međunarodnim predstavnicima na području svog djelovanja.

d) predstavljanje Islamske zajednice u svijetu; odnose s Vatikanom, Pravoslavlom crkvom i drugim vjerskim zajednicama u svijetu; saradnju s Vijećem Evrope, EU, OSCE, Evropskim parlamentom, OPEC; drugim državama i njihovim institucijama, UN, UNHCR, UNESCO, UNICEF, Pokretom nesvrstanih, OAJ; ASEAN i drugim;

e) razvijanje i unapređivanje Islamske zajednice izvan teritorije Bosne i Hercegovine; pomoć u saradnji ostalih uprava Rijasetu, organa i organizacija Islamske zajednice u inozemstvu, briga o statusu i drugim pitanjima pripadnika i članova, odnosno organa i organizacija Islamske zajednice koji žive izvan Bosne i Hercegovine, odnosno domovinskih zemalja; održavanje i promocija veza sa pripadnicima i članovima Islamske zajednice i njihovim udruženjima koji žive, odnosno djeluju izvan Bosne i Hercegovine, odnosno domovinskih zemalja; saradnja sa Svjetskim savezom dijaspore;

f) odnose sa islamskim zajednicama: Crne Gore, Kosova, Makedonije, Albanije, Bugarske, Mađarske, Turske; odnose sa islamskim svijetom: bilateralno i multilateralno; saradnju sa institucijama nadležnim za islamska pitanja, institucijama koje se bave kulturom i društvenim pitanjima; saradnju sa OIC; Rabitom; Nedvom; saradnju sa Islamskom bankom za razvoj u Džiddi (skraćeno: IDB - Jeddah) i drugim finansijskim i investicijskim institucijama; odnose sa drugim regionalnim islamskim, vladinim i nevladinim organizacijama i asocijacijama;

g) pripremu propisa i standarda iz područja svoga djelovanja; uspostavu baza podataka iz svoje nadležnosti; promoviranje povratka u domovinu, investicija u Bosnu i Hercegovinu, odnosno domovinskim zemljama; saradnju na osiguravanju kadrova u dijaspori i trajno koordiniranje poslova dijaspore sa Rijasetom; saradnju u poslovima kupovine, adaptacije, gradnje i drugog obezbjeđenja vjerskih objekata u dijaspori; godišnje organiziranje Dana dijaspore - u Bosni i Hercegovini, odnosno domovinskim zemljama i dijaspori; poticanje domovinskog patriotizma; saradnju u vršenju inspekcije i ocjene rada; obavljanje i drugih poslova iz svoje nadležnosti.

Uprava za vanjske poslove i dijasporu vrši nadzor nad poslovima i radom Ureda za hadž i umru.

IV DRUGE ORGANIZACIONE JEDINICE RIJASETA

Član 24.

URED ZA ZEKAT

Ured za zekat obavlja stručne poslove Rijasetu koji se odnose na: javno tumačenje značaja zekata i predstavljanje obaveze davanja zekata; pripremanje: strategije, planova, programa i izvještaja iz svoje nadležnosti; osigurava da Vijeće muf-tija, putem nadležne uprave, utvrdi novčanu vrijednost nisaba za svaku godinu i vrijednost sadekatu-l-fitra za svako područje Islamske zajednice (Bosne i Hercegovine; Srbije; Hrvatske; Slovenije; Evrope; Amerike; Australije) pojedinačno; izrađivanje cjelovitih i sistematičnih godišnjih programa aktivnosti kroz organe i ustanove Islamske zajednice; izrada godišnjih programa predstavljanja dužnosti zekata putem: elektronskih i štampanih medija, društvenih mreža, posebnih izdanja, brošura, filmova, plakata, spotova; organiziranje seminara, skupova, savjetovanja, naučnih konferencija i drugih oblika stručnog i naučnog prezentiranja smisla i značaja zekata; istraživanje i predlaganje najpovoljnijih načina, metoda i tehnika prikupljanja zekata; saradnju s nadležnim upravama Rijasetu u vezi s izvršavanjem poslova iz svoje nadležnosti; praćenje efekata utroška zekata i davanje potrebnih prijedloga, rješenja i sugestija; obavljanje i drugih poslova iz svoje nadležnosti.

Ured obavlja sve potrebne poslove u vezi s obavezom davanja sadekatu-l-fitra kao što obavlja u vezi s promocijom i prikupljanjem zekata.

Ured je odgovoran za svoj rad Upravi za vjerske poslove, odnosno Rijasetu.

Član 25.

URED ZA HADŽ I UMURU

Ured za hadž i umru obavlja stručne poslove Rijasetu koji se odnose na: javno tumačenje značaja hadža i promoviranje obavljanja hadža; izradu: strategije, planova, programa i izvještaja; određivanje dužine putovanja na hadž i vrijeme odlaska i povratka, utvrđivanje broja hadžija za svaku godinu, prikupljanje prijave; ugovaranje prijevoza, smještaja i drugih tehničkih pitanja, u vezi s putovanjem; vjerske sadržaje u toku putovanja i boravka na hadžu, te osiguranje stručne pomoći; obuku za izvršenje hadža; predlaganje cijena; saradnju s vjerskim i državnim institucijama u vezi s obavljanjem hadža, u zemlji i inozemstvu; odabir poslovnih partnera za tehničku realizaciju hadža i saradnja s njima; obavljanje i drugih poslova iz svoje nadležnosti.

Ured organizira, odnosno koordinira aktivnosti Zajednice u vezi s organiziranjem umre za pripadnike i članove Islamske zajednice i druge zainteresirane. Posebnim aktom, koji donosi Rijaset, određuju se poslovi, nadležnosti i aktivnosti u vezi s organiziranjem i obavljanjem hadža i umre.

Ured je odgovoran za svoj rad Upravi za vanjske poslove i dijasporu, odnosno Rijasetu.

Član 26.

URED ZA DRUŠTVENU BRIGU

Ured za društvenu brigu obavlja stručne poslove Rijasetu koji se odnose na osiguravanje finansijske pomoći: penzioniranim imamima, hatibima i muallimama te članovima njihovih porodica; osiguravanje stipendija učenicima osnovnih i srednjih škola te studentima; osiguravanje materijalne pomoći povratnicima, odnosno potrebitim: starim, bolesnim, jetimima, samohranim osobama, postradalim, osobama sa posebnim potrebama i sl.; raspodjelu sredstava zekata i sadekatu-l-fitra iz kategorija “fi sebilillahi, fukara i mesakin”; praćenje potreba članova i pripadnika Islamske zajednice kao i drugih potrebitih u društvu i svijetu te planiranje realiziranja pomoći kroz strategije, programe, projekte; vođenje operativnih poslova i provođenja zadataka iz svoje nadležnosti; ravnomjernu, kontinuiranu i neophodnu podršku kategorijama potrebitih; pronalaženje sredstava, distribuiranje sredstava iz drugih izvora i kreativno razvijanje potencijala Ureda; saradnju sa državnim organima, međunarodnim institucijama i organizacijama, nevladinim organizacijama, preduzećima, pojedincima i drugima koji mogu biti od pomoći za ostvarivanje ciljeva i zadataka Ureda; potpisivanje sporazuma, ugovora i drugih akata o saradnji i poslovanju; izradu izvještaja; koordinaciju ovih aktivnosti na cijelom području Islamske zajednice;

Ured je odgovoran za svoj rad Upravi za ekonomske i finansijske poslove, odnosno Rijasetu.

Član 27.

IZDAVAČKI CENTAR EL-KALEM

Izdavački centar Rijasetu El-Kalem obavlja poslove izdavaštva od značaja za Islamsku zajednicu. Odgovoran je za: izbor, prevođenje, otkup prava, pripremu, štampanje i distribuiranje svojih izdanja prema planu i programu koji predloži a koji odobri Rijaset. El-Kalem obavlja poslove objavljivanja publikacija i knjiga koje predlažu druge institucije ili organi unutar Zajednice. El-Kalem obavlja poslove centralne izdavačke kuće Islamske zajednice. Izrađuje strategiju

i planove svoga poslovanja te osigurava da je izdavački centar operativno i finansijski održiv.

Izdavački centar El-Kalem je odgovoran za svoj rad Upravi za obrazovanje i nauku, odnosno Rijasetu.

Član 28.

CENTAR ZA OBUKU I KADROVE

Centar za obuku i kadrove (COK) obavlja poslove koji se odnose na: stručno osposobljavanje i usavršavanje vještina vjerskih službenika (imami, hatibi, muallimi, vjeroučitelji i muderisi), administrativnih službenika (rukovodioci i administrativni radnici) i volontera; pripremanje prijedloga odgovarajućih programa za stručno osposobljavanje i usavršavanje vještina i drugih programa razvoja kadrova u saradnji sa upravama, organima, ustanovama i drugim organizacionim jedinicama Rijasetu; priprema i realizacija projekata iz oblasti stručnog usavršavanja; praćenje i ocjenjivanje realizacije programa stručne osposobljenosti kadrova IZ; vođenje evidencije o stručnoj osposobljenosti i ovladanim vještinama na radu; učestvovanje u izradi projekata i programa s drugim subjektima u i van Islamske zajednice vezanim za osposobljavanje i stručno usavršavanje kadrova u IZ; priprema realizacije programa i projekata osposobljavanja i usavršavanja kadrova; izvještavanje o realiziranim programima osposobljavanja i stručnog usavršavanja kadrova; priprema i izdavanje brošura i drugih materijala vezanim za osposobljavanje i stručno usavršavanje kadrova; vođenje centralne evidencije obučenog kadra; vođenje evidencije stručnog kadra pogodnog za angažiranje u procesu obučavanja i usavršavanja kadrova IZ; izrada analitika, potreba i izazova koji stoje pred Zajednicom u saradnji sa drugim organima i ustanovama IZ; utvrđivanje specifičnih programa obuke kadrova za potrebe IZ; izrada programa praćenja učinka osposobljenih kadrova; drugi poslovi neophodni za rad Centra za obuku i kadrove.

Centar za obuku i kadrove odgovoran je za svoj rad reisu-l-ulemi, odnosno Rijasetu.

V GLASILO I MEDIJI ISLAMSKJE ZAJEDNICE

Član 29.

Glasila i mediji Islamske zajednice u BiH su: Glasnik i Media centar, nad kojima osnivačka i upravljačka prava vrši Rijaset.

VI USTANOVE I ORGANIZACIJE

Član 30.

Rijaset vrši osnivačka i upravljačka prava nad ustanovama, fondovima, agencijama i dr. koji su u sastavu Rijasetu, kao što su: Vakufska direkcija, Fakultet islamskih nauka, Gazi Husrev-begov vakuf, Gazi Husrev-begova medresa, Gazi Husrev-begova biblioteka i Agencija za certificiranje halal kvaliteta, koje imaju svojstvo pravnog lica i koje se organiziraju i rade u skladu sa osnivačkim aktima i aktima o registraciji.

Rijaset vrši osnivačka i upravljačka prava nad posebnim fondovima, uredima, centrima, agencijama, privrednim društvima, institutima i drugim ustanovama Islamske zajednice kao što su: Islamski fakulteti, medrese, islamske gimnazije, Bošnjačka gimnazija, škole, Biblioteka Behram-beg, Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka, Centar za dijalog-vesatijja, obdaništa, vakufi, CROPS, centri za stare, jetime i samohrane osobe, privredna društva.

Član 31.

Rijaset u obavljanju upravljačke funkcije prema izvršnim organima nižih organizacionih dijelova Islamske zajednice: muftijstvima, mešihatima i organima Islamske zajednice u dijaspori, odnosno međžlisima, naročito donosi: instrukcije, uputstva i druge akte te nadzire i kontrolira njihovo provođenje.

VII POSEBNE USTANOVE I ORGANIZACIJE

Član 32.

Udruženje ilmije, osnovano kao specifično udruženje imama i drugih uposlenika Islamske zajednice, kroz svoje dugogodišnje postojanje u različitim pozicijama prema strukturama Islamske zajednice, okuplja imame i druge uposlenike Islamske zajednice kao svoje članstvo.

Udruženje ilmije razvija misiju, ciljeve i strukturu odgovarajući potrebama svojih članova.

Ovisno o vrsti i prioritetima ciljeva Udruženja ilmije, Rijaset sarađuje ili vodi dijalog, odnosno odgovara na prijedloge i stavove Udruženja.

Udruženje sarađuje sa Rijasetom putem Uprave za vjerske poslove kada realizira prijedloge vjerskog sadržaja.

Udruženje sarađuje sa Rijasetom putem Uprave za pravne i administrativne poslove kada istupa kao asocijacija u ime svojih članova.

Član 33.

Derviške ustanove višestoljetno postoje i neprestano djeluju na prostoru i unutar Islamske zajednice, kao tradicionalne tekije, hanikahi i druge ustanove

putem kojih ehliunnetski tarikati - derviški redovi obavljaju svoju misiju, samostalno uređujući pitanja koja se tiču njihova tarikatskog djelovanja.

Rijaseta putem Uprave za pravne i administrativne poslove vodi Registar derviških ustanova na području Islamske zajednice.

Rijaseta putem Uprave za vjerske poslove sarađuje sa derviškim redovima i njihovim udruženjem.

VIII NAČIN RADA RIJASETA

Član 34.

Rijaseta kao najviši izvršni organ Islamske zajednice radi i odlučuje na sjednicama Rijaseta.

Sjednice Rijaseta su javne, a izuzetno sjednice mogu biti bez prisustva javnosti o čemu odluku donosi Rijaseta.

Član 35.

Reisu-l-ulema saziva sjednice Rijaseta, priprema i predlaže dnevni red sjednice, predsjedava i rukovodi radom sjednice te potpisuje akta koja donosi Rijaseta.

Rijaseta donosi uredbe, pravila, pravilnike, odluke, zaključke, uputstva, instrukcije, rješenja i druge akte koji su obavezujući za sve organizacione dijelove Rijaseta, te niže izvršne organe Islamske zajednice.

Opći akti Rijaseta iz prethodnog stava ovog člana objavljuju se u Glasniku Rijaseta Islamske zajednice.

Član 36.

Izuzetno, sjednica Rijaseta može biti održana bez prisustva reisu-l-uleme uz njegovu pisanu suglasnost u slučajevima:

- kada je reisu-l-ulema iz opravdanih razloga onemogućen da obavlja svoju funkciju duže vremena (duže od mjesec dana),
- kada je reisu-l-ulema opravdano odsutan a okolnosti zahtijevaju održavanje sjednice Rijaseta.
- Izuzetno, sjednica Rijaseta može biti održana bez prisustva reisu-l-uleme i bez njegove saglasnosti:
- kada je reisu-l-ulema onemogućen da sazove i vodi sjednicu Rijaseta, a neizvjesno je koliko će ta onemogućenost trajati ili okolnosti zahtijevaju hitnu sjednicu, odnosno održavanje kontinuiteta rada Rijaseta.

Član 37.

Za rad i odlučivanje na sjednici Rijaseta neophodna je prisutnost natpolovične većine članova - kvorum.

Odluka Rijaseta je usvojena ako je za nju glasala natpolovična većina ukupnog broja članova Rijaseta.

Rijaset odlučuje dvotrećinskim brojem glasova svih članova Rijaseta ako se odlučuje o:

- prijedlogu za promjene Ustava Islamske zajednice,
- uspostavi i promjeni područja muftiluka i mešihata,
- prijedlogu za promjene Izbornih pravila Islamske zajednice,
- pridruživanju drugih i sličnih zajednica ili njihovih dijelova Islamskoj zajednici,
- pokretanju postupka ocjene ustavnosti pred Ustavnim sudom Islamske zajednice.

Član 38.

U vanrednom stanju i ratnom stanju, ukoliko nije moguće održati sjednicu Rijaseta, reisu-l-ulema donosi privremene odluke Rijaseta sam ili sa članovima Rijaseta koji su u mogućnosti prisustvovati sjednici.

Odluke Rijaseta u slučajevima iz prethodnog stava, potrebno je da Rijaset potvrdi na prvoj narednoj sjednici Rijaseta, u skladu sa članom 36. ovog Pravilnika, nakon donošenja tih odluka.

Član 39.

Uprave i niže organizacione jedinice Rijaseta, kao stručne administrativno-upravne jedinice, organiziraju se i rade po principima rada organa uprave.

Član 40.

Za izvršavanje posebnih poslova za potrebe Rijaseta reisu-l-ulema, odnosno Rijaset mogu osnivati komisije, savjete, grupe, štabove i druga tijela.

IX PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 41.

Ovaj Pravilnik stupa na snagu danom usvajanja.

Stupanjem na snagu ovog Pravilnika prestaju važiti: Pravila o organizaciji i radu Rijaseta Islamske zajednice u BiH (Glasnik Rijaseta IZ-e u BiH, broj: 5-6 maj-juni 1999. godina) i drugi pravilnici i pravila Islamske zajednice, ukoliko su u suprotnosti sa ovim Pravilnikom.

Član 42.

U roku od 60 dana od usvajanja ovog Pravilnika Rijaset Islamske zajednice donijet će Poslovnik o svom radu i akt o sistematizaciji i opisu radnih mjesta u Rijasetu.

Sve pravne osobe čiji je osnivač Sabor ili Rijaset Islamske zajednice, dužne su u roku od šest mjeseci od dana usvajanja ovog Pravilnika svoja osnivačka akta i registracije uskladiti sa Ustavom Islamske zajednice i odredbama ovog Pravilnika.

Ustavno-pravna komisija

Broj: 17-03-2-4390-3/24

Sarajevo, 27. džumade-l-uhra 1446. h.g

28. decembar 2024. godine

Na temelju člana 29. Poslovnika o radu Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Ustavno-pravna komisija Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na sjednici održanoj u Sarajevu dana 27. džumade-l-uhra 1446. god. po H., odnosno 28. decembra 2024. godine, donijela je:

ODLUKU

Član 1.

Utvrđuje se prečišćeni tekst Pravilnika o organiziranju Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u dijaspori.

Član 2.

Prečišćeni tekst Pravilnika o organiziranju Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u dijaspori obuhvata: Pravilnik o organiziranju Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u dijaspori broj: 03-2-53/17 od 23. decembra 2017. godine, Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o organiziranju Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u dijaspori broj: 03-2-37/21 od 25. decembra 2021. godine.

Član 3.

Prečišćeni tekst Pravilnika o organiziranju Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u dijaspori je sastavni dio ove odluke.

Član 4.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja.

Predsjednik Ustavno-pravne komisije
Safet Softić

PRAVILNIK

O ORGANIZIRANJU ISLAMSKJE ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI U DIJASPORI

-prečišćeni tekst -

I OPĆE ODREDBE

Član 1.

Ovim Pravilnikom uređuje se način organiziranja Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu Islamske zajednice) u dijaspori.

Član 2.

Pod pojmom organiziranja Islamske zajednice u dijaspori podrazumijeva se način organiziranja i rad organizacionih jedinica i organa Islamske zajednice na područjima izvan Bosne i Hercegovine i drugih domovinskih zemalja (u daljem tekstu – Organizacione jedinice i organi IZ-e u dijaspori).

Član 3.

Organizacione jedinice i organi IZ-e u dijaspori, u svom radu dužni su postupati u skladu s Ustavom Islamske zajednice i drugim aktima Zajednice koje, u okviru svoje nadležnosti, donosi Sabor Islamske zajednice, Reisu-l-ulema, Višeće muftija, Rijaset, odnosno nadležna predstavnička tijela.

Član 4.

U tumačenju vjere i izvršavanju ibadetskih islamskih dužnosti organizacione jedinice i organi IZ-e u dijaspori primjenjuju maturidijski akaid i hanefijski mezheb, staraju se za ispravno razumijevanje i življenje islama, štite vjerska prava muslimana, te osiguravaju uvjete za prenošenje emaneta s ciljem da svi pripadnici Islamske zajednice žive u skladu s islamskim normama, a što se ostvaruje promicanjem dobra i odvrćanjem od zla.

A. VIZUELNI IDENTITET, PEČATI, ŠTAMBILJI

Član 5.

(1) Organizacione jedinice i organi IZ-e u dijaspori, primjenjuju i koriste prema važećim pravilima vizuelni identitet, logo i znak Islamske zajednice, usvojen od strane Sabora Islamske zajednice.

(2) Organizacione jedinice i organi IZ-e u dijaspori, imaju pečate okruglog oblika sa znakom Islamske zajednice na kojima je ispisan naziv organizacione jedinice i organa i njegovo sjedište.

(3) Organizacione jedinice i organi IZ-e u dijaspori imaju štambilj za protokoliranje akata.

(4) Odobrenje za izradu pečata i štambilja daje Rijaset Islamske zajednice u skladu sa normativnim aktima Islamske zajednice.

B. IMOVINA

Član 6.

(1) Organizacione jedinice i organi IZ-e u dijaspori mogu imati svoju imovinu.

(2) Raspolaganje imovinom iz stava 1. ovog člana vrši se u skladu sa Ustavom Islamske zajednice i drugim pravnim aktima Zajednice.

Član 7.

(1) Islamska zajednica u dijaspori organizira se, na području izvan Bosne i Hercegovine i Sandžaka, Hrvatske, Srbije i Slovenije, po jedinstvenim i jednakim principima.

(2) Organizacione jedinice Islamske zajednice u dijaspori su:

- a) Krovna organizacija;
- b) Džemat

(3) Krovne organizacije mogu svojim statutom, u skladu sa potrebama, urediti pitanje regionalnog povezivanja i organiziranja džemata na svom području.

(4) Organizacione jedinice Islamske zajednice u dijaspori organizirat će se na način da osiguraju efikasno obavljanje: vjerskih, obrazovnih, ekonomsko-finansijskih, administrativno-pravnih i drugih poslova iz svoje nadležnosti na području svoga djelovanja.

II ORGANIZACIONE JEDINICE IZ-e U DIJASPORI

A. KROVNA ORGANIZACIJA

Član 8.

(1) Krovna organizacija je organizaciona jedinica Islamske zajednice u dijaspori koja obuhvata sve džemate na njenom području.

(2) Organizacija, struktura, nadležnosti i način rada organa, izbori i druga pitanja od značaja za rad krovne organizacije regulira se statutom krovne organizacije kojeg donosi skupština krovne organizacije na prijedlog izvršnog odbora, a na koji saglasnost daje Rijaset Islamske zajednice.

Član 9.

Na području Islamske zajednice u dijaspori djeluju sljedeće krovne organizacije:

- a) Islamska zajednica Bošnjaka u Njemačkoj,
- b) Islamska zajednica Bošnjaka u Sjevernoj Americi,
- c) Islamska zajednica Bošnjaka u Austriji,
- d) Islamska zajednica Bošnjaka u Švicarskoj,
- e) Islamska zajednica Bošnjaka u Švedskoj,
- f) Islamska zajednica Bošnjaka u Norveškoj,
- g) Islamska zajednica Bošnjaka u Danskoj,
- h) Islamska zajednica Bošnjaka u Francuskoj,
- i) Islamska zajednica Bošnjaka u Velikoj Britaniji,
- j) Islamska zajednica Bošnjaka u Finskoj,
- k) Islamska zajednica Bošnjaka u Belgiji,
- l) Islamska zajednica Bošnjaka u Nizozemskoj,
- m) Islamska zajednica Bošnjaka u Luksemburgu,
- n) Islamska zajednica Bošnjaka u Italiji,
- o) Islamska zajednica Bošnjaka u Australiji.

Član 10.

Krovna organizacija ima svojstvo pravnog lica shodno propisima države, odnosno država u kojim djeluje, te je u svom radu dužna poštovati njen pravni sistem.

Član 11.

Organi krovne organizacije su skupština i izvršni odbor.

Član 12.

- (1) Skupštinu krovne organizacije čine izabrani zastupnici džemata.
- (2) Izbori za organe krovne organizacije organizirat će se na osnovu općeg normativnog akta kojeg donosi skupština krovne organizacije i na koji saglasnost daje Rijaset Islamske zajednice.
- (3) Opći normativni akt o izborima mora biti usklađen s općim izbornim načelima propisanim Ustavom Islamske zajednice i Izbornim pravilima Islamske zajednice.

Član 13.

- (1) Skupština krovne organizacije:
 - a) bira izvršni odbor

b) donosi statut krovne organizacije na prijedlog izvršnog odbora, a na koji saglasnost daje Rijaset Islamske zajednice

c) donosi opće normativne akte

d) daje opće smjernice za rad krovne organizacije

e) usvaja godišnji plan rada i izvještaj o radu krovne organizacije

f) donosi budžet i usvaja završni račun krovne organizacije

g) obavlja i druge poslove iz svoje nadležnosti.

(2) Broj članova skupštine, način njihovog izbora i način rada skupštine propisuje se statutom krovne organizacije.

(3) Skupštinu vodi predsjednik skupštine kojeg bira skupština iz reda svojih članova na mandat od četiri godine.

(4) Predsjednik skupštine saziva i predsjedava sjednicama skupštine, potpisuje akta skupštine, sarađuje s izvršnim odborom u realizaciji nadležnosti skupštine te obavlja i druge poslove iz domena svoga rada.

1. Izvršni odbor

Član 14.

(1) Izvršni odbor je najviši vjerski i administrativno-upravni organ krovne organizacije.

(2) Članove izvršnog odbora bira skupština krovne organizacije na mandat od četiri godine.

(3) Broj članova izvršnog odbora određuje se prema broju pripadnika Islamske zajednice koji žive na području krovne organizacije, kao i broju džemata koji pripadaju krovnoj organizaciji.

(4) Izvršni odbor broji između sedam i petnaest članova od kojih su, najmanje jedna trećina, a najviše jedna polovina, nosioci vjerskog autoriteta.

(5) Broj članova, način izbora i način rada izvršnog odbora propisuje se statutom krovne organizacije.

(6) Glavni imam krovne organizacije je član izvršnog odbora po položaju.

Član 15.

Izvršni odbor:

a) stara se o uvjetima i potrebama cjelokupnog vjerskog života na području krovne organizacije,

b) stara se o zaštiti vjerskih prava članova Islamske zajednice na svom području,

c) organizira i nadzire vjerske djelatnosti, aktivnosti islamskog obrazovanja i podučavanja vjeri,

- d) koordinira i provodi aktivnosti koje se odnose na prikupljanje zekata i sadekatul-fitra, kurbana, hadža u skladu sa uputama Rijasetu,
- e) izvršava odluke i provodi uputstva skupštine i najviših organa Islamske zajednice,
- f) nadzire rad organizacionih jedinica i daje im uputstva za rad,
- g) utvrđuje prijedlog statuta krovnih organizacija,
- h) razmatra plan rada, plan budžeta, izvještaj o radu i izvještaj o finansijskom poslovanju džemata,
- i) brine se o prihodima i imovini krovne organizacije,
- j) organizira vjerske aktivnosti i svečanosti,
- k) sarađuje s vladinim i nevladinim institucijama u društveno-političkim procesima po pitanju islama i muslimana u zemlji u kojoj djeluje
- l) sarađuje sa drugim islamskim zajednicama i muslimanskim organizacijama u zemlji u kojoj djeluje
- m) sudjeluje u međureligijskom dijalogu sa kršćanskim i drugim vjerskim zajednicama u zemlji u kojoj djeluje,
- n) koordinira izgradnju i održavanje džamija, mekteba, turbeta, gasulhana i drugih objekata Islamske zajednice kao i upotrebu, održavanje i čuvanje mezarja na svom području,
- o) pomaže u osiguravanju sredstava za materijalne i finansijske potrebe džemata ,
- p) podnosi skupštini na usvajanje: godišnji plan rada, izvještaj o radu, budžet i izvještaj o izvršenju budžeta,
- q) godišnji plan rada, izvještaj o radu, budžet i izvještaj o izvršenju budžeta, usvojen od strane skupštine, dostavlja Rijasetu Islamske zajednice,
- r) obavlja i druge poslove po nalogu viših organa Zajednice.

Član 16.

(1) U cilju uspješnijeg rješavanja pitanja iz pojedinih oblasti, izvršni odbor može svojom odlukom formirati stručne komisije, stalne ili povremene, u zavisnosti od karaktera posla koga obavljaju.

(2) Odlukom o formiranju komisije iz prethodnog stava utvrđuju se zadaci, vrijeme djelovanja, nadležnosti i naknada za rad komisije.

Član 17.

Ukoliko Rijaset Islamske zajednice utvrdi da izvršni odbor krovne organizacije ne obavlja svoje djelatnosti u skladu sa važećim zakonima zemlje u kojoj djeluje i u skladu sa Ustavom i drugim propisima Islamske zajednice, donijet će

odluku o njegovom raspuštanju i naložiti održavanje skupštine u roku od 30 dana na kojoj će biti izabran novi izvršni odbor.

2. Glavni imam

Član 18.

Kao glavni vjerski autoritet na području krovne organizacije, glavni imam obavlja sljedeće poslove:

- a) tumači islamske norme,
- b) zastupa i predstavlja krovnu organizaciju u vjerskim stvarima,
- c) nadzire i koordinira rad imama i pruža im stručnu pomoć,
- d) kontrolira rad mekteba i preduzima mjere za otklanjanje uočenih nedostataka i predlaže izvršnom odboru i Rijasetu Islamske zajednice preduzimanje potrebnih mjera za unapređenje rada u ovim oblastima,
- e) organizira vjerske aktivnosti i svečanosti,
- f) obavlja vjenčanja po šerijatskim propisima,
- g) Izvršava odluke i uputa Reisu-l-uleme i najviših organa Islamske zajednice,
- h) održava hutbe, vazove i prigodna predavanja u džamijama,
- i) vodi brigu o cjelokupnom vjerskom životu na svom području,
- j) vodi brigu da odluke izvršnog odbora budu u skladu sa šerijatskim propisima,
- k) podnosi izvještaj Rijasetu Islamske zajednice o stanju u mektebskoj nastavi, vjeronauci i stanju vjerskog života na svom području, najmanje jednom godišnje,
- l) pokreće inicijativu za postavljenje, premještanje i razrješenje imama, hatiba i muallima,
- m) provodi smjernice, uputstva i naloge muftije,
- n) obavlja i druge poslove iz svoje nadležnosti.

Član 19.

(1) Glavnog imama postavlja, premješta i razrješava dužnosti Reisu-l-ulema, na prijedlog muftije.

(2) Mandat glavnog imama traje četiri godine s mogućnošću ponovnog imenovanja.

(3) Za glavnog imama može biti postavljeno lice koje ima završenu medresu i Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, teološki ili imamski smjer, ili drugi islamski fakultet čija je diploma nostrificirana na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu i koje ima najmanje pet godina radnog iskustva na poslovima imama, hatiba i muallima, koji govori engleski ili jedan od europskih jezika

B. DŽEMAT

Član 20.

(1) Džemat je osnovna organizaciona jedinica na području krovne organizacije.

(2) Džemat, u pravilu, sačinjava skupina od najmanje 200 muslimanskih domaćinstava međusobno povezanih u izvršavanju zajedničkih islamskih dužnosti.

(3) Odluku o osnivanju, spajanju ili ukidanju džemata donosi Rijaset Islamske zajednice na prijedlog izvršnog odbora krovne organizacije.

(4) Za registraciju džemata kod nadležnog državnog organa s ciljem sticanja svojstva pravnog lica potrebna je prethodna saglasnost skupštine krovne organizacije i Rijasetu Islamske zajednice.

Član 21.

(1) Naziv džemata treba da sadrži puni naziv krovne organizacije te naziv džemata s njegovim sjedištem.

(2) Džemat je obavezan koristiti vizuelni identitet (logo i znak) Islamske zajednice.

Član 22.

(1) Džemat ima statut kojeg donosi skupština džemata kojim bliže uređuje organizaciju i rad džemata.

(2) Džemat je dužan svoj statut dostaviti izvršnom odboru krovne organizacije na mišljenje o usklađenosti sa statutom krovne organizacije, koji isti dostavlja Rijasetu na saglasnost.

(3) Skupština krovne organizacije izrađuje, usvaja i donosi standardizirani džematski statut ili okvirne statutarne odredbe za džemate u zemlji u kojoj djeluje, na koji saglasnost daje Rijaset Islamske zajednice

(4) Odlukom skupštine krovne organizacije džemat se obavezuje na primjenu standardiziranog džematskog statuta ili okvirnih statutarne odredbi.

(5) Standardizirani džematski statut ili okvirne statutarne odredbe trebaju sadržavati sljedeće:

- a) jedinstvene ciljeve i svrhe udruženja koje se registrira kao džemat,
- b) regulativu koja osigurava poštivanje Pravilnika o radu imama Islamske zajednice,
- c) regulativu koja osigurava dekret Reisu-l-uleme kao uslov za upošljavanje imama,
- d) regulativu koja osigurava zaštitu vakufske imovine.

Član 23.

- (1) Organi džemata su skupština džemata i džematski odbor.
- (2) Standardiziranim džematskim statutom ili okvirnim statutarnim odredbama mogu biti predviđeni i dodatni organi džemata.

Član 24.

Status imama, uvjeti za prijem u službu, prestanak službe, način rada, prava i obaveze te druga pitanja od značaja za rad imama uređuju se posebnim aktom kojeg donosi skupština krovne organizacije, a koji mora biti usklađen sa Pravilnikom o imamima Islamske zajednice i na kojeg saglasnost daje Rijaset.

1. Skupština džemata

Član 25.

- (1) Skupštinu džemata sačinjavaju svi punoljetni članovi džemata.
- (2) Skupština džemata je nadležna da:
 - a) donosi odluke koje se tiču organizacije i aktivnosti džemata i vjerskog života u džematu,
 - b) bira članove džematskog odbora, zastupnike džemata u skupštinu krovne organizacije, članove ostalih organa koji su predviđeni standardiziranim džematskim statutom ili okvirnim statutarnim odredbama,
 - c) pokreće inicijativu za izgradnju ili kupovinu objekata džemata (džamija, mekteb, imamski stan i drugo),
 - d) pokreće inicijativu za razdvajanje velikih džemata na dva džemata ili za spajanje malih džemata u jedan džemat,
 - e) daje prijedloge džematskom odboru za preduzimanje mjera u cilju poboljšanja vjerskog života u džematu,
 - f) razmatra izvještaj džematskog odbora o njegovom radu i ocjenjuje njegov rad,
 - g) obavlja i druge poslove iz svoje nadležnosti.

Član 26.

- (1) Skupštinu džemata saziva džematski odbor, a njenim radom predsjedava radno predsjedništvo, koje se bira na početku sjednice.
- (2) Skupština donosi odluke većinom glasova prisutnih članova, izuzev odlučivanja o statutu džemata koji se donosi dvotrećinskom većinom prisutnih članova.

2. Džematski odbor

Član 27.

(1) Džematski odbor ima pet članova u džematima do dvije stotine domaćinstava i sedam članova u džematima sa više od dvije stotine članova.

(2) Prilikom izbora članova džematskog odbora vodi se računa o participiranju ženske populacije i mladih.

(3) Predsjednik džematskog odbora se bira iz reda članova džematskog odbora od strane džematskog odbora na konstituirajućoj sjednici.

(4) Imam je član džematskog odbora po položaju, što se regulira u statutu džemata.

Član 28.

Džematski odbor je nadležan da:

- a) osigurava uslove za vjerski život u džematu,
- b) provodi odluke skupštine i viših organa Islamske zajednice,
- c) vodi brigu o imovini džemata,
- d) u koordinaciji sa glavnim imamom učestvuje u odabiru imama u džematu,
- e) daje inicijativu po zaključku skupštine za pribavljanje potrebnih odobrenja i investiciono-tehničke dokumentacije za izgradnju, rekonstrukciju i popravku vjerskih objekata u džematu,
- f) podnosi skupštini džemata plan rada, izvještaj o radu i finansijskom poslovanju,
- g) dostavlja izvršnom odboru krovne organizacije plan rada, plan budžeta, izvještaj o radu i izvještaj o finansijskom poslovanju,
- h) obavlja i druge poslove iz svoje nadležnosti.

Član 29.

(1) Ukoliko izvršni odbor krovne organizacije utvrdi da džematski odbor ne vrši poslove za koje je nadležan na odgovarajući način, donijet će odluku o raspuštanju džematskog odbora i naložiti skupštini džemata da izabere novi džematski odbor u roku od 30 dana.

(2) Do izbora novog džematskog odbora funkciju džematskog odbora vršit će tročlano povjereništvo koje imenuje izvršni odbor krovne organizacije.

Član 30.

(1) Predsjednik džematskog odbora predstavlja džemat u administrativnim, finansijskim i imovinsko-pravnim poslovima.

(2) Imam predstavlja džemat u stvarima vjere.

Član 31.

(1) Imovinu džemata čine vakufska dobra, imovinska prava, novčana sredstva i druga imovina.

(2) Imovina džemata služi za djelatnosti kojima se postiže cilj Islamske zajednice i ne može se koristiti u druge svrhe.

(3) Imovina džemata ima status vakufske imovine na koju se odnose pravila i propisi Islamske zajednice o vakufskoj imovini.

C. RAZRJEŠENJE DUŽNOSTI

Član 32.

(1) Član skupštine krovne organizacije ili član izvršnog odbora krovne organizacije odnosno džematskog odbora može i prije isteka mandata biti razrješen dužnosti ukoliko je:

- a) njegovo ponašanje i rad u suprotnosti sa islamskim normama,
- b) njegov rad suprotan pozitivnim propisima te propisima i odlukama organa Islamske zajednice,
- c) nesposoban ili nemaran u izvršavanju obaveza u organu u koji je izabran,
- d) zloupotrijebio svoj položaj,
- e) podnio neopozivu ostavku.

(2) Način razrješenja dužnosti izabranih predstavnika ili članova iz prethodnog stava uredit će se statutom krovne organizacije i normativnim aktima džemata, u skladu sa općim izbornim pravilima u Zajednici.

III MUFTIJA

Član 33.

Na teritoriji nadležnosti organa Islamske zajednice u dijaspori imenuju se muftije kao glavni vjerski autoriteti na području muftiluka, kako slijedi:

- a) "Muftija za područje muftiluka koji obuhvata krovne organizacije:
 1. Islamska zajednica Bošnjaka u Njemačkoj,
 2. Islamska zajednica Bošnjaka u Austriji,
 3. Islamska zajednica Bošnjaka u Švicarskoj,
 4. Islamska zajednica Bošnjaka u Švedskoj,
 5. Islamska zajednica Bošnjaka u Norveškoj,
 6. Islamska zajednica Bošnjaka u Danskoj,
 7. Islamska zajednica Bošnjaka u Francuskoj,
 8. Islamska zajednica Bošnjaka u Velikoj Britaniji,
 9. Islamska zajednica Bošnjaka u Finskoj,
 10. Islamska zajednica Bošnjaka u Belgiji,

11. Islamska zajednica Bošnjaka u Nizozemskoj,
12. Islamska zajednica Bošnjaka u Luksemburgu,
13. Islamska zajednica Bošnjaka u Italiji.

b) Muftija, sa sjedištem u Sjedinjenim Američkim Državama, za područje muftiluka na kojem djeluje krovna organizacija Islamska zajednica Bošnjaka u Sjevernoj Americi.

c) Muftija, sa sjedištem u Australiji, za područje muftiluka na kojem djeluje krovna organizacija Islamska zajednica Bošnjaka u Australiji.

Član 34.

(1) Muftija, sa sjedištem u Sjedinjenim Američkim Državama, za područje muftiluka na kojem djeluje Islamska zajednica Bošnjaka u Sjevernoj Americi, po funkciji, obavlja dužnost glavnog imama Islamske zajednice Bošnjaka u Sjevernoj Americi.

(2) Muftija, sa sjedištem u Australiji, za područje muftiluka na kojem djeluje Islamska zajednica Bošnjaka Australije, po funkciji, obavlja dužnost glavnog imama Islamske zajednice Bošnjaka u Australiji.

Član 35.

(1) Potvrđivanje, imenovanje i razrješenje dužnosti muftije vrši Sabor Islamske zajednice na prijedlog Reisu-l-uleme, na mandat od pet godina, s mogućnošću izbora na još jedan mandat.

(2) Muftija je u radu odgovoran Reisu-l-ulemi i Saboru Islamske zajednice.

(3) Muftija je član Vijeća muftija.

Član 36.

Kao glavni vjerski autoritet na području svoje nadležnosti, muftija obavlja sljedeće poslove:

- a) tumači islamske norme i izdaje fetve,
- b) nadzire cjelokupan vjerski život na području svoje nadležnosti,
- c) nadzire rad glavnih imama, imama, hatiba, muallima i vjeroučitelja,
- d) stara se o zaštiti vjerskih prava muslimana,
- e) brine o uvjetima izvršavanja islamskih dužnosti,
- f) stara se o izvršavanju odluka i uputa reisu-l-uleme i najviših organa Islamske zajednice,
- g) predlaže Reisu-l-ulemi imenovanje, razrješenje i premještanje glavnih imama, osim kada dužnost glavnog imama obavlja muftija po funkciji,
- h) daje mišljenje Reisu-l-ulemi u proceduri izdavanja murasela, certifikata i dekreta imamima hatibima, muallimima, muallimama, muderrisima,

vjeroučiteljima i drugim nosiocima vjerskog autoriteta na svom području,

- i) predsjedava i rukovodi Savjetom muftije,
- j) vrši i druge poslove iz svoje nadležnosti.

Član 37.

Muftija ima ured, koji obavlja protokolarne, tehničke i druge opće poslove za potrebe muftije u funkciji glavnog vjerskog autoriteta.

A. SAVJET MUFTIJE

Član 38.

Muftija ima Savjet sastavljen od svih glavnih imama i predsjednika izvršnih odbora krovnih organizacija, odnosno predsjednika skupština krovnih organizacija u kojima je glavni imam predsjednik izvršnog odbora krovne organizacije, sa područja muftiluka.

Član 39.

Savjet muftije obavlja sljedeće poslove:

- a) prati stanje vjerskog života na području muftiluka,
- b) zalaže se za afirmaciju islamskih vrijednosti,
- c) reagira na procese koji su u suprotnosti sa islamskim moralom i etikom,
- d) pomaže u praćenju, analizi i reagiranju muftije na važnije društvene i vjerske tokove,
- e) upoznaje se s godišnjim planom rada i izvještajem o radu muftije,
- f) daje mišljenja, preporuke i inicijative,
- g) prati stanje uvjeta i potreba vjerskog života u krovnim organizacijama i džematima na području muftiluka,
- h) pomaže u praćenju, analizi i reagiranju muftije na važnija administrativna, pravna, finansijska, privredna, imovinska, normativna i organizaciona pitanja na području muftiluka,
- i) upoznaje se s budžetom i izvještajem o realizaciji budžeta muftije,
- j) obavlja druge poslove iz svoje nadležnosti.

IV PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 40.

(1) Ovaj Pravilnik stupa na snagu danom donošenja i bit će objavljen u službenom Glasniku Islamske zajednice.

(2) Stupanjem na snagu ovog Pravilnika prestaju važiti svi dosadašnji akti, doneseni od strane najviših organa Sabora i Rijasetu, koji su regulisali organizaciju i rad organizacionih jedinica i organa IZ-e u dijaspori.

Član 41.

(1) U roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovog Pravilnika, izvršit će se izbor organa propisanih novim pravilnikom.

(2) U roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovog Pravilnika, nadležni organi Islamske zajednice u BiH u dijaspori dužni su uskladiti svoja normativna akta sa ovim Pravilnikom i ta normativna akta dostaviti na saglasnost nadležnom organu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

(3) U roku od devet mjeseci od dana stupanja na snagu ovog pravilnika, nadležni organ Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini dužan je dati saglasnost na dostavljena normativna akta iz stava 2. ovog člana.

(4) Krovne organizacije Islamske zajednice u dijaspori, izmjenu svojih akata moraju, na adekvatan način, prijaviti nadležnim državnim institucijama država, odnosno države u kojoj djeluju.

(5) U roku od trideset dana od dana stupanja na snagu ovog Pravilnika, Reisu-l-ulema Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini imenovaće stručnog koordinatora, čija obaveza je koordinacija sprovedbe aktivnosti iz stavova 1., 2., i 3. ovog člana.

Ustavno-pravna komisija

Broj: 17-03-2-4391-3/24

Sarajevo, 27. džumade-l-uhra 1446. h.g

28. decembar 2024. godine

Na temelju člana 29. Poslovnika o radu Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Ustavno-pravna komisija Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na sjednici održanoj u Sarajevu dana 27. džumade-l-uhra 1446. god. po H., odnosno 28. decembra 2024. godine, donijela je:

ODLUKU

Član 1.

Utvrđuje se prečišćeni tekst Pravila o ustanovama Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Član 2.

Prečišćeni tekst Pravila o ustanovama Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini obuhvata: Pravila o ustanovama Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini broj: 65/14 od 25. oktobra 2014. godine, Pravila o izmjenama i dopunama Pravila o ustanovama Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini broj: 03-2-23/21 od 29. maja 2021. godine i Pravila o izmjenama i dopunama Pravila o ustanovama Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini broj: 17-03-2-1824/24 od 13. aprila 2024. godine.

Član 3.

Prečišćeni tekst Pravila o ustanovama Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je sastavni dio ove odluke.

Član 4.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja.

Predsjednik Ustavno-pravne komisije
Safet Softić

PRAVILA

O USTANOVAMA ISLAMSKJE ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI

-prečišćeni tekst -

I OSNOVNE ODREDBE

Član 1.

(Predmet Pravila)

Ovim Pravilima se uređuju i definiraju: osnivanje ustanova Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: ustanova), djelatnost, statusne promjene i udruživanje ustanova, sjedište i naziv, organi upravljanja, rukovođenja i drugi organi, opći akti, sredstva za rad i odgovornost za obaveze u pravnom prometu, nadzor nad radom, upis u registre, prestanak rada ustanove.

Član 2.

(Ustanova)

(1) Ustanova, u smislu ovih Pravila, osniva se za obavljanje djelatnosti odgoja, obrazovanja, nauke, kulture, fizičke kulture, zdravstva, dječije zaštite, soci-

jalne zaštite, socijalne sigurnosti i drugih djelatnosti utvrđenih ovim pravilima, ako cilj obavljanja djelatnosti nije sticanje dobiti.

(2) Ustanova ima svojstvo pravnog lica.

Član 3.

(Javna ustanova)

(1) Ustanova može imati status javne ustanove.

(2) Javna ustanova obavlja djelatnost od zajedničkog javnog interesa Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: Islamska zajednica) i države.

(3) Odluku o utvrđivanju statusa javne ustanove donosi nadležna skupština kada ocijeni da za njeno osnivanje postoji javni interes.

(4) Međusobna prava i obaveze Rijaset Islamske zajednice, kao osnivača javne ustanove, i nadležnog državnog organa regulirat će se posebnim ugovorom.

II OSNIVANJE USTANOVE

Član 4.

(Osnivanje ustanove)

(1) Ustanova može biti osnovana ako su ispunjeni uvjeti za osnivanje i početak rada ustanove, u skladu s ovim Pravilima.

(2) Sredstva za ispunjenje uslova iz stava 1. ovog člana obezbjeđuje osnivač.

(3) Ustanovu mogu osnovati, zajedno s Rijasetom Islamske zajednice, i druga pravna ili fizička lica.

(4) Ako ustanovu osniva Rijaset Islamske zajednice zajedno s drugim pravnim ili fizičkim licem, njihova međusobna prava i obaveze i odgovornosti uređuju se ugovorom, koji se zaključuje u pismenoj formi.

(5) Rijaset Islamske zajednice može prenijeti prava i obaveze osnivača i na drugo pravno ili fizičko lice.

(6) Aktom o prenošenju prava i obaveza osnivača uređuje se način zaštite prava korisnika usluga i druga pitanja od značaja za promjenu osnivača ustanove.

(7) Ustanova ne može početi da obavlja djelatnost dok nadležni organ uprave koji vrši nadzor nad zakonitosti rada rješenjem ne utvrdi da su ispunjeni uslovi utvrđeni zakonom.

Član 5.

(1) Rijaset Islamske zajednice može dati saglasnost drugim organima i ustanovama Islamske zajednice za osnivanje predškolskih ustanova, ustanova za kulturne, humanitarnosocijalne i privredno-finansijske djelatnosti, ustanova za zdravstvenu zaštitu i sl.

(2) Saglasnost iz prethodnog stava podrazumijeva dostavljanje na saglasnost Rijasetu Islamske zajednice odluke o osnivanju ustanove i statuta ili pravila ustanove.

(3) U ustanovama koje su osnovane na osnovu saglasnosti Rijasetu Islamske zajednice, osnivač je obavezan pribaviti prethodnu saglasnost Rijasetu Islamske zajednice za imenovanje upravnog odbora ustanove.

(4) U ustanovama koje su osnovane na osnovu saglasnosti Rijasetu Islamske zajednice, osnivač je obavezan pribaviti prethodnu saglasnost Rijasetu Islamske zajednice za imenovanje direktora ustanove.

(5) Saglasnost Rijasetu za osnivanje ustanove ima konstitutivni karakter bez kojeg se ustanova ne može osnovati i povlačenjem saglasnosti nastaje obaveza osnivača za zatvaranje ustanove.

(6) Ostale odredbe ovog Pravilnika odnose se i na ustanove koje su osnovane na temelju saglasnosti Rijasetu.

Član 6.

(Osnivački akt ustanove)

(1) Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: osnivač) donosi akt o osnivanju ustanove.

(2) Akt o osnivanju ustanove sadrži:

- naziv osnivača,
- naziv i sjedište ustanove,
- djelatnost ustanove,
- iznos sredstava za osnivanje i početak rada i način njihovog obezbjeđivanja,
- izvore i način obezbjeđivanja sredstava za rad ustanove,
- međusobna prava i obaveze između osnivača i ustanove,
- način raspolaganja viškom prihoda nad rashodima i način na koji se pokriva višak rashoda nad приходima,
- prava, obaveze i odgovornost ustanove u pravnom prometu,
- lice koje će do imenovanja organa rukovođenja predstavljati i zastupati ustanovu i njegova ovlaštenja i odgovornosti,
- rok za donošenja pravila ustanove, imenovanje organa upravljanja i rukovođenja ustanove,
- druga pitanja od značaja za rad ustanove.

III DJELATNOST, STATUSNE PROMJENE I UDRUŽIVANJE USTANOVA

Član 7.

(Djelatnost ustanove)

(1) Ustanova može obavljati više djelatnosti iz člana 2. ovih pravila, ako ispunjava uslove, utvrđene ovim pravilima, za svaku od tih djelatnosti.

(2) Ustanova može, bez upisa u sudski registar, da obavlja privrednu djelatnost i privrednu aktivnost radi zbrinjavanja poslovno nesposobnih lica i profesionalnog osposobljavanja i zapošljavanja invalidnih lica, u manjem obimu ili povremeno, ako ta djelatnost odnosno aktivnost služi ostvarivanju djelatnosti, odnosno izvršavanju poslova radi kojih je ustanova osnovana.

(3) Ustanovi se mogu povjeriti ovlaštenja iz djelokruga organa Islamske zajednice za vršenje i stručnih poslova, u skladu s ovim pravilima.

(4) Pravilima ustanove može se utvrditi da dio ustanove ima određena ovlaštenja u pravnom prometu, kao i poseban obračun rezultata poslovanja, u skladu sa zakonom.

(5) Dio ustanove iz stava 1. ovog člana nema svojstvo pravnog lica.

Član 8.

(Statusne promjene ustanove)

(1) Ustanova može proširiti ili promijeniti djelatnost, kao i vrstu statusne promjene: spajanje, pripajanje, podjelu i izdvajanje.

(2) Odluku iz stava 1. ovog člana donosi osnivač.

Član 9.

(Spajanje ustanova)

Osnivači ustanova koje su se spojile odlučuju o preuzimanju prava i obaveza osnivača prema ustanovi koja je nastala spajanjem.

Član 10.

(Podjela ustanove)

(1) Osnivač ustanove koja se podijelila i ustanove iz koje se odvojio dio u samostalnu ustanovu odlučuje o preuzimanju prava i obaveza osnivača prema ustanovama koje su nastale podjelom, odnosno prema ustanovi koja je nastala izdvajanjem.

(2) Prava i obaveze osnivača prema ustanovi koja se pripojila drugoj ustanovi prestaju danom upisa akta o pripajanju u registar.

(3) U slučaju statusne promjene ustanove imovinska i druga prava i obaveze uređuju se ugovorom.

Član 11.

(Povjeravanje poslova drugoj ustanovi)

Ustanova može ugovorom povjeriti drugoj ustanovi, preduzeću ili fizičkom licu obavljanje administrativno-tehničkih pomoćnih poslova, u skladu sa zakonom.

IV SJEDIŠTE I NAZIV USTANOVE

Član 12.

(Sjedište ustanove)

(1) Sjedište ustanove je mjesto u kome se obavlja djelatnost radi koje je ustanova osnovana.

(2) Ako se djelatnost obavlja u više mjesta, sjedištem se smatra mjesto koje je određeno pravilima ustanove.

(3) Ustanova može promijeniti sjedište uz saglasnost osnivača.

(4) Odluka o promjeni sjedišta ustanove donosi se na način utvrđen pravilima ustanove.

Član 13.

(Naziv ustanove)

(1) Naziv ustanove je ime pod kojim ustanova radi. Ustanova može promijeniti naziv uz saglasnost osnivača.

(2) Odluka o promjeni naziva ustanove donosi se na način utvrđen pravilima ustanove.

(3) Naziv ustanove upućuje na djelatnost i sjedište ustanove.

Član 14.

(Skraćeni naziv ustanove)

(1) Ustanova može imati i skraćeni naziv.

(2) Naziv i skraćeni naziv mora se istaknuti na ulazu u poslovne prostorije ustanove.

(3) U naziv ustanove može se unijeti ime historijske i druge znamenite ličnosti u skladu sa zakonom.

V ORGAN UPRAVLJANJA, RUKOVOĐENJA I DRUGI ORGANI U USTANOVU

Član 15.

(Organi ustanove)

- (1) Organ upravljanja u ustanovi je upravni odnosno školski odbor (u daljem tekstu: upravni odbor).
- (2) Organ rukovođenja u ustanovi je direktor, upravnik, dekan ili drugi odgovarajući poslovodni organ (u daljem tekstu: direktor).
- (3) Organ kontrole poslovanja u ustanovi je nadzorni odbor.

Član 16.

(Sastav i imenovanje upravnog odbora ustanove)

- (1) Upravni odbor ima najmanje tri, a najviše devet članova.
- (2) Predsjednika i članove upravnog odbora ustanove ili javne ustanove imenuje i razrješava osnivač.
- (3) Jedna trećina članova upravnog odbora, po pravilu, imenuje se iz reda stručnih zaposlenika u ustanovi.
- (4) Predsjednik i članovi upravnog odbora imenuju se na mandat od četiri godine.
- (5) Direktor ili pomoćnik direktora ustanove ne može biti član upravnog odbora.
- (6) Broj članova upravnog odbora bliže se određuje pravilima ustanove, u skladu sa zakonom ili aktom o osnivanju ustanove.

Član 17.

(Razrješenje upravnog odbora ustanove)

Osnivač može razriješiti upravni odbor, predsjednika i člana upravnog odbora i prije vremena za koje je imenovan, ako utvrdi da je odgovoran za neuspješan ili nezakonit rad ustanove, na njegov zahtjev i u drugim slučajevima utvrđenim ovim pravilima i pravilima ustanove.

Član 18.

(Nadležnosti upravnog odbora ustanove)

- (1) Upravni odbor:
 - donosi pravila ustanove, uz saglasnost osnivača,
 - imenuje i razrješava direktora, uz saglasnost osnivača,
 - utvrđuje planove rada i razvoja,
 - utvrđuje godišnji program rada,
 - donosi finansijski plan i usvaja godišnji obračun,

- donosi opći akt o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji poslova i druge opće akte, u skladu sa zakonom i pravilima ustanove, uz saglasnost osnivača,
- odlučuje o svim pitanjima obavljanja djelatnosti radi koji je ustanova osnovana, ako ovim pravilima nije određeno da o određenim pitanjima odlučuje drugi organ ustanove,
- usmjerava, kontrolira i ocjenjuje rad direktora,
- rješava sva pitanja odnosa s osnivačem,
- odgovara osnivaču za rezultate rada ustanove,
- odlučuje o prigovoru zaposlenika na rješenje kojim je drugi organ, određen pravilima ustanove, odlučio o pravu, obavezi i odgovornosti zaposlenika iz radnog odnosa,
- podnosi osnivaču najmanje jedanput godišnje izvještaj o radu i finansijskom poslovanju ustanove,
- vrši i druge poslove u skladu sa zakonom i pravilima ustanove.

Član 19.

(Odlučivanje upravnog odbora ustanove)

Upravni odbor donosi odluke većinom glasova svih članova, ako pravilima za odlučivanje o pojedinim pitanjima nije određena druga kvalificirana većina.

Član 20.

(Imenovanje direktora ustanove)

(1) Direktora ustanove ili javne ustanove imenuje upravni odbor na osnovu konkursa koji se objavljuje u javnim glasilima Islamske zajednice, uz saglasnost osnivača.

(2) Lice koje nije dobilo saglasnost za direktora od strane osnivača, ne može u ponovljenoj konkursnoj proceduri biti imenovano za direktora, odnosno vršioca dužnosti direktora.

(3) Ako se ne izvrši imenovanje direktora ustanove, upravni odbor imenuje vršioca dužnosti direktora.

(4) Izuzetno, u uslovima neposredne ratne opasnosti ili rata direktora imenuje i razrješava osnivač.

(5) Uslovi za imenovanje direktora utvrđuju se pravilima ustanove.

Član 21.

(Imenovanje vršioca dužnosti direktora ustanove)

(1) Ako direktor nije imenovan, upravni odbor će, bez konkursa, imenovati vršioca dužnosti direktora iz reda stručnih zaposlenika u ustanovi.

(2) Vršilac dužnosti direktora ima sva prava i dužnosti direktora.

(3) Vršilac dužnosti direktora može rukovoditi ustanovom do imenovanja direktora, a najduže šest mjeseci od dana njegovog imenovanja.

Član 22.

(Nadležnosti direktora ustanove)

(1) Direktor organizira i rukovodi radom ustanove, zastupa i predstavlja ustanovu prema trećim licima i odgovoran je za zakonitost rada ustanove.

(2) U ostvarivanju rukovođenja ustanovom, direktor:

- predlaže upravnom odboru mjere za efikasno i zakonito obavljanje djelatnosti radi kojih je ustanova osnovana,
- predlaže unutrašnju organizaciju i sistematizaciju poslova i osnove plana rada i razvoja,
- izvršava odluke upravnog odbora,
- odlučuje o pravima, obavezama i odgovornostima zaposlenika iz radnog odnosa, podnosi upravnom odboru izvještaj o finansijskom poslovanju i odgovoran je za rezultate rada i finansijsko poslovanje ustanove,
- nalogodavac je za vršenje finansijskog plana,
- vrši druge poslove u skladu s ovim pravilima i pravilima ustanove

(3) Direktor je dužan da obustavi od izvršenja opći akt ustanove koji je u nesaglasnosti s općim aktima Islamske zajednice ili zakonom, kao i pojedinačni akt koji je u suprotnosti s općim aktima i da o tome obavijesti nadležne organe koji vrše nadzor nad radom ustanove.

Član 23.

(Razrješenje direktora ustanove)

(1) Direktor može biti razriješen, uz saglasnost osnivača, i prije vremena za koje je imenovan:

- ako se utvrdi da je odgovoran za neuspješan ili nezakonit rad ustanove,
- na zahtjev direktora,
- u drugim slučajevima utvrđenim pravilima ustanove.

(2) Odluku o razrješenju direktora donosi upravni odbor uz saglasnost osnivača.

Član 24.

(Sastav i imenovanje nadzornog odbora ustanove)

(1) Nadzorni odbor ustanove ima tri člana.

(2) Predsjednika i članove nadzornog odbora imenuje i razrješava osnivač.

(3) Najmanje jedan član nadzornog odbora imenuje se iz reda stručnih zaposlenika u ustanovi.

(4) Predsjednik i članovi nadzornog odbora imenuju se na mandat od četiri godine.

Član 25.

(Nadležnosti nadzornog odbora ustanove)

Nadzorni odbor:

- analizira izvještaje o poslovanju ustanove,
- u obavljanju nadzora nad upotrebom sredstava za rad, pregleda godišnji izvještaj o poslovanju i godišnji obračun,
- pregleda i provjerava urednost i zakonitost vođenja poslovnih knjiga,
- izvještava osnivača, upravni odbor i direktora o rezultatima nadzora.

Član 26.

(Razrješenje nadzornog odbora ustanove)

Osnivač može razriješiti nadzorni odbor, predsjednika i člana nadzornog odbora i prije vremena za koje je imenovan, ako utvrdi da je odgovoran za neuspješan ili nezakonit rad ustanove, na njegov zahtjev i u drugim slučajevima utvrđenim pravilima ustanove.

Član 27.

(Stručni i drugi organi ustanove)

Ustanova može imati stručne i druge organe, u skladu s pravilima ustanove.

VI OPĆI AKTI USTANOVE

Član 28.

(Opći akti ustanove)

- (1) Osnovni opći akt ustanove su pravila ustanove.
- (2) Ustanova može imati i druge opće akte, u skladu sa zakonom i pravilima ustanove.

Član 29.

(Pravila ustanove)

Pravila ustanove sadrže odredbe o:

- nazivu i sjedištu ustanove,
- osnivaču ustanove,
- obavezama ustanove prema osnivaču,
- djelatnosti ustanove, načinu i uslovima obavljanja te djelatnosti,
- pravima i obavezama dijela ustanove iz člana 10 ovih pravila,
- statusnim promjenama,
- načinu raspoređivanja sredstava za rad,

- broju članova upravnog odbora,
- imenovanju i razrješenju direktora,
- drugim organima ustanove i njihovim pravima, obavezama, odgovornostima, uslovima i načinu njihovog izbora i razrješenja,
- općim aktima koji se donose u ustanovi i načinu njihovog donošenja,
- licima ovlaštenim da, pored direktora, zastupaju ustanovu i njihovim ovlaštenjima i odgovornostima,
- načinu ostvarivanja javnosti rada,
- drugim pitanjima utvrđenim zakonom i druge odredbe od značaja za rad ustanove i za ostvarivanje prava, obaveza i odgovornosti zaposlenika ustanove.

VII SREDSTVA ZA RAD I ODGOVORNOST ZA OBAVEZE U PRAVNOM PROMETU USTANOVE

Član 30.

(Sredstva za rad ustanove)

Ustanova stiče sredstva za rad iz:

- sredstava osnivača,
- javnih budžeta,
- od naknade za obavljanje intelektualnih, obrazovnih, kulturnih, zdravstvenih i drugih usluga,
- prodajom materijalnih dobara,
- zakupnina,
- legata, poklona i vakufa,
- donacijama pravnih i fizičkih lica,
- drugih izvora u skladu sa zakonom i registriranom djelatnošću ustanove.

Član 31.

(Odgovornost ustanove za obaveze)

- (1) Ustanova je odgovorna za svoje obaveze.
- (2) Osnivač je supsidijarno odgovoran za obaveze ustanove, ako aktom o osnivanju nije drugačije određeno.
- (3) Kada je osnivač odgovoran za obaveze ustanove, dužan je da:
 - pokrije višak rashoda nad prihodima ustanove, u roku od 60 dana od dana usvajanja godišnjeg obračuna,
 - razriješi predsjednika i članove upravnog odbora, ako je ustanova za dvije uzastopne godine u godišnjem obračunu iskazala višak rashoda nad prihodima.

(4) U slučaju iz alineje 2 stava (3) ovog člana, upravni odbor dužan je da razriješi direktora ustanove, uz prethodnu saglasnost osnivača.

VIII IMOVINA

Član 32. (Imovina)

(1) Ustanova stiče imovinu, upravlja njome i koristi se njome u skladu sa zakonom.

(2) Nepokretnosti i druga imovina ustanove obezbijedena od osnivača za osnivanje i rad ustanove imovina je osnivača, ako aktom o osnivanju ustanove nije drugačije određeno.

(3) Imovina stečena obavljanjem registrirane djelatnosti ustanove kao i imovina stečena na osnovu vakufa i poklona ili na drugi zakonit način svojina je ustanove koja je tu imovinu stekla.

(4) Imovina iz stava (3) ovog člana može se sticati samo u cilju obavljanja, razvijanja i unapređenja osnovne djelatnosti i ne može biti korištena u cilju promjene statusa ustanove ili uzurpacije prava osnivača od strane drugih subjekata ili same ustanove.

(5) Imovina iz stava (2) i stava (3) ovog člana ne može se otuđiti ili na neki drugi način opteretiti bez prethodne saglasnosti osnivača, a može se koristiti samo u cilju obavljanja registrirane djelatnosti, u skladu s ovim pravilima.

IX NADZOR

Član 33. (Nadzor nad radom ustanove)

(1) Nadzor nad radom ustanove vrši osnivač.

(2) U vršenju nadzora nad radom osnivač ima pravo i dužnost da obustavi od izvršenja opći akt ustanove za koji smatra da nije usaglašen s ustavom Islamske zajednice, zakonom ili drugim općim aktom višega ranga.

(3) Ako je osnivač obustavio izvršenje općeg akta iz prethodnog stava, dužan je da u roku od osam dana od dana dostavljanja ustanovi rješenja o obustavi pokrene pred Ustavnim sudom Islamske zajednice postupak za ocjenjivanje ustavnosti obustavljenog akta i da o tome obavijesti donosioca tog akta.

(4) Ako nadležni organ ne postupi na način iz stava 2. ovog člana obustavljivi opći akt može se primijeniti po proteku roka od osam dana od dana dostavljanja ustanovi rješenja o obustavi.

X UPIS U REGISTRE

Član 34.

(Upis ustanove u registre)

(1) Ustanova se upisuje u Registar za Islamsku zajednicu kod Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine, a po potrebi i u druge registre, u skladu sa zakonom.

(2) Ustanova stiče svojstvo pravnog lica upisom u registre iz stava 1. ovog člana.

(3) U registre se upisuje osnivanje, organiziranje, statusne i druge promjene i prestanak ustanove.

XI PRESTANAK RADA USTANOVE

Član 35.

(Prestanak rada ustanove)

(1) Ustanova prestaje s radom:

- ako više ne postoji potreba za obavljanje djelatnosti ustanove,
- ako prestanu da postoje uslovi za obavljanje djelatnosti ustanove,
- ako je ustanovi izrečena mjera zabrane bavljenja djelatnošću zbog toga što ne ispunjava uslove u skladu sa zakonom, a u roku određenom u izrečenoj mjeri nije ispunila te uslove,
- ako se pravosnažnom odlukom suda utvrdi ništavnost upisa u registar,
- ako je u nemogućnosti da ispunjava propisane obaveze, a aktom o osnivanju nije utvrđena odgovornost osnivača za te obaveze,
- ako se pripoji drugoj ustanovi, spoji sa drugom ustanovom ili podijeli na dvije ustanove,
- u drugim slučajevima određenim zakonom ili aktom o osnivanju.

(2) U slučajevima iz tačaka 1 do 5 stava (1) ovog člana akt o prestanku ustanove donosi osnivač.

(3) Aktom iz prethodnog stava utvrđuje se način zaštite prava korisnika usluga i druga pitanja od značaja za prestanak ustanove, u skladu sa zakonom i pravilima ustanove.

X PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 36.

(Stupanje na snagu)

Ova pravila stupaju na pravnu snagu danom usvajanja od strane Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, a objavit će se u Glasniku Rijaseta Islamske zajednice.

PRAVILNIK
O SLUŽBI U ISLAMSKOJ ZAJEDNICI U BOSNI I HERCEGOVINI

SADRŽAJ

I. POGLAVLJE – UVODNE ODREDBE	128
1. POJAM, SADRŽAJ I PRIMJENA	128
2. NAČELA	130
II. POGLAVLJE – SLUŽBENICI ISLAMSKJE ZAJEDNICE	131
1. SLUŽBENICI KOJI VRŠE VJERSKE I VJERSKOPROSVJETNE POSLOVE	132
2. ZAKLETVA, DEKRET I MURASELA	140
3. SLUŽBENICI KOJI VRŠE ADMINISTRATIVNE POSLOVE	142
III. POGLAVLJE – PRIMJENA PRAVILNIKA NA SLUŽBENIKE KOJI OBNAŠAJU MANDATNE FUNKCIJE	143
IV. POGLAVLJE – PRAVA I DUŽNOSTI U SLUŽBI	144
V. POGLAVLJE – PRIJEM U SLUŽBU	147
1. PRETPOSTAVKE ZA PRIJEM U SLUŽBU	147
2. POSTUPAK PRIJEMA U SLUŽBU	150
VI. POGLAVLJE – VRSTE UGOVORA	157
VII. POGLAVLJE – OBRAZOVANJE, OSPOSOBLJAVANJE I USAVRŠAVANJE ZA RAD	160
VIII. POGLAVLJE – OCJENA RADA I UNAPREĐENJE	162
IX. POGLAVLJE – SLUŽBENIČKO RADNO VRIJEME	164
X. POGLAVLJE – ODMORI I ODSUSTVA	165
XI. POGLAVLJE – ZAŠTITA NA RADU	174
1. ZAŠTITA ŽENA I MATERINSTVA	174
2. ZAŠTITA SLUŽBENIKA U SLUČAJU PRIVREMENE SPRIJEČENOSTI ZA RAD	175
XII. POGLAVLJE – PLAĆE I NAKNADE PLAĆE	176
XIII. POGLAVLJE – PRESTANAK SLUŽBENIČKOG ODNOSA/ UGOVORA O SLUŽBI	184
XIV. POGLAVLJE - PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE	189

Na osnovu člana 68. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini – prečišćeni tekst (*Glasnik Rijaset*a, broj: 7-8/2014), a u vezi s članom 11. Zakona o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica (*Službeni glasnik BiH*, broj 5/04), Sabor Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na četvrtoj redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 28. decembra 2024. godine, odnosno 27. džumadel-uhra 1446. god. po H., donio je

PRAVILNIK

O SLUŽBI U ISLAMSKOJ ZAJEDNICI U BOSNI I HERCEGOVINI

I. POGLAVLJE – UVODNE ODREDBE

1. POJAM, SADRŽAJ I PRIMJENA

Član 1.

(Predmet Pravilnika)

Ovim se pravilnikom, u skladu s Ustavom Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, uređuje pravni status službenika Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: Islamska zajednica) koji obuhvata zasnivanje i prestanak službeničkog odnosa, prava, obaveze i odgovornosti iz službeničkog odnosa i druge odnose po osnovu službe u: organizacionim jedinicama, organima, ustanovama i udruženjima Islamske zajednice (u daljem tekstu: organ službe).

Član 2.

(Primjena Pravilnika)

(1) Odredbe ovog pravilnika primjenjuju se na sve službenike Islamske zajednice (u daljem tekstu: službenik) angažirane u organima službe na području Bosne i Hercegovine, područjima drugih domovinskih zemalja i područjima izvan Bosne i Hercegovine, bez obzira na mjesto njihove registracije, osim ako zakonom zemlje u koju su upućeni ili međunarodnim sporazumom nije drugačije određeno.

(2) Na sva prava, obaveze i odgovornosti u vezi sa službom, a koja nisu uređena ovim pravilnikom, primjenjuju se odgovarajuće odredbe drugih propisa Islamske zajednice.

Član 3. **(Organi službe)**

Organi službe, u smislu ovog pravilnika, jesu: Rijaset, mešihati, muftijstva, krovne organizacije u dijaspori, međžlisi, ustanove i udruženja u kojima se obavljaju vjerske, odgojno-obrazovne, naučnoistraživačke, kulturne, humanitarno-socijalne, privredno-fnansijske i druge djelatnosti.

Član 4. **(Službenici)**

- (1) Poslove u organima službe obavljaju službenici.
- (2) Službenici, u smislu ovog pravilnika, jesu osobe koje imaju potpisan ugovor o službi s organom službe ili im je za zasnivanje radnog odnosa u drugom organu potrebna saglasnost, certifikat ili murasela, a koji u svom službeničkom odnosu, kao svoje redovno zanimanje, obavljaju:
 - a) vjerske i vjerskoprosvjetne poslove,
 - b) administrativne, pravne, fnansijske i druge opće poslove.
- (3) Opće odredbe ovog pravilnika odnose se i na vjeroučitelje, imame u Vojnom muftijstvu, imame u dijaspori, službenike u odgojno-obrazovnim, visokoškolskim i naučnoistraživačkim ustanovama Islamske zajednice koje imaju status javne ustanove.
- (4) Specifičnosti radnopravnog statusa službenika iz stava (3) ovog člana uređuju se posebnim aktom na koji Rijaset daje saglasnost, uz primjenu ovog pravilnika i drugih propisa Islamske zajednice koji se odnose na izbor, imenovanje i razrješenje i druge specifičnosti službe Islamske zajednice.
- (5) Status službenika, u smislu ovog pravilnika, nemaju osobe angažirane u organ službe ugovorom o honorarnom angažmanu.
- (6) Status službenika, u smislu ovog pravilnika, nemaju studenti angažirani u organ službe ugovorom o stipendiranju.
- (7) Status službenika, u smislu ovog pravilnika, nemaju članovi Sabora Islamske zajednice (u daljem tekstu: Sabor Islamske zajednice), članovi predstavničkog tijela na području mešihata ni članovi skupština međžlisa.
- (8) Status službenika, u smislu ovog pravilnika, nemaju predsjednici međžlisa i članovi izvršnih odbora međžlisa osim u slučajevima kada profesionalno obavljaju službu.
- (9) Status službenika, u smislu ovog pravilnika, nemaju članovi Ustavnog suda Islamske zajednice (u daljem tekstu: Ustavni sud), te se njihov pravni status uređuje drugim propisima.

Član 5. **(Gramatička terminologija)**

Izrazi koji se koriste u ovom pravilniku, a imaju rodno značenje, koriste se neutralno i odnose se jednako na muški i ženski rod, ako ovim pravilnikom nije drugačije definirano.

Član 6. **(Dužnost poštivanja propisa)**

(1) Službenici službu vrše na osnovu šerijatskih propisa, Ustava Islamske zajednice, Pravilnika i drugih propisa Islamske zajednice, kao i u skladu s uputstvi-
ma i smjernicama najviših organa Islamske zajednice.

(2) Organ službe je dužan sve propise na prikladan način (putem oglasne ploče, putem elektronske pošte i sl.) učiniti dostupnima službeniku, a službenik iste mora poštivati i ponašati se u skladu s njima.

(3) Organi službe u svom poslovanju dužni su pridržavati se pravilnika, pravila, uputstava, instrukcija, smjernica, odluka, zaključaka i drugih akata zakonodavnih tijela i izvršnih organa Islamske zajednice.

(4) Na pitanja koja nisu uređena ovim pravilnikom primjenjuju se opći propisi Islamske zajednice.

2. NAČELA

Član 7. **(Osnovna načela)**

Služba u Islamskoj zajednici podliježe sljedećim načelima:

- a) zakonitosti i pravne sigurnosti,
- b) javnosti,
- c) odgovornosti,
- d) efikasnosti i ekonomičnosti,
- e) izbornosti i ograničenog trajanja (rukovodne funkcije),
- f) subordinacije,
- g) nepristrasnosti,
- h) zabrane diskriminacije i povlašćivanja te
- i) političke neutralnosti.

II. POGLAVLJE – SLUŽBENICI ISLAMSKJE ZAJEDNICE

Član 8.

(Službenička mjesta)

(1) Službenik koji vrši vjerske, vjerskoprosvjetne, odgojno-obrazovne i naučnoistraživačke poslove bira se, odnosno postavlja na jedno od sljedećih mjesta:

a) rukovodeći službenici:

- 1) reisul-ulema,
- 2) zamjenik reisul-uleme,
- 3) muftija,
- 4) glavni imam,
- 5) oblasni imam u dijaspori.

b) Ostali službenici:

- 1) fetvai-emin,
- 2) pomoćnik glavnog imama,
- 3) imam, hatib i muallim,
- 4) muallima,
- 5) mujezin,
- 6) muderris,
- 7) naučni saradnik,
- 8) vjeroučitelj,
- 9) odgajatelj,
- 10) urednik vjerskog programa i sadržaja u medijima Islamske zajednice,
- 11) nastavnici u obrazovnim ustanovama kojima nije potrebna murasela.

(2) Službenik koji vrši administrativne, pravne, finansijske i druge opće poslove u organu službe kao svoje redovno zanimanje se postavlja na jedno od sljedećih mjesta:

a) Rukovodeći službenici:

- 1) direktor uprave Rijaseta Islamske zajednice,
- 2) dekan fakulteta,
- 3) direktor medrese,
- 4) direktor instituta, centara i drugih naučnih i odgojno-obrazovnih ustanova,
- 5) rukovodilac druge organizacione jedinice Rijasetu.

b) Ostali službenici:

- 1) šef/voditelj unutarnje organizacione jedinice (odjela, odsjeka, službe i sl.),
 - 2) pomoćnik rukovodioca obrazovne i visokoškolske ustanove,
 - 3) sekretar,
 - 4) rukovodilac službe muftijstva,
 - 5) stručni savjetnik, viši stručni saradnik, stručni saradnik,
 - 6) referent,
 - 7) pomoćno tehničko osoblje.
- (3) Kategorije u okviru službeničkih mjesta se utvrđuju aktom koji regulira unutrašnju organizaciju i sistematizaciju organa službe.

Član 9.

(Evidencija o službenicima)

Organ službe dužan je voditi evidenciju o službenicima koji su kod njega angažirani shodno odredbama pravilnika koji regulira pitanje sadržaja i načina vođenja personalne evidencije službenika Islamske zajednice.

Član 10.

(Postupanje s ličnim podacima službenika)

Lični podaci službenika ne mogu se prikupljati, obrađivati, koristiti ili dostavljati trećim licima, osim ako je to određeno posebnim pravilnikom ili ako je to potrebno radi ostvarivanja prava i obaveza iz službeničkog odnosa.

**1. SLUŽBENICI KOJI VRŠE VJERSKE
I VJERSKOPROSVJETNE POSLOVE**

Član 11.

(Izbor i imenovanje)

Izbor, imenovanje, mandat, nadležnost i odgovornost reisul-uleme, zamjenika reisul-uleme, muftije i predsjednika mešihata regulirani su Ustavom i drugim posebnim aktima Islamske zajednice.

Član 12.

(Fetvai-emin)

- (1) Reisul-ulemi u radu pomaže fetvai-emin.
- (2) Po ovlaštenju reisul-uleme, koji ima funkciju vrhovnog muftije Islamske zajednice, fetvai-emin odgovara na postavljena pitanja iz oblasti islamskog prava i komunicira s javnošću u navedenom domenu.
- (3) Fetvai-emina imenuje i razrješava reisul-ulema.

(4) Za ovu funkciju potrebno je visoko islamsko obrazovanje u oblasti islamskog prava.

(5) Fetvai-emin za svoj rad odgovara reisul-ulemi.

Član 13. **(Muderris)**

(1) Muderris je profesor i predavač u medresama i fakultetima Islamske zajednice koji predaje vjerske predmete za koje je potrebna murasela reisul-uleme.

(2) Muraselu muderrisu daje reisul-ulema na prijedlog direktora medrese, odnosno dekana, uz prethodno pribavljeno mišljenje nadležnog muftije i dokaz o ispunjavanju stručnih i moralnih kompetencija neophodnih za prijem u službu.

Član 14. **(Glavni imam)**

(1) Glavni imam je nadležan i odgovoran za organizaciju i izvršavanje vjerskih poslova i aktivnosti na području organa službe za koji je imenovan i odgovoran je za rad imamā, hatibā, muallimā, muallimā i mujezina.

(2) Glavni imam predstavlja organ službe za koji je imenovan u poslovima iz stava (1) ovog člana.

(3) Glavni imam u pitanjima vjere odgovoran je muftiji, a u administrativnim stvarima odgovoran je izvršnom odboru organa službe za koji je imenovan.

(4) Na području krovne organizacije glavni imam je glavni vjerski autoritet.

(5) Glavnog imama imenuje, premješta i razrješava dužnosti reisul-ulema na prijedlog muftije.

(6) Glavni imam:

- a) zastupa medžlis pred organima, ustanovama i drugim licima u stvarima vjere,
- b) rukovodi radom vjerskoprosvjetne službe u medžlisu,
- c) nadzire rad svih službenika vjerskoprosvjetne službe,
- d) pruža stručnu pomoć službenicima u vjerskoprosvjetnoj službi i odgovoran je za rad službe,
- e) kontrolira rad mekteba i vjeronauke u školama, preduzima mjere za otklanjanje uočenih nedostataka i predlaže medžlisu, muftiji i Rijasetu preduzimanje potrebnih mjera za unapređenje rada u ovim oblastima,
- f) organizira svečanosti povodom obilježavanja mubarek dana,
- g) obavlja vjenčanja po šerijatskim propisima,
- h) obavlja hatibsku službu i održava vazove i prigodna predavanja u džamijama,

- i) vodi brigu o cjelokupnom vjerskom životu na području medžlisa,
- j) organizira vjerski život za vrijeme ramazana,
- k) odobrava odmore i odsustva službenicima vjerskoprosvjetne službe,
- l) potpisuje akta koja odlaze iz medžlisa, a odnose se na vjerske propise i vjerske aktivnosti,
- m) vodi brigu da odluke izvršnog odbora budu u skladu sa šerijatskim propisima,
- n) podnosi izvještaj muftiji i Rijasetu o stanju o mektepskoj pouci, vjeronauci i stanju vjerskog života na području medžlisa uopće, najmanje dva puta godišnje,
- o) podnosi izvještaj o akciji zekata i sadekatul-fitra realiziranoj u toku ramazana,
- p) učestvuje u radu savjeta muftije,
- q) saziva sastanke imama, hatiba i muallima i predsjedava im,
- r) pokreće inicijativu pred izvršnim odborom medžlisa za postavljenje, premještanje i razrješenje imama, hatiba, muallima i mujezina,
- s) raspolaze sredstvima vjerskoprosvjetnog fonda medžlisa,
- t) podnosi izvještaj izvršnom odboru medžlisa i skupštini medžlisa,
- u) glavni imam u svom radu odgovara muftiji i Rijasetu.

Član 15. **(Oblasni imam)**

(1) U krovnim organizacijama može se imenovati oblasni imam čija će odgovornost biti područje regije ili države u kojoj djeluje.

(2) Oblasnog imama postavlja reisul-ulema na prijedlog glavnog imama krovne organizacije i uz saglasnost nadležnog muftije.

(3) Oblasni imam:

- a) zastupa medžlis pred organima, ustanovama i drugim licima u pitanjima vjere;
- b) nadzire, rukovodi i odgovoran je za rad službe za vjerske i odgojno-obrazovne poslove u medžlisu;
- c) pruža stručnu pomoć saradnicima u vjerskoprosvjetnim poslovima;
- d) kontrolira rad mekteba i koordinira rad muallima i vjeroučitelja, preduzima mjere za otklanjanje uočenih nedostataka i predlaže glavnom imamu, preduzimanje potrebnih mjera za unapređenje rada u ovim oblastima;
- e) u školama preduzima mjere za otklanjanje uočenih nedostataka;
- f) organizira svečanosti na nivou oblasti/regije povodom obilježavanja vjerskih praznika;

- g) obavlja vjenčanja po šerijatskim propisima;
- h) održava vazove i prigodna predavanja u džamijama;
- i) vodi brigu o cjelokupnom vjerskom životu na području medžlisa;
- j) u saradnji s glavnim imamom organizira vjerski život za vrijeme ramazana;
- k) predlaže glavnom imamu plan odmora i odsustva imama i saradnika na području svoje odgovornosti;
- l) potpisuje akta koja odlaze iz medžlisa, a odnose se na vjerske propise i vjerske aktivnosti;
- m) vodi brigu da odluke organa i tijela medžlisa budu u skladu sa šerijatskim propisima;
- n) podnosi izvještaj glavnom imamu o stanju u mektepskoj pouci, radu vjeroučitelja i stanju vjerskog života na području medžlisa uopće na zahtjev glavnog imama, a najmanje svakih šest mjeseci;
- o) učestvuje u radu savjeta glavnog imama;
- p) saziva sastanke imama, hatiba i muallima sa svog područja i predsjedava im najmanje jednom mjesečno;
- q) raspolaze sredstvima vjerskoprosvjernog fonda medžlisa u skladu s planom budžeta.

Član 16.

(Uvjeti za postavljenje imama, hatiba i muallima)

(1) Imam, hatib i muallim je lice koje obavlja imamske, hatibske i muallimske poslove pri medžlisu Islamske zajednice, a na temelju dekreta koji je izdao reisul-ulema.

(2) U opravdanim slučajevima, koje reisul-ulema posebno cijeni, na prijedlog organa službe, licu koje ispunjava potrebne uvjete može se izdati dekret za obavljanje samo hatibskih, odnosno imamskih ili muallimskih poslova.

(3) Za imama, hatiba i muallima može biti postavljeno lice koje ima:

- a) završenu jednu od medresa Islamske zajednice i
- b) Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, teološki ili imamski smjer ili drugi islamski fakultet čija je diploma nostrificirana na teološkom ili imamskom smjeru Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu.

Član 17.

(Posebni razlozi za postavljenje imama, hatiba i muallima)

(1) Ukoliko medžlis po javnom konkursu ne uspije angažirati imama s potrebnim kvalifikacijama propisanim članom 16. ovog pravilnika, za imama, hatiba i muallima može se postaviti lice koje je završilo medresu i jedan od fakulteta Islamske zajednice, smjer religijska pedagogija ili islamska vjeronauka.

(2) Ukoliko medžlis po javnom konkursu ne uspije angažirati imama s potrebnim kvalifikacijama propisanim članom 16. ovog pravilnika i stavom (1) ovog člana, za imama, hatiba i muallima se može, najduže do četiri godine, postaviti lice koje je završilo medresu i jedan od fakulteta humanističkih nauka i drugih fakulteta.

(3) Ukoliko medžlis po javnom konkursu ne uspije angažirati imama s potrebnim kvalifikacijama propisanim članom 16. ovog pravilnika i stavovima (1) i (2) ovog člana, za imama, hatiba i muallima može se postaviti i lice koje je završilo medresu i višemjesečni stručni seminar, najduže do godinu dana, odnosno na neodređeno vrijeme, u zavisnosti od kategorije džemata.

(4) Ukoliko medžlis po javnom konkursu ne uspije angažirati imama s potrebnim kvalifikacijama propisanim članom 16. ovog pravilnika i stavovima (1), (2) i (3) ovog člana, za imama, hatiba i muallima može se, najduže do godinu dana, postaviti lice koje je završilo medresu i ima zvanje hafiza Kur'ana časnog, uz mogućnost produženja najduže do tri godine.

(5) Ukoliko medžlis po javnom konkursu ne uspije angažirati imama s potrebnim kvalifikacijama propisanim članom 16. ovog pravilnika i stavovima (1), (2), (3) i (4) ovog člana, za imama, hatiba i muallima može se, najduže do godinu dana, postaviti lice koje je završilo samo medresu.

(6) U slučajevima postavljenja imama, hatiba i muallima iz stavova (1), (2), (3), (4) i (5) ovog člana, na zahtjev organa službe izdat će se dekret o postavljenju na period definiran u ovim stavovima.

(7) Medžlisi su dužni 60 dana prije isteka dekreta o postavljenju na određeno vrijeme raspisati novi konkurs.

Član 18.

(Status imama zatečenih u službi)

(1) Status imama zadržavaju lica koja imaju završenu jednu od medresa Islamske zajednice kojom su stekli zvanje imam, hatib i muallim, a zatečena su na toj dužnosti.

(2) Ukoliko lica iz stava (1) ovog člana učestvuju na konkursu te budu izabrani u skladu s članom 17. ovog pravilnika, istima će se izdati dekret na određeno, sve dok ne završe fakultet i ne ispune uvjete za postavljenje.

(3) Status imama zadržavaju lica koja imaju završenu jednu od medresa Islamske zajednice kojom su stekli zvanje imam, hatib i muallim, a zatečena su na toj dužnosti s dekretom na neodređeno vrijeme.

(4) Status imama zadržavaju lica koja imaju završenu jednu od medresa Islamske zajednice kojom su stekli zvanje imam, hatib i muallim i koja su navršila petnaest (15) godina u službi na poslovima imama, hatiba i muallima na

datum usvajanja ovog pravilnika, a zatečena su na toj dužnosti s dekretom na određeno vrijeme. Ovakvim licima će se, nakon početka primjene Pravilnika, na zahtjev medžlisa izdati dekret na neodređeno.

(5) Status imama zadržavaju lica koja imaju završenu jednu od medresa Islamske zajednice kojom su stekli zvanje imam, hatib i muallim, završen jedan od fakulteta Islamske zajednice, smjer religijska pedagogija ili islamska vjeronauka, i koja su navršila deset (10) godina u službi na poslovima imama, hatiba i muallima na datum usvajanja ovog pravilnika, a zatečena su na toj dužnosti sa dekretom na određeno vrijeme. Ovakvim licima će se, nakon početka primjene Pravilnika, na zahtjev medžlisa izdati dekret na neodređeno.

(6) Status imama zadržavaju lica koja imaju završenu srednju školu i Fakultet islamskih nauka u Sarajevu ili drugi islamski fakultet čija je diploma nostrificirana na teološkom ili imamskom smjeru, a koja su navršila deset (10) godina u službi na poslovima imama, hatiba i muallima na datum usvajanja ovog pravilnika, a zatečena su na toj dužnosti sa dekretom na određeno vrijeme. Ovakvim licima će se, nakon početka primjene Pravilnika, na zahtjev medžlisa, izdati dekret na neodređeno.

(7) Ukoliko lica iz stava (3), (4), (5) i (6) ovog člana učestvuju na konkursu za upražnjeno službeničko mjesto imama, hatiba i muallima za bilo koju kategoriju džemata, te budu izabrani, istima će se, ponovo, izdati dekret na neodređeno vrijeme.

Član 19.

(Imam, hatib i muallim)

(1) Imam, hatib i muallim:

- a) održava mektepsku pouku po utvrđenom planu i programu i po udžbenicima, koji su za to određeni,
- b) podnosi izvještaj glavnom imamu o stanju mektepske pouke dva puta godišnje,
- c) u dogovoru s medžlisom Islamske zajednice i roditeljima polaznika mektepske pouke rješava sva pitanja koja se pojave a od značaja su za održavanje mektepske pouke,
- d) predvodi džemat u obavljanju namaskih vaktova u džamiji ili mesdžidu,
- e) održava vazove u džamiji ili mesdžidu,
- f) afirmira i promovira značaj Bejtul-mala,
- g) održava hutbe za vrijeme džuma-namaza i bajram-namaza te predvodi džemat,
- h) klanja dženaza-namaz i obavlja druge obrede umrlim muslimanima,

- i) radi na populariziranju i distribuiranju islamske štampe koju izdaje ili preporučuje Islamska zajednica,
- j) vodi matične knjige džemata i ljetopis džamije,
- k) upućuje muslimane na značaj vakufa i drugih vidova pomoći za potrebe Islamske zajednice,
- l) prati islamsku literaturu u cilju svog boljeg islamskog obrazovanja i stečena znanja primjenjuje u praksi,
- m) nosi imamsku uniformu pri obavljanju vjerskih obreda i u svakoj prilici i na svakom mjestu čuva ugled vjerskog službenika,
- n) obavlja šerijatska vjenčanja u svome džematu po ovlaštenju glavnog imama.

(2) Ukoliko je imam, iz opravdanih razloga, spriječen obavljati vjerske obrede u džamiji ili izvan džamije, samo uz saglasnost glavnog imama, može povjeriti drugom imamu ili drugom licu osposobljenom za obavljanje vjerskih obreda u džamiji da to umjesto njega učini.

(3) Nijedan imam ne može obavljati vjerske usluge na području džemata drugog imama bez ovlaštenja glavnog imama. Izuzetno, za vjerske usluge oko dženaze treba poštivati posljednju volju umrlog i želju porodice ukoliko nije u suprotnosti s propisima i mogućnostima Islamske zajednice, i uz obavezno prisustvo džematskog imama.

(4) Imam, hatib i muallim je u svom radu odgovoran glavnom imamu.

Član 20. **(Muallima)**

(1) Muallima je osoba kvalificirana za obavljanje muallimskih poslova u mektebima, obdaništima i drugim ustanovama Islamske zajednice, te drugih poslova na temelju dekreta izdatog od reisul-uleme.

(2) Za muallimu može biti postavljena osoba koja ima:

- a) završenu jednu od medresa Islamske zajednice i
- b) Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, teološki ili smjer religijske pedagogije, Islamski pedagoški fakultet u Zenici, Islamski pedagoški fakultet u Bihaću, ili drugi islamski fakultet čija je diploma nostrificirana na Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu.

(3) Muallima:

- a) održava mektepsku pouku po nastavnom planu i programu,
- b) podnosi izvještaj glavnom imamu o stanju mektepske pouke u svom mektebu,
- c) održava vazove,
- d) afirmira i promovira islamske vrijednosti,

- e) oprema umrle muslimanke po islamskim propisima,
 - f) uči tevhide i mevlude,
 - g) afirmira i promovira značaj Bejtul-mala u okviru programā rada sa ženskim džematom,
 - h) obavlja poslove vezane za brak i porodicu,
 - i) radi na populariziranju i distribuciji islamske štampe koju izdaje ili preporučuje Islamska zajednica,
 - j) podstiče na nova uvakufjenja i dobrovoljne priloge za potrebe Islamske zajednice.
- (4) Muallima za svoj rad odgovara glavnom imamu.

Član 21. (Mujezin)

(1) Mujezin je osoba koja oglašava namaske vaktove učenjem ezana i obavlja druge mujezinske poslove pri obavljanju namaza u džamiji.

(2) Za mujezina može biti postavljeno lice koje ima najmanje završenu medresu ili položen hifz.

(3) Odluku o prijemu mujezina u radni odnos donosi izvršni odbor medžlisa na prijedlog glavnog imama.

(4) Na prava, obaveze i odgovornosti mujezina primjenjuju se odredbe ovog pravilnika o prijemu, pravima, obavezama i odgovornostima imama.

(5) Mujezin:

- a) oglašava namaske vaktove učenjem ezana i obavlja mujezinsku službu tokom namazā koji se klanjaju u džamiji,
- b) blagovremeno otvara i zatvara džamiju, čuva inventar džamije,
- c) po nalogu glavnog imama mijenja imama za vrijeme odsustva ukoliko nije osigurana zamjena u vidu drugog imama,
- d) obavlja i druge poslove koje mu stavi u nadležnost glavni imam.

(6) Za svoj rad mujezin je odgovoran džematskom imamu i glavnom imamu.

Član 22. (Vjeroučitelj)

(1) Vjeroučitelj je osoba angažirana u odgojno-obrazovnim ustanovama koja je na temelju murasele i certifikata izdatih od reisul-uleme ovlaštena da tumači učenja islama u okviru nadležnosti propisanih normativnim aktima kojima se uređuju nadležnosti i rad vjeroučitelja.

(2) Muraselu i certifikat vjeroučitelju daje reisul-ulema na zahtjev muftije na čijem području vjeroučitelj stupa u službu.

Član 23. (Odgajatelj)

(1) Odgajatelj je osoba angažirana u odgojno-obrazovnim ustanovama Islamske zajednice koja je na temelju murasele izdate od reisul-uleme ovlaštena da tumači učenja islama u okviru nadležnosti propisanih normativnim aktima kojima se uređuju nadležnosti i rad odgajatelja.

(2) Muraselu odgajatelju daje reisul-ulema na prijedlog rukovodioca ustanove uz prethodno pribavljeno mišljenje nadležnog muftije.

Član 24. (Urednik vjerskog programa i sadržaja u medijima Islamske zajednice)

(1) Urednik vjerskog programa i sadržaja u medijima Islamske zajednice ovlašten je na temelju murasele izdate od reisul-uleme da tumači učenja islama u okviru nadležnosti propisanih normativnim aktima kojima se uređuju nadležnosti i rad urednika vjerskog programa i sadržaja.

(2) Muraselu uredniku vjerskog programa i sadržaja na zahtjev rukovodioca medija Islamske zajednice uz prethodno pribavljeno mišljenje zamjenika reisul-uleme daje reisul-ulema.

(3) Urednik vjerskog programa i sadržaja u medijima Islamske zajednice za svoj rad odgovara nadređenom rukovodiocu.

2. ZAKLETVA, DEKRET I MURASELA

Član 25. Zakletva prilikom stupanja u službu

(1) Službenik koji obavlja vjerske i vjerskoprosvjetne poslove prilikom stupanja u službu polaže zakletvu: *Zaklinjem se da ću u svom radu poštivati šerijatske propise i Ustav Islamske zajednice, te druge propise Islamske zajednice, da ću savjesno, odgovorno i profesionalno obavljati povjerenju mi dužnost, da ću u svom radu izbjegavati djelatnosti i propuste koji su nespojivi s dužnostima službenika Islamske zajednice i da neću činiti radnje protivne islamskim propisima kojima se narušava ugled Islamske zajednice i njenih službenika, Vallahi!*

(2) Zakletva iz stava (1) ovog člana polaže se pred reisul-ulemom.

(3) Reisul-ulema može ovlastiti i drugo lice pred kojim će službenik položiti zakletvu.

Član 26. (Dekret)

(1) Dekret je pisano ovlaštenje za obavljanje službe i izdaje ga reisul-ulema glavnim imamima, imamima, hatibima, muallimima, muallimama i drugim

nosiocima vjerskog autoriteta u Islamskoj zajednici, u skladu sa šerijatskim i ustavnim ovlaštenjima, u sljedećim situacijama:

- a) kod postavljenja službenika – Dekret o postavljenju,
- b) kod premještaja – Dekret o premještau i
- c) kod prestanka službe – Dekret o razrješenju.

(2) Organ službe je dužan, prije potpisivanja ugovora o službi, izdavanja rješenja o premještau ili donošenja akta o prestanku službe, prethodno pribaviti mišljenje nadležnog muftije te dekret od reisul-uleme.

(3) Dekret treba sadržavati podatke o službeniku, službeničkim poslovima i službeničkom mjestu, datum i vrijeme izdavanja i period postavljenja.

(4) Prijedlog za izdavanje dekreta organ službe upućuje reisul-ulemi. Uz prijedlog dostavlja svu neophodnu dokumentaciju kojom će dokazati da je provedena propisana procedura o prijemu, premještau ili razrješenju službenika, te da je kod premještaja i razrješenja službenika izvršena uredna primopredaja dužnosti.

(5) Ukoliko službenik izbjegava predaju dužnosti, organ službe će imenovati komisiju koja će utvrditi stanje njegovih aktivnosti i pripremiti izvještaj. Prema izvještaju komisije, organ službe će pokrenuti postupak i predložiti izdavanje dekreta o razrješenju iz službe.

(6) Ukoliko se radi o postavljenju pripravnika u službu, u dekretu će se staviti naznaka da se radi o pripravniku i isti se izdaje na godinu dana koliko traje pripravnčki. U objektivnim okolnostima spriječenosti polaganja stručnog ispita dekret pripravnika može se produžiti do stjecanja uvjeta za polaganje stručnog ispita, a najduže šest mjeseci.

(7) Dekret o postavljenju se može, izuzetno, izdati i na određeno vrijeme shodno članu 17. ovog pravilnika.

(8) Medžlisi su dužni 60 dana prije isteka dekreta o postavljenju na određeno vrijeme iz stava (7) i (8) ovog člana raspisati novi konkurs.

Član 27.

(Murasela)

(1) Murasela je pisano šerijatskopravno ovlaštenje, kojim se nosioci vjerskog autoriteta: muftije, muderrisi, imami i hatibi, muallimi i muallime, vjeroučitelji, odgajatelji u ustanovama Islamske zajednice, urednici vjerskih programa i sadržaja u medijima Islamske zajednice i drugi nosioci vjerskog autoriteta, ovlašćuju da tumače učenja islama u skladu s maturidijskim akaidom, hanefijskim mezheбом i ustavnim vrijednostima Islamske zajednice.

(2) Muraselu daje reisul-ulema Islamske zajednice.

(3) Murasela vrijedi do isteka mandata na dužnosti ili prestanka službe za koju je službeniku izdata murasela, odnosno do njenog opoziva od strane re-isul-uleme.

(4) Procedura davanja, uskraćivanja i povlačenja murasele, nosioci murasele, uvjeti za dobivanje murasele te druga pitanja koja se odnose na institut murasele utvrđuju se općim normativnim aktom koji donosi Sabor Islamske zajednice.

3. SLUŽBENICI KOJI VRŠE ADMINISTRATIVNE, PRAVNE, FINANSIJSKE I DRUGE OPĆE POSLOVE

Član 28.

(Direktor/Dekan/Rukovodilac)

(1) Direktor/dekan/rukovodilac obavlja poslove rukovodnog karaktera i rukovodi radom organa službe, te je odgovoran za korištenje finansijskih, materijalnih i ljudskih potencijala dodijeljenih određenom organu službe.

(2) Direktor/dekan/rukovodilac za svoj rad odgovara organu nadležnom za imenovanje.

Član 29.

(Šef/voditelj unutarnje organizacione jedinice)

(1) Šef/voditelj unutarnje organizacione jedinice (odjela, odsjeka, službe i sl.) rukovodi radom istih i odgovoran je za njihov rad.

(2) Za svoj rad odgovara direktoru/rukovodiocu organa službe.

Član 30.

(Sekretar)

(1) Sekretar obavlja stručne, administrativno-tehničke, rukovodne i druge poslove za potrebe organa službe.

(2) Sekretar za svoj rad i upravljanje odgovara rukovodiocu organa službe.

Član 31.

(Stručni savjetnik, viši stručni saradnik, stručni saradnik)

(1) Stručni savjetnik je službenik čija dužnost podrazumijeva odgovornost, visok stepen stručnosti i nezavisnosti u određenim oblastima rada u okviru organizacione jedinice.

(2) Viši stručni saradnik obavlja odgovorne poslove u određenoj organizacionoj jedinici.

(3) Stručni saradnik je specijaliziran za određenu oblast rada.

Član 32. **(Referent)**

(1) Referent obavlja poslove iz nadležnosti organa službe koji su funkcionalno povezani s poslovima osnovne djelatnosti iz nadležnosti tih organa utvrđenih ovim pravilnikom i koji neposredno doprinose da se poslovi osnovne djelatnosti, kao i poslovi pomoćne djelatnosti mogu u cjelini, pravilno i efikasno obavljati.

(2) Dopunski poslovi osnovne djelatnosti odnose se na određene stručno-operativne, informaciono-dokumentacione, računovodstveno-materijalne i administrativno-tehničke poslove, a poslovi pomoćne djelatnosti odnose se na operativno-tehničke i pomoćne poslove.

(3) Sadržaj poslova iz stava (2) ovog člana, njihova vrsta, kategorizacija, složenost i uvjeti za obavljanje tih poslova utvrđuju se aktom o sistematizaciji.

Član 33. **(Posebne odredbe o pomoćno-tehničkom osoblju)**

(1) Na prijem, prava, obaveze i odgovornosti pomoćno-tehničkog osoblja, čije obavljanje poslova je potrebno radi nesmetanog obavljanja poslova iz djelokruga organa službe, primjenjuju se odredbe ovog pravilnika, osim odredaba o pripravničkom stažu i obavezi polaganja stručnog ispita te odredaba o preraspodjeli prekobrojnih službenika.

(2) Postupak prijema pomoćno-tehničkog osoblja, za koje je kao stručno znanje utvrđena niža stručna sprema ili osnovna škola, provodi se putem intervjua, bez obaveze raspisivanja konkursa.

III. POGLAVLJE – PRIMJENA PRAVILNIKA NA SLUŽBENIKE KOJI OBNAŠAJU MANDATNE FUNKCIJE

Član 34. **(Primjena Pravilnika na službenike koji obnašaju mandatne funkcije)**

(1) Izbor, imenovanje, mandat, nadležnosti i odgovornosti službenika koji obnašaju mandatne funkcije, u skladu s Ustavom i drugim normativima Islamske zajednice regulirani su posebnim aktima Islamske zajednice.

(2) Odredbe ovog pravilnika shodno se primjenjuju na radno-pravni status službenika koji obnašaju mandatne funkcije, u mjeri u kojoj to nije regulirano posebnim aktom.

IV. POGLAVLJE – PRAVA I DUŽNOSTI U SLUŽBI

Član 35.

(Prava službenika)

(1) Službenik ima pravo:

- a) na jednaku plaću za jednak rad i naknade na način utvrđen posebnim propisom, neovisno o tome jesu li u službi na neodređeno vrijeme ili određeno vrijeme;
- b) na jednako postupanje i jednake mogućnosti napredovanja i nagrađivanja;
- c) na odsustva utvrđena ovim pravilnikom, kao i na nastavak rada na istom ili sličnom službeničkom mjestu po isteku odsustva ukoliko je došlo do reorganizacije službeničkih mjesta;
- d) na podršku i pomoć u stručnom obrazovanju i profesionalnom usavršavanju, u cilju napredovanja putem obuke i na druge načine u skladu s potrebama i planom organa službe u Islamskoj zajednici;
- e) na zaštitu svog fizičkog i moralnog integriteta tokom obavljanja službe;
- f) da se nadređeni prema njemu odnose poštujući njegovo ljudsko dostojanstvo;
- g) na pošten i pravedan tretman u svim aspektima kadrovske politike, bez obzira na socijalno porijeklo, prebivalište, spol, rasu, rođenje, bračni status, starosnu dob, imovinsko stanje, umanjene radne sposobnosti;
- h) na davanje prijedloga u vezi s ostvarivanjem prava iz službe, upućivanje predstavki i pritužbi neposredno višim organima;
- i) na zaštitu od neopravdanog premještaja ili udaljenja sa službeničkog mjesta;
- j) da mu se osiguraju potrebni organizacijski i tehnički uvjeti u kojima će moći obavljati svoje poslove;
- k) da se ne izlaže okolnostima koje bi mogle ugroziti njegovo zdravlje ili sigurnost.

(2) Prava iz penzijskog, invalidskog i zdravstvenog osiguranja, te prava iz socijalne zaštite službenici ostvaruju shodno posebnim propisima važećeg zakonodavstva.

(3) Pitanje stambenog zbrinjavanja službenika rješavat će se u skladu s praksom i mogućnostima organa službe.

Član 36. **(Dužnosti službenika)**

Službenik je dužan:

- a) dužnosti predviđene opisom poslova službeničkog mjesta obavljati ispravno, na vrijeme, savjesno, stručno, ne koristeći ih radi lične koristi, primjenjujući i osiguravajući poštivanje ustavno-pravnog poretka Islamske zajednice;
- b) s posebnom pažnjom koristiti imovinu koja mu je povjerena u svrhu obavljanja njegovih dužnosti i ne smije je koristiti za postizanje ličnog interesa ili druge nezakonite aktivnosti;
- c) direktno nadređenom pružiti sve informacije o obavljenim poslovima i redovno mu dostavljati izvještaje;
- d) čuvati službenu i poslovnu tajnu shodno propisima Islamske zajednice;
- e) raditi na unapređivanju stručne sposobnosti prisustvujući seminarima i sudjelujući u stručnom usavršavanju potrebnom za lično napredovanje i povećanje učinkovitosti službe;
- f) prisustvovati radnim sastancima koje zakazuju organi Islamske zajednice;
- g) poštovati propisano radno vrijeme organa službe u Islamskoj zajednici u kojem je angažiran i koristiti ga za obavljanje dodijeljenih dužnosti;
- h) ne udaljavati se sa dužnosti bez prethodnog odobrenja nadležnog rukovodioca, osim radi korištenja dnevnog odmora. Ako službenik zbog hitne potrebe ne može ishoditi navedeno odobrenje, dužan je odmah po dolasku na dužnost da opravda razlog izostanka;
- i) u slučaju spriječenosti dolaska na dužnost, odmah obavijestiti nadređenog o razlozima spriječenosti, osim ako to nije moguće učiniti iz objektivnih razloga ili više sile, kada je slučaju dužan obavijestiti nadređenog službenika odmah po prestanku uzroka koji su onemogućili ranije obavještavanje;
- j) biti nepristrasan;
- k) u obavljanju svojih zadataka rukovoditi se načelima utvrđenim etičkim kodeksima Islamske zajednice;
- l) ponašati se tako da ne umanju svoj ugled i ugled organa službe;
- m) izbjegavati djelatnosti ili propuste u obavljanju svoje službene dužnosti koje krše ili su nespojive s dužnostima utvrđenim ovim pravilnikom i suzdržavati se naročito od javnog ispoljavanja svojih političkih uvjerenja i ne zloupotrebljavati službu u tu svrhu;
- n) ne donositi odluke, odnosno sudjelovati u donošenju odluka koje utječu na finansijski ili drugi interes njegovog bračnog druga, djeteta ili roditelja;

telja, fizičkih, odnosno pravnih osoba s kojima ostvaruje ili je ostvarivao službene ili poslovne odnose;

- o) ne tražiti i ne prihvaćati za sebe ili svoje srodnike bilo kakvu dobit, korist, naknadu u novcu, stvarima, uslugama ili slično;
- p) ispunjavati i druge dužnosti utvrđene ovim pravilnikom.

Član 37.

(Dužnost izvršavanja naloga)

Službenik je dužan povjerene poslove obavljati u skladu sa Šerijatom i propisima Islamske zajednice, pravilima struke te izvršavati naloge rukovodioca organa službe i nadređenog službenika koji se odnose na službu, kao i bez posebnog naloga obavljati zadatke službeničkog mjesta na koje je raspoređen.

Član 38.

(Izvršavanje poslova koji nisu u opisu službeničkog mjesta)

(1) Od službenika se može zatražiti u iznimnim ili hitnim slučajevima, a najduže 30 dana u toku jedne kalendarske godine, shodno svojim stručnim sposobnostima i vještinama, kada potreba zahtijeva, a po naređenju nadležnog rukovodioca, da radi i one poslove koji ne spadaju u krug njegove redovne dužnosti propisane sistematizacijom niti se po prirodi posla podrazumijevaju u ostale poslove.

(2) Za vršenje ovih poslova potrebno je da nadležni organ donese rješenje u pismenoj formi, a službenik ima pravo na novčanu naknadu u skladu s važećim propisima.

Član 39.

(Nespojivosti s dužnostima službenika)

(1) Službenik ne smije obavljati dužnost, dodatnu djelatnost ili biti na položaju koji dovodi do sukoba interesa s njegovim službenim dužnostima.

(2) Službenik može, samo uz prethodno pisano odobrenje organa službe, za svoj ili tuđi račun ugovarati i obavljati poslove iz djelatnosti koju obavlja organ službe.

(3) Službenik može, uz prethodno obavještenje organa službe izvan radnog vremena obavljati i druge poslove koji nisu u suprotnosti s njegovim zvanjem i koji ne idu na štetu vršenja njegove službe.

(4) Nosioci vjerskog autoriteta ne mogu se kandidirati za javnu funkciju na koju se bira direktno ili indirektno, ili biti imenovan na funkciju u bilo kojem zakonodavnom ili izvršnom organu na bilo kojem nivou vlasti, kao i u organima političkih stranaka.

(5) Postupanje suprotno odredbama ovog člana povlači za sobom disciplinsku odgovornost.

V. POGLAVLJE – PRIJEM U SLUŽBU

Član 40.

(Službenički odnos)

(1) Službenički odnos je odnos između organa službe i službenika koji se zasniva isključivo zaključivanjem ugovora o službi, a prethodi mu odluka o prijemu/izboru ili odluka o imenovanju.

(2) Prijem u službu temelji se na javnom konkursu i profesionalnoj sposobnosti i može se vršiti samo na mjesta utvrđena aktom o sistematizaciji.

(3) Izuzetno, prijem u službu može se vršiti i bez javnog konkursa uz prethodno pribavljenu saglasnost višeg organa, odnosno osnivača.

(4) Mandatno postavljenje imenovanih lica regulirano je drugim normativnim aktima Islamske zajednice.

Član 41.

(Odlučivanje o pravima i dužnostima službenika Islamske zajednice)

(1) O prijemu u službu, rasporedu na službeničko radno mjesto, te o drugim pravima i dužnostima službenika iz službeničkog odnosa, na osnovu ovog pravilnika, važećih propisa i internih akata, donosi se odluka.

(2) Odluku iz stava (1) ovog člana donosi rukovodilac organa službe, osim kada je Pravilnikom i internim aktom utvrđeno da o pravima i dužnostima službenika odlučuje drugi organ ili druga službena osoba.

(3) Protiv odluke iz stava (2) ovog člana službenik ima pravo izjaviti žalbu organu službe u roku od 15 dana od dana prijema odluke radi preispitivanja pravilnosti donesene odluke.

(4) Žalba iz stava (3) ovog člana odlaže izvršenje odluke ako ovim pravilnikom za pojedina pitanja nije drugačije određeno.

1. PRETPOSTAVKE ZA PRIJEM U SLUŽBU

Član 42.

(Prijem u službu)

Dužnosti u Islamskoj zajednici povjeravaju se osobama koje imaju odgovarajuće stručno znanje i koje su svojim islamskim ponašanjem stekle ugled u džematu u kojem žive i sredini u kojoj djeluju te koje su svojim radom doprinijele napretku Zajednice.

Član 43. **(Plan prijema)**

(1) Postupak prijema u službu može se provesti samo u skladu s Planom prijema kojim se utvrđuje stvarno stanje popunjenosti službeničkih mjesta u organu službe, potreban broj službenika na neodređeno vrijeme za razdoblje za koje se donosi plan, broj pripravnika, broj i prijem u službu na određeno vrijeme zbog povećanog obima posla.

(2) Plan prijema, uz prethodnu saglasnost neposrednog nadležnog organa, usvaja se u vrijeme pripremanja nacrtu budžeta za sljedeću kalendarsku godinu.

(3) Pridržavanje Plana prijema obaveza je svim organima službe, osim u slučaju potrebe prijema u službu na određeno vrijeme radi popunjavanja službeničkog mjesta koje je ostalo upražnjeno u toku kalendarske godine.

(4) Prijem u službu može se vršiti samo na službenička mjesta utvrđena aktom o sistematizaciji.

Član 44. **(Sistematizacija)**

(1) Službenici se primaju u službu i raspoređuju na slobodna službenička mjesta utvrđena aktom o sistematizaciji.

(2) Akt o sistematizaciji donosi se posebno za svaki organ službe uz obaveznu prethodnu saglasnost neposredno višeg, nadležnog organa Islamske zajednice, u skladu s općim normativnim aktima Islamske zajednice.

(3) Aktom o sistematizaciji se određuju:

- a) službenička mjesta prema ranije utvrđenoj organizaciji, kao i prema zadacima organa službe,
- b) broj službeničkih mjesta,
- c) poslovi koji spadaju u pojedina službenička mjesta,
- d) uvjeti koje mora ispunjavati lice za popunu određenog službeničkog mjesta,
- e) rukovođenje organima vjerske službe i njihove nadležnosti,
- f) odgovornosti službenika i druga pitanja organizacije rada.

Član 45. **(Opći uvjeti za prijem u službu)**

(1) Za službenika organa službe može se postaviti lice koje ispunjava sljedeće opće uvjete:

- a) da je pripadnik i član Islamske zajednice,
- b) da je državljanin Bosne i Hercegovine,
- c) da je stariji od 18 godina,

- d) da je zdravstveno sposoban za obavljanje poslova službeničkog mjesta na koje se prima,
 - e) da se protiv njega ne vodi krivični postupak za bilo koje krivično djelo,
 - f) da nije na funkciji u političkoj stranci,
 - g) da u posljednjih pet godina do dana objavljivanja upražnjenog službeničkog mjesta nije otpušten iz službe u Islamskoj zajednici, državne službe ili privrednog društva kao rezultat disciplinske mjere,
 - h) da mu u posljednje tri godine do dana objavljivanja upražnjenog službeničkog mjesta nije prestao službenički radni odnos zbog nezadovoljavanja na probnom radu,
 - i) da ima odgovarajući stepen obrazovanja,
 - j) da ima potrebnu stručnu spremu i dužinu službeničkog iskustva propisano Pravilnikom o sistematizaciji.
- (2) Osim uvjeta iz stava (1) ovog člana, organi službe aktom o sistematizaciji mogu propisati i druge uvjete za prijem u službu kao i posebne uvjete propisane za svako posebno mjesto (službeničko iskustvo na odgovarajućim poslovima, položen stručni ispit, znanje određenog stranog jezika, posebna znanja, sposobnosti i vještine, posebna zdravstvena sposobnost i dr.).
- (3) U dužinu službeničkog iskustva uračunava se vrijeme obavljanja poslova sa stručnom spremom koja se traži za odgovarajuće službeničko radno mjesto.
- (4) Za prijem u službu osobe koja nema državljanstvo Bosne i Hercegovine potrebno je pribaviti odobrenje Rijaseta Islamske zajednice.
- (5) Članovi porodica šehida, članovi porodica poginulih, umrlih i nestalih branioca, ratni vojni invalidi i članovi njihovih porodica, dobitnici ratnih priznanja i odlikovanja te članovi njihovih porodica, članovi porodica poginulih, umrlih i nestalih dobitnika ratnog priznanja i odlikovanja, demobilizirani branioci, dobrovoljci, organizatori otpora, veterani, ratni vojni zarobljenici i članovi njihovih porodica, kao lica zaslužna u odbrani od agresije na Bosnu i Hercegovinu, imaju prednost pri zapošljavanju pod jednakim uvjetima.

Član 46.

(Zabrana diskriminacije i uznemiravanja u službi)

- (1) Zabranjena je bilo kakva diskriminacija na temelju spola, bračnog stanja, starosti, invalidnosti, trudnoće, političkog mišljenja, socijalnog porijekla, imovnog stanja, rođenja i sl.
- (2) Zabranjeno je bilo kakvo uznemiravanje, nasilje, mobing u službi ili u vezi sa službom.

Član 47.

(Izuzeci od principa jednakog postupanja)

(1) Izuzetno od člana 46. ovog pravilnika ne smatraju se diskriminacijom odredbe ovog pravilnika koje se odnose na isključenje ili davanje prvenstva u odnosu na određeni službenički posao kada je priroda posla takva da određene karakteristike povezane s nekim od osnova iz stava (1) člana 45. ovog pravilnika predstavljaju stvarne i odlučujuće uvjete za obavljanje službe, te da je svrha koja se time želi postići opravdana (npr. službenik koji vrši vjerske i vjerskoprosvjetne poslove: reisul-ulema, zamjenik reisul-uleme, muftija, glavni imam, oblasni imam, imam, hatib, mujezin).

(2) Ne smatraju se diskriminacijom odredbe ovog pravilnika koje se odnose na posebnu zaštitu određenih kategorija službenika (npr. zaštita trudnica, porodilja i sl.).

2.POSTUPAK PRIJEMA U SLUŽBU

Član 48.

(Popunjavanje upražnjenih službeničkih mjesta)

(1) Popuna upražnjenog službeničkog mjesta u organe službe vrši se na način utvrđen odredbama ovog pravilnika, u zavisnosti od konkretne potrebe i situacije te odluke rukovodioca organa službe.

(2) Prilikom popunjavanja upražnjenih službeničkih mjesta organ službe osigurava da se kod izbora službenika neće vršiti diskriminacija.

Član 49.

(Interni premještaj)

(1) Službenik se može premjestiti na drugo slično službeničko radno mjesto u istom organu službe.

(2) Pod sličnim službeničkim radnim mjestom podrazumijeva se radno mjesto iste ili neposredno više pozicije službeničkog radnog mjesta za koje je propisan isti stepen stručne sprema u okviru organa službe i potrebno radno iskustvo u jednakom ili dužem trajanju te za koje službenik ispunjava opće i posebne uvjete propisane aktom o sistematizaciji.

(3) Premještaj se temelji na objektivnoj potrebi da se službenik premjesti s jednog službeničkog radnog mjesta na drugo, naročito u slučajevima: popunjavanja upražnjenog službeničkog mjesta čiji se poslovi moraju obavljati bez prekida, potrebe povećanja broja izvršilaca zbog povećanog obima posla, bolje organizacije rada, potrebe za angažmanom drugog službenika na određenom službeničkom mjestu radi pravodobnog efikasnijeg obavljanja određenih poslova i zadataka. Potreba službe mora biti obrazložena.

(4) Rješenje o premještanju donosi organ službe na koje službenik ima pravo žalbe.

(5) Kod odlučivanja o premještanju na više službeničko radno mjesto u obzir se uzimaju ocjene rezultata rada koje je ostvario službenik koji se premješta, kao i njegova ukupna stručna sposobnost za obavljanje poslova na službeničkom mjestu na koje se premješta.

(6) Interni premještaj službenika se može izvršiti samo jednom u toku jedne kalendarske godine.

(7) Žalba na rješenje iz stava (3) ovog člana ne odlaže izvršenje rješenja.

Član 50.

(Preuzimanje službenika)

(1) Organ službe može, na osnovu pisanog sporazuma sa drugim organom službe Islamske zajednice, neovisno od nivoa organiziranja, i uz saglasnost službenika, preuzeti službenika s iste ili slične pozicije.

(2) Preuzimanje se vrši pisanim sporazumom između rukovodilaca organa službe, a primjerak sporazuma i rješenje o postavljenju dostavljaju se Centru za kadrove Rijasetu Islamske zajednice.

Član 51.

(Premještaj na zahtjev službenika)

(1) Službenik se može na njegov zahtjev premjestiti na drugo službeničko radno mjesto istog ranga samo ako je popunjavanje tog službeničkog radnog mjesta predviđeno planom prijema.

(2) Ako popunjavanje službeničkog mjesta nije predviđeno planom, službenik se može premjestiti zbog zdravstvenih razloga, na temelju liječničkog mišljenja o potrebi promjene službeničkog radnog mjesta.

Član 52.

(Trajni i privremeni premještaj)

(1) Službenik se premješta po potrebi službe u pravilu na neodređeno vrijeme (trajni premještaj).

(2) Službenik se po potrebi službe može privremeno premjestiti kao zamjena za odsutnog službenika do njegovog povratka, a najduže do godinu dana.

(3) Kod premještaja iz stava (2) ovog člana službenik ima pravo na plaću koja je za njega povoljnija.

Član 53. **(Interno oglašavanje)**

(1) Upražnjeno službeničko radno mjesto se može popuniti i putem internog oglašavanja.

(2) Pravo prijave na interni oglas imaju svi službenici organa Islamske zajednice u kojem se raspisuje interni oglas, a koji ispunjavaju propisane uvjete.

(3) Rok za podnošenje prijave na interni oglas je najmanje osam dana od dana objave.

(4) Na sadržaj i provođenje internog oglasa primjenjuju se odgovarajuće odredbe ovog pravilnika kojima su propisani sadržaj i provođenje javnog konkursa, ako internim propisima Islamske zajednice nije drugačije propisano.

Član 54. **(Rješenje o rasporedu na službeničko radno mjesto)**

(1) Za kandidata izabranog putem internog oglasa koji je već službenik donosi se rješenje o rasporedu na službeničko radno mjesto.

(2) Na rješenje o rasporedu na odgovarajuće službeničko radno mjesto primjenjuju se odredbe ovog pravilnika o odluci o prijemu u službu.

Član 55. **(Raspisivanje javnog konkursa)**

(1) Na zahtjev rukovodioca organa službe, a u skladu s Planom prijema i aktom o sistematizaciji, procedura popunjavanja upražnjenog službeničkog radnog mjesta provodi se putem javnog konkursa.

(2) Organ službe raspisuje javni konkurs koji obavezno objavljuje putem Media centra Islamske zajednice i na svojoj web-stranici, a može ga objaviti i u dnevnim novinama.

(3) Javni konkurs ne raspisuje se za:

- a) službenika koji se napredovanjem raspoređuje na slobodno službeničko mjesto kod istog organa službe;
- b) službenika koji se na osnovu pismenog sporazuma organa službe i uz saglasnost službenika raspoređuje na rad kod drugog organa službe;
- c) prijem službenika na određeno vrijeme do tri mjeseca, kada zbog hitnosti obavljanja posla, iznenadnog povećanja obima posla i iznenadnog odsustva službenika nije moguće blagovremeno sprovesti javni konkurs ili interni oglas;
- d) prijem službenika na određeno vrijeme na poslove koje je ranije obavljao službenik imenovan na mandatnu funkciju.

(4) Kod popune upražnjenog službeničkog radnog mjesta iz stava (3) tačke c) i d) ovog člana rukovodilac službe može izvršiti izbor iz evidencije Službe o

nezaposlenim osobama ili izbor iz registra od ranije zaprimljenih aplikacija (prijava na konkurse, molbi za posao) koje se nalaze u organu službe.

Član 56. **(Javni konkurs)**

(1) Rok za podnošenje prijava na konkurs ne smije biti kraći od osam niti duži od petnaest dana, za dijasporu trideset dana, od dana objave javnog konkursa, a izbor kandidata se obavlja, najdalje, u roku od dva mjeseca od dana objave javnog konkursa.

(2) Javni konkurs mora sadržavati: naziv organa službe, naziv upražnjenog službeničkog mjesta, opće i posebne uvjete za prijem u službu, trajanje probnog rada, obavezu pristupanja prethodnoj provjeri znanja i sposobnosti kandidata, isprave koje se trebaju priložiti kao dokaz o ispunjavanju uvjeta, adresu na koju se mogu podnijeti prijave na javni konkurs, rok za podnošenje prijave.

(3) Prilikom raspisivanja javnog konkursa organ službe je dužan od kandidata tražiti izjavu o nekažnjavanju i da se protiv njega ne vodi krivični postupak.

(4) Nepotpunom prijavom smatra se prijava koja ne sadrži sve podatke i priloge navedene u javnom konkursu.

(5) Neblagovremenom prijavom smatra se prijava dostavljena izvan propisanog roka.

(6) U javnom konkursu se mora naznačiti da u službu ne može biti primljena osoba za čiji prijem postoje smetnje iz člana 45. ovog pravilnika.

Član 57. **(Prijava na javni konkurs)**

(1) U prijavi na javni konkurs navode se lični podaci podnosioca prijave (lično ime, adresa stanovanja, broj telefona, e-mail adresa) i naziv radnog mjesta na koje se prijavljuje.

(2) Uz prijavu se prilažu biografija, izjava da lice nije krivično kažnjavano i fotokopije dokaza o ispunjavanju uvjeta iz javnog konkursa.

(3) Izabrani kandidat dužan je dostaviti uvjerenje o nekažnjavanju, kao i original ili ovjerene kopije dokaza o ispunjavanju uvjeta iz javnog konkursa, na dan stupanja u službu, a najkasnije u roku od sedam dana od dana stupanja u službu.

Član 58. **(Konkursna komisija)**

(1) Za svaki javni konkurs organ službe koji provodi konkurs imenuje posebnu konkursnu komisiju, koja je nepristrasna i nezavisna u svom radu.

(2) Komisiju sačinjavaju predsjednik i dva člana koja imaju akademsko i profesionalno iskustvo u oblastima obuhvaćenim procedurom javnog konkursa, dok konkursnu komisiju za prijem imama čine glavni imam kao predsjednik i dva člana koja imenuje izvršni odbor međžlisa.

(3) Konkursna komisija obavlja sljedeće poslove:

- a) donosi poslovnik o radu konkursne komisije;
- b) utvrđuje koje su prijave na javni konkurs blagovremene i potpune,
- c) utvrđuje listu kandidata prijavljenih na javni konkurs koji ispunjavaju formalne uvjete propisane javnim konkursom, a čije su prijave blagovremene i potpune i samo kandidate s te liste poziva na prethodnu provjeru znanja i sposobnosti,
- d) provodi postupak provjere znanja i sposobnosti (testiranje/intervju) s kandidatima radi utvrđivanja njihovog znanja, sposobnosti i vještina te rezultata u dosadašnjem radu,
- e) utvrđuje rang-listu kandidata, odnosno listu uspješnih kandidata s obzirom na rezultate provedene provjere znanja i sposobnosti,
- f) rukovodiocu organa službe podnosi izvještaj o provedenom postupku, uz koji prilaže rang-listu kandidata.

(4) Konkursna komisija provjerava kompetencije kandidata na način identičan za sve kandidate koji se prijavljuju za isto službeničko mjesto.

(5) Smatra se da je kandidat koji ne pristupi intervjuu odustao od prijave na javni konkurs.

(6) Član konkursne komisije ne može učestvovati u radu konkursne komisije ako je u sukobu interesa.

Član 59.

(Obavijest osobi koja se ne upućuje u dalji postupak)

(1) Osoba koja nije podnijela blagovremenu i/ili potpunu prijavu ili ne ispunjava uvjete iz javnog konkursa, ili za njen prijem postoje smetnje iz člana 45. ovog pravilnika, ne smatra se kandidatom u postupku javnog konkursa.

(2) Konkursna komisija osobi iz stava (1) ovog člana dostavlja pisanu obavijest da se prijava odbacuje, odnosno odbija.

(3) Obavijest se može dostaviti i putem elektronske pošte (e-maila), uz obaveznu napomenu potvrde prijema e-maila.

(4) Osoba iz stava (1) ovog člana ima pravo podnošenja prigovora organu službe u roku od tri dana od dana prijema obavijesti iz stava (2) ovog člana.

Član 60. **(Rang-lista kandidata)**

(1) Nakon provedenog intervjua konkursna komisija utvrđuje rang-listu prema ukupnom broju bodova ostvarenih na provjeri znanja, vještina, sposobnosti, kao i rezultata u dosadašnjem radu, dostavlja konkursni materijal organu službe nadležnom za donošenje odluke o izboru i prijemu te zaključivanje ugovora o službi.

(2) Organ službe dužan je u službenički radni odnos primiti jednog od prva tri kandidata s konačne rang-liste, uz posebno obrazloženje ukoliko prima drugog, odnosno trećeg s liste.

(3) Organ službe dužan je u roku sedam dana od dana donošenja odluke o prijemu, svim kandidatima koji su učestvovali u konkursnoj proceduri, dostaviti obavještenje o rezultatima konkursa.

(4) Kandidat koji se nalazi na rang-listi iz stava (1) ovog člana, nezadovoljan odlukom o izboru, u roku od tri dana od dana prijema obavještenja ima pravo izjaviti žalbu organu službe.

(5) Organ službe dužan je donijeti odluku po žalbi najkasnije sedam dana od dana prijema žalbe i istu dostaviti podnositelju žalbe. Takva odluka po žalbi je konačna.

(6) Po konačnosti odluke iz stava (4) ovog člana za osobu primljenu u službu donosi se rješenje o postavljenju na službeničko radno mjesto kojim se utvrđuje dan početka rada, određuje službeničko radno mjesto, zvanje i visinu plaće.

(7) Primljeni kandidat postaje službenik danom početka rada na temelju potpisanog ugovora o službi i polaganja zakletve iz člana 25. ovog pravilnika.

(8) Primljeni kandidat dužan se javiti na dužnost u roku od tri dana od dana prijema rješenja o postavljenju ako mu organ službe ovaj rok ne produži iz opravdanih razloga.

(9) Ako se postavljeno lice ne javi na dužnost u roku određenom u stavu (8) ovog člana, odluka o postavljenju na službeničko radno mjesto će se poništiti.

(10) Primljeni kandidat dužan je, u primjerenom roku, a prije početka rada, dostaviti ljekarsko uvjerenje koje ne može biti starije od tri mjeseca.

Član 61. **(Podaci koji se ne mogu tražiti)**

Prilikom postupka odabira kandidata za službeničko radno mjesto (razgovor, testiranje, anketiranje i sl.) i zaključivanja ugovora o službi organ službe ne može tražiti od službenika podatke koji nisu u neposrednoj vezi sa službeničkim odnosom.

Član 62.

(Odustanak kandidata)

U slučaju odustajanja izabranog kandidata, rukovodilac organa službe izabrat će drugog kandidata s rang-liste, a ukoliko nema drugih kandidata koji su zadovoljili na provedenoj provjeri znanja, vještina i sposobnosti, poništiti će postupak konkursa.

Član 63.

(Poništenje postupka javnog konkursa)

(1) Postupak javnog konkursa poništiti će se odlukom u slučaju kada se u roku određenom konkursom nije prijavio nijedan kandidat ili prijavljeni kandidati ne ispunjavaju uvjete za prijem i raspored ili im prijave nisu blagovremene i potpune ili nisu postigli zadovoljavajuće rezultate na provedenoj provjeri znanja, vještina i sposobnosti.

(2) Odluka iz stava (1) ovog člana objavljuje se putem Media centra i na web-stranici organa službe koje je raspisalo javni konkurs.

(3) U odluci se obavezno navode razlozi poništenja.

Član 64.

(Pravo uvida u rezultate)

Svi kandidati s utvrđene konačne rang-liste imaju pravo uvida u istu.

Član 65.

(Poništenje javnog konkursa i internog oglasa)

(1) Rijaset Islamske zajednice poništiti će odlukom javni konkurs, odnosno interni oglas koji je raspisan i proveden suprotno odredbama ovog pravilnika i propisa donesenih na osnovu ovog pravilnika.

(2) Konkurs se može poništiti iz drugih razloga mimo navedenih u stavu (1) ovog člana, o čemu odluku donosi organ službe koji je raspisao konkurs uz posebno obrazloženje.

(3) Odluka iz stava (1) ovog člana objavljuje se na web-stranici organa službe koji je raspisao konkurs.

Član 66.

(Probni period)

(1) Lice koje prvi put zasniva službenički odnos u Islamskoj zajednici prolazi period probnog rada.

(2) Probni rad obuhvata vrijeme uvođenja u posao i vrijeme obavljanja dužnosti i ukupno traje šest mjeseci, osim ako ovim pravilnikom nije drugačije utvrđeno.

(3) Za osobe sa srednjom stručnom spremom primljene u službu probni rad traje tri mjeseca.

(4) Probnom radu ne podliježu pripravnici.

(5) Probni rad će se produžiti za vrijeme privremene nesposobnosti za rad, odnosno vrijeme korištenja trudničkog ili porodiljskog odsustva.

Član 67.

(Ocjenjivanje probnog rada)

(1) Na kraju probnog rada službenika ocjenjuje rukovodilac organa službe ocjenom:

- a) “zadovoljava”, kada se na osnovu rada i pokazanog znanja i učinkovitosti službenika
- b) može očekivati da će službenik i dalje uspješno izvršavati poslove službeničkog mjesta;
- c) “ne zadovoljava”, kada se na osnovu rada i pokazanog znanja i učinkovitosti službenika ne može očekivati da će službenik uspješno izvršavati poslove službeničkog mjesta.

(2) Ukoliko je ocjena rada:

“zadovoljava”, rukovodilac organa službe rješenjem koje donosi najkasnije u roku od osam dana od dana isteka probnog rada potvrđuje postavljenje službenika na službeničko radno mjesto;

“ne zadovoljava”, rukovodilac organa službe rješenjem koje donosi najkasnije u roku od osam dana od dana isteka probnog rada otkazuje službu bez otkaznog roka. Službenik time gubi svoj status bez primanja naknade zbog otpuštanja.

(3) Službeniku koji ne zadovolji na poslovima službeničkog radnog mjesta za vrijeme obavljanja probnog rada prestaje službenički odnos.

(4) Službeniku kod kojeg se utvrdi da nije ispunio kriterije za obavljanje poslova službeničkog mjesta ili ne ostvaruje očekivane rezultate, organ službe može otkazati ugovor i prije isteka roka probnog rada, uz otkazni rok koji ne može biti kraći od sedam dana.

(5) U slučaju otkazivanja ugovora iz stava (4) ovog člana, organ službe je dužan u rješenju obrazložiti otkaz.

VI. POGLAVLJE – VRSTE UGOVORA

Član 68.

(Ugovor o službi)

Ugovor o službi je pisani ugovor između organa službe i službenika koji se može zaključiti na određeno i neodređeno vrijeme, s punim i nepunim službeničkim radnim vremenom.

Član 69.

(Ugovor o službi na određeno vrijeme)

(1) U slučaju duže odsutnosti službenika s posla (bolovanje, porodijsko odsustvo i sl.) može se primiti službenik u službenički odnos na određeno vrijeme, s punim i nepunim službeničkim radnim vremenom, koje traje do povratka odsutnog službenika na posao.

(2) Prijem u službenički odnos iz stava (1) ovog člana vrši se putem internog oglašavanja, a u slučaju da takva mogućnost ne postoji, putem javnog konkursa.

(3) U slučaju predviđanja trajanja službe na određeno vrijeme od najmanje šest mjeseci, osobe se primaju uz obavezni probni rad u trajanju od dva mjeseca.

(4) Službenički odnos iz stava (1) ovog člana ne može prerasti u odnos na neodređeno vrijeme.

(5) Organ službe je dužan službeniku koji je kod njega angažiran na temelju ugovora o službi na određeno vrijeme osigurati iste uvjete kao i službeniku koji je sklopio ugovor o službi na neodređeno vrijeme, a koji obavlja iste ili slične poslove.

(6) Ugovor o službi na određeno vrijeme ne može se zaključiti za period duži od tri godine, osim za nosioce vjerskog autoriteta čija dužina trajanja je uvjetovana dekretom, odnosno muraselom.

(7) Izuzetno, u slučaju potrebe da se hitno obezbijedi obavljanje poslova odsutnog službenika iz stava (1) ovog člana, rukovodilac organa službe može privremeno rasporediti na te poslove drugog službenika ili službeničko radno mjesto službenika popuniti na određeno vrijeme bez provođenja procedure iz stava (2) ovog člana, ali najduže na period do tri mjeseca, u kojem se mora okončati procedura iz stava (2) ovog člana.

Član 70.

(Sadržaj ugovora o službi)

Ugovor o službi zaključuje se isključivo u pisanoj formi i sadrži podatke o:

- a) nazivu i sjedištu organa službe,
- b) imenu i prezimenu, prebivalištu odnosno boravištu službenika,
- c) trajanju ugovora o službi,
- d) danu otpočinjanja službe,
- e) mjestu službe,
- f) službeničkom radnom mjestu na koje se službenik angažira i kratak opis zadataka i obaveza,
- g) dužini i rasporedu službeničkog radnog vremena,
- h) plaći, dodacima na plaću i periodima isplate,
- i) naknadi plaće,

- j) trajanju godišnjeg odmora i
- k) otkaznom roku i druge podatke u vezi s uvjetima službe utvrđenim internim propisima Islamske zajednice.

Član 71.

(Honorarni angažman)

(1) Medžlisi mogu u džematima koji ne ispunjavaju uvjete za prijem imama na punu normu honorarno angažirati lice za obavljanje imamskih poslova koje ispunjava uvjete za postavljenje iz člana 16. ovog pravilnika, bez obaveze poštivanja redoslijeda iz ovog člana prilikom angažmana.

(2) Licu iz stava (1) ovog člana, umjesto dekreta, na prijedlog nadležnog glavnog imama muftija izdaje posebno ovlaštenje za obavljanje imamskih poslova.

(3) Nakon 12 mjeseci honorarnog angažmana lice iz stava (1) ovog člana može pristupiti polaganju stručnog ispita za imame, hatibe i muallime.

(4) Honorarni saradnici, u smislu ovog pravilnika, nemaju status službenika, te se njihov status regulira ugovorom o honorarnom angažmanu.

(5) Ugovor o honorarnom angažmanu ne može sadržavati odredbe koje bi bile u suprotnosti s odredbama ovog pravilnika ili drugim propisima Islamske zajednice.

Član 72.

(Ugovor o djelu)

(1) Pojedini poslovi koji se obavljaju u organu službe, osim poslova koje obavljaju službenici iz člana 4. stav (2) ovog pravilnika, mogu se na temelju ugovora o djelu povjeriti pružaoциma stručnih usluga izvan organa službe.

(2) Pružaoци stručnih usluga na osnovu ugovora o djelu ne mogu postati službenici bez provođenja postupka prijema u službu prema pravilima utvrđenim ovim pravilnikom.

Član 73.

(Obaveza pribavljanja dekreta prije zaključivanja svih vrsta ugovora)

(1) Medžlis Islamske zajednice i imam ne mogu zaključiti nijednu vrstu ugovora bez prethodno pribavljenog mišljenja nadležnog muftijstva i bez dekreta o postavljenju koji izdaje reisul-ulema.

(2) Uz prijedlog za izdavanje dekreta medžlis je dužan dokazati da je sprovedena propisana procedura o prijemu i da kandidat ispunjava propisane uvjete.

(3) Ukoliko se dekret izdaje na određeno vrijeme, shodno članu 16. ovog pravilnika, ugovor o službi se zaključuje na period koji je naveden u dekretu.

VII. POGLAVLJE – OBRAZOVANJE, OSPOSoblJAVANJE I USAVRŠAVANJE ZA RAD

Član 74.

(Stručno obrazovanje i usavršavanje)

(1) Službenici Islamske zajednice su obavezni neprestano raditi na svom stručnom usavršavanju i osposobljavanju.

(2) Službenik Islamske zajednice ima pravo i obavezu učestvovati na organiziranim savjetovanjima i drugim oblicima obrazovnih aktivnosti.

(3) O učestvovanju službenika Islamske zajednice na savjetovanjima i drugim oblicima stručnog usavršavanja i osposobljavanja odlučuje rukovodilac organa službe, vodeći pritom računa o ravnomjernom učestvovanju svih službenika.

(4) Prisustvovanje seminarima, aktivnostima i drugim radnim sastancima koje zakazuju organi Islamske zajednice i Udruženje ilmije za službenika spada u redovno radno vrijeme.

(5) Rijaset Islamske zajednice putem Centra za kadrove svojim aktom uređuje oblike obaveznog godišnjeg stručnog usavršavanja i osposobljavanja službenika Islamske zajednice, određuje način realizacije te obuke, kriterije za izvođače obuke, način finansiranja i druga pitanja koja se odnose na organizaciju i sprovođenje obuke.

Član 75.

(Ugovor o obavljanju pripravničkog staža)

(1) Pripravnikom se smatra lice sa završenom srednjom ili višom školom, odnosno fakultetom koje prvi put zasniva službenički odnos u tom zanimanju, a koje je obavezno položiti stručni ispit ili mu je za rad u zanimanju potrebno prethodno radno iskustvo.

(2) Ugovor o obavljanju pripravničkog staža se zaključuje na određeno vrijeme, a najduže godinu dana, ako posebnim pravilnikom nije drugačije određeno.

(3) Pripravnički staž se provodi po programu obuke pripravnika, koji donosi Rijaset Islamske zajednice.

(4) Prijem pripravnika u organ službe, u pravilu, vrši se na osnovu javnog konkursa koji objavljuje organ službe na zahtjev rukovodioca, u skladu s kriterijima koje utvrđuje ovaj pravilnik, a za vrijeme pripravničkog staža pripravnik ima pravo na 80% plaće utvrđene za poslove za koje se osposobljava.

(5) Prijem pripravnika u organ službe može se vršiti i na osnovu Programa sufinansiranja zapošljavanja pripravnika JU Službe za zapošljavanje, pri čemu pripravnik tada ima pravo na minimalnu neto plaću utvrđenu ugovorom o obavljanju pripravničkog staža.

(6) Nakon završenog pripravničkog staža pripravnik je dužan položiti stručni ispit, u skladu s propisima o polaganju stručnog ispita.

(7) Uvjeti, način i rokovi polaganja stručnog ispita utvrđuju se posebnim propisom koji donosi Rijaset Islamske zajednice.

(8) Vjerski službenik koji je u službi manje od 10 (deset) godina radnog iskustva, a nema položen stručni ispit, dužan je taj ispit položiti u roku od godinu dana od dana stupanja na snagu ovog pravilnika.

(9) Vjerski službenik koji je već postavljen u službu, a ima položen stručni ispit, nije dužan nakon stjecanja uvjeta za polaganje (završetka fakulteta) ponovo isti polagati.

(10) Lica koja ispunjavaju uvjete za postavljenje iz člana 16. stav (3) i koja su najmanje jednu godinu obavljala poslove imama, hatiba i muallima, a nisu bili angažirani ugovorom o službi, imaju pravo polagati stručni ispit.

(11) Ukoliko lica iz prethodnog stava polože stručni ispit i budu primljeni u službu s istima će se zaključiti ugovor o službi.

Član 76.

(Ugovor o stručnom osposobljavanju)

(1) Radi polaganja stručnog ispita i stjecanja radnog iskustva određenog zanimanja, organ službe može primiti na stručno osposobljavanje bez zasnivanja službeničkog odnosa osobu bez radnog iskustva koja je završila školovanje.

(2) Osoba se može primiti na stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa: ako je prijavljena u evidenciju nezaposlenih osoba pri nadležnoj službi za zapošljavanje, ako ima odgovarajući stepen obrazovanja i struku predviđenu za obavljanje poslova službeničkog radnog mjesta, ako nema radnog iskustva i ako za nju ne postoje smetnje za prijem u službu.

(3) Osoba iz stava (1) ovog člana nije službenik.

(4) Vrijeme stručnog osposobljavanja iz stava (1) ovog člana računa se u iskustvo utvrđeno kao uvjet za obavljanje službeničkog angažmana i može trajati najduže onoliko vremena koliko traje pripravnički staž.

(5) Prava, obaveze i odgovornosti uređuju se ugovorom o stručnom osposobljavanju, u pisanoj formi, a kopija istog se dostavlja u roku od osam dana nadležnoj službi za zapošljavanje.

VIII. POGLAVLJE – OCJENA RADA I UNAPREĐENJE

Član 77. (Ocjena rada)

(1) Rad službenika prati se tokom cijele kalendarske godine, a u svrhu vrednovanja individualnih rezultata rada i ocjenjivanja.

(2) Ne ocjenjuju se službenici primljeni u službu na određeno vrijeme te službenici koji su u prethodnoj kalendarskoj godini radili manje od šest mjeseci, bez obzira na razlog.

(3) Ocjena je osnov za promicanje u plaći, napredovanje u službi, nagrađivanje za ostvarene rezultate rada te jedan od kriterija za raspored na odgovarajuće službeničko mjesto utvrđeno sistematizacijom.

(4) Ocjena rada službenika Islamske zajednice zasniva se na rezultatima postignutim u obavljanju poslova službeničkog mjesta i postavljenih službeničkih ciljeva, kvalitetu rada, efikasnosti u radu, samostalnosti, stvaralačkoj sposobnosti i inicijativi, vještini komunikacije, spremnosti prilagođavanja promjenama i ostalim sposobnostima koje zahtijeva službeničko mjesto.

(5) Rezultati ostvareni u obavljanju poslova u toku perioda koji se ocjenjuje označavaju se sljedećim ocjenama:

- a) izuzetno uspješno (ukoliko je rad i učinkovitost službenika najviše kvalitete i osigurava najbolje i jedinstveno izvršavanje službe),
- b) uspješno (ukoliko je rad i učinkovitost službenika naročito dobar i osigurava prvorazredno izvršavanje službe),
- c) zadovoljavajuće (ukoliko je rad i učinkovitost službenika prosječne kvalitete osiguravajući najmanju moguću mjeru prihvatljivih standarda kvalitete i preciznosti u obavljanju službe),
- d) nezadovoljavajuće (ukoliko je rad i učinkovitost službenika ispod minimuma standarda kvalitete te nije dovoljan da osigura pouzdano i prihvatljivo obavljanje službe),

(6) o ocjeni se donosi rješenje i ocjena mora biti obrazložena,

(7) svi službenici Islamske zajednice imaju nesmetan pristup ocjenama svoga rada koje se nalaze u ličnom dosjeu i imaju pravo izjaviti žalbu, radi preispitivanja ocjene rada, u roku od 15 dana od dana prijema odluke o ocjeni rada,

(8) Rijaset Islamske zajednice će donijeti poseban pravilnik kojim se propisuju kriteriji za ocjenjivanje i nagrađivanje službenika Islamske zajednice.

Član 78.

(Posljedice negativne ocjene)

Ukoliko su dvije uzastopne ocjene rada negativne, organ službe u Islamskoj zajednici razrješava dužnosti službenika Islamske zajednice, koji time gubi svoj status bez primanja naknade zbog otpuštanja.

Član 79.

(Napredovanje i unapređenje službenika Islamske zajednice)

(1) Ocjena rada iz prethodne godine uzima se u obzir prilikom unapređenja i internih premještaja.

(2) Napredovanje u službi ostvaruje se rasporedom službenika na više službeničko mjesto unutar iste kategorije ili prelaskom u višu kategoriju službeničkog mjesta ako:

- a) postoji slobodno službeničko mjesto propisano aktom o sistematizaciji na koje se službenik napredovanjem raspoređuje,
- b) ispunjava uvjete za raspored na službeničko mjesto,
- c) njegov rad je najmanje dva puta uzastopno ocijenjen kao “izuzetno uspješan” ili “uspješan”.

(3) Unapređenje se vrši putem internog oglasa, koji traje najmanje sedam dana od dana objavljivanja, a objavljuje se na oglasnoj tabli organa službe u Islamskoj zajednici u kojem se vrši unapređenje.

(4) Interni oglas sadrži naziv službeničkog mjesta, opis poslova i uvjete za obavljanje poslova utvrđene u aktu o sistematizaciji organa službe u Islamskoj zajednici.

(5) Rukovodilac organa službe u Islamskoj zajednici imenuje komisiju od tri člana, koja predlaže za unapređenje službenika Islamske zajednice koji ima najbolje stručne i druge kvalitete, koji se zasnivaju na ocjeni rada i pokazanim drugim stručnim i profesionalnim sposobnostima službenika Islamske zajednice koji se prijave na interni oglas, što se procjenjuje putem intervjua.

(6) Rješenje o unapređenju donosi rukovodilac organa službe u Islamskoj zajednici, na koje nezadovoljni službenici Islamske zajednice imaju pravo podnijeti žalbu.

IX. POGLAVLJE – SLUŽBENIČKO RADNO VRIJEME

Član 80.

(Pojam službeničkog radnog vremena)

(1) Službeničko radno vrijeme je vrijeme u kojem je službenik, prema ugovoru o službi, obavezan obavljati službeničke poslove na mjestu gdje se njegov službenički posao obavlja ili drugom mjestu koje odredi organ službe.

(2) Puno službeničko radno vrijeme službenika iznosi 40 sati sedmično i može se rasporediti na pet, odnosno šest radnih dana.

(3) Nepuno službeničko radno vrijeme službenika je svako službeničko radno vrijeme kraće od punog službeničkog radnog vremena.

(4) Službenik koji je zaključio ugovor o službi s nepunim službeničkim radnim vremenom može zaključiti više takvih ugovora i na taj način ostvariti puno službeničko radno vrijeme ukoliko to ne šteti interesima Islamske zajednice i ukoliko ne stvara sukob interesa.

(5) Prilikom sklapanja ugovora o službi za nepuno službeničko radno vrijeme, službenik je dužan obavijestiti organ službe o sklopljenim ugovorima o radu za nepuno službeničko radno vrijeme s drugim organima službe ili sklopljenim ugovorima o radu s nepunim radnim vremenom s drugim poslodavcima, o čemu će organ Islamske zajednice i službenik zaključiti pismeni sporazum.

(6) Službenik, koji radi s nepunim službeničkim radnim vremenom, ima pravo na iste uvjete službe i ostvaruje sva prava iz službeničkog odnosa kao službenik s punim službeničkim radnim vremenom, osim prava koja zavise od dužine službeničkog vremena (plaće i druga materijalna naknada i sl.), shodno ugovoru o službi.

(7) Dnevni raspored radnog vremena imama mora odražavati misijski karakter službe, što će se implicirati i na prava u pogledu prekovremenog i noćnog rada.

Član 81.

(Prekovremeni rad)

(1) Na zahtjev organa službe službenik je obavezan raditi duže od punog radnog vremena u sedmici (prekovremeni rad) i to u sljedećim slučajevima:

- a) elementarne nepogode (požar, poplava, potres i sl.), pojave zaraznih bolesti i u drugim slučajevima koji su posljedica više sile;
- b) iznenadnog povećanja obima posla;
- c) potrebe da se bez odlaganja obave određeni poslovi i
- d) u drugim hitnim slučajevima, kada je to neophodno.

(2) Prekovremeni rad može trajati samo onoliko vremena koliko je neophodno da se otklone, odnosno spriječe razlozi, uzroci i štetne posljedice zbog kojih je uveden, najviše do osam sati sedmično.

(3) Prekovremeni rad uvodi se odlukom rukovodioca organa službe.

(4) Za rad duži od punog radnog vremena radnik ima pravo na povećanu osnovnu plaću u skladu s ovim pravilnikom.

Član 82.

(Preraspodjela radnog vremena)

(1) Ako priroda posla to zahtijeva, puno radno vrijeme može se preraspodijeliti tako da tokom jednog perioda traje duže, a tokom drugog perioda kraće od punog radnog vremena, s tim da prosječno radno vrijeme, u toku trajanja preraspodjele, ne može biti duže od 52 sata sedmično.

(2) Preraspodjela radnog vremena uvodi se pisanom odlukom rukovodioca službe i ista se dostavlja službeniku.

(3) Preraspodijeljeno radno vrijeme ne smatra se prekovremenim radom.

Član 83.

(Obaveza vođenja evidencija)

(1) Organ službe je dužan svakodnevno voditi evidenciju o službenicima i drugim licima angažiranim u službi.

(2) Evidencija iz stava (1) ovog člana mora sadržavati podatke o početku i završetku radnog vremena, smjenama i druge podatke o prisustvu službenika na radu.

(3) Pored evidencije iz stava (1) ovog člana organ službe je dužan voditi evidenciju i o službenicima koji su kod njega angažirani u službu.

X. POGLAVLJE – ODMORI I ODSUSTVA

Član 84.

(Odmor u toku radnog vremena)

(1) Službenik koji radi duže od šest sati dnevno ima pravo na odmor u toku radnog dana u trajanju od najmanje 30 minuta, a koji ne može biti određen na početku niti na završetku službeničkog radnog vremena.

(2) Organ službe je dužan službeniku, na njegov zahtjev, omogućiti odmor iz stava (1) ovog člana u trajanju od jednog sata za jedan dan u toku radne sedmice.

(3) Vrijeme odmora iz stavova (1) i (2) ovog člana uračunava se u službeničko radno vrijeme.

(4) Nastavnici i saradnici koriste odmor u toku rada u pauzama izvođenja nastave i vježbi.

(5) Način i vrijeme korištenja odmora uređuje se internim aktima organa službe i ugovorom o službi.

Član 85.

(Pauza radi obavljanja namaza)

(1) Ukoliko organ službe ne raspolaže posebnom prostorijom za obavljanje namaza, službenici imaju pravo na pauzu radi obavljanja namaza.

(2) Službenici imaju pravo na pauzu radi obavljanja džuma-namaza u vrijeme džumanskog sata.

Član 86.

(Dnevni i sedmični odmor)

(1) Službenik ima pravo na dnevni odmor u trajanju od najmanje 12 sati.

(2) Dnevni odmor imama regulirat će se internim aktima medžlisa uvažavajući prirodu posla.

(3) Službenik ima pravo na sedmični odmor u trajanju od najmanje 24 sata neprekidno, koji se koristi, u pravilu, subotom i nedjeljom.

(4) Ukoliko je neophodno da službenik radi na dan svog dnevnog ili sedmičnog odmora (zbog potrebe obavljanja poslova i zadataka, u slučaju više sile, vanrednog povećanja obima posla te ukoliko organ službe ne može primijeniti druge mjere), osigurava mu se jedan dan za odmor u periodu određenom prema dogovoru organa službe i službenika koji ne može biti duži od dvije sedmice.

(5) Službeniku se ne može uskratiti pravo na odmor u toku rada, dnevni odmor i sedmični odmor.

(6) Izuzetno od stavova (1), (2) i (3) ovog člana, pravo na dnevni i sedmični odmor osigurava se internim aktom organa službe i ugovorom.

Član 87.

(Pravo na godišnji odmor)

(1) Službenik ima pravo na plaćeni godišnji odmor za svaku kalendarsku godinu.

(2) Službenik se ne može odreći prava na godišnji odmor, niti mu se može uskratiti pravo na godišnji odmor, niti mu se može izvršiti isplata naknade umjesto korištenja godišnjeg odmora, osim u slučaju da godišnji odmor nije iskorišten krivicom organa službe.

(3) Ništavan je sporazum o odricanju od prava na godišnji odmor, odnosno o isplati naknade umjesto korištenja godišnjeg odmora.

Član 88.

(Stjecanje prava na godišnji odmor)

(1) Službenik Islamske zajednice u jednoj kalendarskoj godini ima pravo na plaćeni godišnji odmor u trajanju od najmanje 20 radnih dana.

(2) Službenik koji se prvi put zaposli ili koji ima prekid rada između dva radna odnosa duži od petnaest dana stječe pravo na godišnji odmor nakon šest mjeseci neprekidnog rada.

(3) Ako službenik do kraja kalendarske godine nije stekao pravo na godišnji odmor u smislu stava (1) ovog člana ima pravo na godišnji odmor srazmjerno vremenu provedenom na radu, i to za svaki navršeni mjesec na radu po dva dana odmora.

(4) Odsustvo s rada zbog privremene nesposobnosti za rad, materinstva, vojne službe i drugog odsustva koje nije uvjetovano voljom službenika ne smatra se prekidom rada iz stava (2) ovog člana.

(5) Praznici i neradni dani određeni propisima Islamske zajednice, razdoblje privremene nesposobnosti za rad koje je utvrdio ovlašteni liječnik, te dani plaćenog odsustva, ne računavaju se u trajanje godišnjeg odmora.

(6) Kao vrijeme rada, u smislu odredaba o godišnjem odmoru iz ovog pravilnika, neće se smatrati i računavati neplaćeno odsustvo i drugi periodi preko mjesec dana za koje prava i obaveze koje se stječu na radu i po osnovu rada miruju, kao i vrijeme preko mjesec dana koji se ne priznaju u staž osiguranja.

Član 89.

(Kriteriji za određivanje dužine godišnjih odmora)

(1) Godišnji odmor službenicima u organu službe koji ne rade u nastavnom procesu, duži od 20 radnih dana, utvrđuje se na osnovu sljedećih kriterija:

a) Dužini radnog staža

- 1) od navršenih 3 do navršenih 5 godina radnog staža..... dodatna 2 radna dana;
- 2) od navršenih 5 do navršenih 10 godina radnog staža..... dodatna 4 radna dana;
- 3) od navršenih 10 do navršenih 15 godina radnog staža... dodatnih 6 radnih dana;
- 4) od navršenih 15 do navršenih 20 godina radnog staža... dodatnih 8 radnih dana;
- 5) preko navršenih 20 godina radnog staža..... dodatnih 10 radnih dana.

b) Uvjetima života službenika:

- 1) samohrani roditelj, staratelj ili usvojitelj s jednim djetetom do navršениh 15 godina života – dva radna dana;
- 2) samohrani roditelj, staratelj ili usvojitelj s dvoje djece do navršениh 15 godina života – tri radna dana;
- 3) samohrani roditelj, staratelj ili usvojitelj s troje i više djece do navršениh 15 godina života – četiri radna dana;
- 4) roditelj, staratelj ili usvojitelj s jednim djetetom do navršениh 15 godina života – jedan dan;
- 5) roditelj, staratelj ili usvojitelj s dvoje djece do navršениh 15 godina života – dva radna dana,
- 6) roditelj, staratelj ili usvojitelj s troje i više djece do navršениh 15 godina života – tri radna dana,
- 7) službenik invalid, hronični ili teški bolesnik – dva radna dana.

c) Rezultatima rada i doprinosu u radu:

- 1) prema ocjeni reisul-uleme, dekana ili direktora za značajnije postizanje kvalitativnih i kvantitativnih rezultata i doprinosa u radu koje je službenik postigao u kalendarskoj godini u kojoj se koristi godišnji odmor do tri radna dana.

d) Nivou službeničkog mjesta, složenosti poslova, ovlaštenja i odgovornosti:

- 1) stručni saradnik – jedan radni dan;
- 2) viši stručni saradnik – dva radna dana;
- 3) stručni savjetnik – tri radna dana;
- 4) voditelj/šef unutrašnje organizacione jedinice – četiri radna dana;
- 5) rukovodeći službenik i savjetnik – pet radnih dana.

e) Rezultata rada:

- 1) za uspješne rezultate rada – jedan dan,
- 2) za naročito uspješne rezultate u radu – dva dana.

f) Po osnovu učesća u Armiji Republike Bosne i Hercegovine:

- 1) za 12-18 mjeseci učesća u odbrambeno-oslobodilačkom ratu – 1 radni dan
- 2) za 18-30 mjeseci učesća u odbrambeno-oslobodilačkom ratu – 2 radna dana

3) za 30 mjeseci učešća u odbrambeno-oslobodilačkom ratu i više – 3 radna dana

(2) Uvećanje godišnjeg odmora po osnovu stava (1) tačke b) alineja 1) do 6) ovog člana ostvaruje se samo po jednom osnovu, uz podnošenje odgovarajuće dokumentacije (izjava roditelja, staratelja ili usvojitelja, odnosno samohranog roditelja, staratelja ili usvojitelja, medicinska dokumentacija o invalidnosti, hroničnoj ili teškoj bolesti).

(3) Pod pojmom hronični i teški bolesnik podrazumijeva se bolesnik čija bolest se ne može izliječiti, a ista ima utjecaja na kvalitet života službenika.

(4) Kriteriji iz stava (1) ovog člana koji utječu na dužinu trajanja godišnjeg odmora uzimaju se u obzir sa stanjem na dan donošenja rješenja o godišnjem odmoru.

(5) Rješenje iz stava (4) ovog člana mora se donijeti najmanje 15 dana prije početka korištenja godišnjeg odmora.

(6) Ako se godišnji odmor koristi u više dijelova, rješenjem se neće utvrđivati način i red korištenja preostalog dijela godišnjeg odmora, već će isti odobravati direktno nadređeni službenik i neposredno pretpostavljeni na zahtjev službenika.

(7) Ukupan godišnji odmor službenicima van nastavnog procesa utvrđen po kriterijima iz ovog člana ne može biti duži od 35 radnih dana.

Član 90.

(Korištenje godišnjeg odmora)

(1) Godišnji odmor može se koristiti u više dijelova.

(2) Ukoliko službenik koristi godišnji odmor u dijelovima, mora tokom kalendarske godine za koju ostvaruje pravo na godišnji odmor iskoristiti prvi dio bez prekida u trajanju od najmanje 10 radnih dana u toku kalendarske godine, a drugi dio najkasnije do 30. juna naredne godine.

(3) Službenik koji ne iskoristi prvi dio godišnjeg odmora u smislu stava (2) ovog člana nema pravo prenošenja godišnjeg odmora u narednu godinu i nema pravo na regres.

(4) Raspored korištenja godišnjih odmora za svaku kalendarsku godinu utvrđuju neposredni rukovodioci uz prethodnu konsultaciju sa službenikom, uzimajući u obzir potrebe posla.

(5) Plan godišnjih odmora za tekuću godinu treba biti utvrđen najkasnije do 30. aprila.

(6) Imam, odnosno muallim/muallima ne može koristiti godišnji odmor za vrijeme trajanja mektepske pouke, ramazana i bajrama.

(7) Izuzetno, glavni imam može imamu na njegov zahtjev odobriti korištenje godišnjeg odmora i u vrijeme iz stava (6) ovog člana.

(8) Pri angažiranju službenika za vrijeme godišnjeg odmora i slobodnih dana primjenjivat će se propisi i normativi Islamske zajednice.

(9) Za vrijeme trajanja godišnjeg odmora službenika, organ službe je, u slučaju potrebe, dužan obezbijediti adekvatnu zamjenu.

Član 91.

(Rješenje o korištenju godišnjeg odmora)

(1) Organ službe je dužan službeniku izdati rješenje o korištenju godišnjeg odmora najkasnije 15 dana prije vremena određenog za korištenje godišnjeg odmora.

(2) Rješenje sadrži dužinu, tj. broj dana godišnjeg odmora, način korištenja, vrijeme korištenja godišnjeg odmora, kao i naznaku dana u koji je službenik dužan po iskorištenom godišnjem odmoru započeti s radom.

Član 92.

(Odgađanje i prekid godišnjeg odmora)

(1) Korištenje godišnjeg odmora može se odgoditi, odnosno prekinuti radi službene potrebe koja se ogleda u izvršenju važnih i neodgodivih službenih poslova ili na lični zahtjev službenika.

(2) U slučaju odgode ili prekida godišnjeg odmora radi službene potrebe, službenik ima pravo na naknadu stvarnih troškova nastalih prekidom korištenja godišnjeg odmora.

(3) Ukoliko službenik nije iskoristio najmanje deset radnih dana godišnjeg odmora, godišnji odmor u tekućoj godini ne može se prekinuti na lični zahtjev službenika.

(4) Naknadno korištenje odgođenog, odnosno prekinutog godišnjeg odmora službenika odobrava neposredni rukovodilac.

Član 93.

(Naknada plaće za vrijeme godišnjeg odmora)

Za vrijeme korištenja godišnjeg odmora službenik ima pravo na naknadu plaće u visini plaće koju bi ostvario da je radio.

Član 94.

(Naknada za neiskorišteni godišnji odmor)

(1) U slučaju prestanka ugovora o službi organ službe je dužan službeniku, koji krivicom organa službe nije iskoristio cijeli ili dio godišnjeg odmora, isplatiti naknadu umjesto korištenja godišnjeg odmora.

(2) Naknada iz stava (1) ovog člana određuje u neto iznosu koji bi službenik primio da je koristio cijeli, odnosno preostali dio godišnjeg odmora, a razmjerno broju dana neiskorištenoga godišnjeg odmora.

Član 95.

(Odmor u dane praznika)

- (1) Službenik ima pravo na odmor u dane državnih i vjerskih praznika.
- (2) Državni praznici utvrđuju se zakonima.
- (3) Islamski praznici su Ramazanski bajram, Kurban-bajram, 01. muharrem – Nova muslimanska godina i 12. rebiul-evvel – Mevlud.
- (4) Službenik koji radi u danima praznika ima pravo na drugi slobodan radni dan ili posebno obračunatu plaću za rad u danima praznika.
- (5) Glavni imam može imamu odobriti korištenje slobodnih dana u vrijeme ramazana ukoliko za to postoje posebno opravdani razlozi.
- (6) Pravo na odmor u dane vjerskih praznika imam koristi uz obavezu izvršavanja nužnih vjerskih obreda vezanih za konkretni vjerski praznik i obaveza prema nalogu glavnog imama.

Član 96.

(Plaćeno odsustvo)

- (1) Službenik ima pravo odsustvovati s rada uz naknadu plaće do sedam radnih dana u toku kalendarske godine u slučajevima:
 - a) stupanja u brak do 5 radnih dana;
 - b) rođenja djeteta do 5 radnih dana;
 - c) njega člana uže porodice ili roditelja službenika, ili zbog teške bolesti do 5 radnih dana;
 - d) smrt člana uže porodice ili roditelja službenika do 5 radnih dana;
 - e) smrt roditelja bračnog druga, djeda ili nane, unučadi, brata ili sestre službenika i člana domaćinstva koji je živio sa službenikom u zajedničkom domaćinstvu do 3 radna dana;
 - f) preseljenje u stan do 2 radna dana;
 - g) zdravstvenog pregleda u specijalističkim ustanovama do 3 radna dana.
- (2) Pod članom uže porodice u smislu ovog pravilnika podrazumijevaju se supružnik, djeca (vlastita, usvojena, pastorčad).
- (3) Zbir dana odsustvovanja po svim osnovama iz prethodnog člana ne može biti veći od sedam radnih dana u kalendarskoj godini.
- (4) Izuzetno od stava (1) ovog člana, ukoliko je službenik već u toku kalendarske godine po utvrđenim osnovama iz stava (1) ovog člana koristio sedam radnih dana (u slučaju smrti člana uže porodice, roditelja službenika ili člana

domaćinstva koji je sa službenikom živio u zajedničkom domaćinstvu), službenik ima pravo na odsustvo s rada uz naknadu plaće do pet radnih dana.

Član 97.

(Plaćeno odsustvo radi stručnog usavršavanja)

(1) Pored prava iz člana 96. stav (1) ovog pravilnika službeniku se može osigurati i duže odsustvovanje s rada u toku jedne kalendarske godine uz naknadu plaće radi:

- a) stručnog obrazovanja i usavršavanja,
- b) polaganja stručnog ili drugog ispita,
- c) angažiranja nastavnika i saradnika po posebnim pozivima upućenim od strane naučnih, visokoškolskih i sličnih ustanova.

(2) Rješenje o plaćenom odsustvu donosi rukovodilac organa službe u skladu s općim aktom koji propisuje uvjete za odsustvo s rada iz prethodnog stava ili, pak, na osnovu odluke Rijasetu ili nadležnog upravnog odbora, s tim što se za službenike u nastavnom procesu kao i druge neophodne službenike mora osigurati adekvatna zamjena.

Član 98.

(Plaćeno odsustvo radi obavljanja hadža)

Službeniku koji prvi put obavlja hadž odobrit će se plaćeno odsustvo u trajanju od 20 (dvadeset) radnih dana u skladu s planiranim periodom odlaska, boravka i povratka u organizaciji Islamske zajednice.

Član 99.

(Darovanje krvi)

Dobrovoljni davaoci krvi imaju pravo na jedan dan plaćenog odsustva za svako davanje krvi.

Član 100.

(Neplaćeno odsustvo)

(1) Odsustvovanje iz službe bez naknade plaće može se odobriti službeniku na njegov zahtjev na period do 30 dana u toku jedne kalendarske godine. Ovaj oblik odsustva s rada odobrava se kad za to postoje posebno opravdani razlozi. Opravdanost razloga cijeni i rješenje o neplaćenom odsustvu iz prethodnog stava donosi rukovodilac organa službe.

(2) Odsustvo iz stava (1) ovog člana može se odobriti samo pod uvjetom ako odsustvo službenika Islamske zajednice s posla neće utjecati na blagovremeno obavljanje službenih poslova. (3) Izuzetno, službeniku Islamske zajednice

u organu službe u Islamskoj zajednici može se odobriti neplaćeno odsustvo u trajanju dužem od 30 dana u sljedećim slučajevima:

boravka u inostranstvu ako bračni drug službenika boravi u inostranstvu; školovanje koje nije obuhvaćeno organiziranim oblicima obuke koju provode organi Islamske zajednice a koje doprinosi ukupnom usavršavanju službenika Islamske zajednice u obavljanju poslova iz djelokruga organa službe u Islamskoj zajednici, ili u drugim slučajevima po procjeni organa službe.

(4) Odsustva iz stava (3) ne mogu trajati duže od dvije godine.

(5) Za vrijeme odsustva s rada, u skladu sa stavom (1) i (3) ovog člana, prava i obaveze službenika Islamske zajednice, koja se stječu u službi i po osnovu rada miruju.

Član 101. **(Prekid angažmana)**

(1) Imenovanje na javnu funkciju je prepreka za postojanje službeničkog odnosa.

(2) Službenik koji nije nosilac vjerskog autoriteta, a koji zbog izbora na jednu od javnih funkcija prekida rad u organu službe, ima pravo da se po prestanku javne funkcije, a najkasnije u roku od 30 dana, vrati na rad, i to na službeničko mjesto na koje je ranije bio raspoređen ili na drugo raspoloživo službeničko mjesto koje odgovara njegovoj stručnoj spremi, odnosno radnim sposobnostima.

(3) Za vrijeme odsustva s rada u smislu prethodnog stava, prava i obaveze službenika koja se stječu u službi i po osnovu službe miruju najduže četiri godine od dana izbora, odnosno imenovanja.

Član 102. **(Odsustva iz službe koja se ne smatraju prekidom ugovora o službi)**

Prekidom ugovora o službi ne smatraju se prekidi nastali zbog:

- a) godišnjeg odmora,
- b) privremene spriječenosti za rad,
- c) porođajnog odsustva,
- d) odsustva iz službe uz saglasnost organa službe i
- e) odsustva iz službe u skladu s interenim aktima Islamske zajednice, posebnim pravilnikom organa službe ili ugovorom o službi.

XI. POGLAVLJE – ZAŠTITA NA RADU

Član 103.

(Zaštita na radu)

Organ službe je obavezan primjenjivati propise Islamske zajednice iz oblasti zaštite na radu i raditi na unapređivanju zaštite na radu.

Član 104.

(Zaštita života i zdravlja)

(1) Prilikom zaključivanja ugovora o službi i tokom trajanja službeničkog odnosa službenik je dužan obavijestiti organ službe o bolesti ili drugoj okolnosti koja ga onemogućava ili bitno ometa u izvršavanju obaveza iz ugovora o službi ili koja ugrožava život ili zdravlje lica s kojima službenik dolazi u dodir u izvršavanju ugovora o službi.

(2) Radi utvrđivanja zdravstvene sposobnosti iz stava (1) ovog člana ili radi utvrđivanja zdravstvene sposobnosti za obavljanje određenih poslova, organ službe može uputiti službenika na ljekarski pregled.

(3) Troškove ljekarskog pregleda iz stava (2) ovog člana snosi organ službe.

Član 105.

(Sistematski ljekarski pregled)

(1) Organ službe je obavezan organizirati sistematski ljekarski pregled službenika, najmanje jednom u tri godine, a za imame i druga radna mjesta s posebnim uvjetima rada svake godine.

(2) Troškove sistematskog ljekarskog pregleda snosi organ službe.

Član 106.

(Zaštita dostojanstva službenika)

Organ službe je dužan štititi dostojanstvo službenika za vrijeme obavljanja službe tako da mu osigura uvjete rada u kojima neće biti izložen uznemiravanju na radu ili u vezi s radom (mobing).

1. ZAŠTITA ŽENA I MATERINSTVA

Član 107.

(Zabrana nejednakog postupanja)

(1) Organ službe ne može odbiti da zaposli ženu zbog njene trudnoće niti joj može za vrijeme trudnoće ili korištenja porođajnog odsustva otkazati ugovor o službi.

(2) Prestanak ugovora o službi na određeno vrijeme ne smatra se otkazom ugovora o službi u smislu stava (1) ovog člana.

Član 108.

(Zaštita žene i materinstva)

(1) Žena ima pravo na porođajno odsustvo i pravo da radi polovinu punog radnog vremena shodno važećim propisima iz oblasti sigurnosti rada i radnih odnosa.

(2) Za vrijeme korištenja prava iz stava (1) ovog člana žena ima pravo na naknadu plaće, u skladu s posebnim zakonom, a razlika do pune plaće se isplaćuje na teret organa službe.

(3) Nakon isteka porođajnog odsustva i njege djeteta žena ima pravo povratka na poslove na kojima je radila prije korištenja toga prava.

(4) Na pitanja koja nisu uređena ovim pravilnikom a tiču se zaštite žene i materinstva primjenjuju se važeći propisi koji reguliraju navedenu oblast.

(5) Organ službe ne smije tražiti bilo kakve podatke o trudnoći, osim ako službenica zahtijeva određeno pravo predviđeno zakonom ili drugim propisom radi zaštite trudnica.

2. ZAŠTITA SLUŽBENIKA U SLUČAJU PRIVREMENE SPRIJEČENOSTI ZA RAD

Član 109.

(Zaštita službenika u slučaju privremene spriječenosti za rad zbog povrede pri obavljanju službe ili profesionalnog oboljenja)

(1) Povreda na radu, bolest ili profesionalna bolest ne mogu štetno utjecati na ostvarivanje prava službenika iz službeničkog odnosa.

(2) Službeniku koji je pretrpio povredu pri obavljanju službe ili je obolio od profesionalne bolesti ne može prestati ugovor o službi koji je zaključen na određeno vrijeme niti mu organ službe može otkazati ugovor o službi na neodređeno za vrijeme privremene spriječenosti za rad zbog liječenja ili oporavka, osim ako je počinio teži prestup ili težu povredu radne obaveze iz ugovora o službi.

(3) U slučaju iz stava (2) ovog člana ugovor o službi na određeno vrijeme neće se smatrati ugovorom o službi na neodređeno vrijeme.

(4) Na pitanja koja nisu uređena ovim pravilnikom a tiču se zaštite i prava službenika s promijenjenom radnom sposobnosti primjenjuju se važeći propisi koji reguliraju navedenu oblast.

XII. POGLAVLJE – PLAĆE I NAKNADE PLAĆE

Član 110.

(Kriteriji za utvrđivanje plaća)

- (1) Službenici za svoj rad imaju pravo na plaću.
- (2) Službenici imaju pravo na jednaku plaću za jednak rad, tj. rad jednake vrijednosti, neovisno o tome jesu li u službi na neodređeno ili određeno vrijeme, odnosno na probnom radu.
- (3) Isplata plaće iz prethodnog stava vrši se svakog mjeseca najkasnije do 10. u mjesecu za prethodni mjesec.
- (4) Plaće i druga materijalna prava službenika uređuju se pravilnikom o plaćama i naknadama koji donosi svaki organ Islamske zajednice posebno, a kao kriteriji mogu se uzeti: vrsta poslova, složenost poslova, vrsta i stepen školske spreme, naučna zvanja ostvarena u struci, radno iskustvo, hifz, opća i posebna znanja i vještine, odgovornosti službeničkog mjesta te objektivni kriteriji mjerenja vrijednosti službeničkog posla.
- (5) Na pravilnik iz stava (4) ovog člana saglasnost daje muftijstvo, odnosno Rijaset Islamske zajednice.
- (6) Plaća reisul-uleme i zamjenika reisul-uleme, članova Vijeća muftija i članova Rijaseta utvrđuje se posebnim aktom koji donosi Sabor Islamske zajednice.
- (7) Prilikom isplate plaće organ službe je dužan službeniku uručiti pisani obračun plaće.

Član 111.

(Struktura plaća)

- (1) Polaznu osnovicu za obračun plaće za službenike u organima službe utvrđuje nadležni organ za svaku godinu, uz saglasnost muftijstva, odnosno Rijaseta Islamske zajednice.
- (2) Osnovica za obračun plaća primjenjuje se nakon usvajanja budžeta za tekuću fiskalnu godinu.
- (3) Do usvajanja budžeta za tekuću fiskalnu godinu primjenjuje se osnovica iz prethodne fiskalne godine.
- (4) Ako budžet za narednu fiskalnu godinu ne bude usvojen do 31. decembra tekuće godine, osnovica za obračun plaće utvrđena u skladu s odredbama stava (1) ovog člana primjenjivat će se tek od narednog mjeseca od dana usvajanja budžeta.

Član 112.

(Platni razredi i koeficijenti)

(1) Za svako službeničko mjesto utvrđuje se platni razred prema vrsti i složenosti poslova službeničkog mjesta, odgovornosti službeničkog mjesta u odnosu na ukupno funkcioniranje organa službe kao i na bazi objektivnih kriterija mjerenja vrijednosti posla.

(2) Službenička mjesta u smislu stava (1) ovog člana dijele se na:

- a) službenička mjesta imenovanih lica,
- b) službenička mjesta rukovodilaca organizacionih jedinica,
- c) službenička mjesta rukovodilaca unutrašnjih organizacionih jedinica,
- d) službenička mjesta za koje je propisana VSS VII stepen, odnosno 240 ECTS bodova,
- e) službenička mjesta za koje je propisana VSS/VŠS VI stepen, odnosno 180 ECTS bodova,
- f) službenička mjesta za koje je propisana SSS IV stepen,
- g) službenička mjesta za koje je propisana SSS III, odnosno NK.

(3) Utvrđivanje koeficijenta za konkretno službeničko mjesto vrši se prema težini i kompleksnosti zadataka koji se obavljaju na službeničkom mjestu, odgovornosti i ovlaštenja, fizičkom i mentalnom naporu koji zahtijeva obavljanje aktivnosti, neophodnom obrazovanju i iskustvu.

(4) Koeficijente koji se odnose na platne razrede i unutar platnih razreda utvrđuje nadležni organ službe posebnim propisom uz saglasnost muftijstva, odnosno Rijaseta Islamske zajednice.

Član 113.

(Obračun plaća)

(1) Plaća se određuje tako da se osnovica iz člana 111. ovog pravilnika pomnoži s koeficijentom platnog razreda i tako utvrđeni iznos uvećava se za 0,75% za svaku navršenu godinu radnog staža, a najviše do 20% iznosa plaće.

(2) Osnovna plaća ne može biti manja od 50% prosječne neto plaće isplaćene u Bosni i Hercegovini prema posljednjim podacima objavljenim od strane Agencije za statistiku.

(3) U slučaju da množenjem utvrđene osnovice i koeficijenta osnovna plaća iznosi manje od 50% prosječne plaće, službeniku će se isplatiti plaća u navedenom procentu.

(4) Osnovna plaća obračunava se i iskazuje mjesečno za puno službeničko radno vrijeme, prema službeničkom mjestu i odgovarajućem platnom razredu.

(5) Ukoliko je službenik angažiran na nepuno službeničko radno vrijeme, osnovna plaća odredit će se srazmjerno vremenu provedenom na radu.

(6) Neto plaća imama s punim radnim vremenom ne može biti manja od iznosa prosječne neto plaće isplaćene u Bosni i Hercegovini prema posljednjim podacima objavljenim od strane Agencije za statistiku.

Član 114.

(Naknada za privremeno obavljanje poslova)

(1) U slučaju da se u nekom organu službe ne mogu popuniti službenička mjesta službenika zbog nemogućnosti osiguravanja kadrova, službenicima koji privremeno obavljaju taj posao povećava se plaća do 50%, u zavisnosti od nastalog povećanja obima posla.

(2) Rijaset Islamske zajednice, odnosno muftijstvo daje mišljenje da li su u konkretnom slučaju ispunjeni uvjeti potrebni za primjenu stava (1) ovog člana.

Član 115.

(Ostale naknade)

(1) Službenik ima pravo na sljedeće naknade i naknade plaće za:

- a) godišnji odmor,
- b) plaćeno odsustvo,
- c) ishranu u toku rada,
- d) regres za godišnji odmor,
- e) bolovanje,
- f) porodiljsko odsustvo,
- g) prekovremeni rad, noćni rad, rad u dane praznika i rad u dane sedmičnog odmora,
- h) službeno putovanje,
- i) naknada za rad na terenu,
- j) prijevoz na posao i prijevoz s posla,
- k) slučaj teške povrede u službi,
- l) slučaj smrti,
- m) obrazovanje i stručno usavršavanje,
- n) jubilarne nagrade,
- o) rođenje djeteta,
- p) Ramazanski i Kurban-bajram (bajramija),
- q) otpremninu za odlazak u penziju,
- r) otpremninu u slučaju prekobrojnosti i
- s) za vrijeme suspenzije/udaljenja iz službe.

(2) Službeniku koji se premješta u drugo službeničko mjesto koje je udaljeno više od 100 kilometara od mjesta njegovog prebivališta mora se, najduže u roku od šest mjeseci, osigurati odgovarajući smještaj za njega i njegovu porodicu, ako

posebnim aktom nije drugačije određeno. Troškovi smještaja terete organ službe.

(3) Do osiguravanja uvjeta za smještaj njega i porodice službenik ima pravo na naknadu povećanih troškova zbog odvojenog života od porodice, kao i naknadu troškova putovanja u mjesto prebivališta porodice u dane sedmičnog odmora, praznika i neradnih dana.

Službenik za preseljenje ima pravo na naknadu stvarnih troškova preseljenja.

Član 116.

(Naknada za godišnji odmor i plaćeno odsustvo)

(1) Službenik ima pravo na naknadu plaće do visine jedne plaće iz prethodnog mjeseca za vrijeme godišnjeg odmora.

(2) Službenik ima pravo na naknadu plaće do visine jedne plaće iz prethodnog mjeseca za vrijeme plaćenog odsustva.

Član 117.

(Naknada za ishranu u toku rada)

Službeniku pripada pravo na novčanu naknadu za ishranu u toku rada (topli obrok) u iznosu koji utvrđuje nadležni organ službe posebnim aktom uz saglasnost muftijstva, odnosno Rijaseta Islamske zajednice.

Član 118.

(Regres za godišnji odmor)

(1) Službeniku pripada pravo na regres za godišnji odmor.

(2) Visinu regresa za godišnji odmor iz stava (1) ovog člana utvrđuje nadležni organ službe posebnim aktom koji donosi prije usvajanja budžeta za narednu godinu, uz saglasnost muftijstva, odnosno Rijaseta Islamske zajednice.

(3) Isplata regresa za godišnji odmor vrši se na osnovu pojedinačnih rješenja o korištenju godišnjeg odmora.

Član 119.

(Naknada za bolovanje)

(1) Službenik ima pravo na naknadu za vrijeme privremene spriječenosti za rad (bolovanje) do 42 dana u visini 80% osnovne plaće isplaćene za mjesec koji prethodi mjesecu u kojem je nastala privremena spriječenost za rad, odnosno u visini 100% osnovne plaće ako je spriječenost nastala zbog povrede u službi, profesionalne bolesti, trudnoće, transplantacije, teške bolesti i teške fizičke povrede koje zbog svoje prirode toka i prognoze zahtijevaju kontinuirano praćenje, višekratno bolničko liječenje u jednoj godini, skupu dijagnostiku, medicinska

pomagala i medikamentozni tretman skupim lijekovima koji nisu obuhvaćeni Odlukom o Listi lijekova obaveznog zdravstvenog osiguranja.

(2) Naknada obračunata na način iz prethodnog stava ovog člana ne može biti niža od najniže plaće isplaćene za mjesec za koji se utvrđuje naknada.

(3) Za obračun naknade bolovanja za više od 42 dana primjenjuju se propisi kojima se uređuje ova oblast prema mjestu uplate doprinosa angažiranog.

Član 120.

(Naknada za porodijsko odsustvo)

U slučaju porodijskog odsustva, službenik ima pravo na naknadu u skladu s propisima kojima se uređuje ova oblast prema mjestu uplate doprinosa za svakog angažiranog, s tim da razliku do visine pune plaće isplaćuje organ službe.

Član 121.

(Naknada za prekovremeni rad, noćni rad, rad u dane praznika, rad u dane sedmičnog odmora)

U slučaju prekovremenog rada, noćnog rada, rada u dane praznika ili u dane sedmičnog odmora službenik ima pravo na naknadu osnovne plaće, srazmjerno vremenu trajanja tog rada, uvećanom za procenat kako slijedi:

- a) prekovremeni rad 50%,
- b) noćni rad 30%,
- c) rad u dane praznika 50% i
- d) rad u dane sedmičnog odmora 35%.

Član 122.

(Naknada za službeno putovanje)

(1) Službenik ima pravo na naknadu za troškove službenog putovanja na području Bosne i Hercegovine, kao i za putovanje u inozemstvo, na koje se upućuje da izvrši službeni zadatak.

(2) Odobrenje za službeno putovanje, naknada, trajanje, izvještavanje sa službenog puta uređuje se Pravilnikom o službenim putovanjima.

Član 123.

(Naknada za rad na terenu)

(1) Naknada za terenski dodatak isplaćuje se službeniku koji je upućen na rad izvan mjesta prebivališta njegove porodice, odnosno sjedišta organa službe, duže od 30 dana.

(2) Zavisno od osiguranja smještaja i ishrane na terenu, službeniku se utvrđuje dnevni iznos terenskog dodatka koji iznosi do 80% propisane dnevnice.

(3) Pravo na terenski dodatak i dnevnice za službeno putovanje međusobno se isključuju.

Član 124.

(Naknada za prijevoz na posao i prijevoz s posla)

(1) Organ službe će službenicima čije je mjesto stanovanja udaljeno najmanje 2 km od mjesta rada osigurati troškove prijevoza na posao i s posla u visini cijene mjesečne karte gradskog saobraćaja.

(2) Izuzetno, službenicima koji stanuju izvan zone gradskog saobraćaja, pojedinačnom odlukom organa službe, može se za prijevoz na posao i s posla odobriti iznos u visini cijene mjesečne karte prigradskog saobraćaja.

Član 125.

(Naknada za slučaj teške povrede u službi)

U slučaju teške povrede u službi, službeniku se isplaćuje jednokratna novčana pomoć u visini prosječne mjesečne neto plaće u Bosni i Hercegovini prema posljednjem objavljenom statističkom podatku Agencije za statistiku.

Član 126.

(Naknada za slučaj smrti)

(1) U slučaju smrti službenika, njegovoj porodici isplaćuje se jednokratna novčana pomoć u visini tri prosječne mjesečne neto plaće isplaćene u Bosni i Hercegovini prema posljednjem objavljenom statističkom podatku Agencije za statistiku.

(2) U slučaju smrti užeg člana porodice službeniku se isplaćuje jednokratna novčana pomoć u visini dvije prosječne neto plaće u Bosni i Hercegovini.

(3) Užim članom porodice u smislu stava (2) ovog člana smatraju se supružnik, djeca i roditelji.

(4) Ukoliko u jednom organu službe rade dva ili više članova porodice, jednokratna novčana pomoć iz stava (2) ovog člana isplaćuje se samo jednom službeniku – članu porodice.

Član 127.

(Naknada za obrazovanje i stručno usavršavanje)

(1) Službenik ima pravo na naknadu troškova potrebnih za stručno obrazovanje, usavršavanje i obučavanje na koje je upućen od organa službe.

(2) Organ službe može službeniku na njegov zahtjev odobriti naknadu troškova za stručno obrazovanje, usavršavanje i obučavanje na koje nije upućen od strane organa službe.

Član 128.

(Jubilarne nagrade)

(1) Službenik ima pravo na novčanu naknadu po osnovu jubilarnih nagrada za vrijeme provedeno u službi u organu službe, kako slijedi:

- a. 10 godina neprekidnog rada,
- b. 20 godina neprekidnog rada,
- c. 30 godina neprekidnog rada.

(2) Svaki organ službe obavezan je posebnim aktom utvrditi visinu jubilarnih nagrada iz stava (1) ovog člana.

Član 129.

(Rođenje djeteta)

(1) Službenik ima pravo na naknadu za rođenje djeteta kako slijedi:

- a) za rođenje prvog djeteta,
- b) za rođenje drugog djeteta,
- c) za rođenje trećeg djeteta,
- d) za rođenje četvrtog djeteta,
- e) za rođenje petog djeteta i više.

(2) U broj rođene djece iz stava (1) ovog člana ubrajaju se i mrtvorođena i umrla djeca.

(3) Ukoliko oba roditelja rade u organu službe Islamske zajednice, pravo iz stava (1) ovog člana ostvaruje samo jedan roditelj.

(4) Svaki organ službe obavezan je posebnim aktom utvrditi visinu naknada iz stava (1) ovog člana.

Član 130.

(Bajramija)

(1) Službeniku u organu službe se isplaćuje naknada za Ramazanski i Kurban-bajram (bajramija).

(2) Odluku o visini naknade iz stava (1) ovog člana donosi organ službe.

Član 131.

(Otpremnina za odlazak u penziju)

Službenik ima pravo na otpremninu prilikom odlaska u penziju u visini njegovih pet ostvarenih neto plaća isplaćenih u prethodnih 12 mjeseci ili pet prosječnih mjesečnih neto plaća prema posljednjem objavljenom statističkom podatku u Bosni i Hercegovini, ako je to za njega povoljnije.

Član 132.

(Otpremnina u slučaju prekobrojnosti)

(1) Službenik koji je s organom službe zaključio ugovor o službi na neodređeno vrijeme, a kojem organ službe zbog prekobrojnosti otkazuje ugovor o službi nakon najmanje dvije godine neprekidnog rada, osim ako se ugovor otkazuje zbog kršenja obaveze iz službeničkog odnosa ili zbog neispunjavanja obaveza iz ugovora o službi od strane službenika, ima pravo na otpremninu u iznosu koji ne može biti manji od 1/3 (jedne trećine) prosječne mjesečne plaće isplaćene službeniku u posljednja tri mjeseca prije prestanka ugovora o službi, za svaku navršenu godinu rada u organu službe.

(2) Izuzetno, umjesto otpremnine iz stava (1) ovog člana, organ službe i službenik mogu se dogovoriti i o drugom vidu naknade.

(3) Način, uvjeti i rokovi isplate otpremnine iz stava (1) ovog člana utvrđuju se pisanim ugovorom između službenika i organa službe.

Član 133.

(Naknada plaće za vrijeme suspenzije/udaljenja iz službe)

(1) Za vrijeme suspenzije/udaljenja iz službe službeniku pripada naknada plaće u iznosu od 60%, a ako je jedini zaposleni u porodici, odnosno ako iz država porodicu, 80% plaće isplaćene u mjesecu koji je prethodio udaljenju iz službe.

(2) Puna plaća pripada službeniku od dana vraćanja u službu.

(3) Službeniku se vraća obustavljeni dio plaće od prvoga dana udaljenja, u sljedećim slučajevima:

- a) ako organ Islamske zajednice uvaži njegovu žalbu protiv rješenja o udaljenju iz službe,
- b) ako je pravosnažnim rješenjem obustavljen krivični, odnosno postupak zbog teške povrede službene dužnosti, osim zbog zastare vođenja postupka,
- c) ako je pravosnažnom presudom u krivičnom, odnosno pravosnažnim rješenjem u postupku zbog teške povrede službene dužnosti oslobođen od odgovornosti.

Član 134.

(Obaveza donošenja Pravilnika o plaćama i naknadama)

Svi organi službe obavezni su donijeti svoje pravilnike o plaćama i naknadama koji će se primjenjivati nakon dobivene saglasnosti muftijstva, odnosno Rijasetu Islamske zajednice.

XIII. POGLAVLJE – PRESTANAK SLUŽBENIČKOG ODNOSA/UGOVORA O SLUŽBI

Član 135.

(Prestanak službeničkog odnosa/ugovora o službi)

Službeniku Islamske zajednice prestaje ugovor o službi u sljedećim slučajevima:

- a) smrću službenika;
- b) sporazumom organa službe i službenika;
- c) dobrovoljnom istupanja iz službe u Islamskoj zajednici;
- d) prekobrojnosti (ukoliko su iscrpljene sve mogućnosti za raspoređivanje na drugo radno mjesto u službi u Islamskoj zajednici);
- e) odbijanje polaganja zakletve vjernosti i/ili potpisivanja teksta zakletve vjernosti;
- f) odbijanje potpisivanja aneksa ugovora o službi u smislu člana 146. ovog pravilnika;
- g) nepoložen stručni ispit u propisanom roku – istekom roka u kojem je bio obavezan položiti stručni ispit;
- h) kada službenik navrši 65 godina života i najmanje 15 godina staža osiguranja, odnosno najmanje 20 godina penzijskog staža ili kada navrši 40 godina staža osiguranja bez obzira na godine života, ako se organ službe i službenik ne dogovore drugačije;
- i) danom dostavljanja pravosnažnog rješenja o priznavanju prava na invalidsku penziju zbog gubitka radne sposobnosti;
- j) otkazom ugovora o službi;
- k) istekom vremena na koje je zaključen ugovor o službi na određeno vrijeme;
- l) ako službenik bude osuđen na izdržavanje kazne zatvora u trajanju dužem od tri mjeseca (danom stupanja na izdržavanje kazne) ili ako službeniku bude izrečena mjera bezbjednosti, vaspitna ili zaštitna mjera u trajanju dužem od tri mjeseca (početkom primjene te mjere);
- m) predaje dokumenata ili izjava tokom postupka podnošenja prijave za prijem u službu, za koje se kasnije utvrdi da su lažni;
- n) saznanja da u vrijeme prijema u službu nije ispunjavao uvjete za prijem u službu propisane ovim pravilnikom – danom saznanja za to;
- o) saznanja da je u vrijeme prijema u službu postojala smetnja za prijem u službu propisana ovim pravilnikom – danom saznanja za to;
- p) nezadovoljavajućeg probnog perioda;
- q) dvije uzastopno negativne ocjene rada;

- r) ako reisul-ulema oduzme muraselu ili dekret službeniku kome prema Ustavu Islamske zajednice reisul-ulema izdaje muraselu ili dekret za obavljanje poslova zbog kojih je sa službenikom zaključen ugovor o službi;
- s) pravosnažnom odlukom organa službe kao drugostepenog organa koja ima za posljedicu prestanak službeničkog odnosa – danom izvršnosti rješenja.

Član 136.

(Razrješenje službenika)

(1) O prestanku službe rukovodilac organa službe u Islamskoj zajednici donosi rješenje u roku od osam dana od nastupa okolnosti koje su razlog za prestanak službe.

(2) U roku od 15 dana od dana prijema rješenja o razrješenju službenik može podnijeti žalbu nadležnom organu službe.

(3) Žalba protiv rješenja o prestanku službe ne odgađa izvršenje rješenja u slučaju kada je dan prestanka službe određen ovim pravilnikom.

(4) Izuzetno od stava (1) ovog člana rješenje o razrješenju imamu će donijeti organ službe kod kojeg je i obavljao službu, i to tek nakon što se imamu izda dekret reisu-l-uleme o razrješenju.

(5) Uz prijedlog za izdavanje dekreta o razrješenju dostavlja se neophodna dokumentacija kojom se dokazuje da su ispunjeni uvjeti za razrješenje imama.

Član 137.

(Odlučivanje o otpremninama)

(1) Organ službe dužan je u rješenju o razrješenju, po službenoj dužnosti, odlučiti i o pravu na otpremninu službenika u smislu člana 132. ovog pravilnika.

(2) Otpreminu utvrđenu u rješenju iz stava (1) ovog člana isplaćuje organ službe u kojem je službenik bio angažiran.

Član 138.

(Sporazum o prestanku službeničkog odnosa)

(1) Sporazum o prestanku ugovora o službi mora biti u pisanoj formi.

(2) Sporazumom iz stava (1) ovog člana utvrđuju se dan prestanka službe, te sva ostala međusobna prava i obaveze koje iz prekida službeničkog odnosa proizlaze.

Član 139. **(Otkaz ugovora o službi)**

(1) Organ službe može otkazati službeniku ugovor o službi, uz propisani otkazni rok, ako je takav otkaz opravdan iz ekonomskih, tehničkih ili organizacijskih razloga, ili službenik nije u mogućnosti izvršavati svoje obaveze iz službeničkog odnosa, a od organa službe se ne može osnovano očekivati da angažira službenika na druge poslove ili da ga prekvalificira i dokvalificira za rad na drugim poslovima.

(2) U slučaju otkazivanja ugovora o službi iz stava (1) ovog člana, organ službe je obavezan pripremiti akt u pisanoj formi koji će sadržavati: razloge za predviđeno otkazivanje ugovora o službi, broj, kategoriju i spol službenika za čije je ugovore predviđen otkaz, mjere za koje organ službe smatra da se pomoću njih mogu ublažiti posljedice (angažiranje kod drugog organa službe) ili izbjeći neki ili svi predviđeni otkazi (npr. raspoređivanje na drugo službeničko mjesto, prekvalifikacija, privremeno skraćivanje službeničkog radnog vremena).

(3) Ako u periodu od jedne godine od otkazivanja ugovora o službi u smislu stava (1) ovog člana organ službe namjerava angažirati službenika s istim kvalifikacijama i stepenom stručne spreme ili na istom službeničkom mjestu, prije angažiranja drugih lica dužan je ponuditi angažman onim službenicima čiji su ugovori o službi otkazani.

(4) Organ službe može otkazati ugovor o službi bez obaveze poštivanja otkaznog roka, u slučaju da je službenik odgovoran za teži prestup ili za težu povredu službeničkih obaveza iz ugovora o službi.

(5) Organ službe može otkazati ugovor o službi, bez obaveze poštivanja otkaznog roka, u slučaju neurednog i neblagovremenog izvršavanja službeničkih obaveza, pri čemu je, prije davanja otkaza, neposredni rukovodilac dužan upozoriti službenika na njegove propuste i dostaviti mu pismeno upozorenje u kome će mu iskazati namjeru o otkazivanju ugovora o službi bez davanja predviđenog otkaznog roka za slučaj da se prestup ponovi u roku od šest mjeseci nakon izdavanja pisanog upozorenja organa službe.

(6) Službenik može otkazati ugovor o službi bez obaveze poštivanja otkaznog roka u slučaju da je organ službe odgovoran za prestup ili povredu obaveza iz ugovora o službi, a koji su takve prirode da ne bi bilo osnovano očekivati od službenika da nastavi službenički odnos, pri čemu službenik ima sva prava u skladu s ovim pravilnikom, kao da je ugovor nezakonito otkazan od strane organa službe.

Član 140.

(Neopravdani razlozi za otkaz)

Neopravdani razlozi za otkaz su:

- a) privremena spriječenost za rad zbog bolesti ili povrede;
- b) podnošenje žalbe ili prijave službenika odgovornim licima ili višim organima Islamske zajednice zbog povrede propisa Islamske zajednice.

Član 141.

(Otkazni rok i rok za otkaz ugovora o službi)

(1) U slučaju da službenik otkazuje ugovor o službi, otkazni rok ne može biti kraći od 15 niti duži od 30 dana.

(2) Ako ugovor o službi službeniku prestaje otkazom organa službe, prema dužini radnog staža u organu službe, otkazni rok ne može biti kraći od 15 dana niti duži od 60 dana, i to kako slijedi:

- a) do 5 godina radnog staža 15 dana,
- b) od 5 do 10 godina radnog staža 20 dana,
- c) od 10 do 15 godina radnog staža 30 dana,
- d) od 15 do 20 godina radnog staža 45 dana,
- e) preko 20 godina radnog staža 60 dana.

(3) Otkazni rok počinje da teče od dana uručjenja otkaza službeniku, odnosno organu službe.

(4) U slučaju otkazivanja ugovora o službi bez obaveze poštivanja otkaznog roka, ugovor o službi može se otkazati u roku od 60 dana od dana saznanja za činjenicu zbog koje se daje otkaz, ali najduže u roku od jedne godine od dana učinjene povrede.

Član 142.

(Omogućavanje iznošenja odbrane službenika)

Ako organ službe otkazuje ugovor o službi zbog ponašanja ili rada službenika, obavezan je provesti disciplinski postupak i omogućiti službeniku da se izjasni o elementima odgovornosti koja mu se stavlja na teret.

Član 143.

(Teret dokazivanja)

U slučaju spora zbog otkaza ugovora o službi, na organu službe je teret dokazivanja postojanja opravdanog razloga za otkaz ugovora o službi zbog povrede službene dužnosti i narušavanja ugleda Islamske zajednice.

Član 144. **(Pisana forma otkaza)**

- (1) Otkaz se daje u pisanoj formi.
- (2) Organ službe je obavezan, u pisanoj formi, obrazložiti otkaz.
- (3) Otkaz se dostavlja službeniku, odnosno organu službe kojem se otkazuje.

Član 145. **(Prava službenika u slučaju nezakonitog otkaza)**

- (1) Ako službenik na zahtjev organa službe prestane s radom prije isteka propisanog otkaznog roka, organ službe obavezan je isplatiti mu naknadu plaće i priznati sva ostala prava kao da je radio do isteka otkaznog roka.
- (2) Ako službenik prestane s radom prije isteka propisanog otkaznog roka, bez saglasnosti organa službe, organ službe ima pravo na naknadu štete prema općim propisima o naknadi štete.
- (3) Službenik koji osporava otkazivanje ugovora o službi može tražiti od direktno nadređenog organa službe da preispita odluku o otkazivanju ugovora o službi.

Član 146. **(Izmjena sadržaja ugovora o službi)**

- (1) Organ službe može službeniku ponuditi izmjenu sadržaja ugovora o službi (u daljem tekstu: aneks ugovora):
 - a) radi rasporeda na drugo službeničko mjesto ili premještaja u drugo mjesto rada kod istog organa službe;
 - b) radi upućivanja na službu na odgovarajući posao kod drugog organa službe;
 - c) zbog ekonomskih, tehničkih ili organizacijskih razloga;
 - d) ako je došlo do promjena u plaći, novčanim naknadama i drugim primanjima službenika po osnovu službeničkog odnosa;
 - e) u drugim slučajevima izmjene podataka koji se tiču statusa službenika.
- (2) Odgovarajućim poslom u smislu stava (1) tačka b) ovog člana smatra se posao za čije se obavljanje zahtijeva ista vrsta i stepen stručne spreme koji su utvrđeni ugovorom o službi.
- (3) Uz ponudu za zaključivanje aneksa ugovora organ službe je dužan službeniku u pisanom obliku dostaviti i razloge za ponudu, rok u kome se službenik treba izjasniti o ponudi i pravne posljedice koje mogu nastati odbijanjem ponude.
- (4) Službenik je dužan izjasniti se o ponudi za zaključivanje aneksa ugovora u roku koji odredi organ službe, a koji ne može biti kraći od osam dana.

(5) Smatra se da je službenik odbio ponudu za zaključivanje aneksa ugovora ako se ne izjasni u roku iz stava (4) ovog člana.

(6) Službeniku koji odbije ponudu za zaključivanje aneksa ugovora prestaje službenički odnos u organu službe.

Član 147.

(Nadzor nad primjenom)

Nadzor nad primjenom ovog pravilnika vrši Rijaset Islamske zajednice.

XIV. POGLAVLJE – PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 148.

(Usklađivanje akata)

(1) Svi organi službe dužni su u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovog pravilnika uskladiti svoje akte s ovim pravilnikom.

(2) Akti koji su u suprotnosti s odredbama ovog pravilnika nakon stupanja na snagu ovog pravilnika prestaju se primjenjivati.

Član 149.

(Prestanak važenja dosadašnjih pravilnika)

(1) Stupanjem na snagu ovog pravilnika prestaje važiti Pravilnik o imamima (broj: SIZ-36/08 od 18. april 2008. godine, broj: SIZ-25/2010 od 14. aprila 2010. godine i broj: 40/14 od 26. aprila 2014. godine) izuzev odredbi o disciplinskoj i materijalnoj odgovornosti, koje će prestati važiti donošenjem Pravilnika o disciplinskoj i materijalnoj odgovornosti službenika Islamske zajednice.

(2) Stupanjem na snagu ovog pravilnika prestaje važiti Pravilnik o radnim odnosima u Rijasetu Islamske zajednice u BiH i njegovim ustanovama od 26. aprila 2003. godine.

(2) Stupanjem na snagu ovog pravilnika prestaju se primjenjivati pravilnici o radu medžlisa i prestaje obaveza medžlisa za donošenje pravilnika o radu.

Član 150.

(Započeti postupci)

Svi postupci zasnivanja službeničkog odnosa, prestanka službeničkog odnosa i rješavanja prava i obaveza proizašlih iz službeničkog odnosa službenika Islamske zajednice započeti prije stupanja na snagu ovog pravilnika okončat će se po odredbama Pravilnika po kojim su započeti.

Član 151.

(Izmjene i dopune Pravilnika)

Izmjene i dopune ovog pravilnika vrše se na način i postupak predviđen za njegovo donošenje.

Član 152.

(Primjena drugih propisa)

Na sva pitanja koja nisu regulirana ovim pravilnikom primjenjivat će se odredbe važećih propisa Islamske zajednice koji tretiraju ovu oblast, a nisu u suprotnosti s odredbama ovog pravilnika.

Član 153.

(Stupanje na snagu Pravilnika)

Ovaj pravilnik stupa na snagu danom donošenja, a primjenjuje se 15 dana od dana njegovog donošenja.

Predsjednik Sabora
Bičakčić Edhem

Broj: 17-02-1-6654/24

Aktivnosti Ustavnog suda

19-01-2-2930-9/24

15. džumade-l-uhra 1446. god. po H.

16. decembar 2024.godine

Ustavni sud Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u sastavu: Vedad Gurda, predsjednik Ustavnog suda, Šukrija Ramić, zamjenik predsjednika Ustavnog suda, Emir Mehmedović, Adnan Omanović i Lutvo Mehonić, sudije Ustavnog suda, uz učešće Aldine Suljagić-Piro, sekretara Ustavnog suda, postupajući po zahtjevu Behadila Dizdarevića iz Štedra, općina Milići, za ocjenu ustavnosti rješenja Glavne izborne komisije Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini broj: 13-03-3-1195-2/24, na osnovu člana 72. stav 1. alineja 1. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini- službeni prečišćeni tekst, te člana 15. Pravilnika o organizaciji i radu Ustavnog suda, na sjednici održanoj u Sarajevu dana 15. džumade-l-uhra 1446. god. po H./ 16. decembra 2024. godine, nakon vijećanja, donio je sljedeću

ODLUKU

1. Usvaja se zahtjev g-dina Behadila Dizdarevića iz Štedra, općina Milići, i poništava se rješenje Glavne izborne komisije Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini broj: 13-03-3-1195-2/24 od 16.05.2024. godine i rješenje Okružne izborne komisije Muftijstva tuzlanskog broj: 05-2-03-3-189-2/24 od 26.02.2024. godine.
2. Predmet se vraća Okružnoj izbornoj komisiji Muftijstva tuzlanskog da provede ponovni postupak i donese novo rješenje u skladu sa članom 15. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini – službeni prečišćeni tekst.
3. Nalaže se Okružnoj izbornoj komisiji Muftijstva tuzlanskog da u roku od 60 dana, od dana prijema ove odluke, obavijesti Ustavni sud Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini o preduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

O b r a z l o ž e n j e

I. Uvod

1. Behadil Dizdarević (u daljem tekstu: apelant) iz Štedra, općina Milići, dana 10.06.2024. godine Ustavnom sudu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) podnio je zahtjev za ocjenu ustavnosti rješenja Glavne izborne komisije Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini (u daljnjem tekstu: Glavna izborna komisija) broj: 13-03-3-1195-2/24 od 16.05.2024. godine i rješenja Okružne izborne komisije Muftijstva tuzlanskog (u daljnjem tekstu: Okružna izborna komisija) broj: 05-2-03-3-189-2/24 od 26.02.2024. godine.

2. Rješenjem Okružne izborne komisije od 26.02.2024. godine apelant je razriješen dužnosti člana i predsjednika džematskog odbora džemata Pomol, Medžlisa Islamske zajednice Vlasenica.

3. Rješenjem Glavne izborne komisije od 16.05.2024. godine odbijena je apelantova žalba izjavljena protiv rješenja Okružne izborne komisije.

4. U obrazloženju osporenog rješenja Glavna izborna komisija je ukazala da je u konkretnom slučaju Okružna izborna komisija pravilno utvrdila činjenično stanje, da Zapisnik sa proširenog sastanka od 27.01.2024. godine, koji je potpisan od strane sedam osoba, sadrži detaljan opis svih radnji koje nisu u skladu sa dužnostima člana džematskog odbora, da je zahtjev za razrješenje člana džematskog odbora podnesen od strane nadležnog organa Medžlisa Islamske zajednice Vlasenica, da je aplikant samoinicijativno štampao kalendare sa vak-tijom i da nije ponudio niti jedan dokaz kojim bi opovrgao sve ono što mu se stavlja na teret, a što je dovelo do njegove smjene sa pozicije člana džematskog odbora.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

5. Budući da zahtjev nije sadržavao neophodne elemente u smislu člana 19. stav (3) Pravilnika o organizaciji i radu Ustavnog suda Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini („Glasnik RIZ“, broj 5-6/22) (u daljem tekstu: Pravilnik), Ustavni sud je, u skladu sa odredbom člana 23. stav (2) Pravilnika, svojim aktom broj: 19-01-2-2930-2/24 od 03.07.2024. godine, zatražio od apelanta da u roku od 15 dana, od dana zaprimanja navedenog akta, isti upotpuni u skladu sa odredbama člana 19. stav (3) Pravilnika.

6. Dana 23.07.2024. godine Ustavni sud je zaprimio upotpunjen zahtjev u kome je apelant ukazao na povredu prava iz člana 26. i člana 72. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini- službeni prečišćeni tekst. Obrazlažući povrede apelant ističe da nisu pravilno utvrđene činjenice koje su dovele do njego-

vog razrješenja dužnosti, te da su osporena rješenja donesena samo na osnovu Zapisnika džematskog odbora Pomol od 27.01.2024. godine, da su naknadno vršene ispravke i dopune sadržaja istog, da je došlo do zloupotrebe članova džematskog odbora i do navođenja krivih informacija, kao i da se na sastanku džematskog odbora održanog dana 27.01.2024. godine uopće nije raspravljalo o nepravilnostima u njegovom radu i zloupotrebi položaja.

7. Apelant je uz svoj zahtjev priložio izjavu Mustafe Salihovića, jednog od potpisnika Izjave/ Informacije o održanom proširenom sastanku džematskog odbora, dokumenta koji u osnovi predstavlja jedini dokument na osnovu kojeg je provedena procedura smjene. U svojoj izjavi Mustafa Salihović navodi da je dana 27.01.2024. godine održan sastanak džematskog odbora koji je vodio Mekanić Šemsudin, a na kojem sastanku je imenovani tražio od prisutnih da se izjase, a na zahtjev Medžlisa Islamske zajednice Vlasenica i Muftijstva tuzlanskog, da li je džematski odbor donio odluku o štampanju kalendara. Nakon usaglašavanja da se o predmetnom nije raspravljalo na džematskom odboru, kako navodi, stavili su svoje potpise. U svojoj izjavi Mustafa Salihović odgovorno tvrdi da apelant nikada nije odvrćao od uplate zekata u Bejtu-l-mal, niti je za takvo nešto čuo od drugih džematlija. Što se tiče trošenja džematskih sredstava, navodi da o tome nikada nije raspravljano otkako je on član džematskog odbora, kao i da za sve postoji dokumentacija u blagajni džemata i medžlisa. Mustafa Salihović navodi, također, da je apelant više puta tražio da se ostali članovi džematskog odbora aktivnije uključe u obavljanje poslova i obaveza oko džemata, govoreći da on ne može obavljati predsjedničku i blagajničku dužnost. Također, imenovani navodi da je apelant prevezio i djecu u mekteb, njih 25, dok su ostali članovi džematskog odbora, zbog svojih obaveza, izbjegavali poslove koje je apelant radio. Mustafa Salihović u svojoj izjavi navodi i da se apelant protivio da oni koji nisu članovi džematskog odbora prisustvuju sastancima džematskog odbora te je, po njegovom mišljenju, kao i mišljenju većine džematlija džemata Pomol, apelant najzaslužniji za formiranje džemata koji je svojim zalaganjem mnogo doprinio širenju članstva. Mustafa Salihović ističe da je upoznat sa sadržajem rješenja Glavne izborne komisije i smatra da ista nije uzela u obzir nijednu činjenicu koju je apelant iznio u svom prigovoru. U pogledu sadržaja Zapisnika od 27.01.2024. godine izjavljuje da se sa istim u potpunosti ne slaže, osim dijela koji se odnosi na raspravu o kalendaru, te da je taj Zapisnik zloupotrijebljen kao i njegov potpis jer se osim teme o kalendaru nije ni o čemu više raspravljalo.

8. Ustavni sud je dana 12.11.2024. godine od Glavne izborne komisije zatražio izjašnjenje i kopiju kompletnog predmeta (spisa) vođenog po prigovoru apelanta.

Glavna izborna komisija u svom izjašnjenju je navela da je na svojoj dvanaestoj sjednici razmatrala prigovor apelanta nakon čega je zatražila izjašnjenje od Okružne izborne komisije i izuzela kompletan spis. Glavna izborna komisija naglašava da apelant *nije dostavio niti predložio izvođenje bilo kakvih dokaza u svoju korist.*

Nakon što je Glavna izborna komisija, kako navodi, izvršila uvid u dostavljenu dokumentaciju, a naročito uvid u Zapisnik sa proširenog sastanka od 27.01.2024. godine, koji je potpisan od strane sedam osoba i koji je sadržavao detaljan opis svih radnji koje nisu u skladu sa dužnostima člana džematskog odbora, poklonila je vjeru dostavljenim dokazima, a naročito navodima iz Zapisnika koje je cijenila *kao relevantan i dovoljan osnov za donošenje osporavanog rješenja.*

Glavna izborna komisija smatra da su niži izborni organi i organi Zajednice postupili u okviru svojih nadležnosti i da su pravilno primijenili odredbe općih pravnih akata prilikom donošenja inicijative za razrješenje člana džematskog odbora, odnosno Izbornih pravila prilikom donošenja prvostepenog rješenja zbog čega ostaje kod stavova iznesenih u svom rješenju broj: 13-03-3-1195-2/24 od 16.05.2024. godine.

9. Ustavni sud je dana 12.11.2024. godine od Okružne izborne komisije zatražio izjašnjenje i kopiju kompletnog predmeta/spisa vođenog radi razrješenja dužnosti apelanta (Zahtjev džematskog odbora džemata Pomol za razrješenje apelanta upućen Medžlisu islamske zajednice Vlasenica kao i svu ostalu relevantnu dokumentaciju vezanu za predmetno razrješenje).

Okružna izborna komisija je u svom izjašnjenju ponovila prethodno navedene optužbe ističući da apelant nije dostavio *nijedan dokaz kojim bi opovrgao ono što mu se stavlja na teret.* Okružna izborna komisija u izjašnjenju spominje i izjavu Mustafe Salihovića iz koje relevantnim cijeni samo dio u kojem imenovani navodi da džematski odbor nije raspravljao o štampanju kalendara, odnosno da su kalendari stavljeni u promet 20 dana nakon prodaje zvaničnih kalendara Islamske zajednice, za šta apelant nije imao saglasnost džematskog odbora Pomol, dok zanemaruje ostale dijelove izjave Mustafe Salihovića, a koji idu u prilog apelanta.

Okružna izborna komisija u svom izjašnjenju dalje ističe da nije dostavljen dokaz o naplati i knjiženju sredstava od prodaje spomenutih kalendara, te iz čijih sredstava je izvršeno štampanje, zbog čega je, a nakon razmatranja svih činjenica i dokaza, donijela pomenuto rješenje.

III. Činjenično stanje

a) Postupak koji je prethodio upućivanju zahtjeva za ocjenu ustavnosti

10. Dana 27.01.2024. godine u džematu Pomol, Medžlis Islamske zajednice Vlasenica, održan je prošireni sastanak džematskog odbora na kojem je, kako je vidljivo iz Zapisnika broj: ZP-24-01 od 27.01.2024. godine, bilo prisutno 5 članova džematskog odbora (Bećirović O., Osmanović E., Mekanić Š., Salihović M., Duraković E.) i 4 člana građevinskog odbora (Bećirović O., Mekanić J., Ramić S. i Memišević R.). Na osnovu navoda konstatovanih pod tačkom I. Zapisnika, apelant je od strane prisutnih na sastanku, a na osnovu priča koje su čuli, optužen da je sa još nekoliko neimenovanih članova džemata Pomol, bez saglasnosti džematskog odbora, izradio i odštampao 90 komada kalendara džemata Pomol, pri čemu je cijena jednog kalendara bila 5 KM.

Zapisnik nije potpisan. U Zapisniku, pod tačkom I., konstatovano je da je na sastanku, na ovu temu, napravljena i potpisana izjava.

11. U Izjavi članova džematskog odbora džemata Pomol (Bećirović O., Mekanić Š., Salihović M., Duraković E.) i drugih prisutnih (Ramić S., Mekanić J. i Memišević R.), koja se spominje u Zapisniku, pod tačkom I), zaprimljenoj u Medžlis Islamske zajednice Vlasenica dana 30.01.2024. godine pod brojem: 02-03-3-27/24, navodi se da je dana 27.01.2024. godine u džematu Pomol, Medžlis Islamske zajednice Vlasenica, održan prošireni sastanak džematskog odbora na kome su, pored većine članova džematskog odbora, bili prisutni i članovi Skupštine Medžlisa iz džemata Pomol i pojedini članovi džemata Pomol. Kako se u Izjavi dalje navodi na sastanku je zauzet većinski usaglašen stav da se članovi džematskog odbora Pomol i drugi članovi džemata ograđuju i izuzimaju od aktivnosti predsjednika džematskog odbora-apelanta, koji je samoinicijativno, bez pribavljene „saglasnosti, mišljenja i odobrenja“ džematskog odbora, medžlisa ili drugog organa Islamske zajednice, vršio izradu i prodaju kalendara sa vaktijom namaza i pri tome koristio ime “Džemat Pomol” na kalendaru, a sve u cilju pribavljanja lične imovinske koristi. Također, u izjavi se apelant optužuje da je i ranije činio negativne aktivnosti koje su se ogledale u neizvršavanju obaveza (nedolazak na sastanke džematskog odbora ili druge sastanke održavane u vezi sa aktivnostima džemata) i vršenju nedozvoljenih radnji (odvrćanje članova džemata Pomol od izvršavanja obaveza prema Islamskoj zajednici, netransparentno, nekontrolisano i bahato trošenje finansijskih sredstava prikupljenih na ime članarine i pronevjeri istih).

12. Na zahtjev Izvršnog odbora Medžlisa Islamske zajednice Vlasenica, kod Okružne izborne komisije pokrenut je postupak za razrješenje apelanta te

je doneseno rješenje o razrješenju broj: 05-2-03-3-189-2/24. od 26.02.2024. godine.

13. U obrazloženju rješenja Okružna izborna komisija ističe da je zaprimila zahtjev Izvršnog odbora Medžlisa Islamske zajednice Vlasenica za razrješenje apelanta, člana džematskog odbora džemata Pomol, koji je obnašao dužnost predsjednika, zbog, kako je navedeno u zahtjevu džematskog odbora džemata Pomol upućenog Medžlisu Islamske zajednice Vlasenica, neurednog vršenja propisanih dužnosti i radnji koje nisu u skladu sa dužnostima člana džematskog odbora, neurednog i nemarnog izvršavanja preuzetih obaveza i zloupotrebe položaja. Kako se dalje navodi u obrazloženju, Okružna izborna komisija je “nakon razmatranja zahtjeva i priloženih dokumenata” odlučila kao u dispozitivu.

b) Postupak po prigovoru

14. Dana 07.03.2024. godine apelant je Glavnoj izbornoj komisiji podnio prigovor na rješenje Okružne izborne komisije o razrješenju broj: 05-2-03-3-189-2/24. od 26.02.2024. godine. U prigovoru je naveo da smatra da je prilikom donošenja pobijanog rješenja Okružne izborne komisije pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje i pogrešno primijenjeno materijalno pravo, da se iz pobijanog rješenja ne vidi koje poslove je neuredno vršio, koje njegove radnje nisu u skladu s dužnostima člana džematskog odbora, koje njegove radnje predstavljaju neuredno i nemarno izvršavanje preuzetih obaveza i kojim radnjama je konkretno zloupotrebio položaj. Smatra da je pobijano rješenje neosnovano i neargumentovano te da isto nije potkrijepljeno dokazima. Također, u svom prigovoru ističe da je pobijano rješenje doneseno samo na osnovu prigovora, odnosno izjave lica, te iznosi sumnju da ni svi potpisani članovi džematskog odbora nisu bili upoznati sa sadržajem zapisnika i izjave koju su potpisali. Apelant je u svom prigovoru istakao da za njegov rad postoji uredna dokumentacija, da je sve radio za dobrobit i za interes džemata Pomol, a uz saglasnost i znanje pretpostavljenih i članova džematskog odbora Pomol. Apelant poseban akcenat stavlja na svoj dugogodišnji volonterski rad u džematu i džematskom odboru pri čemu je, kako navodi, obavljao i blagajničke poslove, čistio džamijski prostor, odvozio djecu u mekteb, džematlije na teraviju, te izvršavao i druge obaveze vezane za džemat. U svom prigovoru apelant je zamolio Glavnu izbornu komisiju da razmotri njegov prigovor i da prije donošenja odluke sazove Skupštinu džemata, odnosno da izvrši potrebne aktivnosti radi utvrđivanja pravilnog i potpunog činjeničnog stanja.

15. U postupku razmatranja navedenog prigovora Glavna izborna komisija je zatražila izjašnjenje Okružne izborne komisije.

16. U svom izjašnjenju broj: 05-2-03-3-189-5/24 od 28.03.2024. godine, kako stoji u obrazloženju rješenja Glavne izborne komisije, Okružna izborna komisija je navela da se Okružnoj komisiji obratio Izvršni odbor Medžlisa Islamske zajednice Vlasenica zahtjevom za pokretanje postupka za razrješenje člana džemata Pomol zbog neurednog i nemarnog izvršavanja preuzetih obaveza i zloupotrebe položaja, te da je uz zahtjev dostavljen i Zapisnik sa proširenog sastanka džemata u kojem su detaljno navedeni razlozi zbog kojih su potpisnici tražili razrješenje apelanta. Dalje je navela i da je utvrdila da navedene radnje iz Zapisnika nisu u skladu sa propisanim dužnostima člana džematskog odbora, nakon čega je donijela rješenje o razrješenju. Okružna izborna komisija je navela i da podnosilac prigovora "nije pružio niti jedan dokaz, činjenicu ili saglasnost kojim bi opovrgao ono što mu se stavlja na teret".

17. Glavna izborna komisija na svojoj dvanaestoj sjednici održanoj 15.05.2024. godine donijela je rješenje broj: 13-03-3-11952/24 od 16.05.2024. godine kojim je odbila žalbu apelanta kao neosnovanu i kojim je potvrdila prvostepeno rješenje Okružne izborne komisije.

18. U obrazloženju navedenog rješenja Glavna izborna komisija navodi da je uvidom u cjelokupan spis i dostavljene dokaze od strane Okružne izborne komisije utvrdila da Zapisnik sa proširenog sastanka od 27.01.2024. godine, koji je potpisan od strane sedam osoba, sadrži detaljan opis svih radnji koje nisu u skladu sa dužnostima člana džematskog odbora, da je zahtjev za razrješenje člana džematskog odbora podnesen od strane Medžlisa Islamske zajednice Vlasenica kao nadležnog organa, te je utvrdila da je apelant samoinicijativno štampao kalendare sa vaktijom i da nije ponudio niti jedan dokaz kojim bi opovrgao sve ono što mu se stavlja na teret, a što je, u konačnici, i dovelo do smjene sa pozicije člana džematskog odbora, zbog čega je zaključila da je Okružna izborna komisija prilikom donošenja prvostepenog rješenja ispravno utvrdila činjenično stanje i primijenila materijalno pravo.

IV. Ocjena prihvatljivosti

19. Ocjenjujući ispunjenost uslova za prihvatljivost zahtjeva u skladu sa odredbom člana 22. stav (2) Pravilnika, Ustavni sud je utvrdio slijedeće:

19.1. Ovlaštenje za pokretanje zahtjeva – Odredbama člana 18. Pravilnika definisan je krug subjekata koji imaju pravo na pokretanje postupka pred Ustavnim sudom. Između ostalih, odredbom člana 18. stav (2) Pravilnika propisano je da pravo na pokretanje postupka ocjene ustavnosti imaju članovi i pripadnici Islamske zajednice čije je ustavno pravo povrijeđeno, protiv konačnih pojedinačnih akata, konkretne radnje ili propuštanja organa i ustanova Islamske zajednice.

Imajući u vidu da se u konkretnom zahtjevu osporava rješenje Glavne izborne komisije broj: 13-03-3-1195-2/24 od 16. maja 2024. godine, koje je konačni pojedinačni akt organa Islamske zajednice, nesumnjivo je da je apelant ovlašten za podnošenje zahtjeva.

19.2. Blagovremenost podnošenja zahtjeva - Odredbama člana 20. stav (1) Pravilnika propisano je da se zahtjev smatra blagovremenim ako je podnesen u roku od 60 dana od prijema pojedinačnog akta koji se podvrgava ocjeni ustavnosti ili saznanja za pojedinačnu radnju koja se podvrgava ocjeni ustavnosti, a najduže u roku godinu dana od dana donošenja akta koji se pobija, radnje koja se pobija i propuštanja poduzimanja radnje koja se pobija.

Uvidom u dostavljeni predmet utvrđeno je da se u konkretnom slučaju osporava rješenje Glavne izborne komisije, broj: 13-03-3-1195-2/24 od 16. maja 2024. godine, a da je zahtjev Ustavnom sudu podnesen dana 10.06.2024. godine. Dakle, između dana donošenja pobijanog rješenja i dana podnošenja zahtjeva proteklo je manje od 60 dana, te Ustavni sud konstatuje da se subjektivni rok iz datog uslova smatra ispunjenim.

19.3. Nadležnost Ustavnog suda – Odredbom člana 15. Pravilnika propisane su nadležnosti Ustavnog suda, na način da Ustavni sud ocjenjuje ustavnost općih i pojedinačnih pravnih i drugih akata organa i ustanova svih nivoa organiziranja Islamske zajednice, da donosi odluke kojima utvrđuje povrede ustavnosti i nalaže njihovo otklanjanje, te da rješava sukobe nadležnosti u radu organa i ustanova Islamske zajednice.

S obzirom na činjenicu da apelant ukazuje da je pobijanim rješenjima, kao pojedinačnim pravnim aktima organa Islamske zajednice, povrijeđeno njegovo pravo garantovano odredbom člana 26. i člana 72. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini ispunjen je i uslov o nadležnosti Ustavnog suda da odlučuje po navedenom zahtjevu.

19.4. Potpunost zahtjeva – Odredbom člana 19. stav (3) Pravilnika propisani su elementi koje zahtjev treba sadržavati.

Kako prvobitno podneseni zahtjev nije sadržavao sve neophodne elemente u smislu člana 19. stav (3) Pravilnika, Ustavni sud je, u skladu sa odredbom člana 23. stav (2) Pravilnika, aktom broj: 19-01-2-2930-2/24 od 27. zu-l-hidže 1445. god. po H., odnosno dana 03.07.2024. godine zatražio od apelanta da u roku od 15 dana, od dana zaprimanja navedenog akta, isti upotpuni. Ustavni sud je, u ostavljenom roku, zaprimio upotpunjen zahtjev, te je i navedeni zahtjev u potpunosti ispunjen.

20. Dakle, podneseni zahtjev ispunjava sve uslove propisane odredbom člana 22. stav (2) Pravilnika.

21. Na osnovu analize priloženih dokaza Ustavni sud je, u skladu sa odredbom člana 24. stav (3) Pravilnika, ocijenio da u konkretnom slučaju ne postoji potreba za održavanje javne rasprave i saslušanje svjedoka, kako je to apelant tražio u svom zahtjevu.

V. Relevantni propisi

22. *Ustav Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini - službeni prečišćeni tekst*
- u dijelu relevantnom za ovaj predmet propisuje slijedeće:

Član 15.

Djelatnosti u Islamskoj zajednici podliježu načelima zakonitosti, javnosti i odgovornosti, a rukovodne dužnosti podliježu načelima izbornosti i ograničenog trajanja.

Član 26.

Član Islamske zajednice je njen pripadnik koji prihvati članstvo u Islamskoj zajednici i izvršava propisane obaveze.

...

Prava člana Islamske zajednice su:

...

- *da učestvuje u izborima za organe Islamske zajednice,*
- *da bude pravovremeno obavještan o radu organa i ustanova Islamske zajednice,*
- *da se obraća organima Islamske zajednice radi zaštite svojih vjerskih prava.*

23. Pravilnik o organizaciji i radu medžlisa i džemata Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini- u dijelu relevantnom za ovaj predmet propisuje slijedeće:

Član 65.

(Razrješenje džematskog odbora)

(1) *Ukoliko izvršni odbor medžlisa ustanovi da predsjednik džematskog odbora ili neko od njegovih članova ne vrši uredno svoju dužnost, pokrenut će postupak za njegovo razrješenje.*

(2) *Postupak iz prethodnog stava pokreće se kod okružne izborne komisije koja donosi rješenje o razrješenju dotičnog člana.*

VI. Meritum

24. Apelant se žali da su mu pobijanim rješenjima povrijeđena prava iz člana 26. i člana 72. Ustava Islamske zajednice.

25. Prema dosadašnjoj praksi i stanovištu Ustavnog suda, a u slučajevima kada su zahtjeve za ocjene ustavnosti podnosile neuke stranke koje ne posjeduju

znanje iz oblasti pravne struke i kojima nije ni moralo biti poznato koji član Ustava ukazuje na konkretnu povredu njihovih ustavnih prava, Ustavni sud je, shodno svojim nadležnostima iz člana 72. Ustava da ocjenjuje ustavnost općih i pojedinačnih pravnih i drugih akata organa i ustanova svih nivoa organiziranja Islamske zajednice, kada primijeti očigledno kršenje ustavnih prava pripadnika i članova Islamske zajednice, odlučivao u meritumu stvari te u svojim odlukama ukazivao na pogrešno tumačenje ili primjenu ustavnih prava.

26. Ustavni sud smatra da se ova stanovišta mogu primijeniti i u konkretnom slučaju te će ovom odlukom ukazati na povredu načela zakonitosti kao jednog od osnovnih ustavnih načela čija zadaća je osiguranje “vladavine prava” kao važne pretpostavke pravne sigurnosti. Ustavnoopravno ostvarivanje načela zakonitosti u Islamskoj zajednici obuhvaćeno je u članu 15. Ustava u kojem se navodi: “*Djelatnosti u Islamskoj zajednici podliježu načelima zakonitosti, javnosti i odgovornosti,...*”. Naime, Okružna izborna komisija je odluku o apelantovoj krivici zasnovala isključivo na svojoj ocjeni zahtjeva Medžlisa Islamske zajednice Vlasenica i priloženog Zapisnika, a Glavna izborna komisija je u cijelosti potvrdila tu odluku iz istih razloga.

27. Prije svega, Ustavni sud ukazuje da razrješenje apelanta sa dužnosti predsjednika i člana džematskog odbora, na određeni način, predstavlja izuzetno tešku sankciju koja je izrečena apelantu kao članu Islamske zajednice, zbog čega su organi nadležni za pokretanje i provođenje postupka razrješenja bili dužni istinito i potpuno utvrditi kako činjenice koje terete apelanta, tako i one koje idu u njegovu korist. Također, spomenuti organi su bili dužni poštivati presumpciju nevinosti apelanta, kao univerzalno pravno načelo, shodno kojem apelant nije dužan da se brani, mada ima pravo na odbranu, niti je dužan dokazivati svoju nevinost, pri čemu je teret dokazivanja na strani koja je pokrenula predmetni postupak. Okružna izborna komisija i Glavna izborna komisija postupile su upravo suprotno isticanjem da optuženi nije pružio dokaze da nije kriv. Dodatno, organi nadležni za provođenje postupka razrješenja dužni su sve dokaze ocijeniti savjesno, pojedinačno i u vezi s ostalim dokazima, pa onda na osnovu takve, brižljive ocjene, izvesti zaključak da li je neka činjenica dokazana, odnosno da li je apelant kriv.

28. Shodno navedenom, Ustavni sud smatra da obrazloženja navedena u rješenjima Okružne izborne komisije i Glavne izborne komisije nisu dovoljno precizna i jasna, te da se iz tih obrazloženja ne vidi da li je i na koji način je primijenjen princip *in dubio pro reo* u odnosu na apelanta, kao optuženog za neuredno i nemarno vršenje propisanih dužnosti i preuzetih obaveza i za zloupotrebu položaja. Obrazloženja pobijanih rješenja ne zadovoljavaju ni zahtjev brižljive i savjesne ocjene dokaza, budući da subjektivno ubjeđenje pojedinaca, izneseno

u Zapisniku od 27.01.2024. godine i Izjavi članova džematskog odbora džemata Pomol da je apelant počinio djela koja mu se stavljaju na teret (*ovo saznanje se odnosi na priče koje smo čuli*), nije dovoljan razlog za razrješenje, već su nadležni organi bili dužni provesti postupak i utvrditi sve činjenice – kako one koje idu na teret, tako i one koje idu u korist apelanta, odnosno bili su dužni utvrditi da li su djela koja se apelantu stavljaju na teret zaista i učinjena, odnosno da li je apelant činjenjem tih djela bio svjestan da krši propise Islamske zajednice i da nanosi štetu svome džematu. Iz obrazloženja osporenih rješenja se, također, ne može zaključiti da je apelantu u postupku utvrđivanja odgovornosti i razrješenja bilo omogućeno pravo na odbranu.

29. Ustavni sud, također, prepoznaje da se Glavna izborna komisija nije detaljnije upuštala u pitanje ocjene navoda koje je istakao apelant, u odnosu na obrazloženje Okružne izborne komisije i doneseno rješenje, a što je bila primarna zadaća drugostepenog organa, posebno imajući u vidu da se radi o teškim optužbama i sudbinama ljudi koji dugi niz godina volonterski rade za svoj džemat.

30. Po stajalištu Ustavnog suda načelo zakonitosti u djelatnosti i postupanju u Islamskoj zajednici, propisano odredbom člana 15. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, ostvaruje se kroz više elemenata u provođenju procedura i postupaka, kao što je u ovom slučaju postupak razrješenja člana-predsjednika džematskog odbora džemata Pomol.

Prije svega, sam postupak mora biti proveden u skladu sa procedurama propisanim pravilnicima i drugim propisima, a što podrazumijeva pokretanje postupka od strane ovlaštenog organa, utvrđivanje činjenica neophodnih za donošenje zakonite odluke, omogućavanje **učesnicima u postupku da mogu predlagati** izvođenje dokaza i izjasniti se na predložene dokaze drugih učesnika, izvršiti brižljivu i savjesnu ocjenu izvedenih dokaza, te na temelju potpuno i pravilno utvrđenog činjeničnog stanja primijeniti odgovarajuće materijalno pravo.

U konkretnom slučaju „prošireni džematski odbor“ džemata Pomol na sastanku održanom 27.01.2024. godine (kako se navodi u obrazloženju osporenih rješenja, mada se u Zapisniku sa tog sastanka uopšte ne navodi organ džemata Pomol koji je održao sastanak), sačinjava Zapisnik u kojem u tački I. stoji da u vezi sa nezakonitostima u radu apelanta kao Predsjednika džematskog odbora prisutni utvrđuju činjenice- dokaze u vidu: *“Ovo saznanje se odnosi na priče koje smo čuli.”* Dalje se u Zapisniku navodi da je *“na ovu temu napravljena izjava i ista je potpisana na današnjem sastanku”*, dok se na samom tekstu *“izjave”* ne navodi da se radi o izjavi, već stoji da se radi o *“pisanoj informaciji”*

koja se dostavlja Izvršnom odboru Medžlisa Islamske zajednice Vlasenica radi poduzimanja daljih radnji iz njegove nadležnosti.

U vođenim postupcima počev od podnositelja zahtjeva Medžlisa islamske zajednice Vlasenica, zatim Okružne izborne komisije, te Glavne izborne komisije, izuzev Zapisnika od 27.01.2024. godine i "izjave uz Zapisnik", nije izveden niti jedan drugi dokaz, pa se osnovano dovodi u sumnju dostatnosti, to jest da li se tvrdnja iz Zapisnika: *"Ovo saznanje se odnosi na priče koje smo čuli"*, može smatrati kao utvrđena činjenica-dokaz da je apelant zaista izvršio nedozvoljene radnje, koje mu se stavljaju na teret, kao razlog za njegovo razrješenje. Ovo tim prije što je apelant u svom pisanom prigovoru na rješenje Okružne izborne komisije ustvrdio da o njegovom radu postoji pisana dokumentacija u džematu Pomol, da je rješenje donijeto na temelju nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i uz pogrešnu primjenu materijalnog prava.

Po ocjeni Ustavnog suda *"saznanje koje se odnosi na priče koje smo čuli"* ne može biti samo za sebe dovoljan-dostatan i validan dokaz za izvođenje konačnog zaključka da je apelant izvršio radnje koje mu se stavljaju na teret, te Ustavni sud nalazi da u toku vođenja postupka odlučne činjenice nisu utvrđene na pouzdan način, bilo od pokretača postupka bilo od organa koji su donijeli osporena rješenja.

Stajalište Ustavnog suda je da u postupku koji se provodi u cilju utvrđivanja počinjenja nedozvoljenog djela i odgovornosti za to djelo, a posebno za teža djela, kao što se radi u ovom slučaju, činjenice i dokazi moraju biti utvrđeni van razvidne sumnje.

31. Ustavni sud posebno ukazuje na primjenu materijalnog prava u ovom slučaju, tačnije odredbe člana 62. Pravilnika o organizaciji i radu medžlisa i džemata Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Naime, u stavu 3. člana 62. navedenog Pravilnika se propisuje: *"Sjednice džematskog odbora saziva i njima predsjedava predsjednik džematskog odbora."*

Stav 4. istog člana propisuje: *"U slučaju da predsjednik džematskog odbora nije u mogućnosti sazvati sjednicu džematskog odbora, sjednicu saziva i njome predsjedava imam."*

Ako se imaju u vidu prednje odredbe navedenog Pravilnika postavlja se pitanje zbog čega sjednice džematskog odbora nije sazivao i njima predsjedavao apelant, kao predsjednik džematskog odbora, zatim ko je sazivao sjednice džematskog odbora "na kojima nije prisustvovao apelant kao predsjednik džematskog odbora", kako se to navodi u obrazloženjima rješenja Okružne i Glavne izborne komisije.

Posebno se ukazuje da se i u Zapisniku od 27.01.2024.godine ne navodi ko je zakazao taj sastanak, ko je predsjedavao sastankom, sam zapisnik nije potpisan

(već samo izjava), te je nužno u ponovnom postupku utvrditi i ocijeniti pravnu valjanost održanog “proširenog sastanka” džematskog odbora od 27.01.2024. godine, posebno u svjetlu odredbi člana 62. st. 3. i 4. Pravilnika o organizaciji i radu međžlisa i džemata Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

U ponovnom postupku pored naprijed navedenog (utvrđivanje bitnih činjenica-izvođenjem dokaza predloženih od strane podnositelja zahtjeva za razrješenje, po potrebi i dokaza po službenoj dužnosti organa koji vodi postupak) apelantu se mora omogućiti adekvatno učešće u postupku i nakon savjesne i brižljive ocjene izvedenih dokaza donijeti odluku koja će biti u skladu sa Ustavom i drugim propisima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Generalno, apelantu se moraju obezbijediti temeljne procesne garancije koje doprinose ostvarenju prava na pravično suđenje, odnosno postupanje, kao prava koje predstavlja univerzalni pravni standard te se ima primjenjivati i u ovakvoj vrsti postupka.

32. Na osnovu svega navedenog, Ustavni sud smatra da obrazloženja osporenih rješenja ne zadovoljavaju načelo zakonitosti već ostavljaju utisak proizvoljnosti, zbog čega je donio odluku kao u dispozitivu.

33. Ponovni postupak će se provesti u skladu sa Pravilima o pokretanju i postupku oduzimanja mandata izabranim članovima predstavničkih i izvršnih organa Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini broj: 13-02-1-5448/24 od 03.10.2024. godine.

34. U skladu sa odredbom člana 38. Pravilnika ova odluka će se objaviti u Glasniku Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

35. Protiv ove odluke nije dozvoljeno podnošenje niti redovnih niti vanrednih pravnih lijekova te je ista konačna.

Predsjedavajući vijeća
Predsjednik Ustavnog suda
Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini

prof. dr. Vedad Gurda

19-01-2-5506-8/24

4. ša'ban 1446. god. po H.

3. februar 2025. godine

Ustavni sud Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u sastavu: Vedad Gurda, predsjednik Ustavnog suda, Šukrija Ramić, zamjenik predsjednika Ustavnog suda, Emir Mehmedović, Adnan Omanović i Lutvo Mehonić, sudije Ustavnog suda, uz učesće Aldine Suljagić-Piro, sekretara Ustavnog suda, postupajući po zahtjevu Mesuda Ćehića iz Bosanske Krupe, ulica 101. Muslimanska bb, za ocjenu ustavnosti rješenja Glavne izborne komisije Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, broj: 13-03-3-3641-1/24 od 30. rebi'ul-evvela 1446. god. po H., 03.oktobra 2024.godine, na osnovu člana 72. stav 1. alineja 1. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, te člana 15.Pravilnika o organizaciji i radu Ustavnog suda, na sjednici održanoj dana 3. februara 2025.godine, nakon vijećanja i glasanja, donio je sljedeću

ODLUKU

1. Zahtjev Mesuda Ćehića iz Bosanske Krupe, za ocjenu ustavnosti rješenja Glavne izborne komisije Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini broj: 13-03-3-3641-1/24 od 30. rebi'ul-evvela 1446. god po H./ 03. oktobra 2024. godine, smatra se povučenim.

2. Poništava se rješenje Glavne izborne komisije Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini broj:13-03-3-3641-1/24 od 30. rebi'ul-evvela 1446. god. po H./ 03.oktobra 2024.godine i Odluka Okružne izborne komisije Muftijstva bihaćkog broj:03-03-3-296-2/2024 od 22.07.2024. godine/ 16. muharrema 1446. god. po H. i predmet vraća Okružnoj izbornoj komisiji Muftijstva Bihaćkog na ponovni rad i odlučivanje.

O b r a z l o ž e n j e

I. Uvod

1. Mesud Ćehić iz Bosanske Krupe (u daljem tekstu apelant), dana 11.novembra 2024.godine, Ustavnom sudu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu Ustavni sud), podnio je zahtjev za ocjenu ustavnosti rješenja Glavne izborne komisije Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu Glavna izborna komisija) broj: 13-03-3-3641-1/24 od 30. rebi'ul-evvela 1446. god. po H./03.oktobra 2024.godine i odluke Okružne izborne komisije Muftijstva Bihaćkog (u daljem tekstu Okružna izborna komisija) broj: 03-03-3-296-2/2024 od 22.07.2024.godine/16. muharrema1446. god. po H., navodeći da su isti donijeti bez vođenja bilo kakvog postupka protiv apelanta,

bez obavještanja apelanta o vođenju postupka i bez omogućavanja apelantu da učestvuje u postupku pred Okružnom izbornom komisijom, da u toku postupka pred Okružnom izbornom komisijom nije izveden niti jedan dokaz prije donošenja odluke i da je izjava Musić Muharema, predsjednika džematskog odbora džemata Krušnica (koja se izjava navodi kao dokaz u obrazloženju rješenja Glavne izborne komisije), data nakon donošenja prvostepene odluke i to tek nakon što je apelant uložio prigovor na prvostepenu odluku, te osporavajući da je izvršio radnje koje mu se stavljaju na teret prvostepenom odlukom. Uz podnijeti zahtjev priložio je Odluku Okružne izborne komisije od 22.07.2024. godine, rješenje Glavne izborne komisije od 03.10.2024.godine, te izjavu Musić Muharema od 03.09.2024.godine.

2. Odlukom Okružne izborne komisije broj: 03-03-3-296-2/2024 od 22.07.2024. godine/ 16. muharrema 1446. god. po H., apelant je razriješen sa dužnosti člana džematskog odbora džemata Krušnica uz obrazloženje da je Medžlis Islamske zajednice Bosanska Krupa dana 03.07.2024. godine dostavio prijedlog za smjenu člana džematskog odbora džemata Krušnica broj: 01-03-1-286/2024 od 03.07.2024. godine, kojim se predlaže razrješenje apelanta sa dužnosti člana džematskog odbora džemata Krušnica, zbog toga što je apelant verbalno napao i vrijeđao predsjednika džematskog odbora, kao i druge članove i ljude koji redovno dolaze u džamiju. Dalje se navodi da je Izvršni odbor Medžlisa Islamske zajednice Bosanska Krupa donio Odluku o pokretanju postupka razrješenja apelanta na sjednici održanoj dana 20. juna 2024. godine i da je nakon razmatranja dostavljenog joj prijedloga, Okružna izborna komisija dana 22.07.2024. godine donijela odluku o razrješenju apelanta sa dužnosti člana džematskog odbora džemata Krušnica.

3. Protiv Odluke Okružne izborne komisije od 22.07.2024. godine, apelant je blagovremeno podnio prigovor Glavnoj izbornoj komisiji dana 25.07.2024. godine. U podnijetom prigovoru apelant navodi da se u obrazloženju Odluke ne navodi niti jedan dokaz kojim se dokazuju činjenice koje se apelantu stavljaju na teret, da provedeni postupak nije vođen ispravno i da nije zakonit, da apelant nije obaviješten niti je znao da se protiv njega vodi postupak, da mu nije pružena prilika da se izjasni u postupku, da je postupak pokrenut i vođen bez ikakvog razloga, da nije tačno to što mu se stavlja na teret i da može na te okolnosti predložiti 50 članova džemata Krušnica.

4. Rješenjem Glavne izborne komisije broj: 13-03-3-3641-1/24 od 30. rebi'ul-evvela 1446. god. po H./03. oktobra 2024. godine, odbijen je kao neosnovan prigovor apelanta i potvrđena prvostepena odluka Okružne izborne komisije uz obrazloženje da apelant uz podnijeti prigovor nije dostavio nikakve dokaze kojima bi opovrgao ono što je Okružna izborna komisija navela kao ra-

zlog zbog kojeg je apelant razriješen sa mjesta člana džematskog odbora. Dalje se navodi da je odlučujući o prigovoru apelanta na prvostepenu odluku, Glavna izborna komisija zatražila izjašnjenje Okružne izborne komisije koja je u svom izjašnjenju navela da je Medžlis Islamske zajednice Bosanska Krupa dostavio prijedlog za smjenu člana džematskog odbora džemata Krušnica Mesuda Čehića, da je predsjednik džematskog odbora podnio zahtjev Medžlisu Islamske zajednice Bosanska Krupa za razrješenje apelanta jer je isti uznemiravao lično njega kao i pojedine džematlije kao i da se apelant predstavljao da je on predsjednik džematskog odbora što nije tačno, da je uz izjašnjenje Okružna izborna komisija dostavila i izjašnjenje Medžlisa Islamske zajednice Bosanska Krupa u kojem se navodi da je dana 11.06.2024. godine od predsjednika džematskog odbora iz džemata Krušnica zaprimljena prijava da je apelant verbalno napao imama Adisa Mahmića, da je vrijeđao predsjednika džematskog odbora Muharema Musića ali i druge članove džematskog odbora kao i ljude koji redovno dolaze u džamiju, da je zbog navedenog ponašanja apelanta situacija takva da se niko iz džematskog odbora ne želi poselamiti sa apelantom zbog njegovog drskog i neprimjernog ponašanja, te da je uz izjašnjenje Okružna izborna komisija dostavila izjavu predsjednika džematskog odbora Musić Muharema. Glavna izborna komisija navodi da je odlučujući o prigovoru apelanta izvršila uvid u cjelokupan spis i ocijenila da prigovor apelanta nema ni suštinskog ni materijalnog osnova da bude prihvaćen, te je isti prigovor odbila svojim rješenjem.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

5. Prethodno razmatrajući podnijeti zahtjev apelanta u skladu sa odredbom člana 22. Pravilnika o organizaciji i radu Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio: da je zahtjev podniet od ovlaštenog lica (apelant je član Islamske zajednice, a osporenim rješenjem je konačno odlučeno o njegovom pravu); da je zahtjev blagovremeno podniet i da je zahtjev iz nadležnosti Ustavnog suda.

Ustavni sud je utvrdio da podnijeti zahtjev nije potpun u skladu sa odredbom člana 19. stav 4. Pravilnika o organizaciji i radu Ustavnog suda kojim je propisano: “*Zahtjev iz stava (1) ovog člana se podnosi lično ili putem punomoćnika preporučenom poštom na bosanskom jeziku, na propisanom obrascu, dostupnom u Sudu ili na web-stranici Suda, u 2 (dva) istovjetna primjerka*”, te je u skladu sa odredbom člana 23. stav 2. Pravilnika o organizaciji i radu Ustavnog suda, Ustavni sud dopisom od 12.11.2024. godine pozvao apelanta da u roku od 15 dana od prijema dopisa podnijeti zahtjev ispravi i dopuni te dostavi Ustavnom sudu.

6. Dopis Ustavnog suda od 12.11.2024. godine za ispravku i dopunu podnietog zahtjeva apelant je lično primio i potpisao dostavnicu dana

20.11.2024. godine (što se potvrđuje dostavnicom o prijemu-potpis apelanta sa ručno ispisanim datumom prijema, te pečatom pošte Bosanska Krupa).

7. Ispravljeni i dopunjeni zahtjev apelant je dostavio Ustavnom sudu dana 13.12.2024. godine, poštom putem obične a ne preporučene pošiljke predate pošti Bosanska Krupa dana 10.12.2024.godine (pečat JPBH POŠTA d.o.o. Bosanska Krupa na koverti, kao potvrda o datumu predaje pošiljke).

8. Odredbom člana 23. stav 3. Pravilnika o organizaciji i radu Ustavnog suda propisano je: *"Ukoliko podnosilac u određenom roku ne ispravi i dopuni zahtjev, Sud će smatrati da je zahtjev povučen"*.

9. Kako apelant u određenom roku (od 15 dana od prijema poziva) koji mu je Ustavni sud posebno naglasio u pozivu Ustavnog suda od 12.11.2024. godine, nije Ustavnom sudu dostavio ispravljeni i dopunjeni zahtjev i kako je Ustavni sud u dopisu jasno upozorio apelanta na posljedice propuštanja roka za ispravku i dopunu zahtjeva, već je apelant ispravljeni i dopunjeni zahtjev Ustavnom sudu poslao putem obične poštanske pošiljke koju je predao pošti Bosanska Krupa dana 10.12.2024. godine (dvadeset dana po prijemu poziva Ustavnog suda), a isti dostavljen Ustavnom Sudu nakon dvadeset tri dana od prijema poziva, to je Ustavni sud u skladu sa odredbom člana 23. stav 3. Pravilnika o organizaciji i radu Ustavnog suda, donio Odluku kojom se zahtjev apelanta smatra povučenim- stav I dispozitiva ove Odluke.

III. Razmatranje zahtjeva

10. Razmatrajući sadržaj podnietog zahtjeva apelanta kao i priložene dokaze uz zahtjev, Ustavni sud je u skladu sa odredbom člana 23. stav 4. Pravilnika o organizaciji i radu Ustavnog suda, ocijenio da se u konkretnom slučaju radi o naročito značajnom pitanju (težina djela koje se apelantu stavlja na teret, načina vođenja postupka, izrečene mjere, te zbog učestalih istih ili sličnih slučajeva u postupcima pred Ustavnim sudom), zbog čega je po ocjeni Ustavnog suda potrebno provesti postupak po podnietom zahtjevu i odlučiti u meritumu, te je Ustavni sud zahtjev apelanta dostavio na izjašnjenje Glavnoj izbornoj komisiji i Okružnoj izbornoj komisiji.

11. Glavna izborna komisija u svom izjašnjenju broj: 13-01-2-6342-2/24 od 18.12.2024. godine, navodi da je Glavna izborna komisija na trinaestoj sjednici razmatrala prigovor apelanta uložen na odluku Okružne izborne komisije i donijela rješenje kojim se prigovor apelanta odbija a prvostepena odluka potvrđuje, da je prije donošenja osporenog rješenja Glavna izborna komisija zatražila izjašnjenje Okružne izborne komisije i izuzela kompletan spis, te da je izvršila uvid u cjelokupnu dokumentaciju, a naročito izjavu predsjednika džematskog odbora u kojoj se navodi da je on napadnut verbalno od strane apelanta, da

je apelant verbalno napao i imama džemata Krušnica, da niko od džematlija ne želi da se poselami sa apelantom zbog njegovog rječnika i ponašanja, da se apelant lažno predstavlja kao predsjednik džematskog odbora, te da je Glavna izborna komisija poklonila vjeru izjavi predsjednika džematskog odbora i navodima Okružne izborne komisije i cijenila ih kao relevantan i dovoljan osnov za donošenje osporenog rješenja, te da Glavna izborna komisija ostaje kod svog donijetog rješenja od 03.10.2024.godine.

12. Okružna izborna komisija, odnosno Muftijstvo bihaćko, u svom izjašnjenju broj: 03-03-3-296-4/24 od 23.12.2024. godine, navodi da je Medžlis Islamske zajednice Bosanska Krupa dana 03.07.2024. godine Okružnoj izornoj komisiji podnio prijedlog za smjenu apelanta kao člana džematskog odbora, da je Medžlis Islamske zajednice Bosanska Krupa dana 11.06.2024. godine, od strane predsjednika džematskog odbora džemata Krušnica zaprimio prijavu protiv apelanta u kojoj se navodi da je apelant vrijeđao predsjednika džematskog odbora i druge članove džematskog odbora i ljude koji dolaze u džamiju i da je Izvršni odbor na sjednici održanoj 20.06.2024. godine, donio odluku da se pokrene postupak za razrješenje apelanta. Dalje se navodi da je Okružna izborna komisija na sjednici održanoj dana 19.07.2024. godine, razmatrala prijedlog Medžlis Islamske zajednice Bosanska Krupa o smjeni apelanta i donijela odluku da se apelant smjeni sa mjesta člana džematskog odbora, da se odluka temelji na odredbi člana 40. Izbornih pravila u kojima je navedeno: *“mandat izabranim članovima predstavničkih i izvršnih organa može biti oduzet u slučajevima kada se utvrdi: da su njegovo ponašanje i rad u suprotnosti sa islamskim normama”,* te je uz izjašnjenje dostavljena dokumentacija (zahtjev za razrješenje apelanta podniet od strane predsjednika džematskog odbora, prijedlog za smjenu apelanta, Odluka Okružne izborne komisije o smjeni apelanta, te video zapis iz kojeg se vidi da apelant fizički nasrće na predsjednika džematskog odbora džemata Krušnica).

IV. Činjenično stanje

13. Uvidom u dostavljenu dokumentaciju od strane apelanta, Okružne izborne komisije i Glavne izborne komisije Ustavni sud je utvrdio da je dana 11.06.2024. godine predsjednik džematskog odbora džemata Krušnica, Muharem Musić, podnio Medžlisu islamske zajednice Bosanska Krupa zahtjev za razrješenje apelanta kao člana džematskog odbora u kome se navodi: *„obzirom na određene probleme koje uzrokuje apelant kao član džematskog odbora napadom na neke članove džemata (fizički i verbalno), uznemiravanje prisutnih u džamiji, lažno predstavljanje da je on predsjednik džematskog odbora, što on nije, kada su u pitanju napadi ne radi se o izolovanom slučaju nego više slučajeva i različitih*

osoba, čak i sekretar Medžlisa, da je dolaskom apelanta u odbor unio nemir i negativnu atmosferu u džematu i da se zbog toga traži razrješenje apelanta“.

14. Medžlis Islamske zajednice Bosanska Krupa je Okružnoj izbornoj komisiji podnio prijedlog za smjenu apelanta broj: 01-03-1-286/24 od 03.07.2024. godine u kojem se navode razlozi za smjenu apelanta uz dostavu zahtjeva predsjednika džematskog odbora džemata Krušnica za smjenu apelanta.

15. Okružna izborna komisija po podnijetom prijedlogu Medžlisa Islamske zajednice Bosanska Krupa, donijela je Odluku o razrješenju apelanta kao člana džematskog odbora džemata Krušnica broj: 03-03-3-296-2/2024 od 22.07.2024. godine/ 16. muharrema 1446. god. po H., uz obrazloženje da iz podnijetog prijedloga proizilazi da je apelant verbalno napao i vrijeđao predsjednika džematskog odbora i druge članove i ljude koji redovno dolaze u džamiju i da je zbog toga donijeta odluka o razrješenju apelanta kao člana džematskog odbora.

16. Apelant je dana 25.07.2024. godine Glavnoj izbornoj komisiji podnio prigovor na Odluku Okružne izborne komisije, navodeći da je šokiran prvostepenom odlukom, da se u odluci ne navodi niti jedan dokaz kojim se dokazuje da je izvršio radnje koje mu se stavljaju na teret, da nije obavješten o vođenju postupka, da od njega nije traženo izjašnjenje na navode koji mu se stavljaju na teret, da on nije počinio radnje koje se navode, da je on na fin način skrenuo pažnju imam Adisu Mahmiću na određene pojave u džamiji koje po njegovom mišljenju nisu prikladne za prostor džamije i namaza, da se radilo o dobronamjernoj sugestiji, da su njegov otac i on lično izuzetno zaslužni za izgradnju džamije, da je prvostepenom odlukom skrnavljen njegov ugled i čast te zatražio od Glavne izborne komisije da poništi prvostepenu odluku.

17. Po podnijetom prigovoru apelanta Glavna izborna komisija svojim dopisom broj: 13-03-3-3641-2/24 od 12.08.2024.godine, zatražila je izjašnjenje i dostavu dokumentacije od Okružne izborne komisije.

18. Okružna izborna komisija je svojim aktom broj : 03-03.-3-296-2/24 od 26.08.2024. godine Glavnoj izbornoj komisiji, dostavila izjašnjenje sadržaja kao u tački 12. ove Odluke i dokaze uz odluku od 22.07.2024.godine.

19. Odlučujući o prigovoru apelanta Glavna izborna komisija je donijela rješenje broj: 13-03-3-3641-1/24 od 30. rebi'ul-evvela 1446. god. po H./03. oktobra 2024. godine kojim se odbija prigovor apelanta kao neosnovan i potvrđuje odluka Okružne izborne komisije. U obrazloženju rješenja Glavna izborna komisija navodi da je izvršila uvid u kompletan spis dostavljen od strane Okružne izborne komisije i cijeneći dostavljenu dokumentaciju utvrdila da je prijedlog za razrješenje apelanta podniet od strane ovlaštenog organa, da su razlozi navedeni u prijedlogu dovoljni i opravdani da apelant bude razriješen sa pozicije

člana džematskog odbora, te da je Okružna izborna komisija pravilno utvrdila činjenično stanje i primijenila pravne propise u konkretnom slučaju, da u vezi sa prednjim apelant u svom prigovoru nije dostavio niti priložio niti jedan dokaz kojim bi opovrgao navode iz prijedloga za razrješenje i prvostepene odluke, a posebno cijeneći izjavu predsjednika džematskog odbora džemata Krušnica, te da Glavna izborna komisija smatra da prigovor apelanta nema ni suštinskog ni materijalnog osnova da bude prihvaćen.

V. Relevantni propisi

20. Odredbom član 15. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini propisuje se: *“Djelatnosti u Islamskoj zajednici podliježu načelima zakonitosti, javnosti i odgovornosti, a rukovodne dužnosti podliježu načelima izbornosti i ograničenog trajanja”*. Ustavni sud smatra da načelo zakonitosti u savremenim pravnim sistemima podrazumijeva da nema proizvoljnosti u primjeni zakona-propisa i to kako u pogledu postojanja nedozvoljenog činjenja, tako i u pogledu sankcije i samog postupka utvrđivanja postojanja dijela i odgovornosti za to djelo. Također se zabranjuje retroaktivna primjena zakona izuzev ako je zakon-propis povoljniji-blaži za učinioca u kojem slučaju je retroaktivna primjena propisa obavezna.

Prije svega, sam postupak mora biti proveden u skladu sa procedurama propisanim zakonima i drugim propisima, a što podrazumijeva pokretanje postupka od strane ovlaštenog organa, utvrđivanje činjenica neophodnih za donošenje zakonite odluke, omogućavanje učesnicima u postupku da mogu predlagati izvođenje dokaza i izjasniti se na predložene dokaze drugih učesnika, brižljiva i savjesna ocjena izvedenih dokaza od strane organa koji vodi postupak i donosi odluku, te na temelju potpuno i pravilno utvrđenog činjeničnog stanja primjena odgovarajućeg materijalnog prava.

Član 40. stav 2. Izbornih pravila glasi: *„Mandat izabranim članovima predstavničkih i izvršnih organa može biti oduzet u slučajevima kada se utvrdi:*

- da su njegovo ponašanje i rad u suprotnosti sa islamskim normama;*
- da radi suprotno propisima i odlukama organa Islamske zajednice;*
- da ne izvršava osnovne obaveze na mjestu za koje je izabran, odnosno imenovan;*
- da je svoj položaj zloupotrijebio;*
- da je nesposoban da obavlja svoju dužnost”*.

Član 40. stav 6. Izbornih pravila glasi: *“Pokretanje i postupak oduzimanja mandata u skladu sa ovim članom provodit će se prema posebnim pravilima koja će donijeti Glavna izborna komisija”*.

21. Iz citiranih odredbi člana 40. st. 2. i 6. Izbornih pravila jasno proizilazi da je pokretanje i vođenje postupka oduzimanja mandata- razrješenja članova predstavničkih i izvršnih organa Islamske zajednice (u šta svakako spada član džematskog odbora), zbog postojana razloga iz odredbe člana 40. stav 2. Izbornih pravila, uslovljeno donošenjem “posebnih pravila koje će donijeti Glavna izborna komisija” (stav 6. člana 40. Izbornih pravila).

Ustavni sud je od Uprave za pravne i administrativne poslove Rijasetu Islamske zajednice zatražio izjašnjenje da li je Glavna izborna komisija donijela pravila propisana odredbom člana 40. stav 6. Izbornih pravila, te je Ustavni sud zaprimio traženi odgovor i prilog *Pravila o pokretanju i postupku oduzimanja mandata izabranim članovima predstavničkih i izvršnih organa Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini* (u daljem tekstu Pravila), koja Pravila je Glavna izborna komisija donijela dana 03. oktobra 2024. godine. Odredbom člana 18. Pravila izričito je propisano da je nadležna komisija za provođenje postupka razrješenja po prijemu prijave i razmatranja njene osnovanosti dužna zatražiti pismeno izjašnjenje člana čije se razrješenje traži o činjenicama koje mu se stavljaju na teret. Odredbom člana 21. Pravila propisano je da, nakon pokretanja postupka razrješenja, nadležna komisija zakazuje pretres na koji poziva člana čija se odgovornost utvrđuje i izvode svi materijalni dokazi i izjašnjenje člana čije se razrješenje traži.

U završnim odredbama Pravila, u članu 50., navedeno je da Pravila stupaju na snagu danom donošenja, tj. 03. oktobra 2024. godine, bez odredbe da li se Pravila primjenjuju retroaktivno ili ne na postupke koji se vode i koji nisu okončani do donošenja Pravila.

Imajući i vidu odredbu člana 40. stav 6. Izbornih pravila, Ustavni sud smatra upitnim pravnu valjanost vođenja postupka opoziva-razrješenja članova izabranih predstavničkih i izvršnih organa Islamske zajednice u skladu sa važećim Izbornim pravilima i pravne valjanosti donijetih odluka prije donošenja Pravila Glavne izborne komisije kojim Pravilima se propisuje sam način pokretanja, vođenja postupka i donošenja odluke o razrješenju sa dužnosti izabranih članova predstavničkih i izvršnih organa Islamske zajednice.

Čak i da se pretpostavi pravna valjanost vođenih postupaka i donijetih odluka o razrješenju članova izabranih predstavničkih i izvršnih organa Islamske zajednice, prije donošenja Pravila Glavne izborne komisije (od 03. oktobra 2024. godine) o postupku pokretanja i vođenja postupka razrješenja, vođeni postupak je morao zadovoljiti osnovna pravna načela, u šta svakako spada načelo zakonitosti iz člana 15. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, a to je pravo omogućavanja učešća u postupku licu protiv kojeg se vodi postupak i omogućavanje prava na izjašnjenje na činjenice koje mu se stavljaju na teret, te izvođe-

nje dokaza kojima se dokazuje počinjenje nedozvoljene radnje i odgovornosti za istu radnju, a što je sve propisano Pravilima (od 03. oktobra 2024.godine), članovima 18. i 21., što u konkretnom slučaju apelantu nije bilo omogućeno. Čak šta više u vođenom postupku pred Okružnom izbornom komisijom (nadležnom komisijom za vođenje prvostepenog postupka) nije bio izveden ni osnovni dokaz a to je izjava predsjednika džematskog odbora džemata Krušnica koja je data tek dana 03. oktobra 2024. godine, a prvostepena odluka je donijeta dana 22. jula 2024.godine.

Ustavni sud posebno ukazuje da je jedno od osnovnih pravnih načela, pravo na pravičan i fer postupak što svakako podrazumjeva da je teret dokazivanja odgovornosti na organu koji pokreće, odnosno vodi postupak, a nikako na osobi protiv koje se vodi postupak, što u konkretnom slučaju znači da je teret dokazivanja da je apelant počinio nedozvoljene radnje, koje su mu stavljene na teret, bio na pokretaču postupka i Okružnoj izbornoj komisiji da to utvrdi, a ne na apelantu.

VI. Zaključak

22. Ocjenjujući ustavnost i zakonitost Odluke Okružne izborne komisije od 22.07.2024. godine, Ustavni sud zaključuje da je ista odluka donijeta bez provedenog valjanog pravnog postupka (posebno bez propisanog postupka), da u vođenom postupku apelantu nije pružena mogućnost da se izjasni o činjenicama koje mu se stavljaju na teret, da nisu izvedeni dokazi kojima bi se van razumne sumnje utvrdilo da je apelant počinio nedozvoljene radnje koje su mu stavljene na teret, da uz to obrazloženje Odluke ne sadrži kojim dokazima se utvrđuje da je apelant počinio radnje koje mu se stavljaju na teret, čime prvostepena Odluka ne ispunjava uslove načela zakonitosti iz člana 15. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Pri svemu prednjem, Ustavni sud ne prejudicira postojanje ili ne postojanje nedozvoljenih radnji u konkretnom slučaju, počinjenje nedozvoljenih radnji od strane apelanta i njegove odgovornosti za iste.

23. Polazeći od stajališta iznijetih u tački 22. ove Odluke, Ustavni sud zaključuje da je Glavna izborna komisija odlučujući o prigovoru apelanta, podniet protiv odluke Okružne izborne komisije, bila dužna da ocjeni zakonitost prvostepene Odluke, posebno cijeneći navode iznijete u prigovoru u pogledu omogućavanja apelantu učešća u prvostepenom postupku i izjašnjenja na navode koji su mu se stavljali na teret, te cijiniti izvedene dokaze pred prvostepenim organom, što je po ocjeni Ustavnog suda Glavna izborna komisija propustila da uradi u postupku donošenja svog rješenja, te je Ustavni sud ocijenio da su prvostepenom Odlukom Okružne izborne komisije kao i rješenjem Glavne izborne

komisije povrijeđeni Ustavno načelo zakonitosti iz člana 15. Ustava Islamske zajednice, kao i odredbe člana 40. Izbornih pravila, zbog čega je Ustavni sud odlučio kao u tački 2. izreke ove Odluke.

24. U ponovnom postupku Okružna izborna komisija je u ovom predmetu, postupajući po podnijetom prijedlogu za smjenu apelanta sa dužnosti člana džematskog odbora, dužna provesti ponovni postupak na način propisan Pravilima Glavne izborne komisije od 03.oktobra 2024 .godine (kao blažim-povoljnijim propisom za apelanta jer se istim jasno propisuje način vođenja postupka, izvođenje dokaza i način donošenja i sadržaj odluke), u skladu sa odredbom člana 40. Izbornih pravila , poštujući pri tome rokove propisane citiranim Pravilima, te nakon toga donijeti odluku koja će u cijelosti biti usklađena sa ustavnim načelom zakonitosti kao i drugim propisima citiranim u ovoj Odluci.

25. Ova Odluka je konačna i protiv iste nije dozvoljeno podnošenje redovnih ili vanrednih pravnih lijekova.

26. U skladu sa odredbom člana 38. Pravilnika o organizaciji i radu Ustavnog suda, ova Odluka će se objaviti u Glasniku Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Predsjedavajući vijeća
Predsjednik Ustavnog suda
Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini

prof. dr. Vedad Gurda

Napomene saradnicima

Glasnik je zvanično glasilo Rijasete Islamske zajednice BiH. Izlazi dvomjesečno. Objavljuje akademske članke, istraživačke i stručne radove, prevedene tekstove, prikaze knjiga iz oblasti vjerskih disciplina i islamske/bošnjačke kulturne baštine kao i službena akta organa Rijasete Islamske zajednice u BiH. Objavljuje i radove iz drugih oblasti po odluci urednika. Glasnik nastoji popularizirati naučna istraživanja iz oblasti islamskih nauka i kulturne baštine Bošnjaka te informirati čitaoce o radu službi i institucija Rijasete IZ-e.

Svi objavljeni radovi odobreni su od strane urednika. Akademska, pravna i jezička odgovornost je na autorima radova. Osnovni jezik Glasnika je bosanski. Prilikom pisanja radova primjenjuje se norma Pravopisa bosanskog jezika sa fonetskom transkripcijom dok se naučna transkripcija pri-

mjenjuje u uskostručnim tekstovima. Vrstu naučne transkripcije bira autor. Radovi mogu sadržavati arapski, turski, perzijski kao i druge jezike u transkripciji. Dostavljeni radovi su predmet provjere urednika u smislu akademskih i tehničkih kriterija. Autori prihvataju redakcijske intervencije u tekstu.

Radovi se mogu poslati putem maila glasnik_riz@yahoo.com ili na adresu: Gazi Husrev-begova 56a, 71000 Sarajevo. Rad mora biti u Microsoft Wordu ne veći od 10 stranica formata A4, font Times New Roman. Slike i svi drugi prilozima moraju biti priloženi odvojeno.

Sva prava zadržana. Nijedan dio Glasnika ne može biti umnožavan, pohranjivan u sisteme za umnožavanje bez prethodnog dopuštenja Uredništva i autora tekstova, izuzev kratkih navoda u naučne svrhe.

ISSN 1512-6609, ISSN 2233-095X (Online)

Izdavač: RIJASET ISLAMSKJE ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI. Urednik: MUSTAFA PRLJAČA; Redakcija: MEHO ŠLJIVO, SAMEDIN KADIĆ, SENADA TAHIROVIĆ, MEVLUDIN DIZDAREVIĆ, EKREM TUCAKOVIĆ i ALDINA SULJAGIĆ-PIRO; tehnički urednik: SUAD PAŠIĆ lektura: AMILA ŠADIĆ HAJDAREVIĆ i TARIK JAKUBOVIĆ; dizajn korice: TARIK JESENKOVIĆ; prijevod na arapski jezik: NURKO KARAMAN; prijevod na engleski jezik: IFET MUSTAFIĆ. DTP: El-Kalem. Štampa: Štamparija DOBRA KNJIGA, d.o.o. - Sarajevo; Uredništvo i administracija: 71000 Sarajevo, Gazi Husrev-begova br. 56A, telefon: 033/532-255, fax: 033/441-800, e-mail: glasnik_riz@yahoo.com. Glasnik izlazi dvomjesečno. Rukopise slati na adresu Uredništva. Rukopisi se ne vraćaju. Štampani tiraž 2000 primjeraka. Cijena Glasnika iznosi 10 KM. Uplata u KM na žiro-račun 1602005500015065 kod VAKUFSKE BANKE DD Sarajevo - uz naznaku za Glasnik. Glasnik je upisan u registar javnih glasila u Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta pod brojem 446 od 27. 08. 1994. godine.

The Herald

of the Riyasat of the Islamic Community
in Bosnia and Herzegovina

البلاغ

مجلة المشيخة الإسلامية
في البوسنة والهرسك